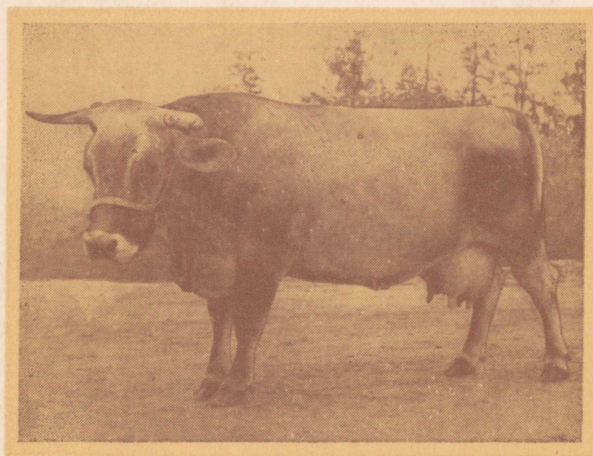

S. Šteiman

KUIDAS LOODI

KARAVAJEVO

REKORDIKARI

A-18540

S. ŠTEIMAN

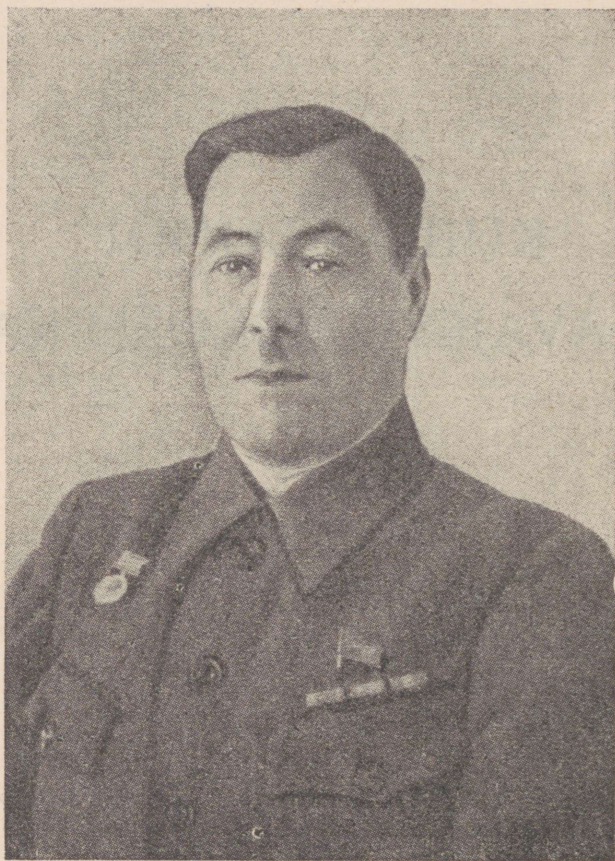
STALINI PREEMIA LAUREAAT

KUIDAS LOODI
KARAVAJEVO REKORDIKARI

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS

TALLINN 1950

Stanislav Ivanovič Šteiman

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

„MEIE ZOOTEHNILINE TEADUS JA PRAKTIKA, LÄHTUDES RIIKLIKUST PLAANIST SAADA VAJALIKUL HULGAL JA VAJALIKU KVALITEEDIGA LOOMAKASVATUSSAADUSI, PEAB RAJAMA KOGU OMA TÖÖ JÄRGMISELE PÕHIMÖTTELE: VASTAVALT KLIIMALISTELE, SÖÖTMIS- JA PIDAMISTINGIMUSTELE VALIDA JA TÄIUSTADA TÕUGUSID NING ÜHEAEGSELT SELLEGA JA LAHUTAMATULT SELLEST LUUA TÕUGUDELE NÕUETEKOHASED SÖÖTMIS- JA PIDAMISTINGIMUSED.

ÜLESSEATUD SIHILE KÕIGE PAREMINI VASTAVATE TÕULOOMADE ARETUS- JA PAARIDE VALIK KOOS LOOMADE ARENEMIST NÕUTAVAS SIHIS SOODUSTAVATE SÖÖTMIS-, PIDAMIS- JA HOOLDAMISTINGIMUSTE PARANDAMISEGA ON TÕUGUDE PIDEVA TÄIUSTAMISE PÕHILISEKS TEEKS.“

T. LÖSSENKO

AUTORILT.

Selles raamatus on lühidalt käsitletud meie tööpraktika aluseid suure piimatoodanguga karja loomise alal. Avaldan sügavat tänu meie sovhoosi kõikidele töötajatele ja spetsialistidele, kellega käsikäes me oleme juba ligi 20 aastat üksmeelselt ja viljakalt töötanud ning kellega koos, kelle pideval kaasabil oleme viinud sovhoosi meie maa eesrindlike majandite ritta. UK(b)P Keskkomitee veebruaripleenumi otsustes on öeldud: „Nüüd, pärast rahu-likule ülesehitustööle siirdumist kerkis meie partei ja riigi ette uuesti täies suuruses kõige kiireloomulisem ülesanne: kindlustada niisugune tõus põllumajanduses, mis võimaldaks lühima aja jooksul luua meie elanikkonnale toiduainete ja kergetööstusele vajalike toorainete külluse ning koguda vajalikke riiklikke toidu- ja toorainete reserve.“

Veiste tõu täiustamise paljude aastate kogemus veenab meid selles, et kollektiivi poolt väljatöötatud loomade söötmise, pidamise ning aretus- ja paaride valiku süsteem on õige. Meie eesrindlaste töövõtted on jõukohased kõikide sovhooside ja kolhooside loomakasvatajaile. Rahvamajanduse taastamise ja arendamise uus viie aasta plaan näeb ette loomakasvatuse osas veiste arvu tunduvalt suurendamist ja nende jõudluse tõstmist.

Loomakasvatuse arendamise osas nõuti UK(b)P Keskkomitee pleenumi otsuses: „Tõsta karja produktiivsust liha, piima ja villa tootmise ning noorloomade juurdekasvu alal ning saavutada sõjaeelne tase piima ja villa kogutoodangu alal 1948. aastal ning lihatoodangu alal 1949. aastal ja ületada see tunduvalt viisaastaku lõpuks.“

Juba paljude aastate jooksul kasvatavad meie vasikatalitajad üles kõik sündinud vasikad, vältides täielikult nende surevust. Vasikate eluskaal aasta vanuselt ulatub

350—400 kilogrammini. Sovhoosi karjas on üle 30 lehma, kellede eluaegne piimatoodang on 70—105 tuhat kilogrammi. Juba üle 10 aasta saab sovhoos iga lehma kohta päevas keskmiselt 15—20 kilogrammi piima.

Loomakasvataja, kes tahab saavutada oma töös häid tulemusi, peab suuresti arvestama väliskeskkonna mõju. Tema ülesanne seisab loomadele selliste söötmis-, pidamis- ja hooldamistingimuste loomises ning noorloomade kasvatamise organiseerimises, millised võimaldavad loomade organismi mõjutamist nõutavas sihis. Vastavalt sellele, millist toodangut tahetakse loomadelt saada, töötab loomakasvataja välja looma organismi mõjutamiseks vajalike abinõude kompleksi. Loomakasvataja ülesandeks kujuneb tugevate, suuretoodanguliste loomade kasvatamine.

★

Veiste tõu täiustamise töö praktika ja teooria kirjeldamisel osutas mulle hindamatut abi sm. A. Kusmitšev. Paljude aastate jooksul analüüsis ta bolševistliku järjekindlusega meie töömeetodeid ja aitas neid levitada ning süvendada kolhooside ja sovhooside tootmisprotsessis.

Avaldan sm. Kusmitševile minule raamatu kirjutamisel osutatud abi eest siirast tänu.

S. Steiman.

SISSEJUHATUS.

Karavajevo sovhoosis ja Kostroma Riikliku Tõulava kolhooside veisefarmides on välja aretatud uus veisetõug, kellele anti nimeks „kostroma tõug“. Kostroma tõu eesrindlik aretuskari, mis on välja aretatud Karavajevo piimakarja tõusovhoosis, ületab oma jõudlusnäitajailt ja eluskaalult kõik teised loomakasvatussovhooside ja -kolhooside veisefarmide karjad. 1940. aastal sai Karavajevo sovhoos ühe aastalehma kohta keskmiselt 6310 kilogrammi piima, lehmade keskmine eluskaal karjas oli 649 kilogrammi.

Karavajevo sovhoos asub 6 km kaugusel Kostroma linnast. Sovhoos organiseeriti 1920. aastal endistel mõisa maadel. Oma algaastail ei erinenud see majand millegagi teistest loomakasvatussovhoosidest.

1927. aastal, kui mina asusin Karavajevosse tööle, oli sovhoosi kari väike. Lehmi oli kokku 35, enamikus tõutud või madalate generatsioonide ristandid. Piimatoodang ühe aastalehma kohta ei tõusnud üle 1500 kilogrammi ja noorkarja surevus oli suur, ulatudes 35—40 protsendini. Sovhoosi mahajäämust võis seletada halbade tootmistingimustega ja nõrga organiseerimistööga. Sovhoosis oli vähe ehitusi: vana härrastemaja, poollagunenud karjalaut ja küün moodustasid kogu majapidamise hoonestiku. Sovhoosi tööliste töötingimused olid rasked, töödistsipliin oli nõrk.

Nüüd on see kõik jäänud minevikku. Stalinlike viisaastakute jooksul on sovhoos tundmatuseni muutunud.

On ehitatud uued, hästisisustatud karja- ja vasikalaudad. Distsipliin on tugevnenud, tööjõudlus võrdlematult tõusnud. Töölised ja teenistujad elavad avarates valgetes kor-

terites; on ehitatud klubiruumid, lasteaed ja -sõim, sünnitusmaja, söökla, elektrijaam, remonditöökojad ning veski.

Karavajevo sovhoosi erakordne edu tootmise alal, mis on tõstnud ta eesrindlike ritta, on saavutatud kollektiivi visa tööga, sageli unetute ööde hinnaga. See võit saavutati sellega, et kollektiivi eesrindlaste kogu elu ja kõik mõtted olid täidetud loovast initsiatiivist, sotsialistliku võistlusega ja kindla usuga võidusse.

Aastail 1927—1930 viis tolleaegne sovhoosi direktor V. Šabarov sovhoosi reorganiseerimise ja majandi tugevdamise alal läbi väga suure töö. Ta oli paljude sovhoosi töötajate, nende hulgas ka minu, esimeseks õpetajaks. Tänaeni mäletan ja hindan tema poolt osutatud abi.

Esimeseks etapiks võitluses eesrindliku majandi eest oli tugeva kaadri valik. Päevakorda võetud tähtsamateks ülesanneteks oli tol ajal majandis valitseva kaadri liikuvuse likvideerimise vajadus. Oli vaja innustada kollektiivi olemasolevate raskustega võitlema, mitte neid kartma.

Järk-järgult koondus partei-algorganisatsiooni ümber sovhoosi põhikaader. Need olid ausad inimesed, truid sotsialistliku ülesehituse põhimõttele.

Oli ainult vaja töötada selle kaadriga, tõsta tema kultuurilist taset ja tööjõudlust. Ja me töötasime nendega: lüpsjate ja karjatalitajatega pidasime spetsiaalseid tootmisvestlusi, demonstreerisime neile vahetult, töö juures, kuidas loomi õigesti süüa, hooldada ja pidada. Oli tähtis peatada inimeste voolavus, saavutada seda, et nad hakkaksid tööd armastama, sovhoosi armastama. See eesmärk saavutati õigesti läbiviidud kasvatustööga. Iga päevaga kasvas tööliste armastus oma majandi vastu. Tootmistöö muutus neile armsaks, südamelähedaseks. Nad hakkasid töö pärast muret tundma ning paljastasid armu heitmata edukat töötamist takistavaid desorganisaatoreid.

Kollektiivi majanduslik edu kutsus esile varjupugenud vaenlaste viha. Tol korral sovhoosi pugenud kulaklikud elemendid ja nende sabarakud, nähes, et majand läheb kindlalt tõusuteed, alustasid alatut kahjurlikku tegevust: määndasid heinu, takistasid söötade ja joogivee juurdevedu karjale, ajasid loomi karjamaadele hädaohtlikke teid

pidi ja jätsid loomad karjamaadel jootmata. Maaorganites töötavad kahjurid püüdsid samuti laostada majandit, tekitades segadust majandi organiseerimises. Sovhoos käis mitu korda ühe organisatsiooni käest teise kätte.

Lõpuks otsustasid kahjurid kõrvaldada majandist paremad lehmad ja muuta sovhoos linakasvatussovhoosiks. Kuid vaenlaste ettevõtte ei õnnestunud. Vaenlased paljastati ja kõrvaldati teelt. Tööliste kollektiiv koos partei-algorganisatsiooniga suutsid oma majandit kaitsta. Kuid ka pärast seda ei läinud kõik libedasti. Ka sovhoosi töös esines puudusi. Üheks sääraseks puuduseks oli sagedane direktorite vahetamine. Ajavahemikus 1930.—1935. aastani vahetus 7 direktorit. Jõudmata veel hästi tutvuda majandi eluga, sovhoosi juhid lahkusid ja nende asemele tulid uued. On arusaadav, et see kõik mõjutas tugevasti sovhoosi plaanikindlat tööd, sageli kergendas see ka rahva-vaenlaste kahjurlikku tegevust.

Veebruaris 1936 määrati sovhoosi direktoriks V. Šaumjan. See suure organiseerimisvõimega ja tugeva teoreetilise ettevalmistusega inimene rakendas tootmistöös bolševistlikke meetodeid ning muutis sovhoosi kollektiivi elu kultuurseks. Töölised aimasid temas osavat juhti ja tähelepanelikku seltsimeest. Pärast tema tulekut sovhoosi töö järsult paranes. Karja produktiivsus tõusis kiiresti; majand hakkas purustama piimatoodangute ja veiste eluskaalu alal üleliidulisi rekordeid.

Sm. Šaumjani juhtimisel muutus Karavajevo tõusovhoos lühikese aja jooksul eesrindlikuks, kultuurseks nõukogude majandiks. Sovhoosi jõud seisab tema tugevas kaadris. Majandis kujunes suur rühm loomakasvatuse eesrindlasi. Nende eesrindlaste hulgas esineb brigadiiri, sotsialistliku töö kangelase Uljana Spiridonovna Barkova kuulus nimi, kes tuli võitjaks loomakasvatuse töötajate üleliidulisel võistlusel 1938. aastal. Töötades sovhoosis lüpsjana, sai ta igalt temale kinnistatud lehmalt keskmiselt 9073 kilogrammi piima.

Kõrgeid tootmisnäitajaid saavutasid ka sovhoosi brigadiirid, sotsialistliku töö kangelased E. Grehova, E. Voronina ja L. Ivanova; lüpsjad, sotsialistliku töö kangelased A. Volkova, A. Nilova, E. Fomina ja M. Šapošnikova ning

vanemad töölised P. Suslova, A. Vsemirnova, T. Smirnova ja paljud teised.

Väga lugupeetud ja autoriteetne on Karavajevo sovhoosi zootehnik, ordenikandja Aleksandra Danilovna Mitropolskaja.

Loomakasvatuse eesrindlaste arv sovhoosis kasvab iga aastaga. 1939. aastal said austava õiguse osaliseks üleliidulisest põllumajandusnäitusest osa võtta 62 inimest, 1940. aastal 91 inimest.

1940. aastal autasustati Karavajevo tõusovhoosi valitsuse poolt Lenini ordeniga.

Näituse Peakomitee määras sovhoosile esimese järgu diplomi ja preemia. Sovhoosi endist direktorit V. Šaumjani autasustas Näituse Peakomitee suure kuldmedaliga. Näituse 62-st osavõtjast autasustati suure kuldmedaliga 4 inimest, väikese kuldmedaliga — 2, suure hõbemedaliga — 5 ja väikese hõbemedaliga — 14 inimest.

Uue kostroma veisetõu loomise eest autasustas valitsus ordenite ja medalitega sovhoosi 19 töolist ja eriteadlast, 170 inimest autasustati medaliga „Tubli töö eest Suure Isa-maasõja ajal“.

1948. aastal anti NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi seadlusega kümnele sovhoosi loomakasvatuse alal töötajale väljapaistvate saavutuste eest veiste jõudluse tõstmisel sotsialistliku töö kangelase nimetus. Samal ajal autasustati 15 sovhoosi töolist ja eriteadlast Lenini ordeniga, 29 inimest Tööpunalipu ordeniga ja 6 inimest medaliga „Töövapruse eest“.

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi seadlus sotsialistliku töö kangelase nimetuse andmise kohta NSV Liidu Sovhooside Ministeeriumi Kostroma oblasti Karavajevo tõukarja-piimatootmise sovhoosi töötajale.

Vastavalt NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 16. septembri 1947. a. seadlusele 1947. aastal saadud suure loomakasvatustoodangu eest, sovhoosi poolt riigile loomakasvatuse- ja põllundussaaduste äraandmise plaani täitmisel ja loomakasvatuse arendamise plaani

täitmisel kõikide loomaliikide alal, anda sotsialistliku töö kangelase nimetus ning määrata Lenini orden ja kuldmedal „Sirp ja Vasar“:

1. Uljana Spiridonovna Barkovale, sovhoosi brigadiirile, kes sai 16 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 6047 kilogrammi piima ehk 224 kilogrammi piimarasva.

2. Aleksandra Pavlovna Volkovale, sovhoosi lüpsjale, kes sai 8 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 5917 kilogrammi piima ehk 222 kilogrammi piimarasva.

3. Jekaterina Mihhailovna Voroninale, sovhoosi brigadiirile, kes sai 16 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 5958 kilogrammi piima ehk 218 kilogrammi piimarasva.

4. Jevdokija Issajevna Grehhovale, sovhoosi brigadiirile, kes sai 16 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 5954 kilogrammi piima ehk 214 kilogrammi piimarasva.

5. Lidia Pavlovna Ivanovale, sovhoosi brigadiirile, kes sai 16 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 5932 kilogrammi piima ehk 214 kilogrammi piimarasva.

6. Mihhail Ivanovitš Naletovile, sovhoosi karjatalitajale, kes sai 24 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 5678 kilogrammi piima ehk 210 kilogrammi piimarasva.

7. Ivan Ivanovitš Nestrovile, sovhoosi karjatalitajale, kes sai 24 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 5745 kilogrammi piima ehk 216 kilogrammi piimarasva.

8. Agrafena Vassiljevna Nilovale, sovhoosi lüpsjale, kes sai 8 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 5690 kilogrammi piima ehk 227 kilogrammi piimarasva.

9. Jekaterina Vassiljevna Fominale, sovhoosi lüpsjale, kes sai 9 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 6050 kilogrammi piima ehk 224 kilogrammi piimarasva.

10. Matrjona Ivanovna Šapošnikovale, sovhoosi lüpsjale, kes sai 8 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 5801 kilogrammi piima ehk 210 kilogrammi piimarasva.

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi esimees
N. Svernik.

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi sekretär
A. Gorkin.

Moskva, Kreml 25. augustil 1948.

**NSV Liidu Ulemnõukogu Presiidiumi seadlus NSV Liidu
Sovhooside Ministeeriumi Kostroma oblasti Karavajevo
tõukarja-piimatootmise sovhoosi töötajate autasustamise
kohta ordenite ja medalitega.**

Vastavalt NSV Liidu Ulemnõukogu Presiidiumi 16. septembri 1947. a. seadlusele 1947. aastal saadud suure loomakasvatustoodangu eest, sovhoosi poolt riigile loomakasvatus- ja põllundussaaduste äraandmise plaani täitmisel ja loomakasvatuse arendamise plaani täitmisel kõikide loomaliikide alal, autasustada Karavajevo tõukarja-piimatootmise sovhoosi töötajaid:

Lenini ordeniga:

1. Maria Borissovna Antonovat, lüpsjat, kes sai 8 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 5227 kilogrammi piima ehk 190 kilogrammi piimarasva.

2. Gerassim Fedorovitš Belegonovit, karjatalitajat, kes sai 24 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 5418 kilogrammi piima ehk 202 kilogrammi piimarasva.

3. Mihhail Nikolajevitš Vetšinkinit, sovhoosi direktorit, kes sai 64 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 5305 kilogrammi piima ehk 195 kilogrammi piimarasva.

4. Pjotr Stepanovitš Vorobjovi, karjatalitajat, kes sai 24 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 5340 kilogrammi piima ehk 197 kilogrammi piimarasva.

5. Aleksandra Dimitrievna Vsemirnovat, lüpsjat, kes sai 8 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 5447 kilogrammi piima ehk 201 kilogrammi piimarasva.

6. Maria Ivanovna Galašinat, lüpsjat, kes sai 8 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 5215 kilogrammi piima ehk 191 kilogrammi piimarasva.

7. Nikolai Petrovitš Kalašnikovi, sovhoosi vanemat veterinaararsti, kes sai 64 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 5305 kilogrammi piima ehk 195 kilogrammi piimarasva.

8. Maria Dimitrievna Košelevat, lüpsjat, kes sai 8 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 5136 kilogrammi piima ehk 196 kilogrammi piimarasva.

9. Klavdia Ivanovna Maksimovat, lüpsjat, kes sai 8 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 5427 kilogrammi piima ehk 204 kilogrammi piimarasva.

10. Maria Aleksandrovna Rožinat, lüpsjat, kes sai 8 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 5625 kilogrammi piima ehk 199 kilogrammi piimarasva.

11. Anna Ivanovna Smirnovat, lüpsjat, kes sai 8 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 5431 kilogrammi piima ehk 206 kilogrammi piimarasva.

12. Jefimija Izossimovna Smirnovat, lüpsjat, kes sai 8 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 5358 kilogrammi piima ehk 199 kilogrammi piimarasva.

13. Jefimija Izossimovna Sorokinat, lüpsjat, kes sai 8 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 5215 kilogrammi piima ehk 191 kilogrammi piimarasva.

14. Antonina Jakovlevna Tjapkinat, lüpsjat, kes sai 8 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 5395 kilogrammi piima ehk 203 kilogrammi piimarasva.

15. Stanislav Ivanovitš Šteimani, sovhoosi vanem-zoo-tehnikut, kes sai 64 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 5305 kilogrammi piima ehk 195 kilogrammi piimarasva.

• Tööpunalipu ordeniga:

1. Klavdia Dimitrievna Belogonovat, lüpsjat, kes sai 8 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 4710 kilogrammi piima ehk 179 kilogrammi piimarasva.

2. Praskovja Feodorovna Blinovat, lüpsjat, kes sai 9 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 4509 kilogrammi piima ehk 175 kilogrammi piimarasva.

3. Anna Vassiljevna Božkovat, lüpsjat, kes sai 8 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 4391 kilogrammi piima ehk 164 kilogrammi piimarasva.

4. Klavdia Vassiljevna Vassiljevat, lüpsjat, kes sai 8 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 4993 kilogrammi piima ehk 189 kilogrammi piimarasva.

5. Anna Aleksandrovna Voroninat, lüpsjat, kes sai 8 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 4777 kilogrammi piima ehk 175 kilogrammi piimarasva.

6. Aleksandra Vassiljevna Golubevat, lüpsjat, kes sai 8 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 4993 kilogrammi piima ehk 189 kilogrammi piimarasva.

7. Taissija Vassiljevna Golubevat, karjatalitajat, kes sai 24 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 4541 kilogrammi piima ehk 171 kilogrammi piimarasva.

8. Varvara Vassiljevna Dobroskokinat, lüpsjat, kes sai 9 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 4912 kilogrammi piima ehk 179 kilogrammi piimarasva.

9. Zoja Mihhailovna Žužakovat, lüpsjat, kes sai 8 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 4465 kilogrammi piima ehk 168 kilogrammi piimarasva.

10. Niina Pavlovna Ivanovat, vasikatalitajat, kes sai 25-lt kuni 4 kuu vanuselt vasikalt keskmiselt vasika kohta 869-grammilise juurdekasvu ööpäevas.

11. Aleksandra Stepanovna Kurvitševat, lüpsjat, kes sai 8 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 4490 kilogrammi piima ehk 167 kilogrammi piimarasva.

12. Maria Stepanovna Kurvitševat, lüpsjat, kes sai 8 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 4792 kilogrammi piima ehk 176 kilogrammi piimarasva.

13. Aleksandra Ivanovna Larionovat, lüpsjat, kes sai 8 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 4224 kilogrammi piima ehk 160 kilogrammi piimarasva.

14. Ksenia Manuilovna Letskinat, lüpsjat, kes sai 8 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 4440 kilogrammi piima ehk 164 kilogrammi piimarasva.

15. Aleksandra Vassiljevna Nilovat, lüpsjat, kes sai 8 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 4465 kilogrammi piima ehk 168 kilogrammi piimarasva.

16. Nadežda Ivanovna Obljapinat, karjatalitajat, kes sai 24 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 4529 kilogrammi piima ehk 166 kilogrammi piimarasva.

17. Maria Andrejevna Orlovat, lüpsjat, kes sai 8 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 4561 kilogrammi piima ehk 175 kilogrammi piimarasva.

18. Sofia Vassiljevna Petrovat, lüpsjat, kes sai 8 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 4202 kilogrammi piima ehk 150 kilogrammi piimarasva.

19. Ivan Pavlovitš Situškinit, brigadiiri, kes sai 201-pealiselt mullikate karjalt üle 6 kuu vanuselt keskmiselt 830-grammilise juurdekasvu ööpäevas.

20. Niina Apollinarovna Smirnovat, vasikatalitajat, kes sai 25-lt kuni 4 kuu vanuselt vasikalt keskmiselt vasika kohta 961-grammilise juurdekasvu ööpäevas.

21. Praskovja Aleksejevna Smirnovat, lüpsjat, kes sai 8 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 4654 kilogrammi piima ehk 173 kilogrammi piimarasva.

22. Taissia Aleksejevna Smirnovat, vasikatalitajat, kes sai 25-lt kuni 4 kuu vanuselt vasikalt keskmiselt vasika kohta 800-grammilise juurdekasvu ööpäevas.

23. Zinaida Matvejevna Sokolovat, lüpsjat, kes sai 8 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 4891 kilogrammi piima ehk 195 kilogrammi piimarasva.

24. Anna Pavlovna Solovjovat, lüpsjat, kes sai 8 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 4654 kilogrammi piima ehk 173 kilogrammi piimarasva.

25. Pelageja Feodorovna Suslovat, lüpsjat, kes sai 8 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 4490 kilogrammi piima ehk 167 kilogrammi piimarasva.

26. Aleksandra Grigorjevna Tarakanovat, lüpsjat, kes sai 8 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 4391 kilogrammi piima ehk 164 kilogrammi piimarasva.

27. Maria Vassiljevna Tjapkinat, lüpsjat, kes sai 8 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 4410 kilogrammi piima ehk 160 kilogrammi piimarasva.

28. Ivan Polikarpovitš Utkinit, karjatalitajat, kes sai 24 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 4849 kilogrammi piima ehk 176 kilogrammi piimarasva.

29. Antonina Ivanovna Šipilinat, lüpsjat, kes sai 8 lehmalt keskmiselt lehma kohta aastas 5013 kilogrammi piima ehk 187 kilogrammi piimarasva.

Medaliga „Töövapruse eest“:

1. Klavdija Fjodorovna Blinovat, lüpsjat.
2. Anna Samoilovna Vetrovat, vasikatalitajat.
3. Jevgenija Stepanovna Konovalovat, lüpsjat.

4. Anastassia Aleksandrovna Larionovat, lüpsjat.
5. Praskovja Stepanovna Rõbinat, lüpsjat.
6. Olga Vlassovna Tabatšnikovat, lüpsjat.

NSV Liidu Ulemnõukogu Presiidiumi esimees
N. Švernik.

NSV Liidu Ulemnõukogu Presiidiumi sekretär
A. Gorkin.

Moskva, Kreml 25. augustil 1948.

Sovhoosi tööliste ja teenistujate kollektiiv võttis oma töö peamiseks ülesandeks suurendada loomade arvu, parandada nende jõudlusomadusi, anda maale rohkem piima ja liha. Seda võitlusprogrammi täidab ta eduga.

Selle ülesande lahendamise protsessis tuli sovhoosi töötajail ületada suuri raskusi. Oli selge, et kõrgeväärtuslik ja tootmisvõimeline võib olla ainult tõukari, kelle tõulisi omadusi süstemaatiliselt parandatakse. Järelikult tuli teha tõsist tõuaretustööd, kasutades lähtematerjalina olemasolevat karja. Häda seisis aga selles, et majandis puudusid igasugused tõudokumendid, kari oli kokku korjatud väga mitmelt poolt. Lehmad andsid väga vähe piima. Esimeses järjekorras tuli otsustada, kas jätkata tööd sama karjaga või asendada see uute, tõuloomadega. Ainult, valides viimase, oleks see tähendanud kergema tee valikut, ja seda riigi huvide kahjuks. Siis me hakkasime hoolikalt uurima oma loomi selleks, et vaatluste ja võrdluste teel selgitada nende omadusi.

Mõne aja pärast, õppides tundma loomi nende jõudluse ja tervise vaatluste alusel ja selgitades loomade päritolu loomi varem talitanud töolistelt andmete kogumise teel, jõudsimme me järeldusele, et paljudel loomadadel on olemas head piimajõudluse alged ja neilt võib saada palju rohkem piima kui nad seni andsid. Kogutud andmed võimaldasid karja juures läbi viia aretus- ja paaride valikut.

Ma töötasin varem vanema töölisena ühes loomakasvatustamajandis, kus teostas loomade pikaajalisi vaatlusi ja uurimusi, õppisin tundma nende iseärasusi ning püüdsin selgitada suurte ja väikeste piimatoodangute põhjusi. Asu-

des töötama Karavajevo sovhoosi karjaravitsejana-tehnikuna, hakkasin ma omandatud kogemuste alusel karja parandama. Ma teadsin kindlalt, et halbades söötmis- ja pidamistingimustes üleskasvatatud loomad ei anna suuri toodanguid. Seepärast püüdsin ma sovhoosi töölistele selgitada noorkarja õige söötmise ja kasvatamise tähtsust.

See oli vaid töö algus. Nagu juba öeldud, olime me teadlikud, et isegi kõige pingelisema tööga, kogu söötmise ja hooldamise oskuse juures, ei saa ilma organiseeritud tõuaretustööta karjalt suuri toodanguid. Selleks oli vaja ära märkida väärtuslikke tõutunnuseid üksikute loomade juures ja saada nendelt loomadelt uusi, veel produktiivsemaid järglasi. Teiste sõnadega: tuli rasuda pideva aretusvaliku juurde.

Oma kogemuste põhjal me veendusime, et suuretoodanguline loom peab olema terve, omama tugevat kondikava ja kehaehitust ning kõrget kehakaalu. Nõrgad loomad ei talu pikaajalist organismi pinget ja langevad seetõttu reast välja enne normaalse kasutusaja lõppu.

Sovhoosi tõuaretustöö ja aretusvaliku korraldamisel tuli arvestada kõiki neid nõudeid.

Kuid selleks, et luua kõrge piimajõudlusega looma, ei piisa vaid selektsioonist, eelkõige on vaja loomi hästi sööta esimestest elupäevadest alates, noorkarja hoolikalt kasvatada ja korraldada loomade eeskujulik hooldamine.

Jätkates rea aastate jooksul pidevalt ning sihikindlalt kohaliku karja täiustamist, õnnestus meie sovhoosi kollektiivil koos kolhooside ja rea teiste sovhooside loomakasvatuse töötajatega saavutada silmapaistvaid tulemusi.

NSV Liidu Põllutöö Rahvakomissariaadi erikomisjon, teostades karja uurimist meie sovhoosis ja Kostroma Riikliku Tõulava tegevuspiirkonna kolhoosides, konstateeris, et on välja aretatud oma kõrge piimajõudluse poolest väljapaistev uus veisetõug. Sellele tõule anti nimeks „kostroma veiste tõug“.

Komisjoni poolt tehtud töö alusel andis NSV Liidu põllutöö rahvakomissar sm. A. Andrejev järgmise käskkirja:

„Kostroma veiste tõu kohta.“

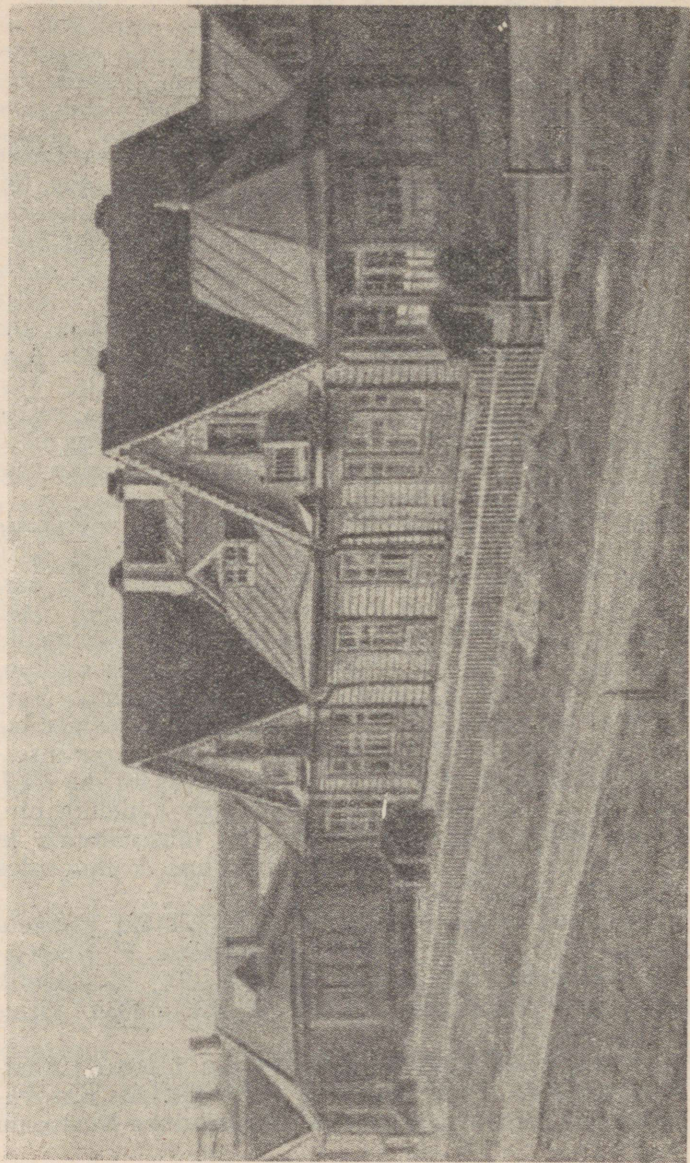
NSV Liidu Põllutöö Rahvakomissariaadi käskkiri nr. 1121,
27. novembrist 1944. a.

Ära kuulunud kolleegiumil sm. Benediktovi ettekande komisjoni töö kohta, mis oli moodustatud veiste uue tõu loomise tulemuste läbivaatamiseks, Põllutöö Rahvakomissariaat konstateerib, et Kostroma oblastis NSV Liidu Sovhooside Rahvakomissariaadi Karavajevo sovhoosis ja Kostroma Riikliku Tõulava tegevuspiirkonnas on välja aretatud suure piimajõudluse ja kõrge eluskaaluga uus veisetõug. See tõug on loodud sovhoosi ja kolhooside loomakasvatuse töötajate poolt tehtud suure ja palju aastaid kestnud töö tagajärjel, kus kohalikku tõugu veiste parandamisel algau, šviitsi ja teiste tõugude pullidega ning saadud ristandite pikaajalise aretamise ja parandamise teel saadi uute omadustega loomad.

Uut tõugu lehmade piimatoodang Karavajevo sovhoosis oli 1940. aastal 238 lehmalt keskmiselt lehma kohta 6310 liitrit aastas, 1941. aastal 244 lehmalt 5606 liitrit, 1942. aastal 229 lehmalt 5373 liitrit ja 1943. aastal 264 lehmalt 5449 liitrit; 60 rekordilehma andsid keskmise aastatoodanguna üle 80 000 liitri ja 10 lehma üle 10 000 liitri. Paremates kolhooside tõufarmides oli piimatoodang 3500—4500 liitrit. Sovhoosis on üles kasvatatud maailma rekordilehm Poslušnitsa II, kes andis aastas 16 262 liitrit piima, keskmise rasvaprotsendiga 3,9. Üksikutel lehmadel on rasvaprotsent 4,5—4,7. Uus veisetõug on näidanud oma kohanevust kohalike oludega ja seda tõugu loomi on Karavajevo tõusovhoosis ja Kostroma Riikliku Tõulava tegevuspiirkonna kolhoosides kokku juba üle 18 000 looma.

Komisjoni poolt esitatud andmete ja komisjoni liikmete sm-te J. Benediktovi, S. Demidovi, A. Kozlovi, F. Krestjaninovi, P. Krõlovi, akadeemik E. Liskuni, akadeemik T. Lõssenko ja N. Rostovtsevi poolt allakirjutatud järelduste põhjal, k ä s i n :

1. Anda uuele väljaaretatud veisetõule nimeks „kostroma“ tõug, jätta selle tõu juhtivaks aretuskarjaks Karavajevo tõusovhoosi kari ja põhilisteks tõukarjadeks Kostroma

Ordenikandja Karavajevo sovhoosis toimub hoogne kahekorteriliste mugavate tööliselamute ehitamine. Igas korteris on 2—3 tuba, veranda ja mansardkord.

oblastis Kostroma rajoonis Sameti külanõukogus asuvate XII Oktoobri ja Molotovi-nimelise kolhoosi kari.

2. Uue veisetõu loomise alal äratehtud suure töö eest avaldada tänu Karavajevo tõusovhoosi vanem-zootehnikule sm. S. Šteimanile, Karavajevo tõusovhoosi direktorile sm. A. Šaumjanile, Kostroma Riikliku Tõulava direktorile-seleksionäärile sm. N. Gorskile, Karavajevo tõusovhoosi seleksionäärile sm. A. Mitropolskajale, Kostroma rajooni XII Oktoobri kolhoosi piimatootmisfarmi juhatajale sm. P. Malininale, Kostroma oblasti Nerehti rajooni kolhoosnikuile ja loomakasvatuse eriteadlastele ning Karavajevo tõusovhoosi töölistele ja eriteadlastele, kes võtsid osa kostroma veisetõu aretamise tööst.

NSV Liidu Põllutöö Rahvakomissariaadi Loomakasvatuse Peavalitsusel ja Peatõuinspeksioonil seada sisse, arvates 1. detsembrist 1944. a., kostroma veisetõu riiklik ja rajoonide tõuraamatud.

4. NSV Liidu Põllutöö Rahvakomissariaadi Loomakasvatuse Peavalitsusel ja Kostroma oblasti põllumajandusosakonnal kindlustada kõikide vajalike tingimuste loomine ja võtta kõik abinõud tarvitusele kostroma veisetõu kiiremaks paljundamiseks ning levitamiseks ja juurdesündinud loomade säilitamiseks suguloomadeks. 1. jaanuariks 1945 esitada ettepanekud Kostroma Riikliku Tõulava tegevuspiirkonna kolhooside abistamiseks kostroma veisetõu kiiremaks aretamiseks.

5. Loomakasvatuse Peavalitsusel ja Uleliidulisel Loomakasvatuse Teadusliku Uurimise Instituudil õppida süstemaatiliselt tundma kostroma veisetõu aretamise tulemusi NSV Liidu tsoonide mitmesugustes tingimustes.

6. Kolhooside, sovhooside, maaorganite ja kolhoosnikute uue veisetõuga tutvustamise eesmärgil NSV Liidu Põllutöö Rahvakomissariaadi Loomakasvatuse Peavalitsusel, Uleliidulisel Loomakasvatuse Teadusliku Uurimise Instituudil ja Kostroma Riikliku Tõulava direktoril koos NSV Liidu Sovhooside Rahvakomissariaadiga anda välja 1. veebruariks 1945 kostroma veiste tõuaretamise töö kohta trükitud materjalid.

NSV Liidu põllutöö rahvakomissar
A. Andrejev.

31. juulist kuni 7. augustini 1948. a. toimus V. I. Lenini nimelise Üleliidulise Põllumajandusteaduste Akadeemia järjekordne sessioon. See sessioon, paljastades morganismimendelismi õpetuse viljatust, näitas bioloogias mitšuurinliku suuna täielikku võidukäiku, mis avab teadlaste ja praktikute ees avarad võimalused muuta loomade ja taimede loomust inimesele vajalikus ja kasulikus suunas. Põllumajandusteaduste Akadeemia sessioonil hinnati kostroma tõug oma jõudluselt ja teistelt omadustelt üheks parimaks maailmas. Sessioonist osavõtjad avaldasid huvi nende põhimõtete vastu, missuguste alusel tehakse tõuaretustööd Karavajevo sovhoosis.

See ei ole juhuslikkus, sest et Karavajevo karja täiustamise meetodid määratakse selle suunaga bioloogias, missugusel asus suur looduse ümberkujundaja I. Mitšurin ja mida eduga arendavad praegu tema järeltulijad eesotsas akadeemik T. Lössenkoga.

Järgnevalt jutustame sellest, kuidas loodi ja kuidas täiustatakse Karavajevo rekordikarja.

KARJA KIRJELDUS.

Sovhoosi esialgne kari komplekteeriti mitmest majapidamisest. Põlvnemisandmeid ei õnnestunud meil enamiku loomade kohta kindlaks määrata. Selge oli vaid see, et kõik sovhoosi toodud loomad põlvnevad läheduses asuvas rajoonides aretatavast kohalikust karjast.

Väliselt olid loomad väga erinevad. Loomi valiti piima jõudluse tunnuste alusel, eelistades eranditult suurema piimaanni ja kõrgema eluskaaluga lehma. Pärast karja lõplikku komplekteerimist oli selles lehma, keda väliste tundemärkide järgi võis arvata algau, šviitsi, jaroslavi ja simmentali tõugu ning miskovi lahktõu ja kohaliku talulehmade mitmesuguste põlvkondade ristandeiks. Kordame, et kuna enamikul lehmadel puudusid põlvnemisandmed ja polnud isegi võimalik täpselt kindlaks teha nende endisi omanikke, kellelt nad olid saadud, oli ka võimatu tõepäraselt kindlaks määrata üksikute loomade tõulisuse astet.

1932. aastal, kui majand muudeti linakasvatusemajandist loomakasvatusemajandiks, tehti sovhoosile ettepanek hakata aretama piimakarja.

Kõik need lehmad, kes ei vastanud aretuskarja nõudeile, andsime me üle teistele majanditele. Pärast seda toimus karja täiendamine ainult oma majandis üleskasvatatud järelkasvu arvel. Meie algkarja väljapaistvate lehmade omaduste säilitamise ja arendamise eesmärgil aretasime me neid vaid „eneses“, s. t. teostasime sisearetust, kasutades paaritamiseks oma väljapaistvatelt rekordilehmadelt saadud kohalikke pulle.

Kasutades sellist sisearetusmeetodit ja teostades paremate loomade seas tugevat aretus- ja paaride valikut, samuti loomade hea pidamise ja õige noorloomade üles-

kasvatamise teel õnnestus meil luua väärtuslik rekordi-
lise jõudlusvõimega tõukari. Karavajevo kari tunnistati
1944. aastal uue kostroma tõu juhtivaks aretuskarjaks.

Karja produktiivsus iga aastaga tõuseb ja loomade
eksterjäär paraneb. Karavajevo karja struktuur on moo-
dustatud nii, et umbes 38—45 protsenti karja koosseisust
on esimese ja teise poja järel lüpsvad lehmad. Majand
saab iga aasta oma reservidest kõrge eluskaaluga ja
heade toodangu-perspektiividega suurepärase karja täiend-
duse. Suurendatud karja remondi norm ja suur arv teiste-
tesse majanditesse üleantavaid loomi annavad võimaluse
karja iga-aastaseks tähelepandavaks uuendamiseks. Välja-
pääkimisele kuuluvad kõik vanemad lehmad, samuti need
noored lehmad, kellel on madalad piimatoodangu, piima-
rasvasisalduse ja eluskaalu näitajad. Ülesanne seisab sel-
les, et jätta majandisse parimad loomad. Et selliseid loomi
on kõige kergem avastada nende toodangu järgi, jätame
me karja rohkem tiineid mullikaid kui see on nõutav karja
remondiks.

Tabelis nr. 1 esitame tutvumiseks karja koosseisu 1. jaa-
nuaril 1946.

Selline loomade vanuserühmade vahекord on tingitud
karja pidevaks täiustamiseks tehtavast tugevast selekt-
sioonist.

Mõningad selleks vajalikud üleliigsed kulutused tasuvad
end mitmekordselt. Kõigepealt kasvab meie karja produk-
tiivsus ja peale selle saavad teised sovhoosid, kelle kar-
jad komplekteeritakse meie loomadega, head tõumater-
jali. Kogu remondist ülejääv noorkari ja suguloomadeks
kõlblikud lehmad antakse Karavajevost üle teistele majand-
ditele.

Selleks, et oleks parem jätkata vaatlusi üleantud tõu-
loomade kohta, püüame neid koondada samadesse kohta-
desse. 1935. aastast alates oleme andnud Jaroslavi oblasti
Revolutsija sovhoosi, Kostroma oblasti Lužski sovhoosi,
Ivanovo oblasti Zarja sovhoosi, Kirgiisia NSV Iljitsi sov-
hoosi, oma šeflusaluse kolhoosi „Krasnoje Privolžje“ veise-
kasvatusfarmi ja paljudesse teistesse Kostroma oblasti
majanditesse kokku 302 tõulehma, 65 tiinet mullikat, 1067
pulli ja 387 lehmmullikat.

1939. aasta lõpul läbi viidud loomade zootehniline hindamine näitas, et karja kvaliteet on tunduvalt paranenud.

Kui 1937. aastal oli karja koosseisus veel II klassi loomi ja 73 I klassi lehma, siis 1944. aastal ei olnud karjas enam ühtki II klassi lehma ja I klassi oli hinnatud kõigest 6 lehma. Ülejäänud 259 lehma vastavad kõik eliit- ja rekordklassi nõudeile.

Karja koosseis 1. jaanuaril 1946.

Tabel nr. 1

Loomade rühmad	Arv (kokku)	Sellest (arv)	Protsent karja üldkoos- seisust	Protsent lehmade üldarvust
Sugupullid . . .	13	—	2,1	—
nendest:				
2—5 aasta vanused .	—	7	—	—
5—10 aasta vanused	—	6	—	—
Lehmad	279	—	45,7	—
nendest:				
esmakordselt poeginud	—	35	—	12,54
teist korda poeginud	—	43	—	15,42
kolmandat korda ja rohkem poeginud	—	201	—	72,04
Tiined mullikad	34	—	5,6	—
1—2 aasta vanune noorkari	73	—	12,0	—
nendest:				
pullmullikad . . .	—	3	—	—
lehmullikad . . .	—	70	—	—
Jooksva aastal sünd. noorkari...	212	—	34,6	—
nendest:				
pullvasikad	—	101	—	—
lehmvasikad	—	111	—	—
Kokku:	611	—	100	100

Ei saa üldse võrrelda praegust karja 1927. aasta algkarjaga, isegi mitte 1933. aasta karjaga. Kui 1933. aastal oli karjas rekord- ja eliitklassi lehma vaid 10,2 protsenti, siis oli juba 1944. aastal peaaegu kogu kari — 98 protsenti loomadest — hinnatud eliit- ja rekordklassi.

Lehmmullikad kõikides vanuserühmades vastavad juba rekord- ja eliitklassi nõudeile. Nendes klassidesse on hinnatud ka sugupullid.

Esimese viie aasta jooksul (1928.—1933. a.), paljude organisatsiooniliste ja tootmisalaste puuduste tõttu, ei edenenud karja parandamine küllalt jõudsasti. Karja kvaliteet hakkas kiiresti tõusma alles 1936. aastast.

Eriti suurenesid piimatoodangud. Seda suurenemist

Tabel nr. 2

Lehmade zootehniline hinnang.

Boniteerimise klassid	1933. a.		1939. a.		1940. a.		1941. a.		1942. a.	
	Lehmade arv	%	Lehmade arv	%	Lehmade arv	%	Lehmade arv	%	Lehmade arv	%
Rekord	9	3,8	127	51,84	139	55,8	106	52,2	110	51,7
Eliit	15	6,4	114	46,53	106	42,6	93	45,8	94	44,2
I klass	136	57,6	4	1,63	4	1,6	4	2,0	8	3,7
II klass	38	16,1	—	—	—	—	—	—	1	0,4
III klass	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
0 klass	38	16,1	—	—	—	—	—	—	—	—
Kokku:	236	100	245	100	249	100	203	100	213	100

Boniteerimise klassid	1943. a.		1944. a.		1945. a.		1946. a.	
	Lehmade arv	%	Lehmade arv	%	Lehmade arv	%	Lehmade arv	%
Rekord	117	44,0	106	40	63	23	79	29
Eliit	148	55,7	153	58	185	68	184	67
I klass	1	0,3	6	2	25	9	10	4
II klass	—	—	—	—	—	—	—	—
III klass	—	—	—	—	—	—	—	—
0 klass	—	—	—	—	—	—	—	—
Kokku:	266	100	265	100	273	100	273	100

mõjutasid mitmed majandis rakendatud organisatsioonilised abinõud: söötade assortimendi suurenemine, veski ehitamine, jootmise mehhaniseerimine ja karjamaade parandamine. Karja näitajate suhteline langemine 1945. ja 1946. aastal (vt. tabel nr. 2) on seletatav mitte loomade kvaliteedi halvenemisega, vaid mitmesuguste standardite kasutamisega. 1945. ja 1946. aastal hinnati loomi kostroma tõu standardide alusel, mis tunduvalt ületavad varem kasutatud sviitsi tõu standarde.

PIIMATOODANGUD.

Meie kollektiiv võttis enesele ülesandeks saada sõja-järgsel viisaastakul iga aastalehma kohta keskmiselt 6000 kilogrammi piima. Veendumus, et me selles võitluses tuleme võitjaiks, on põhjendatud meie karja toodangute eelmiste aastate suurenemise analüüsidega.

1940. aastal me saime juba 6310-kilogrammiline piimatoodangu. Aastail 1941—1945 aga langes loomade produktiivsus kuni 5170 kilogrammini. Peab märkima, et hoida toodanguid nii kõrgel, 5170 kilogrammi tasemel vajalike söödavarude puudumisel, osutus üsna raskeks. Igal juhul, isegi loomade organismi teadliku mõjutamise suure praktika juures, tuli meie brigadiiridel ja lüpsjatel kui ka kogu kollektiivil töötada pingerikkamalt kui 1940. aastal. Oma töös tuli olla väga leidlik, hoolitseda raugematult loomade eest ja eriti arvestada nende individuaalseid omadusi.

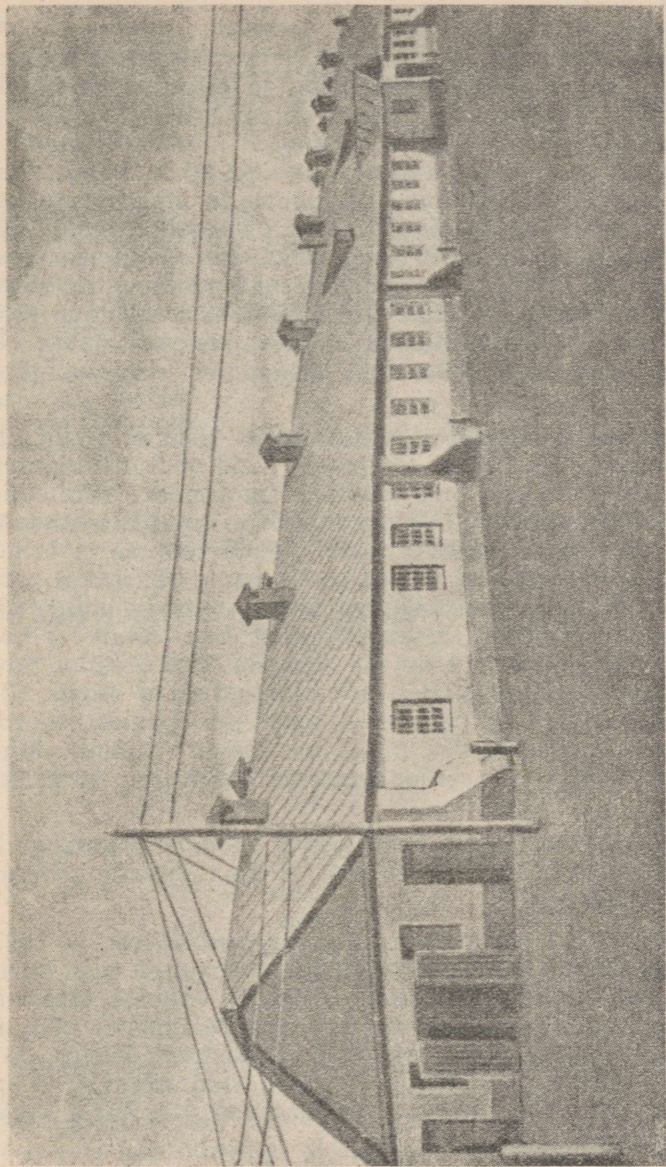
Rahuldava söötmise juures karja keskmine piimatoodang tõusis 1932.—1940. aastani 252,2 protsenti. See toodangute suurenemine toimus karja ebasoodsa struktuuri juures. Nii saadi 1939. aasta keskmine piimatoodang 6252 kilogrammi karjalt, kus oli 30 protsenti esmaspoeginud lehma. Kui me oleksime piiranud vanematesse vanuserühmadesse kuuluvate lehmade karjast väljaviimist ning samaaegselt vähendanud karja täiendamist tiinete mullikate arvel, oleks ilma erilise pingutuseta keskmine piimatoodang ühe aastalehma kohta tõusnud aasta jooksul kuni 7000 kilogrammini. Kuid karja remondi vähendamine oleks viinud rea teiste kvaliteedinäitajate alanemisele. Majand ei võinud selle peale välja minna.

Toodang ühe aastalehma kohta.

Aastad	Keskmiselt aastas (kilogrammides)	Protsentides 1932. a. piimatoodangule
1932	1940	100,0
1933	2290	118,0
1934	2872	148,0
1935	3668	188,6
1936	4746	244,6
1937	5813	299,9
1938	6143	316,6
1939	6252	322,2
1940	6310	325,2
1941	5606	288,7
1942	5383	277,4
1943	5449	280,6
1944	5324	274,4
1945	5170	266,5
1947	5099	263,0

Lehmade keskmised piimatoodangud vanuserühmade järgi
300-päevase laktatsiooni jooksul (kilogrammides).

Aastad	1 poja järel		2 poja järel		3 poja ja rohkema järel		Keskmine toodang ühe aastalehma kohta
	too- dang	leh- made arv	too- dang	leh- made arv	too- dang	leh- made arv	
1932	1831	9	2359	10	2410	83	1940
1933	2471	21	2543	20	2575	100	2290
1934	2862	45	3291	23	3465	126	2872
1935	3021	34	3409	38	4040	113	3668
1936	3657	35	4968	31	5130	111	4740
1937	4660	62	5879	33	6632	105	5818
1938	4644	57	6305	34	7268	71	6143
1939	4722	58	6432	57	7614	91	6252
1940	4591	77	6274	37	7859	110	6310
1941	4100	92	6388	34	7685	77	5606
1942	3755	72	5392	31	6806	106	5383
1943	4197	—	5303	—	6642	—	5449
1944	3772	32	5143	87	6402	146	5324
1945	3934	23	4838	50	5979	200	5170
1948	4283	81	4881	32	6031	133	—

Loomade jaoks ehitatakse telliskividest mehhaniseeritud karjalaudad. Piimakari on paigutatud kahte ritta. Sugupulle peetakse koos lehmadega, äärmistes lahtrites. Sõnniku väljavimine ja söötade etteandmine on mehhaniseeritud. On sisse seatud automaatjootjad.

1941. aastaga võrreldes ei ole loomade kvaliteet 1948. aastal halvem. Seepärast on karja sellise struktuuri juures loomade vastaval ettevalmistamisel ja rahuldaval söötmi- sel nii talvel kui ka suvel täiesti võimalik saavutada lähe- mate aastate jooksul 6000-kilogrammilisi piimatoodanguid. Samaaegselt saab karja kvaliteeti veelgi tõsta kõrge elus- kaaluga ja hea välimikuga noorloomade üleskasvatamise arvel. Nende näitajate järgi ületavad noored lehmad juba praegu vanemaid lehmaid, teise ja kolmanda poegimise järel nad tingimata ületavad vanemaid oma toodangult. Sov- hoosi poolt valitud tee tagab karja püsivad toodangud tule- vikus. Selle tõenduseks toome mitmesugustesse vanuserüh- madesse kuuluvate lehmade toodangud aastate järgi (vt. tabel nr. 4).

Toodangute vähenemine aastail 1942—1945 ei olnud tin- gitud loomade kvaliteedi langusest, vaid söötmingimus- test, sest sel perioodil oli söötade sortiment võrdlemisi piiratud. Peab rõhutama, et sovhoosi kasutuses olevate söötade tagavarade juures tuleb pidada tööliste ja briga- diiride suureks teeneks, et nad meie maale nii raskel peri- oodil oskusliku ja ennastsalgava tööga suutsid kindlustada lehmade 5-tuhandelisi aastatoodanguid. See viitab ka kõi- kide, eriti aga noorte lehmade kõrgele kvaliteedile. Sov- hoosis praktiseeritav karja komplekteerimine tagab kõi- kide vanuserühmade, nende hulgas ka esimest korda poeginud lehmade pideva toodangu kasvu. Selline kord loob kontrollitud suuretoodanguliste loomade rikkaliku reservi.

Meie karja toodangute võrdluseks toome Nõukogude Liidu paremate majandite šviitsi tõugu lehmade toodan- gud (vt. tabel nr. 5).

Tabelis nr. 5 toodud andmed kõnelevad sellest, et 1947. aastast alates on Karavajevo oma toodangutelt maa pare- mate majandite hulgas esikohal. Kõigis vanuses lehmade toodangud on küllalt kõrged, kuid mitmesugustel põhjus- tel, nagu teisteski majandites, esineb ka meie karjas väi- kesetoodangulisi lehmaid. Tõsi küll, sääraseid lehmaid on väga vähe, kuid nad siiski kisivad märgatavalt alla karja kesk- mist toodangutaset.

Tabel nr. 5

Sviitsi tõugu lehmade piimatoodangud NSV Liidu paremates majandites (kilogrammides).

Majandi nimetus	1934. a.	1935. a.	1936. a.	1937. a.	1938. a.	1939. a.	1940. a.
Lebedinski Riikliku Tõulava Stalini-nimelise kolhoosi farm	1870	2248	4812	5088	5400	—	—
„Borovkovo“	3682	4345	4956	5003	5388	—	—
„Šulgino“	3290	3933	4398	5025	5308	—	—
Urupski sovhoos	3878	5005	5136	4843	4812	—	—
„Zasižje“	2442	2643	3257	3655	4088	—	—
„Udarnik“	2629	3162	3248	3195	3863	—	—
Karavajevo sovhoosi kostroma tõugu lehmade toodangud	2872	3668	4746	5813	6143	6252	6310

Lehmade rühmitus produktiivsuse järgi 1947. aastal 300-päevase laktatsiooni jooksul (kilogrammides).

300-päevase laktatsiooni piimatoodang kuni 2 tuhat	Lehmade arv
2—3	14
3—4	45
4—5	46
5—6	49
6—7	34
7—8	34
8—9	27
9—10	9
10—11	4
11—12	ei ole
12—13	3
Kokku . . .	266 lehma

Meie karja struktuur ja üksikute lehmade kvaliteet vee-
navad meid selles, et tõusovhoosi lehmade piimatoodang
pidevalt suureneb. See veendumus põhjeneb nähtusel, et
väikese piimatoodangu ja madala eluskaaluga lehmade arv

iga aastaga tunduvalt väheneb. Need asendatakse suurematoodanguliste, hea eluskaaluga ja tugeva kehaehitusega lehmadega. Oma sõnade kinnituseks toome veenvad tõendid.

1934. aastal oli sovhoosi karjas 161 lehma, kelle aastane piimatoodang oli alla 3000 kilogrammi, 1940. aastal aga oli karjas vaid 5 säärast lehma. Ja vastupidi, 1934. aastal oli sovhoosis vaid kolm lehma, kelle aastatoodang ületas 7000 kilogrammi piima, 1940. aastal andis 81 lehma üle 7000 kilogrammi piima. 1933. aastal oli sovhoosi karjas vaid 9 rekordilehma, 1940. aastal tõusis nende arv 139-ni, kusjuures 59 lehma andsid aastas kõik üle 8 tuhande kilogrammi piima ja sellised lehmad, nagu Lenivaja, Maika, Veika, Shema ja Orlitsa, andsid igaüks üle 10 tuhande kilogrammi piima. 1946. aastal oli karjas 26 lehma, kellede eluaegne piimatoodang ulatus 60—96 tuhande kilogrammini, ja 9 lehma oli üle 10 tuhande kilogrammilise piimatoodanguga aastas.

Karja kvaliteedi tõus toimub peaaegselt noorte lehmade arvel. Kuid kõrvuti nendega on karjas rida sääraseid lehmi, kes minevikus mitterahuldavate kasvatamis-, hooldamis- ja söötmistingimuste juures andsid madalaid piimatoodanguid, kuid hiljem hea söötmise ja oskusliku hooldamise mõjul hakkasid andma rekordilisi toodanguid. Nii näiteks on karjas mõned lehmad, kes andsid 1930. aastal 2—3 tuhat kilogrammi piima, kuid oma kasutusaja lõpul hakkasid andma juba 7—9 tuhande kilogrammilisi piimatoodanguid. Karja kvaliteedi parandamise põhiallikaks on noored lehmad.

Praegu on sovhoosis palju lehmi, kes juba esimesest laktatsioonist alates annavad ühtlasi rekordilisi toodanguid (vt. tabel nr. 6).

Nagu tabelist nähtub, on väljapaistev maailma rekordilehmi Poslušnitsa II oma piimatoodangult juba 36 kohal, võrreldes meie uute rekordilehmadega. Ja me loodame, et ei ole kaugel aeg, kus meie noored lehmad ületavad tema rekordtoodangu laktatsiooni jooksul. Kui võtta võrdluseks kolm Karavajevo lehma: Orlitsa I, Maika ja Lenivaja, siis on need ilma erilise suurte lüpside taotlemiseta juba ületanud Poslušnitsa II kogutoodangu viie esimese laktatsiooni

Rekordilehmad kõikide laktatsioonide jooksul saadud piimatoodangute järgi.

Jrk. nr.	N i m i	Toodangud 300-päevase laktatsiooni jooksul (kilogrammides)														
		I laktatsioonil	II laktatsioonil	Kahel laktatsioonil kokku	III laktatsioonil	Kolmel laktatsioonil kokku	IV laktatsioonil	Neiljal laktatsioonil kokku	V laktatsioonil	Viiel laktatsioonil kokku	VI laktatsioonil	Kuuel laktatsioonil kokku				
1	Govorunja	7735	9387	17 122	9100	20 222	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	Marotška	5983	9454	15 442	9653	25 950	6957	32 907	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Kaska	5641	8711	14 352	9990	24 342	11958	36 300	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Elagodat	6295	8955	15 250	8221	23 471	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Sopka	5515	7688	13 203	8798	22 001	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Zina	5808	7169	12 977	8425	21 402	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Orlitsa I	4583	8305	12 888	8476	21 364	9700	31 064	12 849	43 913	—	—	—	—	—	—
8	Keta	4999	7050	12 049	8282	20 331	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Svobodnaja	3814	7176	10 990	9088	20 078	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Glubina	4234	7777	12 011	7982	19 993	9150	29 143	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Kraša II	3505	8067	11 572	8139	19 711	9221	28 932	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Kabina	4869	6632	11 501	8043	19 544	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Klava	4309	7010	11 319	8001	19 320	8374	27 694	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Musja	4609	6019	10 628	8439	19 067	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Pobeda	5362	6365	11 732	7060	18 792	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Olja	3701	6985	10 686	8071	18 757	8105	26 862	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Mirotska	4179	6375	10 554	7920	18 474	8324	26 801	7260	34 061	—	—	—	—	—	—
18	Aktivnaja	3893	6078	9971	8207	18 178	8413	26 591	—	—	—	—	—	—	—	—

Tabel nr. 6 (järg)

Jrk. nr.	N i m i	Toodangud 300-päevase laktatsiooni jooksul (kilogrammides)														
		I laktat-sioonil	II laktat-sioonil	Kahel laktat-sioonil kokku	III laktat-sioonil	Kolmel laktat-sioonil kokku	IV laktat-sioonil	Neljal laktat-sioonil kokku	V laktat-sioonil	Viiel laktat-sioonil kokku	VI laktat-sioonil	Kuuel laktat-sioonil kokku				
19	Horošavka	3809	6494	10 303	9553	17 856	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Moškvitška	3627	6265	9892	7782	17 674	9080	26 754	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Lenivaja	4155	5029	9187	8473	17 657	10 349	28 006	11 072	39 078	12 234	51 312	—	—	—	—
22	Nitka	6260	8690	14 950	12168	27 118	12 908	40 026	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Pavlina	3100	6071	9171	7837	17 008	9121	26 129	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Maria	3947	5540	9487	7409	16 890	9392	26 288	8707	34 995	—	—	—	—	—	—
25	Buinaja	2718	6044	8762	8060	16 828	9194	26 022	7461	33 483	—	—	—	—	—	—
26	Shema	3517	5174	8691	8084	16 775	6229	23 044	10 534	33 538	—	—	—	—	—	—
27	Kazanka	4175	6430	10 605	6118	16 723	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Lenta	2932	5462	8393	8224	16 618	7330	23 952	7073	31 025	—	—	—	—	—	—
29	Panka	4950	3183	8133	8271	16 404	7762	24 166	—	—	—	—	—	—	—	—
30	Barhotka	3828	6950	10 778	5624	16 402	8744	25 146	9361	34 507	—	—	—	—	—	—
31	Neždanka	3628	5105	8778	7530	16 338	8199	24 537	—	—	—	—	—	—	—	—
32	Funksija	3202	5194	8396	7417	15 813	8015	23 828	8502	32 330	—	—	—	—	—	—
33	Katja	4068	4825	8893	6465	15 358	8225	23 583	8723	32 306	—	—	—	—	—	—
34	Vira	3097	5131	8228	3083	15 311	8418	24 729	8094	31 823	—	—	—	—	—	—
35	Maika	2825	6063	8088	6307	15 295	9700	24 995	10 967	35 982	8599	44 541	—	—	—	—
36	Poslušnitsa II	3239	4660	7899	6217	14 116	8467	22 533	6742	29 325	14 115	43 440	—	—	—	—

jooksul; sama perioodi jooksul andis Maika 6,5 tuhande kilogrammi võrra ja Lenivaja 10 tuhande kilogrammi võrra rohkem piima kui Poslušnitsa II; 1940. a. üleliidulise põllumajandusnäituse tšempion Orlitsa I ületas sama perioodi jooksul Poslušnitsa II piimatoodangu isegi 14,5 tuhande kilogrammi võrra.

Karja omaduste parandamisel etendab suurt osa suuretoodanguliste loomade väljaselgitamine.

Seniajani on olnud kombeks hinnata lehma väärtust tema mõne laktatsiooni toodangu alusel.

Meie aga leiame, et kõrvuti ühe laktatsiooni rekordtoodangute arvestusega tuleb arvestada ka lehma paljude laktatsioonide toodangute suuruse rekordlikkust.

Sellise arvestuse majanduslik otstarbekus seisab selles, et lõppkokkuvõttes on majandile kasulikum niisugune lehm, kes annab aastast aastasse pidevalt ühtlaselt suuri piimatoodanguid. Sel teel väljaselgitatud lehmi tuleb esimeses järjekorras kasutada aretuseks, sest nende järglaste kvaliteet ja edasipaljundamine osutuvad majandile kõige kasulikumaks. Seepärast me valime aretuseks sellised lehmad, kes on andnud kõikidel laktatsioonidel pidevalt ühtlasi suuri toodanguid. 8—13-tuhandeliste aastatoodangute juures pole meie lehmade päevatoodangud suhteliselt suured. Esimestel kuudel pärast poegimist ei ületa suurim päevatoodang 45—50 kilogrammi. Laktatsiooni lõpuks annavad need lehmad selle perioodi jaoks küllalt suuri päevatoodanguid — nimelt 30—35 kilogrammi. See tähendab, et laktatsioon kulgeb ühtlaselt. Mida ühtlasem on laktatsioon, seda parem. Ühtlane laktatsioon on lehmale vähem pingutav.

PIIMA RASVASUS.

Võideldes piimatoodangute suurendamise ja loomade eluskaalu tõstmise eest, töötavad Karavajevo sovhoosi töötajad raugematult ka suure piimarasvasusega lehmade aretamisel.

Selles töös on saavutatud juba märkimisväärseid tulemusi: vaatamata karja arvulisele suurenemisele on säilitatud lehmade keskmine piimarasvasus. Peale selle on sov-

hoosis aretatud terve rida lehma, kes oma toodangutelt ja piima rasvasisalduselt ületavad kõiki algkarja lehma.

Karja iseloomustamiseks piimarasvasuse järgi on toodud järgnevalt tabel nr. 7, kus on näidatud muudatused piima rasvasisalduse alal 1932.—1945. aastani.

Tabel nr. 7

Keskmine piimarasvasus.

Aastad	Karja keskmine piimarasva %	Kõikumised	Arvestatud laktatsioonide arv
1932	3,87	3,5—4,6	70
1933	3,73	3,2—4,4	104
1934	3,73	3,0—4,7	165
1935	3,81	3,0—4,7	160
1936	3,71	3,1—4,8	175
1937	3,73	3,0—4,8	196
1938	3,77	3,0—4,8	221
1939	3,73	3,1—4,8	207
1940	3,73	3,0—4,8	223
1941	3,73	3,0—4,8	203
1942	3,70	3,0—4,5	208
1943	3,71	3,2—4,6	258
1944	3,74	3,2—4,6	184
1945	3,70	3,1—4,6	273

Illustratsiooniks toome suurema piimarasvasusega lehmade nimekirja.

Tabel nr. 8

Suurima piimarasvasusega lehmade nimekiri.

Jrk. nr.	N i m i	Rasva %	Laktatsioon	Jrk. nr.	N i m i	Rasva %	Laktatsioon
1	Sova	4,80	1	12	Verba	4,30	3-as
2	Kotška	4,64	2	13	Silnaja	4,37	11-es
3	Shema	4,67	3	14	Slava	4,29	4-as
4	Barabanka	4,49	2	15	Penka	4,24	1-ne
5	Loza	4,46	2	16	Gamma	4,56	2-ne
6	Borba	4,37	1	17	Krupa	4,55	3-as
7	Golubka II	4,40	3	18	Rumba	4,55	1-ne
8	Katja	4,38	5	19	Muta	4,50	2-ne
9	Sirena	4,50	1	20	Kljukva	4,48	1-ne
10	Poteha	4,40	1	21	Selitro	4,40	1-ne
11	Kanva	4,30	2	22	Platina	4,50	2-ne

Enamiku Karavajevo lehmade piima rasvasisaldus kõigub 3,4—4,1 protsendini. Seejuures suureneb iga aastaga suurema piimarasvasusega lehmade arv. Kõige rasvarikkamat piima saab sovhoos noortelt lehmadel (1.—3. laktatsioonil).

Kõik nad on aretatud lehmadest, kes ei erinenud mitte oma piimaannilt, vaid omasid suurt piimarasvasust. Tänu õnnestunud paaride valikule läks korda säilitada esiemade suur piimarasvasus ning koos sellega pookida järglastele suur piimaand. Nii näiteks ei ületanud Simpatia piimatoodang 300-päevase laktatsiooni jooksul 2900 kilogrammi, rasvaprotsendi juures 4,2, kuid tema tütar Shema andis laktatsiooni jooksul 10 540 kilogrammi piima, rasvaprotsendiga 4,67. Shema tütar Sirena annab 4,5%-list piima.

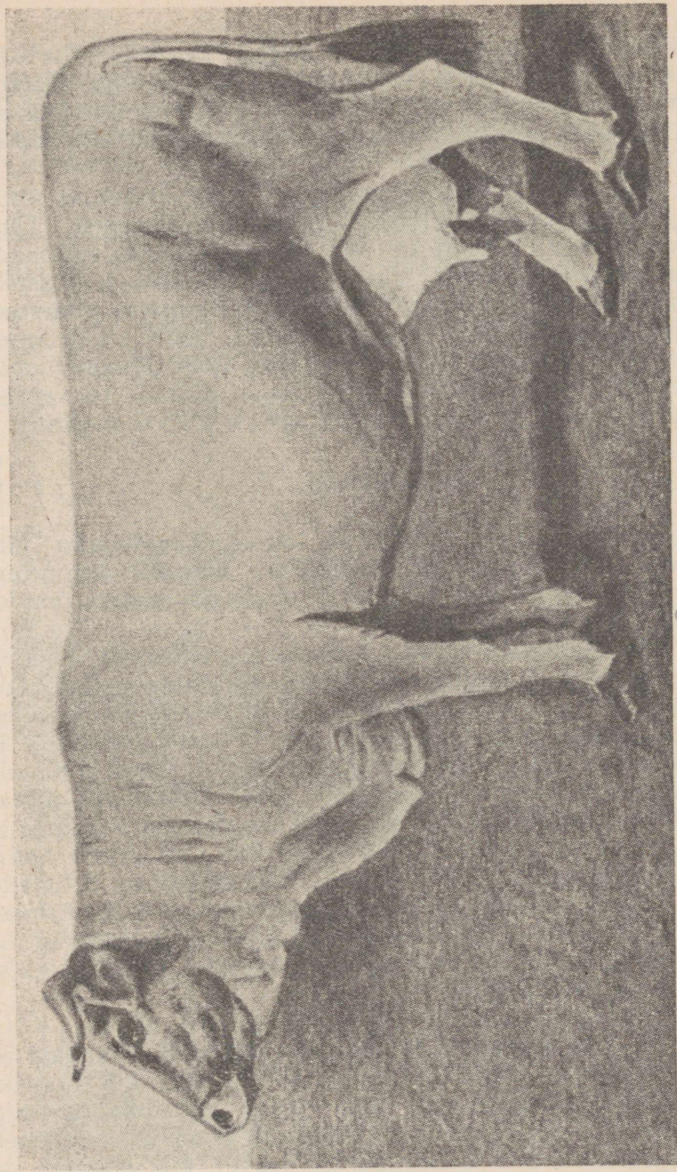
ELUSKAAL.

Ajavahemikus 1927.—1940. a. tõusis Karavajevo tõusovhoosi lehmade keskmine eluskaal 325—350 kilogrammilt 649 kilogrammini ja jäi järgnevail aastail umbes samaks.

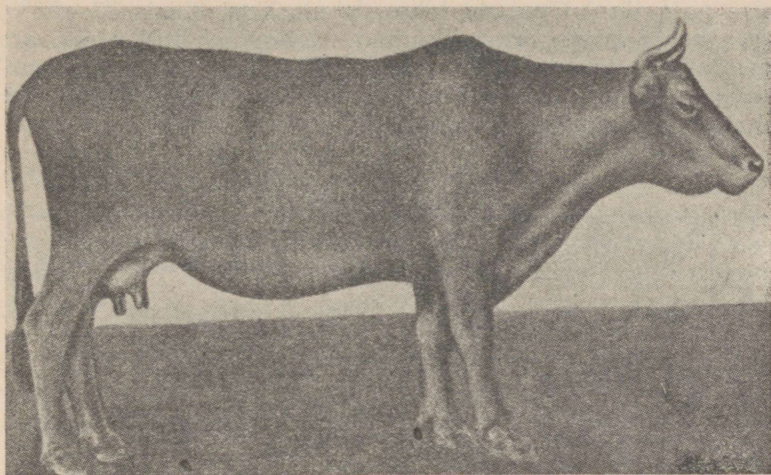
Lehmade eluskaalu näitajad tõusevad ühtlaselt kõikide vanuserühmade — mullikate, tiinete mullikate ja lehmade eluskaalu tõusu arvel. Seejuures on noorte lehmade eluskaalu juurdekasvu tempo kiirem kui 3 korda poeginud ja vanematel lehmadel. 1936. aastal ületas vanemate lehmade eluskaal noorte lehmade eluskaalu, 1937. aastal aga ületas kaks korda poeginud lehmade eluskaal vanemate lehmade eluskaalu. Aastast aastasse eluskaalu vahe suureneb noorte lehmade kasuks. 1940. aastal esmaspoeginud lehmade eluskaal isegi ületas vanemate lehmade eluskaalu. Esmaspoeginud lehmade keskmine eluskaal oli 653 kilogrammi, kolmanda poja järel lüpsvate ja vanemate lehmade eluskaal aga oli 641 kilogrammi.

Eluskaalude suurenemine on näha tabelist nr. 9.

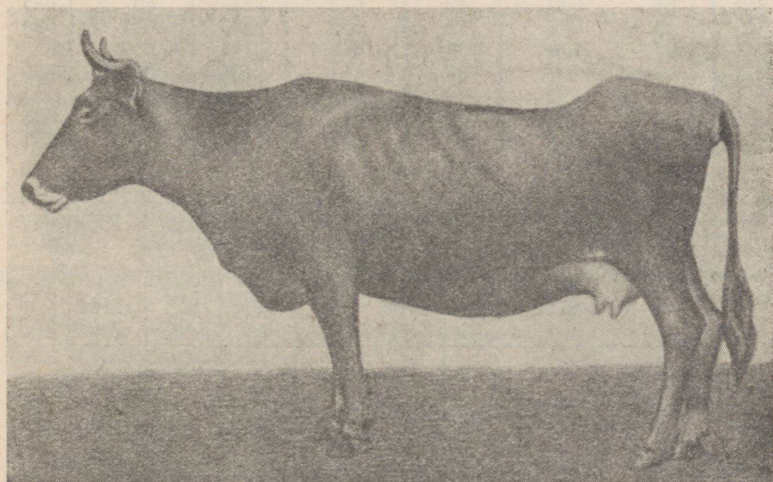
Ei ole aga õige arvata, et vanemate lehmade eluskaal ei suurene. Ta suureneb, kuid mitte nii kiiresti kui noortel lehmadel. Kui ajavahemikus 1935.—1940. a. kolmanda poja järel lüpsvate ja vanemate lehmade eluskaal suurenes 537 kilogrammilt 641 kilogrammini (19%), siis esimese ja

Maa ilma rekordilehm Poslušnitsa II. Tema aastatoodang kuuenda laktatsiooni jooksul oli 16 262 kilogrammi piima, rasvaprotsendiga 3,92. Eluskaal 765 kilogrammi.

Lehm Tigrovaja, üks karja esiemadest.

Lehm Šabrihha, kelle sovhoos ostis 1928. aastal väga nõrgas tootumuses. Tänu heale hooldamisele viidi lehm normaalsesse seisukorda ja temalt saadi üle 7 tuh. kilogrammiline piimatoodang. Šabrihhalt saadi väga väärtuslik pull Šango.

teise poja järel lüpsvate lehmade eluskaal tõusis 33—29%.
 Meie karja kõigi vanuserühmade lehmade hea eluskaalu
 tõenduseks toome võrdluseks „Eliitveiste keskraamatu“
 I köitesse märgitud šviitsi, simmentali ja ida-friisi tõugu
 lehmade keskmised eluskaalud (vt. tabel nr. 10).

Tabel nr. 9

Lehmade keskmine eluskaal
 (kilogrammides).

Aas- tad	Esimese poja järel lüpsvad lehmad		Teise poja järel lüpsvad lehmad		3 poja järel lüpsvad ja vanemad lehmad		Keskmine eluskaal
	lehmade arv	elus- kaal	lehmade arv	elus- kaal	lehma- de arv	elus- kaal	
1932	17	397	11	422	109	417	439
1933	18	362	25	457	125	475	460
1934	62	426	24	462	187	459	449
1935	36	489	42	516	125	537	525
1936	39	501	36	527	137	552	538
1937	70	558	37	584	123	580	573
1938	42	607	68	644	131	615	622
1939	68	620	40	672	137	627	635
1940	54	653	52	666	143	641	649
1941	25	586	37	640	141	629	625
1942	45	598	35	619	133	642	629
1943	—	583	—	622	—	645	621
1944	—	578	87	619	146	640	625
1945	—	560	—	602	—	633	621

Tabel nr. 10

Lehmade vanus	Šviitsi tõug		Ida-friisi tõug		Simmentali tõug		Karavajevo kari	
	leh- made arv	eluskaal (kilo- gram- mides)	leh- made arv	eluskaal (kilo- gram- mides)	leh- made arv	eluskaal (kilo- gram- mides)	leh- made arv	eluskaal (kilo- gram- mides)
Esimese poja jä- rel lüpsvad leh- mad	18	518	15	535	10	467	54	653
Teise poja järel lüpsvad lehmad	8	487	6	523	13	553	52	666
Kolmanda poja järel lüpsvad ja vanemad lehmad	24	528	—	—	31	599	143	649

Karavajevo karjas on kümneid lehmi, kes kaaluvad igaüks üle 700 kilogrammi. Nii näiteks karja keskmise lehmade eluskaalu juures 649 kilogrammi kaalub lehm Stopka 870 kg, Kantovka — 865 kg ja esimese poja järel lüpsv lehm Karolina — 850 kg. Riikliku tõuraamatu standardid näevad ette esimese poja järel lüpsvate lehmade eluskaaluks 430 kilogrammi, II poja järel lüpsvatel lehmadel 480 kilogrammi ja kolmanda poja järel lüpsvatel ning vanematel lehmadel 510 kilogrammi. Karavajevo sovhoosi karjas ei ole ühtki lehma eluskaaluga alla 490 kilogrammi.

Lehmade keskmine eluskaal 1947. aastal
(boniteerimise andmete alusel, kilogrammides).

Vanus poegimiste järgi	Lehmade eluskaal	Riikliku tõuraamatu nõuded	RTR I klassi standardi ületamine %	Märkusi
Esimese poja järel lüpsvad lehmad	597	430	137	Karavajevo sovhoosi lehmad ületavad eliit-rekord-klassi standardid 111%
Teise poja järel lüpsvad lehmad	602	480	125	
Kolmanda poja järel lüpsvad ja vanemad lehmad	624	510	122	

Kõige rohkem ületavad riikliku tõuraamatu standardi nõudeid eluskaalu osas esmaspoeginud lehmad. Tiinete mullikate eluskaal enne poegimist on erinev ja kõigub 550—650 kilogrammi vahel. Üksikud tiined mullikad kaaluvad veel rohkem. Nii kaalus mullikas Kitška enne poegimist 720 kilogrammi.

KARJA LIHAOMADUSED.

Veiste aretamisel seab iga loomakasvataja endale ülesande: kõigepealt saada loomalt rohkem suure rasvasisaldusega piima, teiseks, saada tema tapmisel võimalikult rohkem liha ja rasva ning peale selle veel väärtuslik, raske nahk.

Oleks väga hea, kui meil õnnestuks üheaegselt saavutada kõikide nende produktiivsete omaduste maksimaalset arengut iga üksiku looma juures. Viimaste aastate jooksul on juba paljud majandid asunud selle ülesande lahendamisele. Nad keelduvad kitsa ja ühekülgse loomade tüübi aretamisest, kas ainult piima- või ainult lihalooma suunas. Need majandid taotlevad loomadelt kombineeritud jõudlust, ja nagu praktika on näidanud, pole loomade piima- ja lihajõudlus selle all sugugi kannatanud. Võib tuua palju näiteid, kus kõrge piimajõudlusega lehmade tapmisel saadakse 400—500 kilogrammi liha. Meie sovhoosi põhiliseks sihiks on kõrgeväärtuslike tõuloomade aretamine ja nendelt suure piimatoodangu saamine. Noorloomade aretus- ja paaride valikul eelistame me kombineeritud suunaga loomi. See meetod on end täiesti õigustanud. Meie töökogemused on näidanud, et iga majand, kes saab lehmadelt suuri piimatoodanguid, võib saada nendelt ka palju liha. Selles võib kergesti veenduda, kui vaatleme, missugusel määral on suur piimatoodang kooskõlas lihajõudlusega meie majandis laktatsiooni mitmesugustes järkudes hädatapetud üksikute lehmade juures.

Üks lehm hädatapeti 6 aasta vanuselt. Tema eluskaal oli tapmise ajal 850 kilogrammi. Esimese laktatsiooni jooksul andis ta 6047 kilogrammi piima, teise laktatsiooni jooksul — 6466 kilogrammi, suurim päevatoodang oli 35,1 kilogrammi. Tapmisel saadi sellelt lehmalt 463 kilogrammi liha ja rasva; tapa-väljatulek oli 54,5 protsenti.

Nagu toodud näitajaist nähtub, olid selle lehma kõrge piimajõudlus ja lihaproduktiivsus võrdlemisi heas kooskõlas.

Teine lehm hädatapeti 4 aasta 6 kuu vanuselt. Tema eluskaal oli 832 kilogrammi. Esimese laktatsiooni jooksul andis ta 4523 kilogrammi piima, rasvaprotsendiga 4,33; suurim päevatoodang oli 20 kilogrammi. Tapmisel saadi lehmalt 444 kilogrammi liha ja rasva ning 60 kilogrammi pädikuid; tapa-väljatulek oli 53,4 protsenti. Kolmas lehm hädatapeti 7 aasta vanuselt ja ta kaalus 1000 kilogrammi. Tapmisel saadi temalt 540,5 kilogrammi liha ja rasva, tapa-väljatulek oli 54,0 protsenti. Kõik need kolm lehma ei olnud tapuks ette valmistatud, nende toitumus oli, tõsi küll, üle

Lehmade kehamõõdud (sentimeetrites).

Loomade mõõtmise aasta	Mõõdetud loomade arv	Lehmade grupid	Kõrgus			Rinna sügavus	Laius				Põikpikkus			Saare üm- bermõõt		
			Turi	Selg	Ristlõud		Kinna laius abaluude tagant	Puusa- des	reie- des	Laudja laius päralu- nukki- des	Keppiga	Lindiga	Laudja põikpikkus		Kinna ümber- mõõt abaluude taga	
1938	29	Esimese poja järel lüpsvad lehmad	134,7	—	—	70,1	42,4	55,0	—	—	—	158,1	—	—	191,5	18,8
1939	52	„	136,2	136,5	141,5	72,8	50,1	54,9	47,1	33,2	173,0	157,6	173,0	55,0	204,0	21,4
1938	9	Teise poja järel lüpsvad lehmad	135,7	—	—	71,1	44,4	55,7	—	—	—	161,6	—	—	193,5	19,5
1939	51	„	138,3	137,8	143,3	74,6	50,8	56,7	47,5	34,1	160,8	160,8	177,9	56,4	206,8	21,2
1938	123	Kolmanda poja järel lüpsvad ja vanemad lehmad	128,8	—	—	68,2	42,9	53,3	—	—	—	155,4	—	—	186,1	18,5
1939	124	„	132,1	132,3	137,8	73,3	48,0	54,6	47,0	33,2	162,4	162,4	175,1	54,0	201,3	20,7
		Kogu karja keskmised	134,5	134,5	139,8	73,4	49,0	55,1	47,2	33,4	162,0	162,0	175,0	54,7	203,3	21,0

keskmise. Nende lehmade nuumalepanekul oleks nendelt vaieldamatult saadud palju suuremad tapa-väljatulekud. Lehmade liha on harilikult marmorikujuline, kõrgeväär-
tuslik.

1944. aastal tapeti majandis 8 aasta vanune lehm Dina. Tema eluskaal oli 680 kilogrammi. Selle lehma lihakeha lõikamisel kaaluti tema üksikud elundid ja saadi järgmised tulemused (vaata tabel nr. 11-a).

Tabel nr. 11-a

Lihaks tapetud lehma Dina mitmesuguste elundite kaal
(kilogrammides).

Jrk nr.	Lihakeha osade ja elundite nimetus	Kaal	Märkused
1	Lihakeha	348,6	Peensoolte pik- kus 48 meetrit
2	Sisemine rasv	34,7	
3	Süda	3,3	Jämesoolte pik- kus 22 meetrit
4	Kopsud	5,5	
5	Maks	11,0	Tapaliha välja- tulek 58,4 ⁰ / ₀
6	Põrn	1,5	
7	Vats	9,0	
8	Võrkmik	1,7	
9	Libedik	4,6	
10	Kordmagu	4,5	
11	Soolestik	12,0	
12	Pea	19,0	
13	Jalad	10,5	
14	Udar	14,0	
15	Neerud	1,3	
16	Nahk	48,0	
K o k k u:		528,2	

KASV JA ARENEMINE.

Iga aastaga suurenevad lehmade piimatoodangud, tõuseb piimarasvasus ja lehmade eluskaal, samuti suurenevad loomade mõõdud. Karja remondiks kasvatatavast hästiarenenud noorkarjast kasvavad suured tugeva kehaehitusega loomad. Aretusvaliku aluseks aga on olnud kuni käesoleva ajani lehmade piimajõudlus. Seepärast esineb karjas kõrvuti suurte lehmadega ka väiksemaid lehmi, kes on karja

jäetud nende kõrge piimajõudluse tõttu. Sellest hoolimata valitakse karja koosseisu ikka suuremad ja kõrgema piimajõudlusega lehmad. Kahest erineva eluskaaluga ja erineva kehaehituse tugevusega lehmast valime karja, isegi nende võrdse piimajõudluse puhul, ikka kõrgema eluskaaluga ja tugevama kehaehitusega lehma.

Eeltoodud tabel nr. 11 annab meile karja iseloomustuse eksterjöori alusel. Tabelis mitmesuguste vanuserühmade kohta toodud andmeid võrreldes näeme, et kõige suuremateks osuuvad teise poja järel lüpsvad lehmad. Esmaspoe ginud lehmad, kuigi nad oma suuruselt jäävad maha teise poja järel lüpsvatest lehmadest, ületavad oma kehamõõtu delt, välja arvatud keha põikpikkus, vanemaid lehmi. See kõik kõneleb sellest, et sovhoosi töötajate poolt ülesseatud ülesanne, aretada võimsama kehaehitusega loomi, lahenda takse rahuldavalt. Seda võib kinnitada ka 1939. aasta andmetega karja paremate piimatoodangutega lehmade kehamõõtude kohta (tabel nr. 12).

Praegu on Karavajevo karjas lehmi suure piimatoodangu ja suurte kehamõõtudega, ja lehmi, kes annavad suuri piimatoodanguid, kuid kelle kehamõõdud on väikesed, ei ole aga ühtki lehma, kel oleksid väike piimatoodang ja väikesed kehamõõdud.

Tabel nr. 12

Suuretoodanguliste lehmade kehamõõdud
(sentimeetrites).

Jrk. nr.	N i m i	Mitmes laktatsioon	Piimatoodang (kilogrammides)	Eluskaal (kilogrammides)	Turja kõrgus	Rinna sügavus	Rinna laius abalunde tagant	Laudja laius puusades	Keha põikpikkus (kepiga)	Rinna ümbermõõt	Sääre ümbermõõt
1	Marotška	3	9 653	760	140	76	52	58	169	215	21
2	Orlitsa I	5	12 849	700	133	71	45	54	164	200	20
3	Govorunja	2	9 383	685	137	71	50	53	167	217	21
4	Lenivaja	5	11 072	585	135	72	45	55	166	195	19
5	Nitka	4	12 908	755	138	68	44	57	180	195	23
6	Vetka	7	12 017	656	131	72	50	51	181	200	20
7	Kaska	4	11 958	627	138	73	46	60	175	210	22
8	Sima	6	9 720	630	133	68	43	56	175	198	20
9	Rezvaja	4	8 552	800	140	75	42	56	194	222	23

Tabel nr. 12 (järg.)

Jrk. nr.	N i m i	Mitmes laktatsioon	Piimatoodang (kilogrammides)	Eluskaal (kilogrammides)	Turja kõrgus	Rinna sügavus	Rinna laius abaluude tagant	Laudja laius puusades	Keha pöikpikkus (kepigä)	Rinna ümbermõõt	Sääre ümbermõõt
10	Bagrjanaja	3	6 402	880	141	77	55	61	195	215	23
11	Kantovka	3	6 138	865	148	80	54	63	197	215	23
12	Moda	3	6 466	860	143	75	52	61	190	217	24
13	Shema	5	10 534	635	136	72	45	54	178	203	20
14	Pokornaja	1	7 590	755	142	78	54	60	184	220	23
15	Parižanka	5	7 547	600	134	72	48	55	175	198	21
16	Rut	2	6 141	760	150	82	53	55	190	220	23
17	Sirena	1	5 203	600	138	73	50	56	166	205	21
18	Veronika	1	lõpeta- mata	640	135	68	51	55	175	207	24
19	Lenta	4	7 330	660	132	76	48	57	175	209	21
20	Blagodat	2	8 955	660	138	75	48	55	167	210	20

Suurekasvuliste loomade arv karjas iga aastaga suureneb. Paljusid lehma ei saa üldse võrrelda lehmadega, kes olid karjas aastail 1928—1932.

1938. aastal oli kõige kõrgema lehma turja kõrgus 146 sentimeetrit. Selliseid lehma oli siis karjas vaid mõni üksik. 1940. aastal oli karjas juba kümneid lehma, kellele turja kõrgus ulatus 154 sentimeetrini. Karavajevo karja suurte kehamõõtude tõestuseks võrdleme neid tõu iseloomustuse aluseks võetud šviitsi tõugu lehmade (šveitsi karjast) kehamõõtudega.

Šviitsi lehmade kehamõõdud nende kodumaal, 5-aastaste ja vanemate lehmade juures (Siučetti andmeil):

	Sentimeetrid		Sentimeetrid
Turja kõrgus	134,4	Laudja laius puusades	55,7
Keha pikkus	164,2	Laudja laius reeliigestes	50,3
Rinna sügavus	69,3	Sääre ümbermõõt	19,2
„ laius	45,5		
„ ümbermõõt	189,4		

Neid andmeid võrreldes näeme, et oma arenemiselt jäävad šviitsi lehmad Karavajevo lehmadest maha. Kui aga neid andmeid võrrelda ainult kahe esimese poja järel lüpsvate Karavajevo lehmade grupiga, mis kõige paremini iseloomustab Karavajevo karja tüüpi, siis on vahe veel suurem Karavajevo karja kasuks. 1940. aastal läbiviidud loomade

Vasikate keskmine eluskaal ja ööpäevane juurdekasv (kilogrammides).

Vanus	1935. a.		1936. a.		1937. a.		1938. a.	
	Pullivasikad	Lehmvasikad	Pullivasikad	Lehmvasikad	Pullivasikad	Lehmvasikad	Pullivasikad	Lehmvasikad
Sündimisel:								
Arv	67	71	95	89	71	71	99	81
Eluskaal	38,9	35,7	37,1	34,0	37,2	34,5	39,1	37,2
3 kuu vanuselt:								
Arv	90	90	60	71	69	83	102	88
Eluskaal	102,2	97,5	110,0	101,8	106,2	97,1	177,5	109,4
Juurdekasv	0,703	0,687	0,810	0,753	0,767	0,695	0,871	0,802
6 kuu vanuselt:								
Arv	85	95	54	42	63	79	84	63
Eluskaal	180,5	166,9	205,9	177,0	197,7	172,6	208,7	188,4
Juurdekasv	0,787	0,789	0,938	0,794	0,892	0,767	0,945	0,840
9 kuu vanuselt:								
Arv	31	58	29	20	24	41	18	35
Eluskaal	275,6	239,7	296,3	258,0	300,8	257,6	280,0	270,0
Juurdekasv	1,056	0,809	1,003	0,900	1,145	0,944	1,022	0,986
12 kuu vanuselt:								
Arv	16	42	22	45	18	35	22	28
Eluskaal	318,3	277,8	397,0	341,0	383,8	333,6	385,4	342,5
Juurdekasv	0,765	0,616	1,062	0,912	1,034	0,895	0,982	0,856
Juurdekasv aastast *)	0,765	0,663	0,986	0,841	0,950	0,820	0,950	0,836

*) keskmiselt ööpäeva kohta

Tabel nr. 13 (järg)

Vanus	1940. a.		1941. a.		1942. a.		1943. a.	
	Pullvasikad	Lehmvasikad	Pullvasikad	Lehmvasikad	Pullvasikad	Lehmvasikad	Pullvasikad	Lehmvasikad
Sündimisel:								
Arv	104	106	96	39	—	—	—	—
Eluskaal	39,7	37,0	100	35	39	36	38	35
3 kuu vanuselt:								
Arv	88	85	44	130	—	—	—	—
Eluskaal	136	123	50	122	—	—	—	—
Juurdekasv	1,058	0,945	—	—	—	—	0,978	0,829
6 kuu vanuselt:								
Arv	95	96	—	—	—	—	—	—
Eluskaal	221	202	—	—	235	—	216	186
Juurdekasv	1,000	0,906	—	—	—	—	—	—
9 kuu vanuselt:								
Arv	68	67	—	—	—	—	—	—
Eluskaal	318	266	—	—	—	—	—	—
Juurdekasv	1,019	0,838	—	—	—	—	—	—
12 kuu vanuselt:								
Arv	40	87	—	—	—	—	—	—
Eluskaal	377	329	—	—	—	—	410	301
Juurdekasv	0,920	0,838	—	—	—	—	1,019	0,756
Juurdekasv aastas *)	0,921	0,800	—	—	—	—	—	—

*) keskmiselt ööpäeva kohta

mõõtmised näitasid, et Karavajevo kari koosneb suurekasvulistest, sügava rinnaga, pika ja laia kehaga ja hästi arenenud luustikuga loomadest.

Kõige suurema kasvuga loomad karjas on esimese ja teise poja järel lüpsvad lehmad. Edaspidi toimub loomade kehamõõtude suurenemine nii vähemakasvuliste vanemate lehmade väljapraakimise kui ka kõrgeväertusliku remontoorkarja pealekasvu arvel. Noorloomade arenemise ise-loomustamiseks toome järgmised näitajad (vt. tabel nr. 13).

Nagu tabelist nähtub, suureneb vasikate kasvu tempo iga aastaga. 1940. aastal sündinud vasikad kasvasid kiiremini kui varemil aastail sündinud vasikad. 1940. aastal oli pullvasikate keskmine sünnikaal 39,7 kilogrammi ja nende eluskaal 3 kuu vanuselt 136 kilogrammi. Lehmvasikate sünnikaal oli samal aastal 37 ja kolme kuu vanuselt 123 kilogrammi. Parimate pullmullikate eluskaal aastavanuselt on 480 kilogrammi ja lehmullikate eluskaal — 400 kilogrammi. Kaheaastased lehmullikad kaaluvad 500—580 kilogrammi.

Pušino Zootehnilise Laboratooriumi teaduslik kaastöötaja F. Trizno, uurides Karavajevo noorkarja kasvu ja arenemist tegi vaatlusi noorloomade joonmõõtude muudatuste kohta.

Tulemused olid järgmised (vt. tabel nr. 14).

Rinna sügavuse ja laiuse ning puusade laiuse mõõdud suurenesid ühe aasta vanustel noorloomadel sündinud vasikate mõõtudega võrreldes rohkem kui kaks korda.

Selline suurenemine kõneleb noorloomade heast arenemisest.

Luues noorloomadele soodsad tingimused arenemiseks kogu nende kasvuperioodi jooksul, saab majand aastast aastasse paremaid, kõrge eluskaaluga ja suurekasvulisi loomi.

Lehmullikaid me paaritame esimest korda 22—24 kuu vanuselt, olenevalt nende arenemisest. Mullikaid, kes on kas haiguse või mõnel teisel põhjusel kasvus kängu jäänud, paaritatakse hiljem, vahel isegi 26 kuu vanuselt. Selleks ajaks tõuseb mullikate eluskaal 480—580 kilogrammini ja üksikute loomade juures 600 kilogrammini, s. o. nad saavutavad umbes 75% kasvu lõpetanud täiskasvanud leh-

Noorkarja mõõdud.

Vasikate vanus	Sugu	Mõõdetud loomade arv	Mõõdud (sentimeetrites)							
			Turja kõrgus	Ristluu kõrgus	Rinna sügavus	Rinna laius	Laudja laius pausades	Rinna ümberm. abaluude tagant	Keha põikpikkus	Sääre ümbermõõt
Sündimisel:	Pullvasikad	27	74,5	80,1	27,5	15,2	16,7	78,6	69,3	11,7
	Lehmvasikad	16	72,3	77,7	26,1	15,6	16,0	76,3	65,0	10,7
3 kuu vanuselt	Pullvasikad	24	92,6	100,2	38,5	23,5	24,0	108,4	94,8	13,9
	Lehmvasikad	20	91,5	98,1	38,3	22,7	23,3	106,8	92,1	13,3
6 kuu vanuselt	Pullvasikad	34	103,9	111,3	46,6	31,1	31,0	130,0	110,6	16,0
	Lehmvasikad	34	103,9	110,5	46,0	29,7	29,9	125,0	109,8	14,0
9 kuu vanuselt	Pullvasikad	16	114,7	122,0	53,0	36,0	35,1	148,0	121,0	18,0
	Lehmvasikad	36	113,9	121,2	51,9	35,0	35,0	144,5	119,4	16,3
12 kuu vanuselt	Lehmvasikad	21	118,0	125,8	54,7	38,4	39,4	153,0	127,3	17,0

made eluskaalust. Paaritamise ajaks viiakse lehmullikad keskmisesse ja ülekeskmisesse toitumusse. Pullmulikaid hakatakse paaritamiseks kasutama 13—14 kuu vanuselt ja esimesel kasutamisaastal koormatakse neid vähe.

KARJA LOOMISE ALGMATERJAL.

Nagu juba öeldud, oli tõuaretus- ja selektsioonitöö edukaks läbiviimiseks vajalik karja arenguloo lähem tundmaõppimine. Pärast loomade põhjalikku uurimist ja kohalike elanikele andmete kogumist selgus, et üksikud loomad olid varem kuulunud Nikolo-Babajevi kloostri veisefarmile ja märkimisväärne osa karjast oli nende loomade järglased. Nii kogu kloostri karja kui ka tema pullide kohta oli üsna

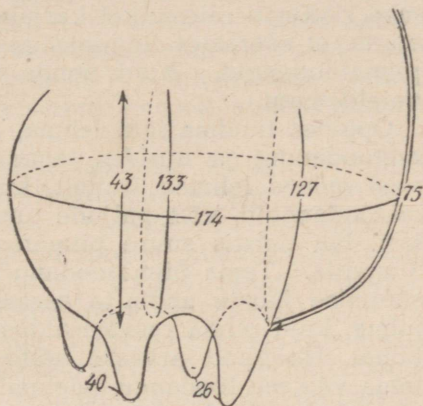
vähe andmeid. Otsustades selle järgi, et kloostri lähemas ümbruses esines algau tõu ristandeid, oli tõenäolik, et kloostri majandis aretati algau tõugu loomi.

Samuti on teada, et minevikus Kostroma ja Nerehti rajooni oli peale algau tõu sisse toodud ka šviitsi tõugu sugupulle. Kohalikke lehmi ja algau tõu ristandeid hakati paaritama šviitsi tõugu pullidega. Selle ristamise teel saadud üksikud loomad erinesid kõrgete jõudlusomaduste poolest, mis pärandati edasi.

Karavajevo majandi karjas olid ka mõned algau ja šviitsi tõu ristandid. Nende loomade seas paistis oma eluskaalult ja piimatoodangult (3171 kilogrammi) eriti välja lehm Beljana. Lüpsjate jutustuste järgi oli minevikus oma suurte piimatoodangutega välja paistnud lehm Poslušnitsa I. Kuid 1927. aastal oli Poslušnitsa I juba vana, täiesti hooletussejätetud ja nõrgas toitumuses lehm.

Kogutud nappidest andmetest lähtudes hakkasime kontrollima eespoolmainitud ja mõningaid teisi lehmi nende järglaste järgi. Selle tulemusel tehti kindlaks, et peaaegu kõik need lehmad andsid oma järglastele hästi edasi piimajõudluse algeid. Siis me tegime järgmise otsuse: kui need lehmad juba halbades tingimustes andsid suuri piimatoodanguid, siis annavad nad ja nende järglased heades tingimustes veel rohkem piima.

Sellistest kaalutlustest lähtudes alustasime me emasloomade aretustuumade loomist. Sellesse aretustuumade (aretusrühma) eraldati Poslušnitsa I tütreid Vestalka ja Petšal ja

Strela udara mõõdud (sentimeetrites): ümbermõõt — 174; sügavus — 75; esimeste nisade vahe — 40; tagumiste nisade vahe — 26; kõrgus esimese nisa alguse juurest — 43; udara poolümbermõõt tagumiste nisade tagant — 127; udara poolümbermõõt esimeste nisade tagant — 133.

Poslušnitsa I tütretütar Dotška. Beljanast oli karjas tütar lehm Bogataja, kes võeti ka aretustuumaks. Kõik need lehmad, Poslušnitsa I ja Beljana järglased, ei erinenud tol ajal oma kõrge piimajõudluse poolest. Me seletasime seda sellega, et lehmad olid üles kasvatatud halbades oludes ja ka majandi söötmistingimused, eriti suvel, ei olnud tol ajal soodsad suurte toodangute saamiseks. Karjamaa oli halb, loomi karjatati metsades ja metsaraiesmikel. Paljud lehmad rikkusid raiesmikel karjatamisel oma udarad. On loomulik, et sääraistes tingimustes lehmad ei saanud anda täit piimatoodangut. Kuid nende väärtus tõuloomadena oli vaieldamatu.

Õppides tundma igat lehma, arvestades täpselt tema piimatoodangut ja uurides tema erinevusi, avastasime me veel mõned lehmad, kellelt, kuigi nad andsid väikesi piimatoodanguid, võis paljude tunnuste järgi loota häid järglasi. Nii paistis suure piimarasvasuse poolest välja lehm Simpatia. Tema piimatoodang oli suhteliselt väike, hea söötmise juures andis ta aastas 2400—2900 kilogrammi piima, kuid piima rasvasisalduselt (4,2%) oli ta karjas esikohal. Hoolikalt arvesse võttes kõiki võimalikke põhjusi tema väikese toodangu seletamiseks võis otsustada, et lehma oli omal ajal ebaõigelt söödetud ning peetud või oli ta eelmistel laktatsioonidel ära rikutud.

Simpatia suur piimarasvasus oli meile väga tähtis. Seda väga head omadust oleme püüdnud ja püüame edasi anda kogu karjale. Seepärast ei võinud me mööda minna lehmast, kellelt võis saada suure piimarasvasuse algetega järglasi. Nii otsustasime Simpatia karja jätta.

Möödunud aastate jooksul on saanud Simpatialt 8 tütart, kes on silmapaistvad nii oma suurelt piimaannilt kui ka piima rasvasisalduselt. Nende hulgas ei ole ühtki lehma, kelle piimatoodang oleks olnud alla 6000 kilogrammi. Simpatia tütar lehm Shema andis 1939. aastal 10 534 kilogrammi 4,67%-lise rasvasisaldusega piima.

Shemalt on saanud pullid Silatš ja Surovõi, kes aitavad tõsta karja piimarasvasust. Kõigile tõuaretajaile on selge, mis tähendab omada karjas pulle, kes suurendavad karja piimarasvasust kas või mõne kümnendiku protsendi võrra.

Karjas oli ka teisi, mõnelt üksikult, kuid tähtsalt oma-

duselt, nagu suur piimajõudlus, kõrge eluskaal või hea eksterjäär, väljapaistvaid lehmi. Kõiki neid lehmi kontrolliti samuti väga põhjalikult ning nendelt saadud järglased kasvatati üles suure hoolega ja heades tingimustes.

Kui otstarbekohane see oli ja kuivõrd tasus end raisatud töökuulu, võib otsustada kas või järgmise fakti järgi. Paljude tavaliste lehmade hulgas oli karjas lehm Ljubava. Temalt on üles kasvatatud palju järglasi. Tema tütardest on 6 lüpsi eas. Ühelt nendest tütardest — lehm Lenalt (kaksikvasikas) — on saadud rekordilehm Lenivaja, kes andis 11 laktatsiooni jooksul 92 701 kilogrammi piima. Ainult ühe, kuuenda laktatsiooni jooksul andis Lenivaja 12 198 kilogrammi piima.

1919.—1923. aastani sündinud esialgse karja 16 lehma keskmine eluskaal oli 493 kilogrammi ja nende 300-päevase laktatsiooni piimatoodang (maksimaalsete keskmine) oli 4241 kilogrammi. Selle grupi suurim piimatoodang saadi lehmalt Revizija. 1930. aastal oli tema toodang 4. laktatsioonil 300 päeva kohta 7258 kilogrammi piima.

1928. aastal hakati Karavajevo sovhoosi karja täiendama lehmade kokkuostu teel ümbruskonna külade talupoegadelt. 1930. aastal suurenes lehmade kokkuost talupoegadelt karja komplekteerimise otstarbel. Seejuures püüdsime valida heade piimajõudluse tunnustega lehmi. Eksterjäärile ja tõule pöörasime tol ajal vähem tähelepanu. Muidugi, kui oli võimalik, siis valisime me igas suhtes kõige paremad lehmad, kuid eelistasime šviitsi ja algau tõu ristandeid. Erilist rõhku pandi ostetavate lehmade udarale. Otsiti selliseid lehmi, kellede udara esimesed veerandid olid hästi arenenud, hästi silmapaistvate piimanäärmetega.

1932. aastal ostis sovhoos 21 sugulehma. Aasta pärast me saime nendelt hea söötmise juures 3056 kilogrammi piima, ja piimatoodangu edasisel tõstmisel saime neilt 1935. aastal juba keskmiselt 4895 kilogrammi piima. Sovhoosi raamatuis on registreeritud tolle perioodi jooksul 827 šviitsi ja algau tõu ristandit ja umbes niisama palju miskovi, jaroslavi, simmentali jt. tõugude ristandeid. Karja komplekteerimise ostude arvel lõpetasime 1932. aastal ja 1933. aastast alates hakkasime karja täiendama ainult oma karjast saadud vasikate üleskasvatamise teel.

Tol perioodil ei olnud majandis nii suuri söodatagavara-
rasid, et oleks saanud kõiki loomi hästi süüta. Me valisime
olemasolevaist lehmadest välja kõige paremad — Revizija
ja Šabrihha — ja hakkasime neid süütma sellise arvestu-
sega, et saada neilt niipalju piima kui nad on üldse võime-
lised andma.

Need lehmad paigutati karjalaudas kõige parematele ase-
metele ja anti kogenud lüpsja Uljana Barkova hooldada.
Nüüd on Barkovale valitsuse poolt antud sotsialistliku töö
kangelase nimetus. Tema töö tagajärjed olid väga edukad.
Revizijalt ja Šabrihhalt saadi üle 7000-kilogrammised
piimatoodangud ning kuni 32- ja 33-kilogrammised päeva-
lüpsid. See oli edukas algus, mis innustas meid uutele ette-
võtetele ja võitudele.

Lehmade väljalüpside arendamist teostati Karavajevo
sovhoosi peamajandis. Selle farmi karjas oli tol ajal ligi
150 lehma. Šabrihha lüpsis siis 9 poja järel ja Revizijal oli
neljas laktatsioon. Seepärast toome nende jõudluse võrd-
luseks üle kolme korra poeginud lehmade piimatoodangud.
Selliseid lehmi oli karjas 58. Nende 58 lehma keskmine
piimatoodang oli 3410 kilogrammi. Revizija toodang oli
7258 ja Šabrihha toodang 7387 kilogrammi.

Me jätkasime nii põhikarja kui ka karja toodud uute
lehmade tundmaõppimist, jälgisime nende tervislikku sei-
sundit ja kontrollisime piimajõudlust. Madalatoodangulised
või haiged lehmad paigutasime sovhoosi teistesse osakon-
dadesse, karavajevo karja täiendasime aga uuesti ja kont-
rollisime edasi.

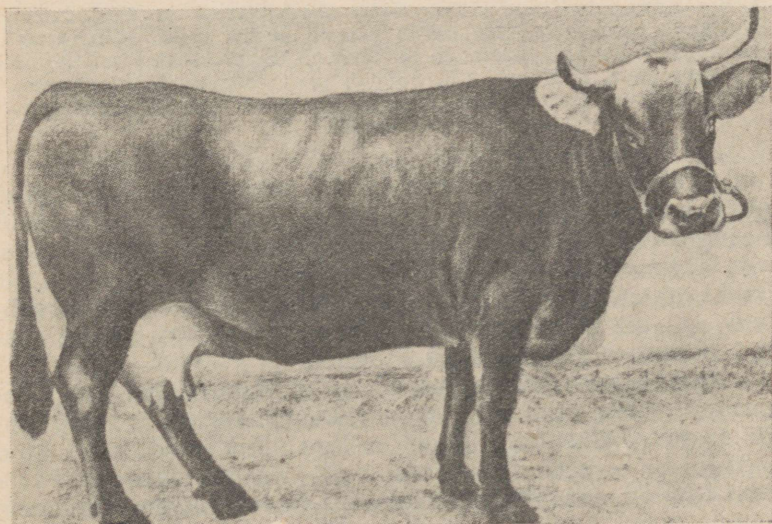
Küladest ostetud lehmadest avaldas karjale suurt mõju
lehm Šabrihha, kes oli šviitsi tõu ristand. Šabrihha osteti
üksiktalupidajalt. Ta oli vana lehm, kuid tema tugevast
konstitutsioonist ja paljudest teistest tunnustest nähtus, et
temalt võib saada väga häid järglasi. Nii see ka oli.

Šabrihhalt saadi pullvasikas Šango. Kuna temale pandi
suuri lootusi, püüdsime igati vältida infektsioone ja ta ter-
vena üles kasvatada. Mina ei põrganud tagasi isegi sellest,
et pidasin teda oma korteris. Sellest pullist sai Karavajevo
karja parandaja nii eluskaalult kui piimajõudluselt ja pii-
marasvasuselt. Viie aasta vanuselt kaalus Šango 1175 kilo-
grammi.

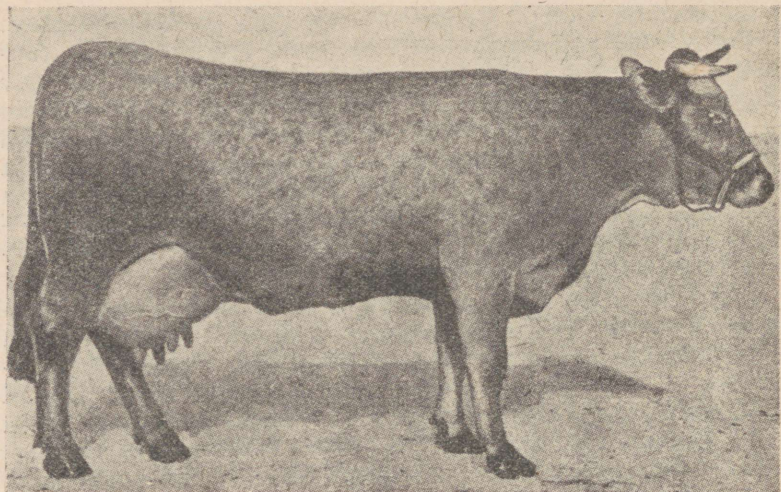
Šangolt on saadud suurekasvulisi pull- ja lehm-järglasi. Tema tütarde piimatoodangud ületavad teiste lehmade toodanguid. Järglaste hulgas esineb sageli mullikaid, kellede eluskaal esimese poegimise järel on 800—815 kilogrammi ja piimatoodangud üle 7000 kilogrammi. Nii näiteks andsid Šango tütre Ruf, eluskaaluga 810 kilogrammi, esimese poja järel 6305 kilogrammi 4,08%-list piima ning Pokornaja ja Bojevaja andsid mõlemad esimese poja järel esimene — 7590 kilogrammi piima, rasvaprotsendiga 3,69, ja teine — 9042 kilogrammi 3,75-protsendilist piima.

Peale Šabrihha valiti aretuskarja kohalikud lehmad Modnitsa, Kometa, Kaštanka, Granka, Tigrovaja ja väga palju teisi. Kõikide nende päritolu oli teadmata. Heades pidamisoludes ja rikkaliku söötmise juures tõstsid need lehmad tunduvalt oma piimatoodanguid ja andsid majandile palju häid järglasi, kelledest on kasvatatud hulk rekordilehmi.

Kuid saavutatud edust hoolimata oli ees veel palju tööd.

Lehm Orlitsa I, 1940. aasta üleliidulise põllumajandusnäituse tšempion. Viie esimese 300-päevase laktatsiooni piimatoodang oli 43 913 kilogrammi.

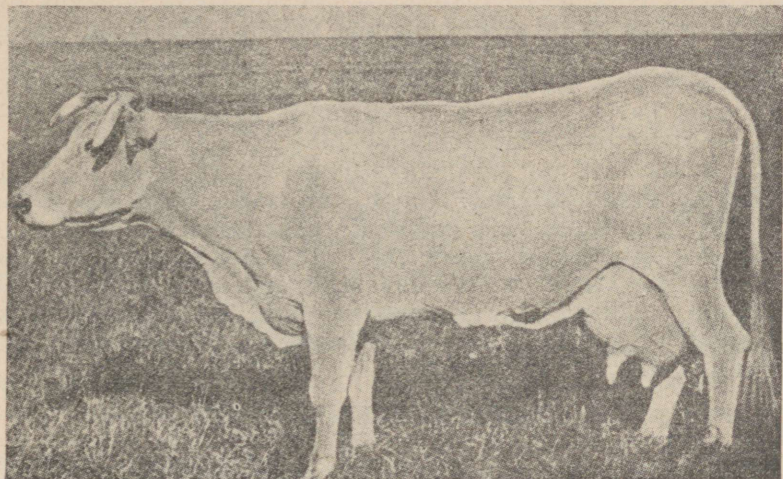

Lehm Nitka. Sündinud 1934. aastal Nadežnajast ja Poslušnõist. Neljanda laktatsiooni 300 päeva jooksul andis 12 908 kilogrammi piima. Kõikide laktatsioonide toodang oli 85 387 kilogrammi piima. Rasvaprotsent piimas — 3,6. Suurim päevatoodang 60 kilogrammi. Piimatoodang kinnijätmisel 24,5 kilogrammi. Eluskaal 750 kilogrammi.

Peale tugevat komplekteerimist moodustasid Karavajevo lehmad veel 1932. aastal, kui nii võiks väljendada, mitmesuguste tõugude ja nende ristandite muuseumi. Seal võis kohata miskovi ja jaroslavi lehma ning simmentali, šviitsi, algau ja isegi holmogori tõu ristandeid. Kõige rohkem aga oli Kostroma, Nerehti ja Tutajevi rajoonist saadud teadmata põlvnemisega talulehmi.

Lehmade keskmine eluskaal ei ületanud 300—350 kilogrammi. Piimajõudlus oli madal, keskmiselt 1500 kilogrammi aastas. Üksikuid lehma ei lüpstud aastate viisi, kuid neid siiski ei praagitud, sest nad olid suurekasvulised ja neilt loodeti saada häid järglasi. Üldiselt oli emasloomade tuumik väga mitut tõugu, kus lehmad erinesid nii värvuselt kui ka eluskaalult ja jõudluselt. Kuid see-eest oli kari terve, ja see väärtuslik omadus on säilitatud tänapäevani.

Seda mitmetõulist, teadmata põlvnemisega karja hakati

Lehm Keta. Sündinud 1934. aastal Knjažnast ja Artistist. Ühe-
teistkümnenda laktatsiooni 300 päeva piimatoodang oli 12 010
kilogrammi Rasvaprotsent piimas — 3,6. Suurim päevatoodang
58 kilogrammi. Eluskaal 650 kilogrammi.

sisearetuse teel edasi aretama. Tol ajal oli karjas kolm
pulli: Bogatõr, Sadko ja Artist.

Bogatõr, helepruuni värvusega pull, sündis 1923. aastal
lehm Beljanast. Ema piimatoodang oli 3171 kilogrammi.
See oli tugeva kehaehitusega lehm. Bogatõri isaks oli pull
Skitalets. Beljana ja Skitaletsi põlvnemise kohta andmeid
ei ole. 4 aasta vanuselt kaalus Bogatõr 1070 kilogrammi.

Teine pull, Sadko, tumepruuni värvusega, sündis 1924.
aastal Babaika sovhoosi karjas (end. Kostroma kuberman-
gus) lehm Sirotast. Ema põlvnemise ja jõudluse kohta puu-
dusid andmed. Sadko isa pull Aktjor oli puhtatõuline šviits.
Isa isaks oli pull Art ja isa emaks lehm Astra, kelle piima-
toodang kolmandal laktatsioonil oli 4512 kilogrammi. Sad-
ko kehamõõdud 1932. aastal olid järgmised: turja kõrgus —
140 sm, ristluu kõrgus — 145 sm, rinna laius abaluude
taga — 52 sm, laudja laius reieliigestes — 44 sm, laudja
laius puusades — 52 sm, keha põikpikkus (kepiga) — 168

sm, keha põikpikkus lindiga — 194 sm, rinna sügavus — 73 sm, rinna übermõõt abaluude taga — 210 sm ja sääre übermõõt 24 sm.

Kolmas pull, Artist, sündis 1927. aastal samuti Babaika sovhoosi karjas šviitsi tõugu lehmast Aragva. Ema piima- toodang oli teisel laktatsioonil 2844 kilogrammi, kolmandal laktatsioonil — 2356 kilogrammi. Artisti isaks oli pull Rikardo, ema isaks pull Dodon, isa emaks lehm Rogneda.

Kõik need kolm pulli osutusid väga headeks. Nad parandasid järglastele hästi oma väärtuslikke omadusi ja nendest jäi karja märkimisväärne arv suuretoodangulisi järglasi. Edaspidi me kasutasime oma karja aretamiseks nendest pullidest ja meie parematest rekordilehmadest saadud pulle.

LEHMADE ARETUSVALIK.

Karavajevo sovhoosi külastavad ekskursandid küsivad sageli, mille alusel me teostasime lehmade valikut oma karja aretustuumikusse.

Sellele küsimusele on väga raske vastata.

Asi seisab selles, et meie ei kasutanud mingisuguseid „tarretanud“ meetodeid. Need meetodid muutusid sageli, olenevalt tingimuste ja olukorra muutustest. On kehtinud ja kehtib vaid üks põhireegel, mis ei ole kunagi muutunud ega muutu. See reegel on: mitte peatuda saavutatul, katsetada julgemalt, minna edasi, kontrollida ennast, parandada vigu töö käigus, kinnistada ja tugevdada õnnestunut ning pidevalt otsida uut.

Kui ma kõnelesin külastajaile sellest, et meie töös ei ole midagi keerukat ja iseäralikku, vaid kohtleme igat looma individuaalselt juba tema sündimisest alates, siis väga paljudele jäi see arusaamatuks ja nad püüdsid tungivalt jõuda minu „saladuste“ jälile. Nad kordasid pidevalt, et „teie ei kõnele meile kõigest, te vaikite sellest kõige põhilisemast“. Sellest hoolimata kordan ma veel kord, et meie edu pant seisab just iga looma individuaalses tundmaõppimises. Seda individuaalset kohtlemist tuleb mõista laiemalt. Karavajevo sovhoosis suhtutakse loomadesse individuaalselt mitte ainult söötmisel, vaid ka loomade üleskasvatamisel, paaritamiseks ettevalmistamisel

ning aretus- ja paaride valikul. Tuleb uurida kõiki peensusi, õppida tundma looma kõiki erisusi ning seejärel arvestada neid erisusi igapäevase töö juures ja kasutada neid tööviljakuse tõstmisel.

Plaanide koostamisel tuleb rangelt jälgida, et oleksid arvestatud kõik iga looma individuaalseks arendamiseks vajalikud tingimused. See töö nõuab teatavat vilumust ja vaatlusvõimet. Zootehnik üksinda ei saa sellega hakkama, selle asja vastu tuleb äratada kogu kollektiivi huvi ja tõm-mata sellesse töösse kaasa brigadiirid, karjamehed, lüpsjad ja vasikatalitajad.

Looma erisusi tundes on kergem vältida igasuguseid „ebameeldivaid üllatusi“. Küsimuse selgus annab võimaluse paremini ette näha, võimaldab koostada täpsema ja konkreetsema tööplaani. Ja kui tööprotsessis ilmnevadki ettenähtuist veidi teistsuguse iseloomuga tulemused, siis on looma hästi tundes kergem avastada soovimatute nähtuste põhjused ja need kõrvaldada.

Meil on tulnud ja tuleb praegugi veel oma lootustes sageli „pettuda“. Kuid sellega, nende „pettumuste“ kaudu me jõuame paratamatult „avastusteni“, mis valgustavad meile seda, mis näis ebaselgena.

1931. aastal me võtsime paaritamiseks kasutusele sugu-pulli Maltšiku, kes põlvnes segaverelisest lehmast Maljutkast ja šviitsi tõugu pullist Albertist. Maljutka toodang neljandal laktatsioonil oli 3925 kilogrammi piima, rasvaprotsendiga 3,8. Maltšiku järglased näisid kõigi tunnuste järgi olevat terved ja tugevad. Tema tütreid andsid esimesel laktatsioonil 25—35 kg piima päevas. Oli põhjust oletada, et Maltšik avaldab karjale head mõju, tõstab tema jõudlust. Kuid see veendumus ei kestnud kaua. Ootamatult hakkas karjas ilmnema lehma, kes katkestasid piima andmise normaalset (300-päevast) laktatsiooni lõpetamata. Esialgu me otsisime põhjust söötmises ja pidamises, kuid sel polnud tagajärgi. Lõpuks leidsime vastuse: kõik säärased lehmad osutasid Maltšiku tütardeks.

See polnud ainus juhus, kus head põlvnemise andmed valmistasid meile „pettumuse“. Kuid samal ajal paljud tavalised, mitte millegi poolest erinevad vanemad andsid oma jõudluselt väga väljapaistvaid järglasi.

Juhtumeid, kus tavaliste lehmade järglased ületavad oma jõudluselt rekordilehmade järglasi, saab tõestada lehm Pobedaga. See on laialt tuntud lehma Poslušnitsa II tütar, kes andis 300 päeva jooksul 14 115 kilogrammi piima. Pobeda sündis 1933. aastal. Teda kui rekordilehma tütart kasvatati suuremate söödanormidega, kuid sellest hoolimata kasvas temast teiste lehmadega võrreldes kehv lehm. Tal on nõrgad, veidi mõõkjad jalad ja pehme selg. Kõige olulisem on see, et Pobeda annab halbu järglasi. Pobeda toodang, olgugi et see on suhteliselt kõrge, jääb, nagu nähtub tabelist nr. 15, siiski maha paljude mitte millegi poolest erinevatest vanematest põlvnevate tavaliste lehmade toodangust.

Tabel nr. 15

300-päevase laktatsiooni piimatoodang (kilogrammides).

Lehma nimi	1. laktatsiooni	2. laktatsiooni	3. laktatsiooni	Lehma nimi	1. laktatsiooni	2. laktatsiooni	3. laktatsiooni
Pobeda	5367	6365	7060	Govorunja	7735	9387	9292
Kaska	5641	8711	9990	Olha	3701	6985	8071
Zina	5808	7169	8425	Orlitsa I	4583	8305	8476
Marotška	5988	9454	9653				

Kõik tabelis näidatud lehmad, peale Pobeda, põlvnevad kas talupidajailt ostetud lehmadest või meie algkarja tavalistest lehmadest. Kõik need lehmad annavad suuremaid toodanguid ja paremaid järglasi kui Pobeda.

Neid näiteid tuues me hoiatame tegemast valejärelt, et Karavajevos on loobunud loomade hindamisest nende põlvnemisandmete järgi. Säärane järelt oleks ebaõige. Näide sugupull Maltšikust kõneleb just vastupidisest. See näide just rõhutab olemasolevate algete parandamise jõudu pulli poolt, ja selle jõu mitteamestamine oleks karjaare-tustöös suur viga. Vanemate omaduste järglastele parandamist tuleb arvestada. Samuti tuleb arvestada iga looma põlvnemisandmeid. Aga kuidas seda teha? Selles küsimuses me ei kummardu pimedalt „looma põlvnemise tabeli“ ees ega pea seda mingiks fetišiks. Meie töös annab looma põlvnemise tabel aluse tema esialgseks hindamiseks; lõp-

liku otsuse looma kõlblikkuse üle teeme tema järglaste hindamise alusel. Kui tugeva kontrollimise tagajärjel selgub, et loomad ei vasta esitatud nõudeile, siis viime nad oma karjast üle mõnesse teise majandisse, vaatamata sellele, kui head ka oleksid nende põlvnemisandmed.

Vaatamata paljudele „pettumistele“ põlvnemise tabelites loome me siiski paremate loomade järglastele paremad tingimused. Kuid uskuda vastuvaidlematult edusse ainuüksi põlvnemisandmeile toetudes, me ei või. Kui praegu meie karjas esineb kaks lehma erinevate põlvnemisandmetega ning „halvemate“ vanemate järglane meie tingimustes annab suuremat toodangut kui „heade“ vanemate järglane, siis me eraldame karjast viimase ja jätame karja „halvema“, kuid suurema piimatoodanguga ja parema parandamisvõimega lehma.

Meie praeguses karjas, kus on juba kinnitatud suured piimatoodangud, on enamikul loomadest pikad ja rikkad põlvnemise tabelid. Nende kõrval esineb karjas teadmata põlvnemisega lehma. Me ei pea neid karjas mitte sellepärast, et meil ei oleks võtta nende asendamiseks „suure sugupuuga“ noorloomi, vaid ainult sellepärast, et need lehmad annavad häid järglasi ja suuri toodanguid.

Me ei tohi asuda formaalsele seisukohale ja juhinduda ainult põlvnemisandmeist. Me kontrollime looma ennast. Sest töös on tähtis asja sisu. Põlvnemise dokumendid ei anna looma täit iseloomustust. Väga paljusid üksikasju nendesse andmetesse ei märgita, rääkimata sellest, et tõuaretustöös on asjaolusid, mis ei ole veel täiesti selged. Seepärast on praktika ja kontroll tõuaretustöös esmajärgulise tähtsusega, ja nendes me otsimegi tõde.

Seda perioodi Karavajevo sovhoosi karja kasvatuse töös võib iseloomustada kui pidevat loomade aretus- ja paaride valikut. Me täiustame oma karja pidevalt, asendades olemasolevaid loomi teistega, parematega. Küsimus ei seisa mitte selles, et korrata väljakujunenud loomatüüpi, s. t. saada oma vanematega sarnaseid järglasi, vaid selles, et pidevalt parandada karja ja iga tõu jõudluse näitajaid. Ja meile näib, et selles peitubki tõuaretustöö tuum.

Kui on leitud õnnestunud paaride kombinatsioon, kellede järglased oma jõudluselt juba ületavad mõlema lähtetõu

vanemaid, siis tekib küsimus, milleks on vaja edasises töös püüda jõuda üheni nendest kahest lähtetõust, mis seisavad jõudluselt madalamal tasemel? On selge, et otstarbekohasem on siin teostada kõrge produktiivsusega ristandite sirearetust, selleks, et kinnitada ja edasi arendada nende väärtuslikke omadusi.

Selline ristandite sirearetus andis meile oma jõudluselt kõiki teisi tõugusid ületava uue karja. See uus kari on tunnistatud nüüd uue kostroma veisetõu peamiseks aretustuumaks. Oma kõrgetelt jõudlusnäitajatelt paistavad meie loomad välja mitte ainult Karavajevo majandi tingimustes. Meie sovhoosis üleskasvatatud ja hiljem Kirgiisi NSV Iljitši-nimelisse sovhoosi ja šeflusaluse kolhoosi „Krasnoje Privolžje“ veisefarmi antud mullikad annavad seal palju suuremaid toodanguid kui nende majandite põhikarja kuuluvad lehmad. Nendes majandites on üsna sagedaseks nähtuseks, et esimese poja järel lüpsvad lehmad annavad 25—30-kilogrammilisi päevalüpsi. See kõik kõneleb sellest, et meie kari parandab kindlalt järglastele oma häid omadusi.

Oma algkarja komplekteerimiseks me valisime kõigepealt terved loomad. See oli esimene ja põhiline nõue. Ühtlasi tuli valida kõrge piimajõudlusega loomad. Ja just siin me pörkasime kokku suure ning vastutusriikka ülesandega. Kuue- kuni kaheksatuhandeliste piimatoodangutega lehma meil siis ei olnud, ja vähe oli neid, kes tol ajal mõtlesid sellistele toodangutele. Meie käsutusse jäid teised teed, nimelt otsimiste ja kontrollimise teed.

Eksimatult valida loomi ainult välise ülevaatuse ja loomi talitavalt inimestelt andmete kogumise teel on väga raske. Igal juhul, ükski inimene ei suuda vastutada aretusvaliku õigsuse eest. Et meil polnud ega ole praegugi veel meetodeid, mille abil oleks võimalik määrata välise ülevaatuse teel loomade võimet oma omadusi järglastele parandada, kasutasime me kontrollimise meetodit. Tõsi küll, see on veidi pikem tee, kuid see-eest on see ainus õige tee, mis vastab meie teaduse tasemele.

Et meie karja arvuline suurenemine on piiratud söödaressurssidest olenevalt, tuli meil pidada plaaniga ettemääratud loomade arvu. Seepärast me kontrollisime esialgu

põhjalikult iga lehma jõudlusvõimet ja tema teisi omadusi ning alles siis alustasime tema kontrollimist järglaste järgi. Kui lehm oma jõudluselt ei vastanud temale esitatud nõudeile ega paistnud välja millegi muu omaduse poolest, praagiti ta karjast välja ning tema asemele võeti teine ja kontrolliti seda uuesti.

Lehmade piimajõudluse kontroll aretusvaliku tingimustes on palju keerukam kui ekspertiis lehmade piimajõudluse võistlusel. Seal nõutakse ainult lehma piimatoodangu suurst ühe laktatsiooni jooksul, kuid kui palju ja mitmendal laktatsioonil ta andis piima, kui palju on saadud temalt piima kõikide laktatsioonide jooksul ja missugustes tingimustes on ta üles kasvatatud, — see kõik eksperte ei huvita. Ekspertid võrdlevad ainult neid loomi, kes on esitatud hindamiseks ja hindavad vaid seda, mis on, mitte aga seda, mis peaks olema ja mis võiks olla teistes tingimustes. Meie majandis, kuhu oli kokku kogutud loomi väga mitmesugustest kohtadest, tuli kõike seda arvestada.

Karja komplekteerimisel tuli karja võtta mitte ainult erineva toitumusega ja eri vanuses, vaid ka mitut tõugu lehmi. Võeti isegi rikutud udaraga, vanu, halva välimikuga jne. lehmi.

Ei piisanud sellest, et asetada need lehmad, selleks, et neid teistega võrrelda, headesse hooldamis- ja pidamistingimustesse ning neid paremini sööta. Oli vajalik leida ka paranduse koefitsiendid. Teiste sõnadega, tuli arvestada seda, et mõningad puudused ei ole loomadele mitte külge sündinud, vaid need on saadud ebasoodsate elamistingimuste tagajärjel.

Meie paranduskoefitsientide seletuseks toome näite Poslušnitsa I-st, maailma rekordilehma Poslušnitsa II emast.

Tol ajal (1927. a.) oli Poslušnitsa I juba vana ning kõhn ja, nagu enamikul vanadel lehmadel, tal oli silmapaistvaid välimiku vigu. Kuid tema tugev kehaehitus, millega ta karja teiste lehmade hulgas välja paistis, ja suur piimatoodang minevikus, nagu seda mäletasid lüpsjad, jutustades, et Poslušnitsa I oli andnud pärast poegimist lüpsikutäie piima, kõik see kokku, kõneles kahtlemata lehma suurest tõulisest väärtusest, mida ka arvestati.

Samuti toimiti teiste lehmade hindamisel. Tuli koguda

andmeid nende toodangu kohta minevikus, kontrollida vahetult lehmade toodanguid, võrrelda omavahel suguluses olevate lehmade omadusi ja kõrvutada neid omadusi kogu karja omadustega. Ja niiviisi kontrollides igat lehma tema ja järglaste jõudluse järgi, selgitasid sovhoosi töötajad looma väärtuse ning otsustasid, kuivõrd see väärtus rahuldab karja produktiivsuse tõstmise nõudeid.

NOORKARJA ARETUSVALIK.

Karja remondiks arvatud lehmullikate valikul seisab põhiline ülesanne selles, et väljavalitud mullikad edaspidi oma toodangult, eluskaalult ja eksterjööri ületaksid eelmisel remondil karja koosseisu võetud lehmi. Karja remonti teostades eelistame me kõikide võrdsete tingimuste juures kõrge eluskaaluga loomi.

See, juba aastaid kestnud praktika on mõjunud väga efektiivselt loomade keskmise eluskaalu suurenemisele. Kui esimese poja järel lüpsvad lehmad tõmbavad karja keskmise piimatoodangu veidi alla, siis nad eranditult tõstavad karja keskmist eluskaalu. Remondiks kasutatavate lehmullikate kõrge eluskaalu üle võib otsustada järgnevalt toodud Karavajevo karja esimese poja järel lüpsvate lehmade nimekirja alusel, seisuga 1. november 1939.

Nimekiri on järgmine:

1. Karolina	816 kilogrammi	9. Kaloria	731 kilogrammi
2. Luzga	800 „	10. Muhha	725 „
3. Sova	780 „	11. Doza	720 „
4. Svetlana	760 „	12. Sabina	715 „
5. Pokornaja	755 „	13. Pompa	700 „
6. Valjuta	745 „	14. Penka	700 „
7. Sana	736 „	15. Sara	700 „
8. Trell	737 „		

Tänu hoolikale aretusvalikule esimese poja järel lüpsvate lehmade eluskaal aastast aastasse tõuseb. Nende eluskaal oli 1939. aastal 362 kilogrammi; 1940. aastal tõusis see juba 653 kilogrammini. Kõrgeima eluskaalu saavutas esimese poja järel lüpssev lehm Karolina, kes 1939. a. novembris boniteerimise ajal kaalus 816 kilogrammi. Esi-

mesel laktatsioonil andis ta 6664 kilogrammi piima. Kõige madalama eluskaaluga oli mullikas Pena, kes kaalus 540 kilogrammi, kuid temalt saadi esimesel laktatsioonil 5962 kilogrammi piima.

On tähtis kooskõlastada suur piimatoodang loomade kõrge eluskaaluga. See pole kerge ülesanne. Siin tuleb suurt tähelepanu pöörata paaride valikule ja noorloomade aretusvalikule. Kontrollida ja veel kord kontrollida, kõrvaldada karjast kõik põhinõudeile mittevastavad loomad — see on meie töö aluseks noorloomade aretusvalikul.

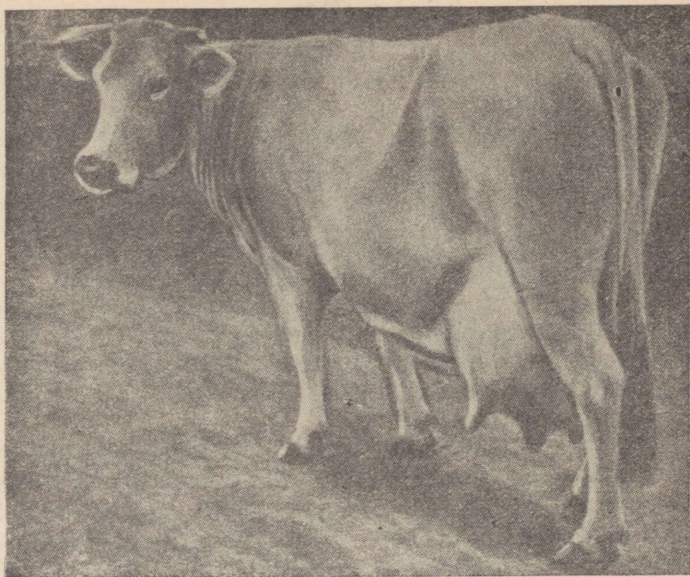
Sellest reeglist aasta-aastalt järjekindlalt kinni pidades saavutasime me tähelepanuväärset edu. Kui 1931. aastal esimese poja järel lüpsvate lehmade keskmine piimatoodang oli 1717 kilogrammi, siis 1940. aastal oli see juba 4591 kilogrammi.

Me ei taha kaugeltki mitte öelda, et lehma jõudlust saab kindlaks määrata tema esimesel laktatsioonil. Piimatoodangute suurus aastas laktatsioonide järgi on mitmesuguste lehmade juures väga erinev. Tõsi, paljude lehmade produktiivsuse üle võib peaaegu eksimatult otsustada juba pärast esimest poegimist. Kuid on ka palju sääraseid lehmaid, kes esimesel laktatsiooniperioodil mitte millegi poolest ei erine, hiljem aga, seitsmenda või kaheksanda poja järel, annavad väga suuri piimatoodanguid, ühtlustades sel viisil oma jõudlusnäitajaid kõikide laktatsioonide jooksul.

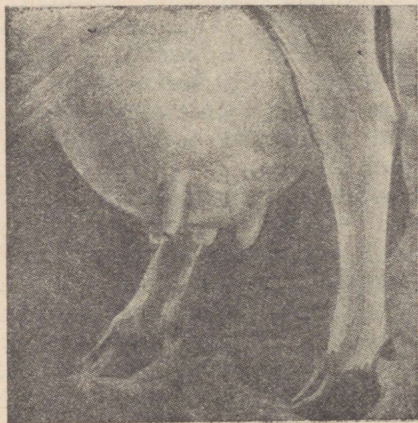
Nii näiteks andis lehm Opõtnitsa esimesel laktatsioonil vaid 1751 kilogrammi, teisel — 3470, kolmandal — 4584, neljandal — 6274, viiendal — 7455, kuuendal — 8033 ja seitsmendal laktatsioonil — 9266 kilogrammi piima. Veel kujukamaks näiteks on lehm Vetka. Esimesel laktatsioonil saadi temalt 2274 kilogrammi, kuuendal — 10 885 ja seitsmendal — 12 017 kilogrammi piima.

Vastandina nendele lehmadele esineb ka sääraseid, kellele produktiivsus suureneb vähe. Võtame näiteks lehm Meza. Kolmandal laktatsioonil andis ta 3364 kilogrammi ja kaheksandal — 3502 kilogrammi piima.

Kolmas grupp lehmaid annab kohe esimesest laktatsioonist alates suuri piimatoodanguid. Selliste lehmade hulka kuulub Govorunja, kes andis esimesel laktatsioonil 7735, teisel — 9387 ja kolmandal — 9292 kilogrammi piima. Min-

Lehm Strela, Sliva ja Silatši tütar. Kolmanda laktatsiooni 300 päeva toodang oli 9500 kilogrammi piima. Piima rasva-
protsent — 3,7. Suurim päevatoodang 45 kilogrammi.

Lehm Strela udar
pärast poegimist.

gisugust seaduspärasust, mis kergendaks säärase lehmade aretusvalikut, pole seni õnnestunud kindlaks teha.

Me kontrollime igat lehma rea laktatsioonide jooksul ning teeme selle põhjal kindla järelduse.

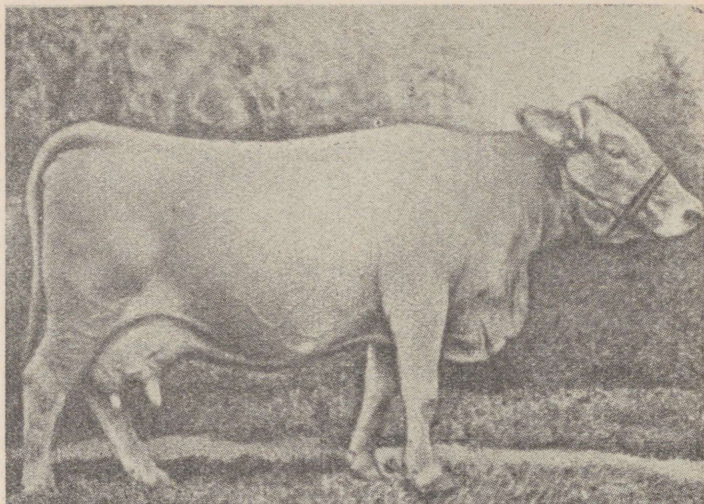
Kuid kinnitada, et see järeldus peegeldab täpselt lehma edaspidist toodangut, on riskantne: siin etendavad suurt osa lehma individuaalsed omadused ja erisused. Lehma edaspidise produktiivsuse määramise täpsus sõltub sellest, kui täielikult arvestati looma kõiki iseärasusi kogu tema senise pidamise jooksul.

Peale selle tuleb lehma hindamisel hoolikalt jälgida tema kogu laktatsiooni käiku. Omavahel mehaaniliselt võrreldavad koondandmed ei peegelda igakord tegelikku pilti. Laktatsiooniperioodi jooksul võib mitmesugustel põhjustel esineda laktatsioonikõveras ebakorrapärasusi. Iga kord tuleb selgitada nende ebakorrapärasuste põhjus ja teha kindlaks, kelle süü läbi nad on tekkinud. Meie praktika on näidanud, et enamikul juhtudel on säärase laktatsiooni nurjumised välja kutsutud mitte looma organismi tegevuse katkemisest, vaid loomi teenindava personali tähelepanematuses, oskamatuses kiiresti reageerida negatiivsetele nähtustele ja korratustest loomade söötmisel.

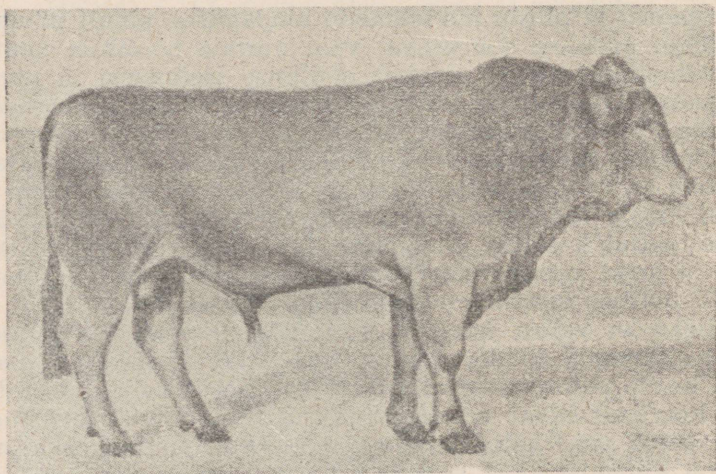
Seepärast ei piirdu me lehmade hindamisel ainult piima-toodangu arvulise suurusega, vaid uurime hoolikalt kogu laktatsioonikõverat, arvestame söötmise iseärasusi ja poegimisaega. Lühidalt öeldes, me arvestame kõike, mida saab koguda täieliku iseloomustuse saamiseks. Mida rohkem saab koguda looma iseloomustavaid materjale ja mida täielikumad on need materjalid, seda tõepärasem on hinnang.

Kui looma hindamiseks on kogutud vähe materjale või hinne tekitab kahtlust, siis selleks, et mitte teha jämedat viga ja head looma mitte karjast välja praakida, lükkame me lõppotsuse tegemise veel aasta võrra edasi.

Selleks, et valida karja hulka kõige paremaid ja kõige väärtuslikumaid loomi, jätame karja remondiks normist kaks korda suurema arvu noorloomi. Peale selle kontrollime hoolikalt kõiki remondiks jätud noorloomi ja jätame neist karja vaid kõige laitmatumad. Ulejäänud noorkarja, mis on tõumaterjalina samuti väga väärtuslik, anname üle teistele majanditele.

Lehm Shema. Sündinud 1932. aastal Simpatiast ja Artistist. Viienda laktatsiooni 300 päeva piimatoodang oli 10 540 kilogrammi. Kõikide laktatsioonide toodang oli 93 949 kilogrammi piima. Piima rasvaprotsent — 4,67. Eluskaal 635 kilogrammi.

Pull Mus, Groza isa, Musja ja Silatši poeg. Mussi eluskaal 1 aasta ja 5 kuu vanuselt oli 617 kilogrammi.

Selektsiooni-tõuaretustöö Karavajevo sovhoosis aastast aastasse süveneb. Noorkarja, lehmade ja sugupullide süstemaatiline kontroll moodustab suure osa meie päevatööst. Seleksioonäärile on tähtis õigeaegselt ja täpselt kindlaks määrata sugupullide ja lehmade üksikuid omadusi ja puudusi. See on vajalik selleks, et ebasoovitavate omaduste ilmnemisel oleks kohe võimalik need kõrvaldada ja sel teel katkestada halbade omadustega loomade mõju karjale.

Emasloomade karja komplekteerimisel kehtivad meil järgmised põhilised nõuded: 1) kõrge piimajõudlus, mida me esialgselt määrame põlvnemisandmete alusel, ja hiljem, pärast looma poegimist, tegeliku toodangu kontrolli teel; 2) kõrge piimarasva %; 3) tugev kehaehitus; 4) kõrge eluskaal; 5) hea tervis ja 6) saadud järglaste kõrge kvaliteet.

Missugused nõuded me esitame igale nendest kuuest tunnusest, ei ole võimalik öelda omaette, lahus üldhindest. Küsimuse lahendamise tunnuste kompleksi alusel.

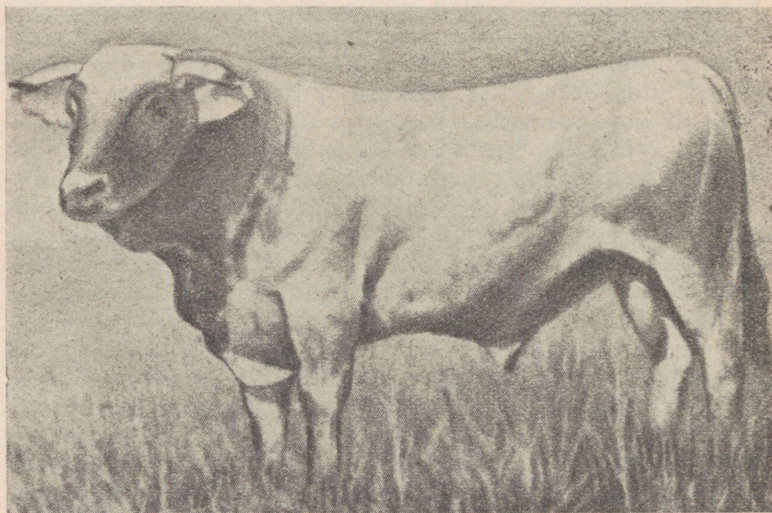
Erilist raskust valmistab meile vasikate hindamine, mis süvendub veel selle tõttu, et kõik vasikad põlvnevad väärtuslikest tõuloomadest. Karavajevo karjas ei ole enam väikese eluskaaluga ja väikese piimatoodanguga lehma. Järelikult ei esine enam selgeid välistunnuseid, mille alusel oleks võimalik küsimust kiiresti lahendada.

Meie majandis noorkarja valik karja remondiks valmistab küllaltki raskusi ja äratub ühtlasi suurt teaduslikku huvi. Kuna loomade vahel ei esine suuri erinevusi, tuleb meil tavaliselt selgitada väikesi erinevusi, meile kasulikke loomade omadusi ja hiljem, edaspidise paaride valikuga, neid tugevdada ning koondada järgnevatel põlvkondades. Üksikute loomade vahelised erinevused on sageli niivõrd väikesed, et silm pole lihtsalt võimeline neid eraldama. Seepärast on meie vasikate õigeks eelhindamiseks nõutav nende põlvnemisandmete ja iga esivanema arenemise iseärasuste põhjalik tundmine. Selline pikaajalisel tööpraktikal ühes majandis põhjenev karja tundmine aitab meile arvestada kõiki kõrvalekaldumisi järglaste arenemises.

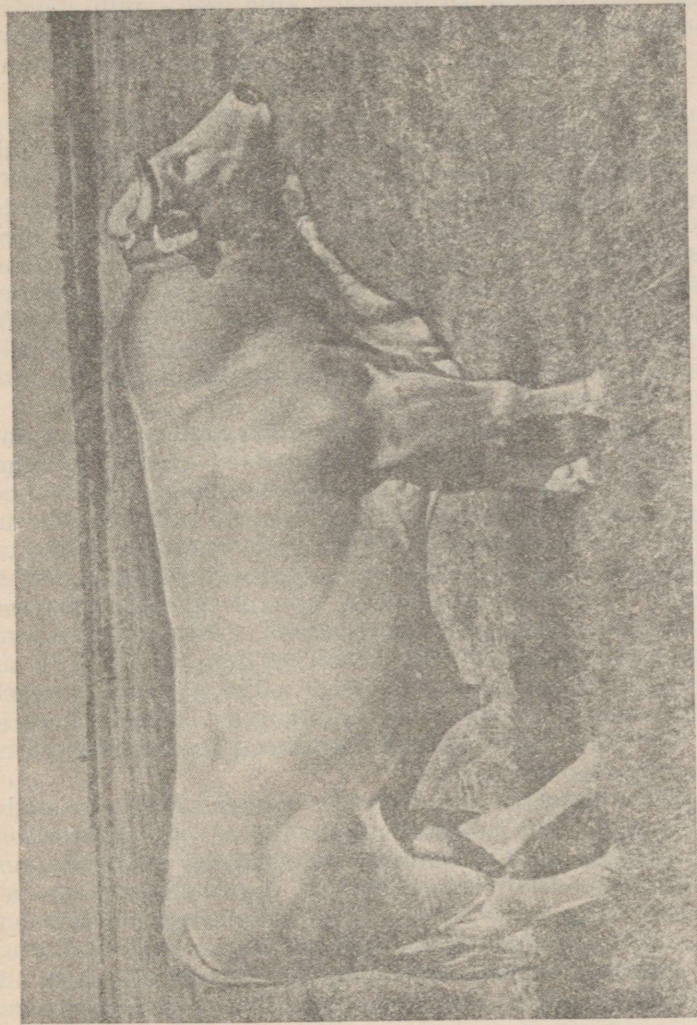
Majandile on tähtis ette teada, missuguseks loom täiskasvanult kujuneb. Ja asja ei otsus' a mitte küsimus, kuidas sel loomal kasvuperioodi jooksul hakkavad arenema

üksikud kehaosad: kas loom kujuneb harmooniliseks või, vastupidi, on üksikud kehaosad vahekorras, mis ei vasta ilusatele vormidele. Väga sageli on nii, et ebaharmoniliselt arenenud noorloom edaspidi sirgub, tema keha nurgelisus või liigne kõrgejalgsus kaob, loom muutub mitte ainult oma vormidelt meeldivaks, vaid hakkab andma ka suurt toodangut, ja see on lõpptulemusena kõige tähtsam.

Näitena võime tuua sugupull Šango liini noorloomi. Sellest pullist põlvnevad vasikad on peaaegu kahe aasta vanuseni niivõrd inetu kehaehitusega, et uus inimene karja ülevaatus teostades need alati välja praagib. Kõik need noorloomad on ebaproportsionaalse kehaehitusega, kõrgejalgsed, pika ja kitsa kehaga. Kõrgejalgsuse tagajärjel näivad nad kõhnadena ja haiglastena. Kuid kasvades kõik need ebasobivad erisused kaovad, loomad muutuvad sügavarinnalisteks, pikkadeks ja laiadeks. Esines juhtu-

Sovhoosi karjas on suur arv kuulsa rekordilehma Poslušnitsa II järglasi. Ülesvõttel: tema tütrepoeg pull Karat, sündinud 1940. aastal.

Pull Silatš, Boretsi ja Shema poeg. Silatši järglastele on iseloomulik tugev kehaehitus ja kõrge piimarasvasisaldus.

meid, et eriteadlased endale loomi valides praakisid välja kõik Šangost põlvnevad vasikad, kuid selle pulli täiskasvanud järglasi nähes püüdsid igati saada endale nende tugevate, hästiarenenud loomadega suguluses olevaid noorloomi.

Tuues selle näite tahame juhtida tähelepanu sellele, et otsustamisel tuleb olla väga ettevaatlik. Loomade hindamine niisuguste inimeste poolt, kes on harjunud määrama loomade kõrget produktiivsust „ilusate“ väliste vormide järgi, võib viia ebasoovi avate tagajärgedeni. Mis oleks juhtunud siis, kui me oleksime oma selektsiooni-aretustöö algstaadiumil pidanud kinni ainult möödujate silmadele rahuldust pakkuvatest harmoonilistest vormidest. Võin kindlalt ütelda, et Karavajevo karjas poleks olnud selliseid suure udaraga, kõrge piimajõudlusega ja tugeva luustikuga loomi, nagu need on praegu.

Laktatsiooni jooksul 8—13 tuhat kilogrammi piima andvatel loomadepool peavad olema massiivsed vormid ja tugev kehaehitus. Nõrga luustikuga loom, omagu ta kuitahes kõrget piimajõudlust, osutub alati karjale mittetäisväärtuslikuks. Säärasest loomast jätkub vaid mõneks laktatsiooniks ja hiljem, organismi ülekoormatusest tingitud põhjustel, tuleb ta karjast kõrvaldada. 10—13 tuhande kilogrammilised piimatoodangud, kuigi loom neid annab, käivad temale siiski füüsiliselt üle jõu. Kõrge piimajõudlusega loomadelt on nõutavad tugev organism, võimas luustik ja laiad kehavormid. Just need nõuded etendavad meie selektsioonitöös praegu põhilist osa.

Jälgides pidevalt noorloomade arenemist ja teostades tähelepanekuid iga üksiku vasika juures, me kontrollime ja täpsustame oma järeldusi. Vahel tuleb lootuses petuda. See on siis, kui loom end ei õigusta ega vasta sellele, mida temast loodeti paaride valikul saada. Vahel aga tunned rõõmu sellest uuest, mis on kujunenud tõuaretustöö tagajärjel. Vormide mitmekesisus, mis sageli ei paindu pärilikkuse seaduste rangetesse raamidesse, osutubki selleks hinnatavaks materjaliks, millest kujuneb uus, täiuslikum kari. Mitte hoida pärilikkuse algeid ühel arenemisastmel, vaid neid pidevalt edasi arendada, see ongi selekt-

sioonitöö aluseks loomade täiustamisel. Tuleb osata otsida, eraldada kõige parema, ja koostada alus aretusvalikule. Iga looma kohta kujuneb meil kindel arvamus, mida spetsialistid süstemaatiliselt kontrollivad. Igakordsel looma hindamisel me vaatame põlvnemisandmeid ja võrdleme neid andmeid sellega, kuidas näeb loom välja tegelikult. Sel viisil me püüame ette näha looma jõudlust tulevikus.

Kindlaksmääratud ajavahemiku järel me tuleme uuesti tagasi kontrollitud looma juurde ja teeme vajalikud parandused. Selist kontrolli, arvestamata igapäevaseid vaatlusi, me teostame aasta jooksul kolm-neli korda. Suuretoodanguliste loomade aretusvalikul pöörame erilist tähelepanu ühtlase laktatsiooniga, kõrge piimarasva protsendiga ja tugeva kehaehitusega loomade valikule. Me töötame selliste loomade aretamisel, kes annaksid suurt piimatoodangut ja kellele toodang oleks ühtlane kogu laktatsiooni jooksul, nii et keskmine päeva-piimatoodang laktatsiooni algul ei ületaks väiksemat piimatoodangut laktatsiooni lõpul üle 10—15 kilogrammi.

Selliseid loomi on meil karjas palju. Näiteks lehm Lenivaja, kelle suurim päevatoodang on 45 ja väikseim 35 kilogrammi piima päevas. Lehm Orlitsa I suurim päevatoodang on 50 ja väiksem 38 kilogrammi piima. Kogu laktatsiooni 300 päeva jooksul andsid mõlemad lehmad 11—13 tuhat kilogrammi piima. Iga spetsialist mõistab, et niisuguste loomade kasvatamisega me väldime nende piimäärme ülemäärast pingutust. Eriti on see tähtis sel perioodil, kui lehmad annavad maksimaalseid päevatoodanguid.

Rasvasisalduse tõstmine lehmade piimas mõne kümnendiku protsendi võrra omab ülisuurt majanduslikku tähtsust. Kui kõneldakse, et meie lehma Kaska piimatoodang kolmanda laktatsiooni jooksul oli 10 tuhat kilogrammi ja teise lehma, Shema, piimatoodang samuti kolmanda laktatsiooni jooksul oli 8 tuhat kilogrammi, siis väga sageli paljude sümpaatia kaldub kohe esimesele lehmale. Kui aga arvestada, et Kaska piim sisaldab ainult 3,65 protsenti rasva, Shema piim aga 4,68 protsenti, siis tuleb veel järele mõelda, kumb neist kahest lehmast on parem. Küsimus saab kohe selgeks, kui piima-

toodangud arvestada 1-protsendiliseks piimaks. Sel juhul Kaska piimatoodang kujuneb järgmiseks: $10\ 000 \times 3,65 = 36\ 500$ kilogrammi ja Shema toodang $8000 \times 4,68 = 37\ 440$ kilogrammi üheprotsendilist piima. Muidugi, me jätsime karja nii ühe kui teise lehma, kuna mõlemad on suuretoodangulised, tugeva kehaehituse ja hea eksterjööriiga lehmad.

Meil on lehma, kes on suure piimatoodanguga ja kõrge piimarasvasusega. Need jäävad vastuvaidlematult karja. Kuid on ka sääraseid lehmaid, kellele piima rasvasisaldus on vaid 3 protsenti ja piimatoodangud ei ületa 6—7 tuhandet kilogrammi. Näib, nagu tuleks need lehmad välja praakida. Kuid kontrollimisel andsid nende järglased suuri piimatoodanguid rasvasisaldusega mitte enam 3, vaid 3,4—3,6 protsenti. Seepärast ei ole lehma piimajõudluse näitajad meie majandis alati otsustavad nende järglaste aretusvalikul. On vaja ainult teada, kui kindlalt need lehmad pärandavad oma omadusi järglastele, ja alles pärast seda küsimus otsustada.

Kõrge piimajõudluse ja piimarasvasuse tunnuseid noorloomade juures võib täpselt kindlaks määrata alles hiljem, nende tegelikul hindamisel. Kui järglaste tegelike kontrollide tulemusel on täpselt kindlaks määratud vanemate kvaliteet, siis toimub nende vanemate edaspidiste järglaste hindamine juba suurema kindlusega, mis tugevalt kergendab remondiks ettenähtud noorloomade aretusvalikut.

Looma kõrge eluskaalu ja tugeva konstitutsiooni tunnuseid on võimalik kindlaks teha juba noorloomade esimeste ekspertiiside juures. Seepärast on aretusvalikul produktiivsuse tundemärkide suhtelise vaieldavuse puhul need mõlemad tunnused otsustavad küsimuse lahendamisel suurema ja tugevama looma kasuks. Need tunnused on otsustavad ka kõikide teiste võrdsete tingimuste juures.

KARJA PAREMATE OMADUSTE KINNISTAMINE JA TÄIUSTAMINE.

Meie ülesandeks edasises selektsiooni-tõuaretustöös on suure piimaanniga loomade kasvatamine. Jaanuaris 1940 oli meie majandis 250 lehma, nende hulgas 53 lehma 8—12 tuhande kilogrammiliste piimatoodangutega ja 105 lehma keskmiselt 8 tuhande kilogrammiliste piimatoodangutega.

Noorte lehmade kvaliteet sisendab meisse veendumuse, et nende hulgas ei ole vähe neid, kes ilma erilise pingutusega ületavad lehm Poslušnitsa II rekordi.

Töökogemused näitasid meile, et looma kõrge piimajõudlus peab olema tihedasti seotud luustiku tugevusega.

Oma töö algaastail me lahendasime ülesannet karja piimajõudluse suurendamise alal suurema piimatoodanguga lehmade aretusvaliku teel ja kinnistasime nendes peamiselt seda omadust. Karja edasisel komplekteerimisel me hakkasime juba tähelepanu pöörama mitte ainult lehma piimajõudlusele ja tervisele, vaid ka eluskaalule ja kehaehitusele. See on ka arusaadav, sest järglaste piimajõudluse suurenemisega kerkis üles ka lehmade eluskaalu tõstmise küsimus. Paljude aastate tööpraktika ja pikaajalised vaatlused on meile näidanud, et suurema eluskaaluga (650—800 kilogrammi) lehmad annavad suuremaid piimatoodanguid (9—13 tuhat kilogrammi). Nii näiteks oli 1940. aastal kolm korda ja rohkem poeginud lehmade grupi keskmine piimatoodang 7859 kilogrammi ja lehmade keskmine eluskaal 641 kilogrammi, samal ajal aga 25 samavanuse, kuid keskmise eluskaaluga 677 kilogrammi lehma grupi keskmine piimatoodang 8200 kilogrammi, s. o. 341 kilogrammi võrra suurem.

Kõrge eluskaaluga lehmad taluvad paremini organismi suurt pingutust. Siin, kahtlemata, ei etenda peamist osa eluskaal, vaid hästiarenenud lihastik, hästiarenenud seede-

aparaat, lai ja tugev luustik ning otse ja laialt asetsevad jalad.

On täiesti selge, et suure udaraga lehmal peavad olema tugevad, laialt asetsevad jalad, hästiarenenud rind ja laudjas tugev selg. Kui lehma eksterjööris esineb mingisuguseid vigu, siis 2—3 tuhande kilogrammilise piimatoodangu juures ei tule see nii tugevasti esile; 8—12 tuhande kilogrammiliste piimatoodangute juures aga tungivad väiksemadki eksterjööri vead tugevasti esile. Veel rohkem avalduvad vead udara suure mahu ja raskuse juures. Paljud madalajalgised lehmad on sageli hästiarenenud udara puhul oma liikumises niivõrd piiratud, et väiksemgi takistus ukse läve näol osutub neile raskesti ületatavaks. Seetõttu vigastuvad neil sageli nidad või isegi udar.

Selle tõttu muutub meie edaspidine selektsioonitöö veel keerukamaks ja vastutusrikkamaks. Kui esialgu eksterjööri paranemine ja eluskaalu suurenemine olid meie karja jaoks vaid soovitatavad omadused, siis käesoleval ajal tugev luustik ja kõrge eluskaal on meie lehmadele samasuguseks vastuvaidlematuks tingimuseks nagu kõrge piimajõudluski.

Suure piimatoodanguga ja suure eluskaaluga lehmade süstemaatiline aretusvalik koos loomade söötmis- ja pidamistingimuste paranemisega aitas meil saavutada märkimisväärset edu Karavajevo karja eluskaalu ja piimatoodangu tõstmisel. 1932.—1940. aastani suurenes karja keskmine piimatoodang 225 protsendi võrra. Sama aja jooksul tõusis karja eluskaal 47 protsenti.

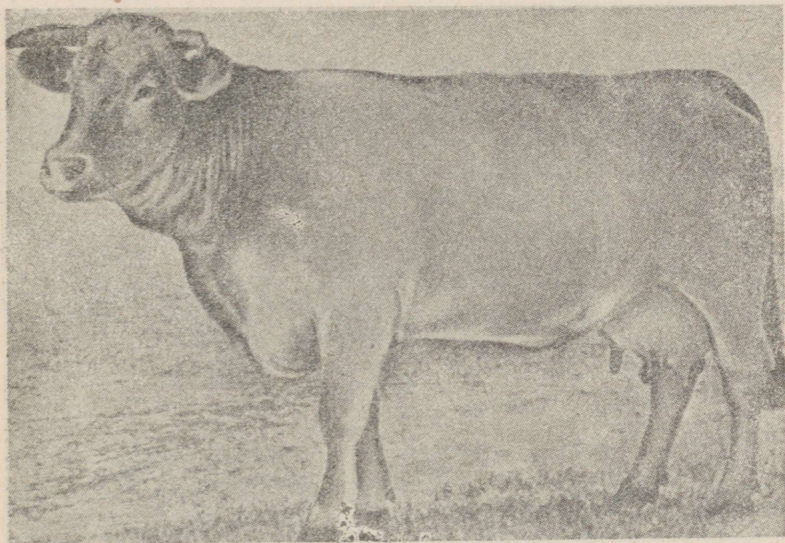
Selektsioonitöö edu suuretoodangulise karja loomisel sõltub suurel määral noorloomade kasvatamisest ja söötmisest. Ilma noorkarja õige üleskasvatamiseta ja hea söötmiseta selektsioonist kõnelda oleks perspektiivitu ja kerge-meelne. Loomi tuleb normaalselt sööta, luua neile arenemiseks head tingimused ja püüda igati süvendada hea keskonna kasulikku mõju, ainult siis saab edukalt teostada aretus- ja paaride valikut.

Olen täiesti veendunud selles, et tõuaretustöö on terve kompleks abinõusid: noorloomade hea söötmine ja üleskasvatamine, loomade õige aretus- ja paaride valik ning loomade eeskujulik pidamine. Lühidalt öeldes, tõuaretustöö on karja parandamisel kasutatavate kõikide zootehniliste abi-

nõude summa. Kui sellest üldisest ahelast jätta välja kas või üksainus lüli, ükskõik missugune, siis ei saavutata kunagi töös õiget ja täielikku edu.

Kuigi lehmade õige söömine ja noorkarja üleskasvatamine, oskuslik aretus- ja paaride valik, samuti loomade hea pidamine ja hooldamine mõjuvad karja parandamisele igauks üksikult, võib kas või ühtki neist reeglitest rikkudes katkestada ka teiste laitmatult täidetavate hooldamisvõete mõju. Seepärast ei tohi lõhkuda mainitud abinõude kompleksi, vaid tuleb need igati siduda. Selles on karja täiustamise edu pant.

Loomadele paremaid tingimusi luues püüame saada neilt suuremat toodangut. See annab meile laialdased võimalused tundma õppida iga looma produktiivsuse algeid ja täiustada selle alusel karja kõige väärtuslikumate loomade aretusvaliku ja nendevahelise paaride valiku teel, saades

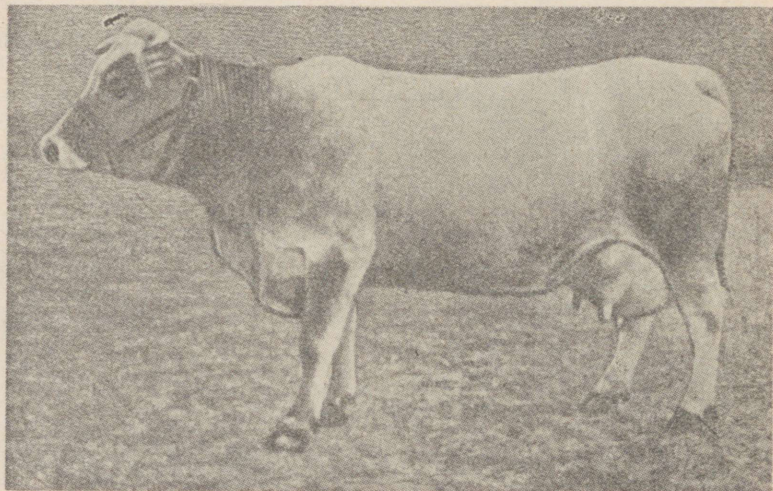
Lehm Stopka, maailma rekordilehma Poslušnitsa II tütretütar. Stopka piimatoodang neljanda laktatsiooni 300 päeva jooksul oli 7500 kilogrammi. Eluskaal 830 kilogrammi.

sel viisil jõudluselt oma vanemaid ületavaid järglasi. Järelikult ei seisa iga looma erisuste tundmaõppimine mitte ainult selles, et selgitada tema suhtumist mitmesugustesse söötadesse ja söötade segudesse, vaid ka selles, et teada looma võimet järglastele kõrgeid pärilikkuse omadusi edasi anda.

Oskus üles kasvatada noori ja sööta täiskasvanud loomi, see on peamine nõue karjalt suurte toodangute saamiseks. Kuid selleks, et järglased ületaksid oma vanemaid, tuleb veel oskuslikult läbi viia loomade aretus- ja paaride valik.

Kõikide loomade tugeva kontrolli protsessis paistsid meie karjas oma kõrgelt piimajõudluselt, eluskaalult ja järglaste kvaliteedilt välja neli lehma: Beljana, Poslušnitsa I, Kometa ja Simpatia. Koos nende nelja lehma järglastega on meie karjas säilinud seniajani ka algkarja 36 lehma kõik paremad järglased.

Väga paljud nendest algkarja järglastest on andnud suuri rekordilisi toodanguid. Toome näiteid. Lehm Vetka

Lehm Pomoštšnitsa, Poslušnitsa II ja Artisti tütar. Neljanda laktatsiooni 300 päeva piimatoodang oli 12 788 kilogrammi. Piima rasvaprotsent — 3,53. Eluskaal 715 kilogrammi.

annab laktatsiooni jooksul 12 017 kilogrammi piima, Maika — 10 967, Moda — 6 466 (esimese laktatsiooni jooksul), Lenivaja — 12 198, Kaska — 11 958, Orlitsa I — 12 849, Marotška — 9 653, Govorunja — 9 387, Belka I — 9 332, Maria — 9 392, Kraša II — 9 221, Buinaja — 9 194, Pavlina — 9 121, Moskvitška — 9 080, Gorka — 8 921 ja Nitka — 12 908 kilogrammi.

Seda nimekirja võib veel palju pikendada. Sovhoosi on mitmesugustel perioodidel ostenud ümbruskonna külade talupoegadelt oma toodangult varem mitte väljapaistnud lehma, kes hea hooldamise ja söötmise tagajärjel hakkasid andma suuri toodanguid. Selliste lehmade hulka kuuluvad: Šabrihha, kes andis laktatsiooni jooksul 7300 kilogrammi piima, Rima — 6 000, Nezabudka II — 7 474, Manka — 7 483, Galka — 7 305, Suhharka — 6 759, Obnova — 7 229 kilogrammi ja paljud teised.

Enamikult nendelt lehmadel me oskasime üles kasvatada järglasi, kes suuresti ületasid oma emade produktiivsuse. Me püüdsime saavutada paremate, kontrollitud loomade järglaste suuremat paljunemist. Selleks otstarbeks esialgu kasutati peaaegselt väljapaistvaid lehma, nagu Beljanat, Poslušnitsa I-st, Kometat ja Simpatiat.

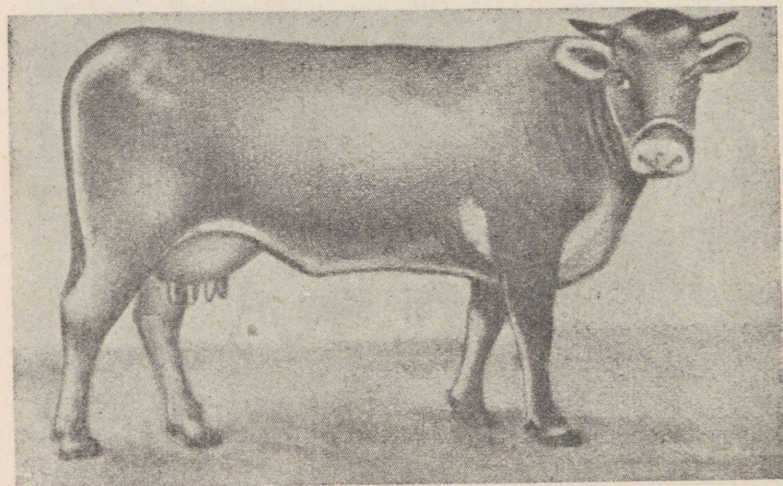
Väga suurt mõju karja piimaanni ja eluskaalu suurenemisele avaldasid pullid Sadko ja Artist. Karjas oli ka pull Bogatõr, lehm Beljana ja pull Skitaletsi poeg. Selle pulli kaudu kandus karjale tema ema, meie ühe parima lehma pärilikkuse mõju. Kõiki karja paremaid lehma paaritati pull Bogatõriga, et võimalikult kiiresti paljundada Beljana järglasi. Hiljem saadi Sadkolt ja Šabrihhalt pull Šango, üks väljapaistvaimaist Karavajevo karja pullidest.

BOGATAJA PEREKOND.

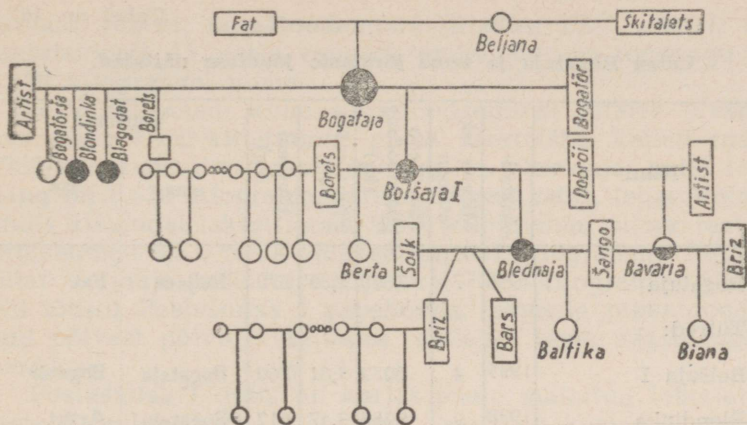
Omaval ajal saadi Beljanalt lehm Bogataja, kes andis 1933. aastal kogu karjas kõige suurema piimatoodangu. Sellelt lehmalt saadi ja kasvatati üles võrdlemisi palju järglasi, kelledest paremaiks osutusid lehma Blondinka ja Blagodat (kaksikud), Bolšaja I ning Blednaja. Uues liinis saadi Bogatajalt ja Artistilt pull Borets, üks põhipullidest, kes andis võrdlemisi suure arvu järglasi (vt. tabel nr. 16).

Lehm Pobeditelnitsa, Poslušnitsa I türetütär. Hea kehaehitusega, kuid halva piimajõudlusega lehm. Teise laktatsiooni 300 päeva piimatoodang oli 4243 kilogrammi. Pobeditelnitsa jäi 8. laktatsioonikuul iseenesest kinni. Tema laktatsioon ei olnud ühtlane.

Lehm Pokornaja, Poslušnitsa I kolmanda põlve järglane. Esimese laktatsiooni 300 päeva jooksul andis 7590 kilogrammi piima. Piima rasvaprotsent — 3,69.

Lehm Bogataja järglaste genealoogiline tabel.

Suure piimaanniga lehma Beljana väljapaistvaid omadusi me kinnistame karjas pull Boretsi kaudu. Tema järglastele on keha laius ja sügavus, samuti tugevad jalad niivõrd iseloomulikud, et isegi karja mitte'undev inimene, kes on kord näinud üht Boretsi liinist päritolevat lehma, on võimeline hiljem ära tundma kõiki Boretsi järglasi. Boretsi lüpsi-eas tütreid paistavad välja hästiarenenud udara poolest ja annavad suuri piimatoodanguid.

POSLUŠNITSA JÄRGLASED.

Poslušni'sa I põlvnemine ei ole teada. Ta paistis välja oma suurte piimatoodangutega ja kõrge eluskaaluga. 1927. aastal oli Karavajevo karjas temast kolm tütar: Petšal, Vestalka ja Shimnitsa. Kõik nad olid tol ajal juba lüpsi-ealised, kuid andsid halva hooldamise, pidamise ja sööt-mise tõttu väikesi toodanguid. 1928. aastal praagiti Shimnitsa karjast välja. Kahe aasta pärast praagiti välja ka Ves'alka.

Shimnitsast jäi karja lehm Dotška, kes andis kuni 1936.

Lehm Bogataja ja tema järglaste jõudluse näitajad.

Jrk. nr.	Nimi	Aastad	Mittes lak- tatsioon	300 päeva piimatoodang (kg)	Piima rasva 0/0	Eluskaal (kg)	Vanemad	
							ema	isa
1	Bogataja Tütred:	1933	7	7629	3,35	670	Beljana	Fat
2	Bolšaja I	1935	4	6252	3,61	760	Bogataja	Bogatõr
3	Blondinka	1938	2	8288	3,47	612	Bogataja	Artist
4	Bogatõrša	1938	1	4290	3,72	630	Bogataja	Artist
5	Blagodat Tütarde tütred:	1943	6	11738	3,47	640		
6	Blednaja	1936	2	8454	3,4	—	Bolšaja I	Dobrõi
7	Bagrjanaja Boretsi tütred:	1941	4	7971	3,7	750	Bolšaja I	Artist
1	Keskmiselt 38 lehma kohta	1938 1941	1	4445	3,72	—		
2	15 lehma kohta Boretsi paremad tütred:	1942 1945	3 poe- gimist ja va- nemad	7219	3,60	—		
1	Vehha	1943	2	9131	3,69	680		
2	Kaseta	1943	4	9295	3,60	620		
3	Sana	1940	2	9182	3,46	—		

aastani väikesi piimatoodanguid ja alles 1937. aastal, 12. laktatsioonil, 15. aasta vanuses, andis suurima toodangu — 7 189 kilogrammi piima.

Vestalkalt saadi kolm suuretoodangulist tütart: Vesna, kes andis 4 952 kilogrammi piima, Vestotška, kellelt saadi 8357-kilogrammiline piimatoodang, ja Vlastnaja, kelle toodang oli 8 638 kilogrammi piima. Vesna tütar, lehm Volna, andis kuuendal laktatsioonil 9 676 kilogrammi piima, rasva-protsendiga 3,53; tema eluskaal on 637 kilogrammi, Volna tütar Voljnaja andis teise poja järel 7 837 kilogrammi piima. Nii tõusid Poslušnitsa I perekonna lehmade piimatoodangud põlvest põlve, kinnitades sellega tema väärtuslikke omadusi.

Poslušnitsa I liinis oli karjas peale mainitud lehmjärglaste 6 pullvasikat. Käesoleval ajal on karjas üks pull, Karat. Temalt on juba lüpsieas järglasi.

Sovhoosis on üles kasvatatud üle 100 Poslušnitsa I järglase. See on kõige suurem perekond (tabel nr. 17). Kõik Karavajevo karja jäetud Poslušnitsa I järglased moodustavad suuretoodanguliste lehmade rühma, kellede seast on välja kasvanud palju rekordilehmi.

Selle perekonna paljundamine toimub nii lehm- kui ka pulljärglaste liinis.

Poslušnitsa I järglaste põlvnemisandmeis esinevad 11 pulli nimed. Kõige rohkem Poslušnitsa I suuretoodangulisi järglasi on saanud Bogatõrist, Artistist ja Sadkost. Poslušnitsa I kõige väljapaistvamaks järglaseks on tema viimane tütar, 1928. aastal sündinud lehm Pokornaja, kes pärast ema surma nimetati ümber Poslušnitsa II.

Selle lehma saamisel püüti koondada ühte looma Karavajevo kahe väljapaistva lehma — Beljana ja Poslušnitsa I — väärtuslikke omadusi. Sel eesmärgil paaritati Poslušnitsa I Beljana pojaga, pull Bogatõriga. Meie ootused täitusid täielikult. Kuuenda laktatsiooni 300 päeva jooksul andis Poslušnitsa II rekordilise toodangu — 14 115 kilogrammi piima, rasvaprotsendiga 3,92. Tema tütrelt lehm Pomoštšnitsalt saadi 12 788-kilogrammiline piimatoodang.

Oma väga suure piimaanni poolest oli Poslušnitsa II laialt tuntud kui üleliiduline rekordilehm. Seepärast pakub kõigile meie maa karjakasvatajaile suurt huvi tema toot-

Lehm Poslušnitsa I paremate järglaste nimekiri.

Jrk. nr.	Nimi	Mitmes laktatsioon	300 päeva piimatoodang (kg)	Piima rasva %	Eluskaal kg
Tütred:					
1	Shimnitsa	—	—	—	—
2	Vestalka	—	—	—	—
3	Petšal	4	4487	—	456
4	Poslušnitsa II	6	14 115	3,92	765
Tütarde tütred:					
1	Plavnaja	2	5902	4,1	670
2	Ptšelka	7	6256	4,13	705
3	Petšora	7	7415	3,38	480
4	Vesna	6	4952	3,5	505
5	Vlastnaja	7	8638	3,5	575
6	Vestotška	4	8357	3,55	550
7	Dotška	12	7189	3,0	620
8	Pomoštšnitsa	4	12 788	3,53	715
9	Pobeda	3	7060	3,7	615
Tütarde tütarde tütred:					
1	Persona	4	6318	3,32	501
2	Pevitsa	3	7452	3,83	568
3	Pompa	1	5056	3,7	604
4	Parižanka	4	7547	4,02	665
5	Volna	6	9676	3,53	665
6	Viza	4	8302	3,27	500
7	Afrodita	2	5689	3,43	601
8	Datšanka	6	5770	3,46	—
9	Dobraja	4	8624	3,58	640
10	Problema	2	6448	4,06	682
11	Pokornaja	1	7590	3,69	645
12	Mikstura	1	4918	4,09	553
13	Sirena	3	8432	3,92	600
14	Karina	2	6040	4,1	700

Tabel nr. 17 (järg)

Jrk. nr.	Nimi	Mitmes laktatsioon	300 päeva piimatoodang (kg)	Piima rasva % ₀	Eluskaal (kg)
15	Jasnaja II	2	6139	3,47	550
16	Karolina	2	9324	3,98	765
17	Stopka	2	7688	3,88	612
18	Kantovka	4	7641	4,07	833
19	Buka	1	4947	3,9	510
20	Granata	2	5039	3,62	575
21	Nitka	4	12908	3,67	755
	Tütarde tütarde tütarde tütreid:				
1	Pena	1	5962	3,4	490
2	Penka	1	3317	4,24	640
3	Volnaja	2	7887	3,61	620
4	Valjuta	1	3942	3,67	630
5	Data	2	4822	4,08	—
6	Delja	2	4581	3,43	635
7	Blednaja	2	8454	3,40	525
8	Marotška	3	9653	3,72	728
9	Mirotška	4	8327	3,3	560
10	Lima	5	6662	3,86	625
11	Kuropatka	2	7194	3,63	500
12	Metka	2	6488	3,63	570

misvõimet ja tootmise käiku iseloomustav materjal. See materjal koguti sovhoosis lehma igapäevaste vaatluste põhjal ja annab võimaluse täielikumalt valgustada üleliidulise rekordilehma individuaalseid omadusi ja jälgida tema laktatsiooni käiku.

Produktiivsuse täielikumaks iseloomustamiseks anname kõigepealt andmeid Poslušnitsa II eluaegse toodangu kohta (vt. tabel nr. 18).

Poslušnitsa II poegis esmakordselt 2 aasta 9 kuu vanuselt. Tema eluskaal oli siis 500 kilogrammi. Esimese laktatsiooni 299 päeva jooksul saadi temalt 3 239 kilogrammi piima; suurim päevatoodang oli 22,6 kilogrammi. Toodud näitajaist nähtub, et oma toodangult ta esialgu teiste leh-

Lehm Poslušnitsa II eluaegne toodang

Sündinud 13. III 1928, lõpnud 31. V 1939.

Aastad	Mitmes laktatsioon	Poegimise aeg	Eluskaal (kg)	Eelmise kinnisperioodi pikkus (päevades)	Laktatsiooni kestus (päevades)	Piimatoodang laktatsiooni jooksul (kg)	Suurim päevatoodang (kg)
1931	1	17. XII 1930	500	—	299	3239	22,6
1932	2	22. XII 1931	520	78	421	4660	21,0
1933	3	15. IV 1933	576	60	374	7385	28,6
1934	4	26. VII 1934	700	92	462	11371	36,1
1936	5	15. I 1936	760	77	297	6742	31,3
1937	6	25. I 1937	765	60	388	16262	61,3
1938	7	19. V 1938	650	83	—	—	34,3

made seas eriti välja ei paistnud, karjas oli temast suurema toodanguga lehma. Kuid tema ühtlased laktatsioonid, võime lüpsa üle 300 päeva ja anda laktatsiooni lõpul võrdlemisi suuri päevalüpsu, näitasid, et sellelt lehmalt on võimalik saada suuri piimatoodanguid.

1937. aasta jaanuaris poegis Poslušnitsa II kuuendat korda. Rekordilehma seisukord oli hea. Kogu karja rikkaliku söötmise juures hakkas ta välja paistma oma suurte piimatoodangutega. Piimatoodangute suurenedes hakkasime suurendama Poslušnitsa II ja teiste suuretoodanguliste lehmade söödaannuseid. Piimatoodangud suurenesid iga päevaga. Kui Poslušnitsa II päevane piimatoodang oli tõusnud 61 kilogrammini, lõpetati edaspidine toodangu suurendamine ning koondati kogu tähelepanu sellele, kuidas võimalikult kauem säilitada tema suur toodang. Selleks, et vähendada suurt piimatoodangut andva looma organismi pinget, pikendasime teadlikult poegimise ja paaritamise vaheaja 170 päevani.

Esimene paaritus ei andnud tagajärgi. 26 päeva pärast, s. o. 196. päeval pärast poegimist paaritati teda teistkordselt ja ta osutus viljastatuks. Kuues laktatsioon kestis 388 päeva.

1938. aasta mais (pärast seitsmendat poegimist, kus ta

tõi kaksikvasikad), ilmnes Poslušnitsa II-l nahaalune emfüseem kaela, rinna ja keha piirkonnas. Sellest peale lehm enam ei paranenud. Kuid sellest hoolimata püsis tema piimatoodang suur. Haige, iga päevaga kõhnenev lehm andis 25—34 kilogrammi piima päevas. Jaanuaris 1939 võttis haigus eriti terava kuju ja 31. mail 1939, 12. eluaastal, lehm lõppes.

Suuretoodanguliste rekordilehmade lõpmine (näiteks Mrija, Lenta, Poslušnitsa II jt.) on tekitanud loomakasvatajate seas alati teatavat segadust: töö lehmadel suure toodangute saavutamise alal ajutiselt nõrgeneb või lõpetatakse hoopis, kartusest, „et jälle midagi ei juhtuks“.

Oma töös me jätkasime kõrvalekaldumatult katseid üksikult lehmadel suure toodangute saavutamiseks ja kogu karja jõudluse tõstmiseks. Selle tagajärjel saavutasime Karavajevo sovhoosi karjas kõrgeid tootmisnäitajaid, mis meie sovhoosi teravalt eraldasid teistest loomakasvatuse sovhoosidest. See veenab meid täielikult selles, et loomi individuaalselt koheldes ja agrö-zootehniliste abinõude kompleksi rakendades saavutame Karavajevo karjas veel kõrgemaid tootmisnäitajaid.

KOMETA PEREKOND.

Kometa sündis 1921. aastal Ivanovskoje sovhoosis Kostroma oblastis. Kometa ema, Luna, on teadmata põlvnemisega kirsspruuni värvusega lehm. Kometa toodi Karavajevo sovhoosi 1925. aastal, pärast teist poegimist. Oma välimuselt Kometa karjas välja ei paistnud. Tal oli palju välimiku vigu: nõgus selg, nõrgad jalad ja nõrk rind. Nendele puudustele vaatamata ei põdenud Kometa ühtki korda. Tema eluskaal oli 400 kilogrammi ümber. Tema piimatoodangud olid järgmised:

1926. aastal	3. poja järel	2184 kilogrammi
1927.	„ 4. „ „	3441 „
1928.	„ 5. „ „	3893 „
1929.	„ 6. „ „	3673 „
1930.	„ 7. „ „	4078 „

Kometa ei paistnud välja mitte ainult oma suure piimatoodanguga, vaid ka, mis oli tema juures veel väärtuslikum, suure rasvasisaldusega piimas, mis tõusis 4,2 protsendini.

Kometalt saadi 7 tütart. Kõik nad andsid suuri kõrge rasvaprotsendiga piimatoodanguid. Nii andis lehm Kabina 1940. aastal 4. poja järel 8043 kilogrammi piima, rasvaprotsendiga 3,91. Tema eluskaal oli 835 kilogrammi. Lehm Katjalt saadi 1939. aastal 5. poja järel 8723 kilogrammi piima, rasvaprotsendiga 4,38. Tol aastal oli tema eluskaal 685 kilogrammi. Oma eluea 11 laktatsiooni jooksul on Katja andnud 90 896 kilogrammi piima. Katja on praegu karjas. Viimasel laktatsioonil saadi temalt ligi 8000 kilogrammi piima.

Kometa tütretütred osutusid samuti suure piimajõudlusega lehmadeks. Lehm Keta andis 7. laktatsiooni jooksul 1945. aastal 10 490 kilogrammi piima; lehm Karamelilt saadi 5. laktatsiooni jooksul 8 284 kilogrammi piima, rasvaprotsendiga 3,97. Tütretütar Kossa andis 3. laktatsiooni jooksul 7078 kilogrammi piima, rasvaprotsendiga 4,04.

Kometa järglased on kõik suure piimajõudlusega loomad. Eriti väärtuslik on see perekond veel selle poolest, et suurte piimatoodangute juures esineb siin ka suur piimarasvasus. Kometa järglastel on kõigil tugev eksterjäär ja nad on vastupidavad ning hea tervisega loomad (vt. tabel nr. 19).

Tähelepanu ja uurimist väärib järgmine juhtum, mis esineb meie praktikas esimest korda. Kometa tütar, lehm Klava, kes sündis 1933. aastal, jäi pärast rasket poegimist kuuendal poegimisel 1943. aastal ahtraks. Tema piimatoodang. 6. laktatsiooni 300 päeva jooksul oli niisama suur kui varemgi — 7989 kilogrammi, kuid normaalse laktatsiooniaja möödudes jäid päevatoodangud suurteks ka teisel aastal; seejärel, vähendamata päevatoodanguid, lüpsis lehm veel kolmanda aasta. Tema katkemata laktatsiooni neljandal aastal saime temalt veel 19—20 kilogrammi piima päevas. Suurima päevatoodangu — 34 kg piima — andis Klava 1943. aastal. Klavalt saadi kokku 1. märtsist 1943. kuni 1. septembrini 1946. aastal üle 25 tuhande kilogrammi piima.

Lehm Kometa paremate järglaste nimekiri.

Jrk. nr.	N i m i	Sugulusaste	Aasta	Produktiivsus			
				Mitmes laktatsioon	300 päeva piima toodang (kg)	Piima rasva %	Eluskaal (kg)
1	Katja	tütar	1939	5	8723	4,38	685
2	Kartina	„	1939	5	8968	3,84	630
3	Klava	„	1942	5	8931	3,72	600
4	Kabina	„	1940	3	8043	3,91	835
5	Knjažna	„	1939	9	8548	3,7	585
6	Kaštanka	„	1938	3	4784	4,11	602
7	Keta	tütretütar	1945	7	10490	3,7	600
8	Karamel	„	1938	5	8284	3,97	575
9	Kazanka	„	1940	4	8051	3,75	650
10	Kraša	„	1942	3	8039	3,82	650
11	Kartotška	„	1940	6	7387	3,78	615
12	Kossa	„	1941	3	7078	4,04	560

Peale eespoolloetletud Kometa järglaste — tütarde, tütarde tütarde ja tütarde tütarde tütarde — on karjas üles kasvatatud pull Karo, kes põlvneb nii piimatoodangult kui ka piimarasvasuselt väljapaistvast rekordilehmast Katjast (Kometa tütrest) ja pull Barost. Pull Karo sündis 1943. aastal. Tema eluskaal kolme aasta vanuselt oli 840 kilogrammi, turja kõrgus — 153 sentimeetrit. Ta on tugeva kehaehitusega pull. Temast on karjas juba mõned vasikad.

SIMPATIA PEREKOND.

Lehm Simpatia sündis 1922. aastal Karavajevo karjas Duškast ja Arturist. Tema vanemate päritolu on teadmata. Suurima piimatoodangu — 2947 kilogrammi — andis Simpatia 1935. aastal 9. laktatsiooni jooksul, piima rasvasisaldus oli 4,1%.

Simpatia paistis välja oma tugeva kehaehitusega. Isegi 15 aasta vanuselt oli tema selg täiesti sirge. Simpatia ei andnud kunagi eriti suuri piimatoodanguid, kuid tema

piima kõrge rasvaprotsent ja tugev kehaehitus olid omadused, mida tuli arvestada. Polnud kahtlust, et Simpatialt võib saada temast parema piimajõudlusega järglasi. Tema esimesed tütre, lehmad Vetrenka ja Silnaja, andsid juba 1927. aastal suuremaid piimatoodanguid kui ema, kusjuures nad samaaegselt säilitasid ka kõrge piimarasvasuse (4,3—4,4%).

Kokku on Simpatialt üles kasvatatud 8 tütar. Simpatia järglaste paljundamine tema tütarde kaudu andis suure piimarasvasisaldusega lehmade rühma. Seni on Simpatialt saadud üle 40 järglase. Suure piimaanni ja kõrge piimarasvasusega paistavad välja järgmised lehmad: rekordilehm Shema, kelle piimatoodang 5. laktatsiooni jooksul oli 10 534 kilogrammi, rasvaprotsendiga — 4,67; Silnaja — 7089 kilogrammi piima, rasvaprotsendiga 4,37; Sima — 9720 kilogrammi piima, rasvaprotsendiga 3,73; Svobodnaja — 9088 kilogrammi piima, rasvaprotsendiga 4,1.

Simpatia liinis on saadud kolm pulli: Silatš, Surovõi ja Smelõi. Kaks esimest pulli jäeti oma karja, kolmas pullmullikas müüdi sovhoosi. Kõik Simpatia järglased ületavad teda oma piimaannilt ja eluskaalult, piima rasvasisaldus kõigub enamikul neist 4,0—4,4 protsendi vahel.

Peale nelja perekonna esiema — lehmade Bogataja, Poslušnitsa I, Kometa ja Simpatia — loetletud väljapaistvate järglaste on Karavajevo karjas terve rida lehma, kes oma jõudluselt ei jää kirjeldatud rekordilehmadest sugugi maha. Selliste loomade hulka kuuluvad lehmade Modnitsa, Ljubava, Beda, Bagrihha, Gorinka ja Radosti järglased. Mõningad nende lehmade tütardest ja tütarde tütardest on väljapaistvad rekordilehmad. Nendele ja nende järglastele me paneme väga suuri lootusi. Palju häid järglasi oleme saanud Lenivajalt (Ljubava tütre tütar), kes andis kuuenda laktatsiooni jooksul 12 198 kilogrammi piima, Orlitsa I-lt, kelle toodang oli 12 849 kilogrammi piima, Govorunjalt, kes andis kolme esimese laktatsiooni jooksul 26 222 kilogrammi piima, Resvajalt ja paljudelt teistelt lehmadelt.

Meie poolt aastate jooksul tavalise karja parandamiseks kasutatud zootehniliste abinõude kompleks andis häid resultate. Tavalistelt, mitte millegi poolest erinevatelt lehmadelt saime rekordilehma, kes andsid pidevalt uusi

Lehm Simpatia paremad järglased.

Jrk. nr.	N i m i	Mitmes laktatsioon	Eluskaal (kg)	Piimatoodang (kg)	Piima rasva o/o
1	Simpatia	9	550	2927	4,03
	Tütred:				
1	Vetrenka	9	—	3223	4,30
2	Silnaja	12	550	7089	4,37
3	Sirena	5	—	7444	3,86
4	Shema	5	665	10534	4,67
5	Smolnaja	1	520	5003	3,64
6	Serga	2	612	5486	4,01
7	Smuta	2	565	5083	3,94
	Tütarde tütred:				
1	Višnja	7	508	4521	4,78
2	Venetsija	4	460	7139	3,50
3	Sora	1	700	5193	3,64
4	Sanitarka	1	610	3633	3,75
5	Sima	6	573	9720	3,73
6	Svobodnaja	3	610	9088	4,10
7	Sirena	3	600	8432	3,92
8	Strogaja	1	661	3480	3,79
	Tütarde tütarde tütred:				
1	Verba	3	590	5630	4,30
2	Vanil	1	491	4807	3,43
3	Sdoba	2	579	6968	3,44
4	Sabina	2	786	6649	4,11
5	Strela	3	650	9500	3,70

rekordeid nii toodangu, eluskaalu kui ka kehamõõtude alal. 350-kilogrammiline eluskaaluga lehmadel me saime mõne põlvkonna järel järglasi, kelle eluskaal kõigub 880—1000 kilogrammini. Meie saime lehma, kes oma suurte mõõtude poolest ei ole üldse võrreldavad karja paremate esiemadega. Praegu on meie noortel lehmadel esimese ja teise poja järel turja kõrgus 145—154 sentimeetrit, sääre ümbermõõt 22—23 ja isegi 25 sentimeetrit.

JÕUDLUSELT VÄLJAPAISTVATE LOOMADE JÄRGLASTE PALJUNDAMINE.

Aretusmeetodite valik on tingitud Karavajevo karjas esinevast mitmesse tõugu kuuluvast ja erinevate jõudlusomadustega algmaterjalist. Algkarja hulgas oli nii väikesetoodangulisi, madalate põlvkondade ristandeid, tõutuid kui ka oma toodangult ja eluskaalult väljapaistvaid lehmi.

Kui karjas esineb oma väärtuslikelt omadustelt välja paistev loom, siis ei tohi tema aretuse töös toimida nii, nagu teiste, tavaliste loomade juures. Suuretoodangulise looma omadusi tuleb kinnistada ja täiustada teisiti, erinevate meetoditega, võrreldes töövõtetega tavaliste loomade rühma juures. Karja seas väljapaistvate loomade grupi järglastel tuleb tugevdada juba olemasolevaid ema omadusi, väikesetoodanguliste loomade järglastel aga tuleb alles luua kõrge piimajõudluse omadusi. Väljapaistvailt loomadelt tuleb saada võimalikult palju oma vanematega sarnaseid järglasi, tavaliste loomadega töötades aga tuleb võimalikult täielikult kaotada järglastest tõutute, madalate toodangunäitajatega esivanemate omadused ning üheaegselt kinnistada järglastes kõik positiivsed vanemate omadused.

Kõik see kokku määraski individuaalse aretusmeetodi valiku igal üksikul juhul ja iga looma jaoks. Aluseks võeti siin paremate omaduste kinnistamine väljapaistvate loomade järglastes. Paaride valik ristamiseks oli dikteeritud vajadusest ühendada vanemate üksikuid omadusi nende järglastes.

Me mõtlesime ainult karja tervisele ja produktiivsusele, loomade veresust ei ole me kunagi hinnanud kõige tähtsamaks ega hinda seda ka praegu. Tähtis on see, et lehm oleks terve ja annaks palju piima. Veresuse alusel ei eral-

danud ega praakinud me kunagi lehmade seast madalaverelisi ristandeid.

Võitlus karja produktiivsuse tõstmise eest toimus just lehmade Beljana, Poslušnitsa I, Kometa ja Simpatia järglaste suurema paljundamise teel. Oli vajalik saada nendelt lehmadelt võimalikult palju järglasi, säilitada järglastes eespoolmainitud nelja lehma omadusi ja pidevalt suurendada nende piimajõudlust.

Oma töös me hakkasime orienteeruma emasloomade liinis saadud järglaste järgi eelkõige sellepärast, et meil pole alust alahinnata emasloomade liine. Meie oludes oli kergem ja kindlam selgitada lehmade väärtust nende ja nende tütarde piimatoodangute alusel.

Lahendades küsimuse nii, me hoiatame vale järeldust tegemast, nagu ei hindaks me sugupulli tähtsust karja parandamisel. Väljapaistvate pullide tähtsus karja parandamisel on väga suur. Kuid kui lehm parandab hästi oma omadusi järglastele, siis ükski seleksionäär ei keeldu teda nimetamast perekonna alustajaks.

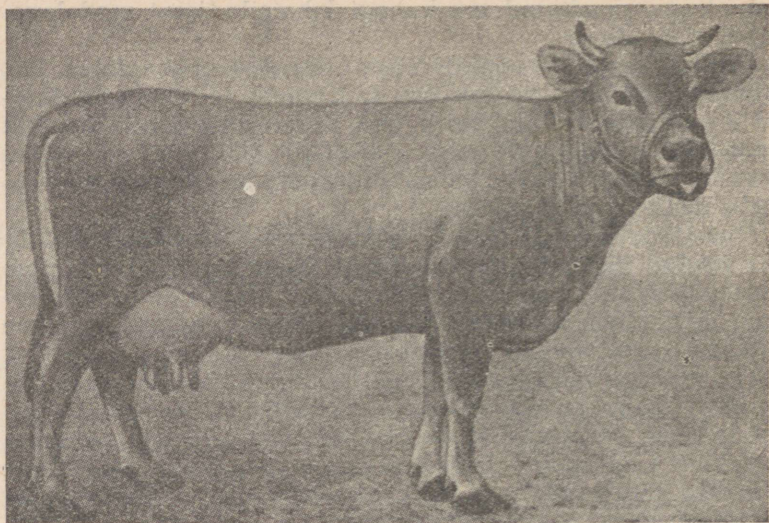
Meie poolt eraldatud neli suuretoodangulist lehma — Beljana, Poslušnitsa I, Kometa ja Simpatia — on avaldanud oma järglastele suurt mõju. Esimeselt kahelt lehmalt saadud järglased annavad suuri piimatoodanguid ja omavad kõrget eluskaalu, kolmanda ja neljanda lehma järglastel on suur piimaand ja rasvarikas piim.

Asjaolu, et karjas oli küllalt paljude soovitud omadustega pulle, kes oma omadusi hästi järglastele edasi parandasid, andis meile võimaluse saada järglastes mitmesuguseid positiivseid kombinatsioone. Meil on karjas terve rida loomi, kes enam-vähem täiesti vastavad meie ülesandelahendusele: aretada välja tugeva kehaehitusega, suure piimaanni, kõrge piimarasvasuse ja suure eluskaaluga loomad.

Paaride valik meie majandis põhjeneb lehmade ja sugupullide tugeval aretusvalikul.

Beljana ja Skitaletsi poja Bogatõri ja Sadko järglasi me paaritasime sugupull Artistiga. Artisti tütreid paaritasime Bogatõri poja Poslušnõiga, kes oli Petšali (Poslušnitsa I tütre) poeg, ja Sadko poja Šangoga (Šabrihhast).

Edaspidi kasutati karjas järgmisi sugupulle: Beljana liinis

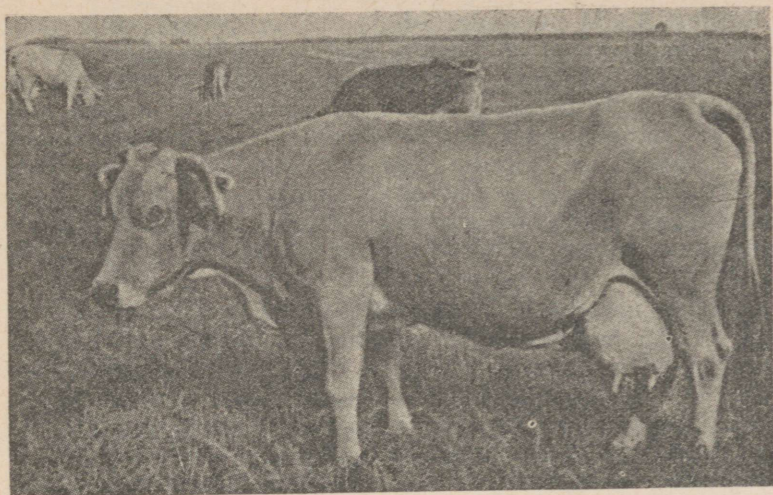

Lehm Govorunja. Teise laktatsiooni 300 päeva piimatoodang oli 9387 kilogrammi. Kolme esimese 300-päevase laktatsiooni piimatoodang kokku oli 26 222 kilogrammi. Eluskaal 685 kilogrammi.

Boretsi, Bogataja ja Artisti poega; Maltšikut, võõra lehma Maljutka ja Alberti poega, Kostroma Riikliku Tõulava karjast; Poslušnitsa I liinis pull Poslušnõid, Petšali ja Bogatõri poega (1937. aastal viidi Poslušnõi karjast välja); Poslušnitsa I tütrepoega Projekti, Plavnaja ja Artisti poega: pull Peredovoid, Poslušnitsa II ja Boretsi poega; Kometa liinist tema tütrepoega pull Karot, Simpatia liinist tema tütrepoegi Silatši, Shema ja Boretsi poega, ja Surovõid, Shema ja Šango poega.

Karavajevo karja suur sugupullide arv on seletatav sellega, et paljud nendest on kontrolli all. Kõige täielikumalt kasutatakse pulle Surovõid, Silatši, Simi, Salati ja Karot.

Kõige rohkem lehmjärglasi on saadud pullidelt Šango ja Borets. Nende pullide järglased paistavad välja suurelt piimatoodangult ja hästiarenenud luustikult. Mõlemad pullid andsid väga tugevaid ühetüübilisi järglasi. Edaspidises töös

Lehm Sliva (pildistatud 15 aasta vanuselt). Sovhoosis on palju tema tütreid, kes paistavad välja oma suure piimatoodanguga. Seitsmenda laktatsiooni 300 päeva jooksul andis Sliva 8187 kilogrammi piima. Rasvaprotsent — 3,5. Piimatoodang kõikide laktatsioonide jooksul kokku oli 82 391 kilogrammi.

me kavatsime ristata nende kahe pulli järglasi, eesmärgiga saada neilt veel tugevama kehaehituse ja veel suurema toodanguga järglasi.

Pidamata rangelt kinni liinaretusest, paaritasime me kõigi nelja lehmaperekonna lehmjärglasi mitmesuguste pullidega. Viimasel ajal saadud pullid omavad nende välja-paistvate lehmade pärilikkuse algeid. Oma võimsuselt väljapaistev pull Mus oli ühes või teises astmes suguluses kõigi perekondade esiemadega ja sugupullidega (täisristlus): See oli tugev, hästiarenenud pull. Tema eluskaal 1 aasta 6 kuu vanuselt oli 617 kilogrammi.

Paaride valikul on üheks põhinõudeks kinnistada järglastes suured, ühtlased ja ühtlaste päevatoodangutega laktatsioonid. See tunnus võimaldab kõige eksimatumalt teostada suuretoodanguliste loomade aretusvalikut pärast esimest ja teist poegimist.

Esimest korda poeginud lehma väljapaistvalt suur päevane piimatoodang ei õigusta veel järeldada lehma suurt lüpsivõimet. Mõned lehmad, kes annavad laktatsiooni algul suuri päevalüpsse, hakkavad aasta lõpul andma väikesi päevatoodanguid või lõpetavad üldse piimaandmise, s. o. jäävad ise kinni. Säärased lehmad ei saa anda laktatsiooni jooksul palju piima. Nende kahe lehmatüübi iseloomustamiseks anname piimatoodangute muutuvuse tabeli laktatsiooniperioodi kuude järgi (tabel nr. 21).

Lehmade suuremaid päevalüpsse võrreldes näeme, et need ei saa mingisugustes piirides iseloomustada laktatsiooni kogutoodangut. Nii andis lehm Borba suurima päevalüpsina 39 kilogrammi piima, kuid tema toodang laktatsiooni jooksul oli vaid 3657 kilogrammi piima. Borbal langes kolmandal laktatsioonikuul päevane piimatoodang 17 kilogrammini, seitsmendal kuul — 5,5 kilogrammini ja laktatsiooni kaheksandal kuul jäi see iseenesest kinni. Lehmad Sima, Vetka, Marotška ja Lenivaja andsid suurima päevatoodanguna 40—43 kilogrammi piima, kuid igaühel neist oli piimatoodang laktatsiooni jooksul juba 9653—11 072 kilogrammi. Nende lehmade keskmine päevatoodang 10. laktatsioonikuul oli: Simal 24,6, Vetkal — 27,0, Marotškal — 17,6 ja Lenivajal — 36,1 kilogrammi piima.

Veel kujukama näitena võib tuua lehm Karolina lüpsikõvera. Suurima päevalüpsi, 26,7 kilogrammi juures andis ta laktatsiooni jooksul 6664 kilogrammi piima.

Ühtlane laktatsioon on lehma juures hästiarenenud piimanäärme tunnuseks ja tõestab tema võimet palju piima anda. See on väga püsiv tunnus, mis ei sõltu lehma vanusest. Kui lehmäl on esimese poegimise järel lühendatud ebaühtlane laktatsioonikõver, siis jäävad need puudused ka järgnevatel laktatsioonidel püsima. Ühtlase laktatsiooniga lehmad aga annavad aastast aastasse pidevalt ühtlasi laktatsioonikuude jooksul oma suuruselt vähe erinevaid toodanguid.

Aretus- ja paaride valikul tuleb lehma laktatsioonikõvera iseloomule pöörata tõsist tähelepanu. Eriti tuleb seda omadust arvestada sugupullideks määratud pullvasikate aretusvalikul.

Piimatoodangute muutumine laktatsioonikuude järgi (kilogrammides).

Jrk. nr.	Lehmade nimed	Mittmes laktatsioon	Suurim päevatoodang	300 päeva piimatoodang	Keskmsed päevalüpsid laktatsioonikuude järgi										1. laktatsiooni piimatoodang	2. laktatsiooni piimatoodang
					I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X		
Ühtlased laktatsioonid																
1	Lenivaja	5	43,0	11072	32,3	39,8	36,9	37,0	37,8	38,6	38,5	38,2	39,7	36,1	4155	5029
2	Marotška	3	43,6	9653	33,6	42,5	42,7	35,1	33,1	32,5	32,5	28,4	21,2	17,6	5933	9454
3	Vetka	6	41	10885	40,6	37,3	40,7	37,2	38,4	35,3	35	36,5	35	27,0	2274	4289
4	Sima	6	40	9720	31,8	38,2	33,7	35,7	30,8	34,8	31,8	31,9	31,3	24,6	2664	3894
5	Karolina	1	26,6	6664	19,7	24,5	24,9	23,1	24,0	21,4	22,1	20,6	21,8	—	6664	—
Mitteühtlased laktatsioonid																
1	Borba	2	39	3675	36,4	24,9	17,2	12,3	11,7	8,8	5,5	5,1	—	—	4770	—
2	Pobeditelnitsa	2	36	4243	33,8	27,4	16,5	16,0	14,6	13,7	9,9	—	—	—	2856	—
3	Marna	2	—	1910	20,2	17,3	13,2	8,3	3,4	1,4	—	—	—	—	1884	—

Siinjuures ei tule arvestada mitte ainult pulli ema aastatoodangu suurust, vaid peab tundma ka tema laktatsioonikõvera iseloomu. See on kõige kindlam pulli ema piimajõudluse näitaja. Sugupullide Boretsi, Šango ja Poslušnoi järglastel, kes põlvnevad ühtlaste laktatsioonidega emadest, püsivad suured päevalüpsid kuni kinnijätmisseni (tabel nr. 22).

LEHMADE HINDAMINE.

Liha-piimatõumajandi eesmärgiks on, et tema kari koosneks kõrgeväärtuslikest tõuloomadest ning annaks ühtlasi palju piima ja liha.

Kas on võimalik ühes loomas ühendada kõiki neid omadusi: tõulist väärtust, suurt piimaandi ja häid lihaomadusi? Meie töökogemus suuretoodanguliste loomade väljaaretamisel on näidanud, et see ülesanne on läbiviidav. Veel rohkem, me peame võimalikuks valida aretustuumaga igat suuretoodangulist looma, kui tema järglased on samuti võimelised andma suuri toodanguid. Praktikas aga see iga kord ei õnnestu. Nii näiteks andis tõulehm Korobka teiste lehmadega võrreldes vähe piima. 2888 päeva jooksul, arvates tema esmakordsest poegimisest, on Korobka andnud iga kalendripäeva kohta 9,4 kilogrammi piima, tema tütar Kaska aga andis 1469 kalendripäeva iga päeva kohta 26,4 kilogrammi piima. Lehm Lena andis iga päeva kohta 12,6 kilogrammi piima, tema tütar Lenivaja aga 24,0 kilogrammi. Selliseid näiteid on meie praktikas palju.

Meil on olnud ka niisuguseid lehmi, kes ise andsid palju piima, kuid nende järglaste toodang oli madal. Lehm Revizija näis välistunnuste järgi olevat väga väärtuslik loom. 1930. aastal andis ta neljanda poja järel 300 päeva jooksul 7258 kilogrammi piima; tema eluskaal oli 800 kilogrammi. Kuid sellelt lehmalt ei saanud me ühtki väärtuslikku järglast. See tähendab, et rekordilehm ei osutunud heaks suguloomaks.

Näited tõestavad, et järglaste hindamisel ainuüksi ema toodangu järgi võib teha palju vigu. Ühel juhul võib järglasi hinnata ärateenimatult kõrgelt, teisel juhul liig madalalt. Meie majandis loomi nii ei hinnata, kuid inimesed, kes ar-

Uhtlastelt laktatsioonidelt tüüpilisemate lehmade, sugupullide Sango ja Boretsi tütarde piimatoodangud (kilogrammides).

Jrk. nr.	Nimi	Mittes laktatsioon	Toodang laktatsioonikuude järgi										
			300 päeva piimatoodang										
			I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	
			Lehmad, sugupull Boretsi tütreid										
1	Basnja	1	5208	654	652	606	536	554	523	532	496	434	181
2	Kura	1	3499	559	598	442	373	341	296	275	205	286	84
3	Kvitka	1	4987	580	648	557	562	530	502	494	464	399	251
4	Kaseta	1	5889	571	698	690	693	562	568	569	516	515	507
5	Magda	1	4938	581	522	510	568	508	525	506	450	420	348
6	Pena	1	5962	642	788	762	658	593	584	533	526	487	389
7	Renta	1	5132	613	655	632	557	578	525	588	457	346	272
8	Sana	1	4773	609	576	509	489	491	528	451	378	406	336
			Lehmad, sugupull Sango tütreid										
1	Volnaja	2	7837	945	1111	1073	945	911	785	672	570	498	327
2	Karina	2	6040	714	715	699	679	646	611	578	534	514	350
3	Kaima	1	6055	690	721	644	593	599	611	574	599	524	500
4	Marta II	2	6615	752	892	875	828	627	653	553	534	471	454
5	Problema	2	6450	797	903	832	700	622	616	590	564	456	372
6	Pokornaja	1	7590	751	1036	982	905	821	808	749	637	460	441
7	Ruf	2	6041	826	962	871	788	721	565	521	351	276	260
8	Rasa	2	6043	731	719	652	629	608	603	597	527	492	500
9	Flora	2	6429	981	946	802	656	645	569	568	494	430	330
10	Beta	1	5272	608	611	557	659	577	592	565	503	369	231
11	Plata	1	5737	687	765	672	664	569	534	530	475	464	377

vestavad ekspertiisil ainult formaalseid tunnuseid, võivad kergesti eksida.

Loomade hindamisel majandis esineb tavaliselt vähem eksitusi. Kuid ei saa öelda, et eksitusi üldse ei esine. Isegi loomade võrdsete jõudlusnäitajate puhul võib leida täien-davaid tunnuseid, mis võimaldavad loomade vahel vahet teha.

Parimad jõudlusnäitajad teatava kindla arvu aastate koh-ta ei ole igakord looma parema hinnangu aluseks. Igale karjaga tegelikule töötajale on teada, et igal loomal on eri-nev eluaegse laktatsiooni kõver. Uhtedelt loomadelt saa-dakse suurt toodangut juba esimese laktatsiooni jooksul ja hiljem toodangute tõus laktatsioonist laktatsiooni on aeg-lane. Teised lehmad, vastupidi, annavad esimesel laktatsioo-nil võrdlemisi vähe piima, kuid see-eest nende toodangud laktatsioonist laktatsiooni väga tugevasti suurenevad. Võ-tame näiteks lehmade Rufi ja Moskviška laktatsioonid. Ruf andis esimesel laktatsioonil 6305 kilogrammi piima, teisel — 6141, kolmandal — 6538 ja neljandal — 6004 kilogrammi pii-ma. Moskviškalt saadi esimesel laktatsioonil 3627, teisel — 6252, kolmandal — 7782 ja neljandal — 9080 kilogrammi pii-ma. Järelikult hinnates neid lehmi eri aastatel teeme erine-vad järeldused. Kuid seejuures on nad mõlemad suuretood-angulised lehmad.

Toome veel ühe näite. Lehm Lena, sündinud 1927. aastal, ja lehm Lissa, sündinud 1930. aastal, poegisid mõlemad kaheksa korda. Nende laktatsioonide jooksul saadi Lenalt 37 413 ja Lissalt 44 205 kilogrammi piima. Ainuüksi neid andmeid kasutades võib Lissat hinnata kõrgemalt. Kuid säärane hindamine, ilma järglaste omadusi arvestamata, oleks ebatäpne. Lenalt saadi väljapaistev rekordilehm Le-nivaja, Lissa järglasi aga pole veel välja selgitatud. See-pärast ei riskeeri me praegu Lissat kõrgemalt hinnata.

Lehmade hindamisel majandis ei tohi piirduda ainuüksi nende jõudluse ja tõulise väärtuse näitajatega, mis on ole-mas hindamise momendil. Hea loomakasvataja võib küllaltki õigesti otsustada ka looma edaspidise produktiivsuse üle. Otsus tehakse juba olemasolevate materjalide alusel. Loo-made vaatlused möödunud laktatsioonide jooksul võimal-davad teha järeldusi nende laktatsioonide pingelisuse koh-

ta ja enam-vähem kindlaks määrata looma võimsuse varud tuleviku jaoks.

Siinjuures tuleb lisada, et üldiselt kehtiv loomade hindamise meetod 300-päevaste laktatsioonide toodangute järgi ei anna veel jõudlusvõimest täpset pilti. Veel rohkem, see meetod moonutab sageli tegelikkust isegi ühes ja samas majandis mitut tüüpi lehmade võrdlemisel. Toome järgmise näite: lehm Mirotškalt saadi 5 laktatsiooni jooksul, arvestades iga laktatsiooni kestuseks 300 päeva, 34 061 kilogrammi ja lehm Maikalt 35 926 kilogrammi piima. Kehtiva arvestusmeetodi järgi tuleb Maika tunnistada suurema piimaanniga lehmaks. Kuid võrreldes nende lehmade toodanguid täie laktatsiooni jooksul ja viies selle produktiivsuse keskmistele päevatoodangutele kõikidel päevadel, alustades esimese laktatsiooni esimesest päevast kuni kinnisperioodini enne kuuendat laktatsiooni, me saame juba teised, mitte Maika kasuks kõnelevad näitajad. Mirjotškalt saadi selle perioodi jooksul, kestusega 2090 päeva, 39 409 kilogrammi piima. Maikal kestis see periood 2526 päeva, s.o. 436 päeva rohkem ja temalt saadi 46 476 kilogrammi piima. Kui teha lihtne aritmeetiline arvestus, siis selgub, et keskmiselt iga päeva kohta andis Maika 18,4 kilogrammi ja Mirotška 18,8 kilogrammi piima.

Teine näide. Lehm Buinajalt saadi viie 300-päevase laktatsiooni jooksul 33 483 kilogrammi piima ja lehm Shemalt samuti viie 300-päevase laktatsiooni jooksul 33 544 kilogrammi piima. Lehmi käsitusel oleva meetodi alusel hinnates me teeme järelduse, et mõlema lehma piimajõudlus on võrdne. Kuid tegelikult saadi Shemalt kogu perioodi jooksul, arvates esimesest päevast pärast esimest poegimist kuni kinnisperioodi alguseni enne kuuendat laktatsiooni, keskmiselt 18,3 kilogrammi ja Buinajalt ainult 16,8 kilogrammi piima päevas.

Selliseid näiteid võib tuua väga palju. Kuid meile näib, et üleliigseid tõendusid pole vaja. 300-päevaste laktatsioonide järgi hinnates ekspert oletab, et kõikidel lehmadel on ühesugune kinnisperiood ja laktatsiooni kestus. Kuid majandis seda ei esine, ja me oleme veendunud selles, et ei tarvitse taotleda kõikidele lehmadele võrdseid perioode. Majand on huvitatud sellest, et saada lehmalt tema eluea

jooksul rohkem vasikaid ja piima. Majandile on kasulikum niisugune lehm, kellelt ta saab rohkem piima iga söötmispäeva kohta. Lehmade hindamisel majandis on usutavamaks näitajaks piimatoodang ühe söötmispäeva kohta, mitte aga laktatsiooni 300 päeva kohta. Seepärast me peame otstarbekohaseks, et tõudokumentides see näitaja oleks arvestatud, kas või koos teistega.

Lehmade hindamine 300-päevaste laktatsioonide alusel ei ole tõepärane, vaid moonutab tegelikkust. Nagu toodud näidetest selgus, võidakse selle juures paremaid lehmi madalamalt hinnata. Selle tagajärjel hinnatakse ka nende järglasi madalalt.

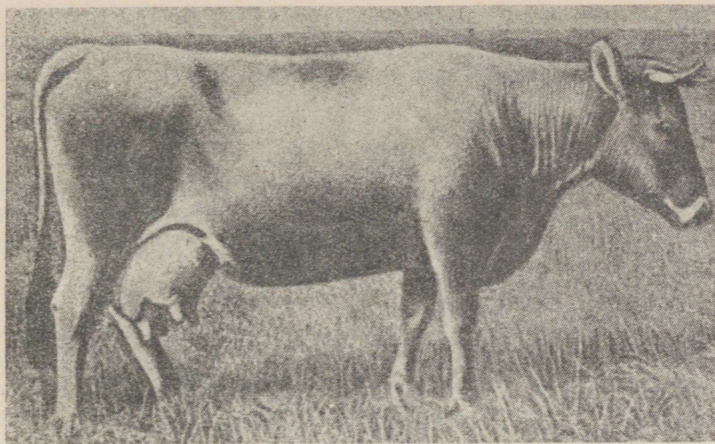
Õiget hinnangut ei anna ka suurim päevatoodang. Selleks, et see näitaja omaks tõesti väärtuslikku tähendust, tuleb koos sellega näidata ka lehma päevatoodang tema kinnijätmisel. Ka sellest on veel vähe. Tingimata tuleb näidata, millal ja mitmendal laktatsioonipäeval lehm kinni jäetakse. Viimased kaks näitajat toovad hindamisse palju selgust. Nad iseloomustavad laktatsioonikõverat ja sellest selgub lehma võime anda pikemat aega suuri toodanguid. Kui võrd väheütlev on vaid üks, suurima päevatoodangu näitaja toodangu suhtes, nähtub järgnevast näitest (tabel nr. 23).

Tabel nr. 23

Lehmade Nitka ja Borba päevalüpside muutused nende 3. laktatsiooni jooksul kuude järgi (kilogrammides).

Nimi	K u u d										Kokku laktatsiooni jooksul	Maksimaalne päevatoodang
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X		
Nitka	38,0	45,6	45,1	45,1	44,6	39,2	36,1	36,6	33,2	29,3	12168	49
Borba	36,6	44,2	39,6	36,3	30,8	22,6	12,6	6,0	2,6	2,0 (11 päeva)	7318	49

Tabelis on näidatud lehmade Nitka ja Borba iseloomulikud päevalüpside muudatused kolmanda laktatsiooni üksikute kuude järgi. Nagu tabelist nähtub, andsid kaks meie lehma, Borba ja Nitka, mõlemad suurima päevalüpsina

Lehm Veta. Sündinud 1940. aastal Volnast ja Sangost. Viienda laktatsiooni 300 päeva piimatoodang oli 7084 kilogrammi piima. Rasvaprotsent — 3,71. Suurim päevatoodang kuuendal laktatsioonil oli 50 kilogrammi.

Lehm Veta udar. Suuretoodangulistel lehmadel on eranditult hästiarenenud udar. Meie eelistame ühtlaselt arenenud veeranditega ja laialtasetsevate nisa-dega udarat.

49 kg piima. Kuid lehm Borba andis juba 9. laktatsioonikuul keskmiselt 2,6 kilogrammi piima päevas, Nitkalt aga saadi 10. laktatsioonikuul keskmiselt 29,3 kilogrammi piima päevas. 300 päeva jooksul kokku saadi Nitkalt 12 168 ja Borbalt ainult 7318 kilogrammi piima.

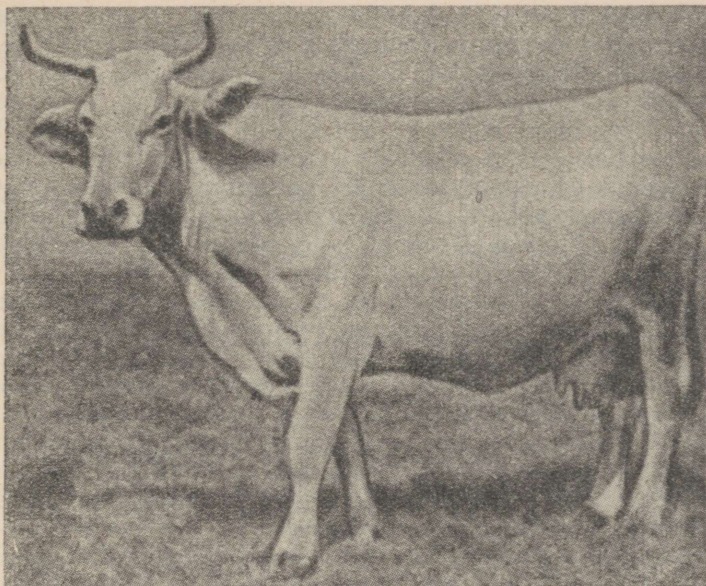
Lehma õigeks hindamiseks on palju tähtsam tunda laktatsioonikõvera iseloomu kui teada suurimat päevadoodangut. Järelikult ei iseloomusta suurim päevatoodang veel lehma piimajõudlust. Nii näiteks andsid lehm Pobeditelnitsa suurima päevatoodanguna 36 kilogrammi ja lehm Karolina 26,6 kilogrammi piima.

Kuid Karolina toodang 270 päeva jooksul (tema täielik laktatsioon) oli 6664 kilogrammi piima, Pobeditelnitsa aga, kes lüpsis ainult 7 kuud ja jäi siis kinni, andis laktatsioonijooksul ainult 4243 kilogrammi piima. Lehma hindamisel on tema suure piimaanni kindlamiaks tunnuseks mitte suurim päevatoodang, vaid lehma võime hoida päevalüpsid ühtlased üle 300 päeva. Seda tüüpi lehmad on majandile kõige väärtuslikumad; nendelt on vaja aretada rohkem järglasi, ja loomulikult tuleb neid kõrgemalt hinnata.

Kõige suurema söödatasuvuse, suurimad päevalüpsid ühe söötmispäeva kohta, annavad ühtlase laktatsiooniga lehmad.

Loomade hindamisel ekspertiisil osutatakse suurt tähelepanu lehmalt saadud järglaste rohkusele ja kvaliteedile. See näitaja koos lehma piimajõudlusega määrabki tema väärtuse. Kuid järglaste saamine ja üleskasvatamine ei sõltu mitte ainult lehmast-emast, vaid esimeses järjekorras loomi teenindavast personalist.

Looma väärtust ei tohi hinnata sõltumatult keskkonnast, kus ta on üles kasvatatud, ja sõltumatult sellest, kuidas see keskkond on muutunud. Säärane hindamine on ühekülgne ja väär. Looma omadused kujunevad inimese töö tulemusel, sõltuvalt rakendatavaist meetodeist. Töömeetodite muutmine ühel või teisel määral avaldab mõju loomade produktiivsuse tõusule või langusele. Sellega nimelt ongi seletatav sageli esinev lahkumine loomale ekspertide komisjoni poolt antud hinnangu ja majandis antud hinnangu vahel, sest ekspertide komisjon arvestab vaid formaalseid tunnuseid.

Lehm Beljana, üks karja esiemadest.

Looma kasutamise aja kestuse ja sellega tihedas seoses oleva eluaegse toodangu suhtes ei ole majand kaugeltki ükskõikne. Kellelegi ei ole saladuseks, et looma kasutamise intensiivsus tema eluea mitmesugustel perioodidel määrabki tema jõudluse ja kasutamise kestuse. Missugune oli lehma esimeste laktatsioonide pinge, kui vanalt poegis lehm esmakordselt — sel kõigel on sügav mõte, mida mõistes võib väga paljus ette näha looma edaspidist produktiivsust.

Majandil on väga tähtis teada ka seda, kuidas möödub lehma tiinusaeg ja kuidas kujuneb poegimine. Neid tegureid ei hinnata praegu veel üheski dokumendis. Märgitakse ainult ära, millal lehm poegis või aborteeris. Kuid seda kuidas poegimine möödus, kes kergelt või raskelt, ja missugused komplikatsioonid selle juures tekkisid, üles ei märgita. Kuid nagu praktika näitab, peegelduvad kõik

need asjaolud teravalt laktatsioonikõveral. Enamikul juhtudel tuleb toodangute languse põhjusi, sõltumatult teistest keskkonna mõjudest, otsida siit. Igasugune abort, kas varajane või hiline, poegimishalvatuse juhud, päramiste peetus, kõik need nähtused alandavad laktatsiooni ja tekitavad kartust looma edaspidise kasutamise võimalikkuses. Kuid looma tiinuse kujunemine ja samuti korralik poegimine sõltuvad väga suuresti teenindava personali kogemustest ja kvalifikatsioonist. Seepärast me omistamegi väga suurt tähtsust loomade teenindamise töö tehnika ja organisatsiooni küsimustele ja looma hindamisel vaatame kõigepealt, kus ja missugustes tingimustes ta on üles kasvatatud ning missugused kõrvalekaldumised on loomal esinenud kogu tema pidamise aja jooksul majandis. Looma eksterjöori hinne ja tema toodangu arvestus teatava aja-järgu jooksul, koos tema vanemate omaduste arvestamisega, ei ole veel aluseks looma üle eksimatuks otsustamiseks. Igal juhul ei selgita säärane hindamine veel põhiliselt looma madala jõudluse põhjusi.

Nii looma omaduste ülehindamine kui ka alahindamine tõuaretustöös võivad tuua palju ebasoovitavaid tagajärgi. Seepärast tuleb, enne kui teha lõppotsus looma jõudlusvõime kohta, põhjalikult ja rangelt analüüsida mitte ainult üldiselt kehtivaid näitajaid, vaid ka tunda õppida looma kõiki erisusi ja seda keskkonda, kus loom viibib.

REKORDILEHMADE KASUTAMISE AJA PIKENDAMINE.

Suuretoodanguliste lehmade kasutamise aja pikendamine annab majandile täiendavalt palju piima, suurendab silmapaistvalt tõunoorkarja arvu ja alandab märkimisväärselt kogu toodangu omahinda. Mida me teeme selleks, et pikendada rekordilehmade kasutamise aega?

Uheks põhilisemaks Karavajevo karja rekordilehmade eluea pikendamisele mõjunud abinõuks peame me kõigepealt ühtlaste laktatsioonidega lehmade aretusvalikut. Meie poolt üleskasvatatud rekordilehmad annavad suuri, kuni 13,5 tuhande kilogrammilisi aastatoodanguid suhteliselt mittersuurte päevatoodangute juures (vt. tabel nr. 24).

Karjas on kümneid lehma, kelledelt laktatsioonist laktatsiooni saadakse 8—10 tuhat kilogrammi piima. Nende lehmade suurim päevatoodang ei ületa 50 kilogrammi. Selliste lehmade kõige sagedasemad suuremad päevalüpsid on 35—40 kilogrammi.

Peale süstemaatilise aretusvaliku me kasvatame vasikaid haiguste vältimise ja organismi karastamise eesmärgil kütmata ruumides. Koos teiste abinõudega annab see majandile tugevad ja vastupidavad loomad, kes on võime-

Tabel nr. 24

Mõnede rekordilehmade produktiivsus
(kilogrammides).

Lehma nimi	Produktiivsus			
	Mitmes laktatsioon	300 päeva toodang	Piima rasva %	Suurim päevatoodang
Orlitsa I	5	12849	3,77	50
Nitka	4	12908	3,67	60
Lenivaja	6	12198	3,77	50
Blagodat	6	11738	3,50	58
Keta	7	10490	3,77	—
Klava	5	8931	3,77	35

lised andma kogu oma eluea jooksul suuri piimatoodanguid. Rekordilehmade kasutamise aja pikendamist saavutatakse: söötmissüsteemiga, eeskujuliku korraga töös ja puhtusepidamisega loomade ruumides. Rekordilehmade kasutamise aja pikendamises etendab muidugi peaosas vilunud brigadiiride, lüpsjate, vasikatalitajate ja karjuste kaa-der, kes on töötanud sovhoosis 10—20 ja rohkem aastaid.

Veisekarja hinnatakse tema tõuliste omaduste ja jõudluse alusel. Mida rohkem on karjas kõrge piimajõudlusega tõuloomi, seda parem. Majandi seisukohalt on tähtis kasvatada igast vasikast väärtuslikke tõulisi järglasi andev suuretoodanguline loom. Kuid isegi ühe tõu piirides, ühes ja samas karjas, võrdsete tingimuste juures annab üks lehm palju ja teine vähe piima. Ja kui palju me ka ei parandaks söötmist ja hooldamist, ei saa viimatimainitud

lehm anda seda toodangut, mida annab esimene. Seda võib seletada ainult antud lehma erisustega. On täiesti arusaadav, et iga loomakasvataja püüab aretada suurematoodangulisi loomi ja võtab kasutusele kõik abinõud selleks, et saada lahti väikesetoodangulistest.

Vastavalt sellele, kuidas on õnnestunud välja selgitada oma piimajõudluse algetelt silmapaistvat lehma, on loomakasvataja kohustatud looma temale sellised tingimused, millede juures majand saab temalt kõige rohkem ja võimalikult odavat piima. Alati tuleb arvestada seda, et suuretoodangulised lehmad lõppkokkuvõttes mitmekordselt tasuvad söödakulutused ja annavad madalama omahinnaga piima. Muidugi on ka suuretoodanguliste lehmade seas lehmaid, kes väga mitut moodi tasuvad söödakulutusi. Kui me aga võrdleme madala söödatusuvusega suuretoodangulist lehma väikesetoodangulise lehmaga, siis on vahe ikkagi esimese kasuks. Loomulikult on majandile kasulikumad need lehmad, kes annavad palju piima ja paremini tasuvad söötasid. Seilest seisukohast lähtudes ei või sugugi õigustada neid loomakasvatajaid, kes suure ja odava piimatoodangu andmiseks võimelisi lehmaid küllaldaselt ei sööda, muutes nad väikesetoodangulisteks, mittetulusateks loomadeks.

Kõiki väljaselgitatud silmapaistva piimaanniga lehmaid tuleb võimalikult suurel määral ära kasutada. Neile tuleb luua säärased tingimused, milles neilt saab kõige rohkem piima ja palju häid tõulisi järglasi. Hea piimaanni algetega lehmade õigel kasutamisel võib neilt saada paljude laktatsioonide jooksul märkimisväärseid toodanguid ja real juhtudel isegi rekordilisi toodanguid. Suurte toodangute saamiseks nõutavate tingimuste loomisel on tähtis, et iga loomakasvataja näitaks üles rohkem initsiatiivi, otsiks kõige mõjuvamaid teid loomade jõudluse tõstmiseks ja nende kasutamise aja pikendamiseks. See pole šablooniline töö, vaid on loov töö. Ei saa anda kindlat retsepti, mis oleks tarvitata kõigis konkreetsetes tingimustes, igas majandis.

Et igal loomal ja igal majandil on omad erisused, tuleb neid arvestada ja vastavalt konkreetsele olukorrale rakendada suurema toodangu saamiseks vajalikke abinõu-

sid. Just sellega ongi seletatav suur mitmekesisus loomade söötmisel ning hooldamisel. Lehmalt saadakse suurim piimatoodang looma kogu organismi kindla pingelise töö tagajärjel. Selleks, et anda palju piima, peab lehm sööma ja seedima palju sööta. Mida suurem on tema toodang, seda rohkem söötasid peame temale söötma. Uhele välja-paistvale rekordilehmale söödeti päevas jõusöötasid 7,2—11,8 kilogrammi, melassi — 1,35, kuivatatud suhkrutööstuse jäätmeid — 2,7, lutserniheina 9—13,5 ja söödapeeti 16—27 kilogrammi. Sageli saavad rekordilehmad ööpäevas 80—100 kilogrammi söötasid. On selge, et säärane sööda hulk on tavalisele lehmale ebaharilik, samuti nagu talle on ebaharilik 35—40 ja mõnede lehmade juures isegi kuni 50—60 kilogrammini küündiv piimatoodang päevas. Rekordilehmadel esinevad eranditult, võrreldes keskmiste lehmadega, sagedasem hingamine ja kiirendatud südame-tegevus. Ja selline pinge peab rekordilehmade juures saama tavaliseks nähtuseks, sest et tugevdatud söömine ja piima moodustamine kestavad päevast päeva, laktatsioonist laktatsiooni, kogu eluea jooksul. Organismi selliseks pingeliseks tööks tuleb lehm hoolikalt ette valmistada. Ja lehm ise peab omama teatavat füüsilise jõu reservi.

On loomulik, et töötades suuretoodanguliste loomadega on loomakasvatajail õiglane soov saada lehmalt suurim toodang. Kõige kergem on saada suurimat päevatoodangut, raskem suurt toodangut ühe laktatsiooni jooksul ja kõige keerulisem on saada suurimat elueatoodangut (toodangut kõikide laktatsioonide jooksul).

Selleks, et saada lehmalt 90—100 tuhat kilogrammi piima ja suur arv järglasi, nõutakse loomi teenindavalt personaalilt palju kannatlikkust ja suurt meisterlikkust. Lehm ise peab olema suure piimaanniga ja väga vastupidav, kusjuures kõige tõenäolisem on saada rekordilist piimatoodangut eluea jooksul ühtlase laktatsiooniga lehmalt. Rekordiline päevalüps üksikult võetuna, kui suur see ka ei oleks, ei iseloomusta veel lehma võimet anda palju piima laktatsiooni või veel vähem eluea jooksul.

Selle otsuse selgitamiseks toome mõningate meie lehmade piimatoodangute võrdlused.

Nii saadi lehm Borbalt suurima päevalüpsi juures

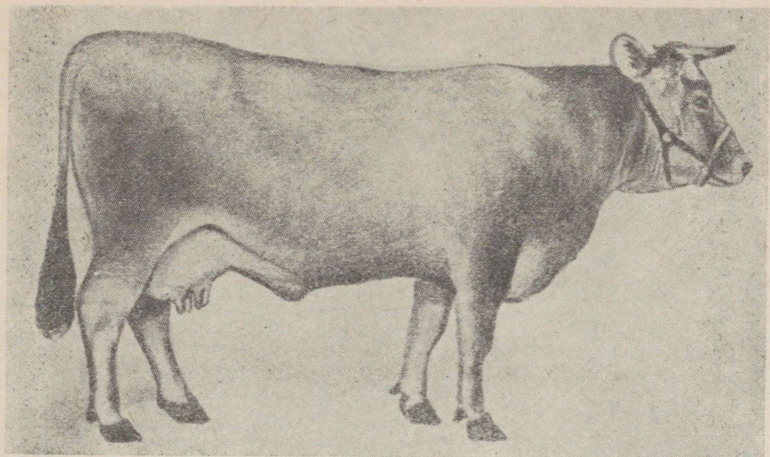
49 kilogrammi 7318 kilogrammi piima. Lehm Moštšnaja andis umbes samasuguse suurima päevatoodangu juures 10 921 kilogrammi piima, seega ligi 50% rohkem kui Borba. Veel suurem vahe on, kui võrdleme Borba ja Opõtnitsa toodanguid. Opõtnitsa, jäädes oma suurimas päevatoodangus teisest 20 kilogrammi võrra maha, andis siiski laktatsiooni jooksul üle 1000 kilogrammi rohkem piima. Lehmad Lenivaja, Belka I, Svobodnaja ja Masteritsa andsid palju rohkem piima kui Borba, ja seda vähemate päevatoodangute juures ning kindlasti väiksema pinge juures suurimate päevalüpside perioodil.

Tabel nr. 25

Lehmade võrdlus suurte päevalüpside alusel
(kilogrammides).

Lehma nimi	Suurim päevatoodang	Toodang kogu laktatsiooni jooksul
Borba	49	7318
Moštšnaja	50	10921
Opõtnitsa	29	8400
Masteritsa	39	9462
Svobodnaja	36	9524
Lenivaja	39	11072
Belka I	38	9332

See asjaolu on eriti tähtis lehma eluea pikendamisel, sest et igasugused õnnetusjuhud esinevad lehmade juures kõige sagedamini just kõige suurema pingutuse perioodil, s. o. laktatsiooni algul. Need võrdlused tõestavad ühtlaste laktatsioonidega lehmade kõrget väärtust ja ühtlasi näitavad, et suurim päevatoodang ei ole veel kõrge produktiivsuse mõõdupuuks, et on vajalik arvestada ka laktatsiooni-kõvera iseloomu. Me ei taha, et see väide põhjustaks üksikute lehmade rekordiliste päevatoodangute alahindamist. Rekordid on olnud ja jäävad ühe või teise ala arengu üheks positiivseks momendiks. Iga lehmalt saadud piimatoodangu rekord ei ole väärtuslik niivõrd piima lisapoolt, mis saadakse üle karja tavalise keskmise toodangu,

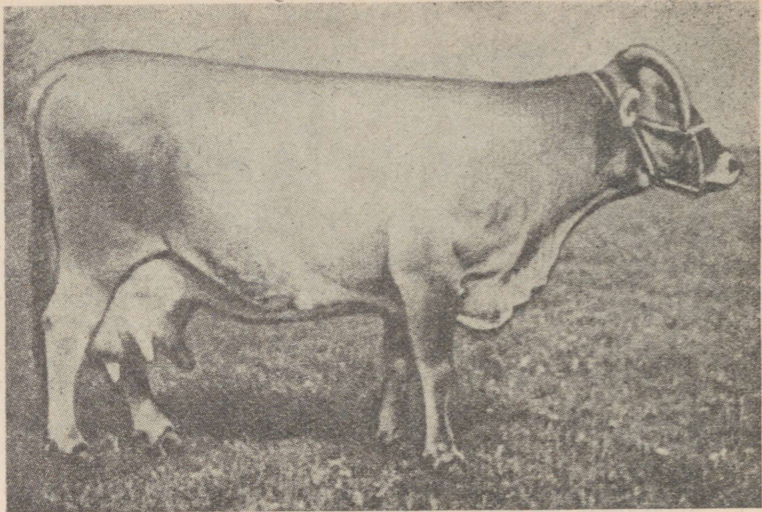

Lehm Kantovka, Beljana kolmanda põlve järglane. Tema teise laktatsiooni 300 päeva piimatoodang oli 7340 kilogrammi. Rasvaprotsent — 4,05. Eluskaal 865 kilogrammi.

kuivõrd protsessi enese, sellise ebatavalise hüppe taganud töö tehnika poolest. Kuid me oleme sportlike rekordite vaimustuse vastu, kus ilma küllalt rangelt kaalutud võimaluseta, sageli väljapaistva lehma elu hinnaga, püütakse saada temalt rekordilist päevatoodangut. Me oleme säärase „rekordi“ vastu veel sellepärast, et suure piimaanniga lehma kasutamise aeg selle „rekordi“ tagajärjel, heal juhul, tugevasti lüheneb, vähendades tunduvalt edaspidiseid toodanguid.

Hästi ettevalmistatud rekordiline toodang seevastu, olgu ta saadud ühe päeva, kogu laktatsiooni või kogu eluea jooksul (kogu laktatsiooni jooksul), annab väga palju uut ja kasulikku loomakasvatuse teooria ja tehnika arenemises. Sellised rekordid tõstavad tavaliselt produktiivsuse tippusid, avavad uusi võimalusi kogu kolhooside ja sovhooside loomakasvatuse produktiivsuse suurendamiseks.

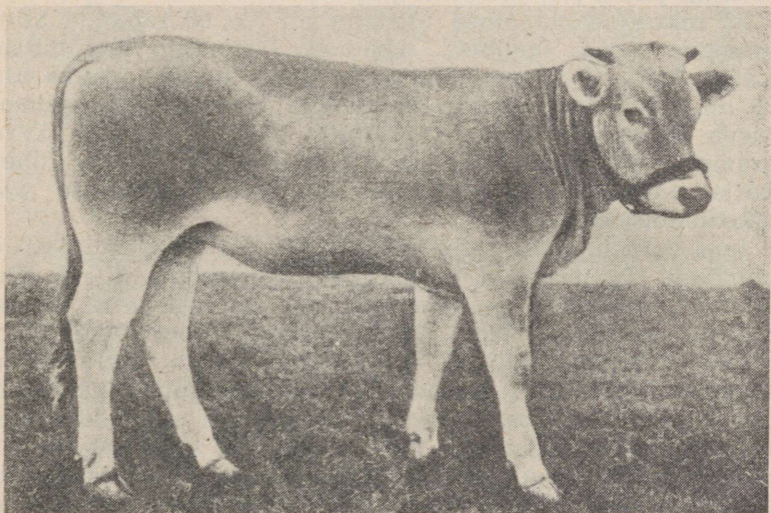
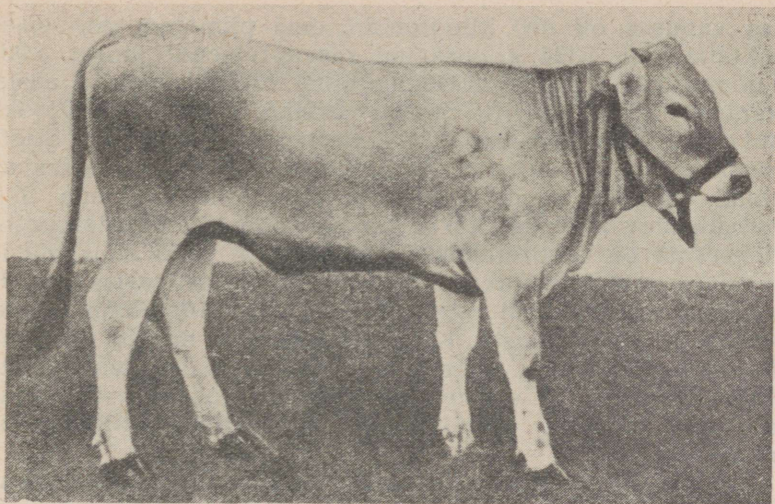
Kas on võimalik kolhooside ja sovhooside tingimustes pikendada suuretoodanguliste loomade eluiga ja saada neilt väljapaistvaid toodanguid mitte ainult ühe päeva, ühe

Lehm Blagodat, Beljana türetütar. Sündinud 1934. aastal, Bogatajast ja Artistist. Kuuenda laktatsiooni 300 päeva piimatoodang oli 11 738 kilogrammi ja seitsmenda laktatsiooni 300 päeva toodang — 12 017 kilogrammi. Rasvaprotsent — 3,55. Eluskaal 650 kilogrammi. 11 laktatsiooni jooksul andis 101 235 kilogrammi piima. (Pildistatud juulis 1948.)

laktatsiooni, vaid kõikide laktatsioonide jooksul? Meie leiame, et see ülesanne on täiesti lahendatav, veel rohkem, tema teostamine on kõikidele Nõukogude Liidu loomakasvatustajadele eluliseks vajaduseks.

Majandis on kasulik pidada iga lehma, kelle toodang ei lange alla karja keskmiste näitajate. Mida pikem on looma kasutamise aeg, seda väiksem osa tema üleskasvatamise kuludest langeb igale laktatsioonile, s. t. seda tasuvam on tema ülalpidamine. Rekordilehma kasutamise aja pikendamine, peale karja kogutoodangu näitajate märkimisväärse suurendamise, annab võimaluse saada oma väärtuselt ülalpidamise kulusid mitmekordselt ületavaid hinnatavaid järglasi. Nii maksis Karolinast ja Silatšilt saadud pullmullikas Korall 1 aasta vanuselt, Loomakasvatuse Ministeriumi hindamise järgi, 15 286 rubla. Tema eluskaal sel-

Kaksikud lehmullikad Blagodat ja Blondinka, Bogataja ja Artisti tütred. Praegu on Blagodat üks paremaid lehmi karjas. Tema toodang 11 laktatsiooni jooksul on juba ületanud 100 tuhat kilogrammi piima. Ülal Blagodat, all Blondinka.

8 Kuidas loodi Karavajevo rekordikari

les vanuses oli 470 kilogrammi, ema piimatoodang teisel laktatsioonil 9324 kilogrammi rasvaprotsendi juures 3,98. Pullmullikas Sljot, lehm Shema poeg, hinnati samuti 1 aasta vanuselt 16 691 rublale. Shema toodang 5. laktatsiooni jooksul oli 10 534 kilogrammi piima, rasvaprotsendiga 4,67. Sljoti eluskaal selles vanuses oli 400 kilogrammi. Loomakasvatajail on hästi teada, kui suurt mõju võib avaldada üks väljapaistev loom nii karja kui ka kogu tõu täiustamisele. Seepärast on rekordiloomade järglastele väga suur nõudmine ja neid hinnatakse väga kõrgelt. Meie karjas on 19-aastane rekordilehm Opõtnitsa ja üle 10 lehma, kelle vanus on üle 15 aasta. Kõik need lehmad andsid rekordilise eluea toodangu ja neilt on saadud palju väljapaistvaid järglasi. Viimase laktatsiooni jooksul on saadud neilt igaühelt ümmarguselt 6—10 tuhat kilogrammi piima.

Peale selle on rekordilehmade rühmad. Karjas on palju lehmaid, kellelt me saame iga aasta 8 tuhat kilogrammi ja rohkem piima (vt. tabel nr. 26).

33 rekordilehma eluea toodang oli üle 60 tuhande kilogrammi piima igaühelt. Lehmad Lenivaja, Opõtnitsa, Katja, Belka I, Shema, Maika ja Vetka andsid igaüks üle 90 tuhande kilogrammi piima. Lehm Shemalt saadi piimarasva koorevõile ümberarvestatult üle 5 tuhande kilogrammi. Nii suure arvu rekordilehmade olemasolu ühes karjas näitab suuri võimalusi loomade kasutamise aja pikendamiseks.

Igas zootehnilises töös tuleb kinni pidada kasutatavate abinõude täpsusest ja eesmärgist, väljapaistvate rekordilehmade söötmisel ja pidamisel aga on see eriti tähtis. Suuretoodanguliste lehmade teenindamisel on nõutav äärmine distsipliin. Siin ei ole lubatud sisekorra-eeskirjade täitmisel väiksemgi eksitus. Suuretoodanguline kari reageerib eriti tundlikult kas või lühiajalisele olude halvenemisele. Rekordilehmade hooldamisel on meie peamiseks mureks neile kõige soodsamate söötmis- ja pidamistingimuste loomine ning sellega käsikäes nendelt suure piimatoodangu ja arvukate järglaste saamine; nende tervise säilitamine, haigestumiste ja mehaaniliste vigastuste vältimine ning nende kasutamise aja võimalikult pikendamine.

Rekordilehmade eluaegne toodang.

Jrk. nr.	Nimi	Lüps kõrgeimal laktatsioonil	Eluaegne lüps		Järglaste arv
			Laktatsiooni arv	Lüps (kg)	
1.	Lenivaja	6/12193	—	98 977	—
2.	Opötnitsa	9/11583	13	103 575	13
3.	Blagodat	7/12017	11	101 235	11
4.	Vetka	6/11738	12	91 561	12
5.	Katja	5/8723	12	101 561	13
6.	Shema	5/10540	10	93 949	14
7.	Belka I	8/9332	13	85 724	13
8.	Maika	5/10967	8	85 171	8
9.	Svobodnaja	9/10287	10	92 657	10
10.	Kartina	5/8968	10	83 886	10
11.	Keta	10/12010	10	96 100	10
12.	Kraša	4/9221	8	80 415	8
13.	Volna	6/9676	11	80 000	10
14.	Nitka	4/12908	9	85 387	9
15.	Barhotka	5/9361	11	83 241	11
16.	Klava	4/8931	6	76 938	6
17.	Neždanka	5/8409	10	76 853	10
18.	Metel	3/9013	8	76 320	8
19.	Nezabutka	6/9335	10	76 207	8
20.	Maria	4/9392	9	75 386	10
21.	Brazanka	5/8897	9	74 937	9
22.	Baza	6/8430	11	73 270	11
23.	Opasnaja	4/8895	9	72 090	7
24.	Masteritsa	6/9007	11	80 368	12
25.	Kraša I	8/8039	11	71 294	11
26.	Sliva	7/8187	11	82 391	11
27.	Golubka II	6/7482	10	65 799	11
28.	Smeta	5/8150	7	64 755	7
29.	Luna	3/8613	7	64 707	7
30.	Olha	4/8105	10	62 657	10
31.	Kaska	4/11958	7	62 592	8
32.	Bljostka	4/7415	8	60 446	9
33.	Kaseta	4/9295	7	60 012	7

Märkus. Lahtris „Lüps kõrgeimal laktatsioonil“ tähendab murdarv: esimene arv (lugeja) — missugusel laktatsioonil on lüps saadud, nimetaja — lüps kilogrammides.

Rekordilehmadelt me saame päevast päeva kogu laktatsiooni jooksul suhteliselt suuri ühtlasi toodanguid. Seejärest õnnestub meil kergemini vältida häireid lehma organismi töös tema laktatsiooni kõige pingelisemal perioodil. Nende lehmade suured toodangud on saanud just kui nende produktiivsuse normiks, samuti on saanud meie loomakasvatuse sisekorra-eeskirjadega kehtestatud rangeim kord brigadiiride ja lüpsjate käitumise aluseks tööülesannete täitmisel.

Hool suure piimatoodangu saamise ja lehma tervise eest on tihedasti seotud hoolega hea seedimise ja piimasekretsiooni säilitamise eest. Kordame, et on väga tähtis vältida lehmade juures seedehäireid ja häireid piimanäärme tegevuses. Iga seedehäire, kas või udara ühe veerandi normaalse tegevuse katkemine, on väga raskesti ravitav ja toob eranditult enesega kaasa piimatoodangu languse, eriti laktatsiooni esimesel poolel.

Maksimaalset toodangut laktatsiooni jooksul võib saada ainult sel juhul, kui lehm on kinnisperioodil hästi ette valmistatud ja kui tema kehas on loodud teatav toiteainete varu, mida ta võib kasutada perioodil, kui tema poolt kasutatud söödad ei suuda katta kulutust piima moodustamiseks. Selline lehma ettevalmistus loob ühtlasemad söötmistingimused kogu laktatsiooni jooksul ja võimaldab vältida lehma liigset pingutust söötade kasutamisel. Rekordtoodangu saamine suure piimaanni algetega lehmalt on otseselt sõltuv söötmiskunstist. Loomapidaja peab õppima tunnetama (just kui aimama) lehma seisukorda ja vastavalt oma vaatlustele reguleerima söötmist, säilitades lehmalt kogu aeg hea söögiisu. Söögiisu säilitamiseks on võimalik kasulik lehma mitte täis sööta kui üle sööta.

Erilist tähelepanu pöörame me söötade kvaliteedile ja mitmekesisusele. Kõigepealt laseme väljast sissetoodud jõusöödad läbi magnetpüüdja, et vältida tehastes jõusööda hulka sattunud metallosade sissesöömist lehmade poolt. Jõusöödasharude jagamisel kontrollivad brigadiirid eriti rekordilehmadele määratud söötasid, neid käega läbi katkudes. Me oleme kasutanud seda abinõu juba palju aastaid ja see on meil ära hoidnud kümneid õnnetusjuhtumeid.

Suuretoodanguliste lehmade söödaratsiooni koostamisel

tuleb rangelt individuaalselt arvestada mitte ainult lehma eluskaalu ja tema piimatoodangut, vaid ka tema eelmist laktatsiooni, kinnisperioodi pikkust, tervislikku seisundit ja majandi käsutuses olevat söötade sortimenti, selleks, et paremad neist eraldada rekordilehmadele. Siin on vajalik eriti rõhutada kõikide või enamiku söötade oma majandis valmistamise otstarbekust. Peale selle, et sissetoodavate söötadega võib majandisse tuua nakkushaigusi, varitseb majandit alati vaheaja tekkimise oht vajaliku hulga ja nõutava kvaliteediga söötade varumises. Rekordilehmade juures aga põhjustab igasuguste takistuste tekkimine nende söötmises või ühtede söötade asendamine teiste, mittesobivate söötadega alati toodangu langust.

Suuretoodanguliste lehmade söötmine erineb selle poolest, et rekordilise piimahulga moodustamiseks tuleb lehmale sööta suur kogus söötasid, mis igakord ei õnnestu, või õnnestub väga suurte raskustega. Selleks otstarbeks tuleb lehmad teha võimelisteks piima moodustamise kulutuste katteks kasutama suurt hulka söötasid ilma tervist kahjustamata. Seda tööd tuleb alustada pikemat aega enne lehma esimest poegimist. Kuigi loomad ei ole söötade mitmekesisuse suhtes eriti nõudlikud, esineb söödaratsioonide koostamisel terve rida momente, mis meid sunnivad oma käsutuses omama üsna mitmekesist söötade sortimenti. Jõusöötasid me söödame lehmadele eranditult segudena. Teatavate kalkulatsioonide põhjal jätame vahel harva mõned komponendid segust välja, mis sellistel juhtudel tavaliselt ei mõju söödavusele, sest et põhisöödad jäävad segusse alles ja loomad ei märka tehtud muudatusi.

Lehmi söödame kolm korda päevas: hommikul, keskpäeval ja õhtul. Sagedamalt söötmist me ei pea otstarbekaks. Suuretoodangulistele lehmadele tuleb anda rohkem rahu ja aega sööda mäletsemiseks. Söödad anname ette järgmise korra järgi: hommikul anname kõige enne jõusöödad, seejärel praaga (nendele loomadele, kes pole jõusöötasid ära söönud, kallame praaga kohe jõusöötadele, ja pärast põhjalikku segamist lehmad tavaliselt söövad praaga ja jõusöödad jäägitult), pärast seda anname suhkrutööstuse jäätmeid ja selle järel peete (üksikuile rekordilehmadele anname veel 1,5—2 kg porgandeid). Siis järgneb lüps, ja

pärast lüpsmist antakse ette heinad. Siinjuures märgime ära, et hea liblikõieline hein ja Volga luhtade hein mõjuvad rekordilehmade seisundile väga hästi. On tähele pandud, et söötes lehma ainult üht liiki heinaga, olgugi et see on kõrgeväärtuslik, nad siiski tahavad ja söövad meelstasti teist, kuigi halvema kvaliteediga heina. Selle vastu uute teistsuguste jõusöötade andmisel esineb tavaliselt nähtus, et lehmad esimestel 1—2 päeva söövad neid väga halvasti. Seepärast me ei praktiseeri jõusöötade vahetust söötade mitmekesistamise otstarbel, vaid teeme seda muudel põhjustel.

Rekordilehmade jaoks söötade valikul me pöörame tõsiselt tähelepanu mitte ainult nende toiteväärtusele ja dieedilistele omadustele, vaid eriti nende kvaliteedile. Suuretoodangulistele lehmadele ei tohi mingil juhul anda mädanevaid ja kopitunud söötasid. Söötade kvaliteeti kontrollib ja söödad annab ette brigadiir, kes on selle juures väga nõudlik.

Söötmisel tuleb arvestada iga rekordilehma erisusi. Meil on lehma, keda ei saa kunagi sundida sööma mõningaid söötasid. Lehmade erisusi tundes me arvestame neid ja anname sellistele lehmadele söötasid, mis neile rohkem maitsevad.

Lehma kasutamise aja pikendamises ja temalt rekordiliste piimatoodangute saamisel omab suurt tähtsust udara seisukord ja selle hooldamine. Udara riknemisel langeb rekordilehm reast välja ja paremal juhul õnnestub teda säilitada ainult järglaste saamiseks — suguloomana. Väikese piimatoodanguga lehma lüpsmine ei valmista iseenesest raskusi. Selle tööga saavad hakkama ilma erilist kahju tekitamata ka vähekogenud lüpsjad. Rekordilehma peab aga lüpsma väga kogenud inimene — oma ala meister. On tähtis, et lehma udar lüpstaks igal lüpsil täiesti tühjaks. See nõue on tingitud sellest, et välja lüpsmata jäänud piim tekitab rekordilehmadel sageli udarapõletiku. Tühjaks lüpsmata jäänud udaraveerand tihkestub ja piim selles rikneb, tekitades kogu piima moodustamise protsessis tõsisid häireid. Enamikul juhtudel, kui viga on avastatud õigeaegselt, õnnestub taastada kogu udara tegevus, kuid ka selle õnneliku lahenduse puhul läheb osa piimast majandile kahtlematult kaduma. Rekordilehma udara hooldamine

nõuab erakordset tähelepanu. Eriti tuleb udarat hoida mehaaniliste vigastuste eest. Rekordilehmadel on eranditult väga väljaarenenud udar, mis tugevasti takistab nende liikumist. Peale selle ulatub udar oma suure mahu tõttu väga maa ligi ja iga väiksemgi takistus teel või karjamaal võib teda ühel või teisel määral vigastada. Mehaaniliste vigastuste vältimiseks rekordilehmade juures tuleb lehmad rühmitada jalutama või karjamaale laskmiseks nii, et nad ei saaks üksteist puskida.

Rekordilehmade hooldamisel tuleb rangelt kinni pidada täpsetest lüpsivaheaegadest, sest et lüpsiaegadest mitte-kinnipidamine teeb lehma rahutuks ja põhjustab piimatoodangu langust. Rekordilehma tuleb lüpsa rahulikult, ilma rebimata, kvalifitseeritud lüpsja normaalses tempos.

Meie majandis lüpstakse lehmad kõikidel perioodidel, nii pärast poegimist kui ka enne kinnijätmist, täiesti tühjaks. Kõikide lehmade, eriti aga rekordilehmade mittetäielik tühjakslüpsmine on kehtivate lüpsireeglite jäme rikkumine.

Rekordilehmade udara haigestumise vältimisel etendab suurt osa kuiv puhas allapanu (mitte mädanenud ega kopitunud); heakvaliteedilist allapanu pannakse rekordilehmadele tavaliselt rohkem alla kui teistele lehmadele. Aluspõhu kiht ulatub kuni 10 sm paksuseni.

Suurt tähtsust omab ka lehmade hea kohtlemine. Selle pideva pinge juures, mis neil on piima andmisel, reageerivad suuretoodangulised lehmad tavaliselt teravamalt toorele, ebanormaalsele käitumisele, seepärast on jämedad hüüded ning isegi normaalne, kuid töösse otseselt mittepuutuv jutuaajamine karjalaudas keelatud.

Meie majandis karjatatakse rekordilehmi eraldi rühmana karjalaudast mitte kaugel asuvatel karjamaadel. Nende tagantajamist karjamaale minekul või karjamaalt tulekul ei praktiseerita. Loomulikult on ka täiesti keelatud valjud hüüded ja piitsa või kepi kasutamine. Lehmade karjamaalt tagasitulekul karjataja ei kõnni, nagu tavaliselt, karja järel, vaid astub karja ees, peatades ettetikkuvaid lehmi. Tagumisi lehmi keegi ei aja, need lähevad nii, nagu nad jõuavad.

Maksimaalset piimatoodangut paljude aastate jooksul ja

samuti suurt arvu järglasi võib saada ainult tervetelt, heade söötadega söödetavalt ja normaalses rahulikus keskkonnas peetavalt lehmadel.

Looma tervise eest me hoolitseme juba vasika sündimise hetkest alates. Eriti oleme veendunud, et vasikate kasvatamine kütmata ruumides mõjub hästi looma organismi karastamisele. Loomade söötmise ja pidamise kõikide abinõude kompleksi rakendamisel on meil õnnetunud kasvatada terveid ja tugevaid loomi, kes on võimelised taluma pikema aja kestel suurt pinget.

SUGUPULLIDE VALIK JA HINDAMINE.

Valides remondiks pullvasikaid parematest lehmadest ja pullidest, me oletame, et igauks neist pullikestest hakkab võimalikult täielikult pärandama oma järglastele vanemate tunnuseid. Seepärast arvestame me iga pulli hindamisel koos üldiste nõuetega eriti rangelt tema põlvnemistabeli väljapaistvaid erisusi, selleks, et saada pullilt just tema kõrgete jõudlusnäitajatega esivanemate tunnuseid ja teisi uusi omadusi omavaid järglasi.

Meie majandis jaguneb pullide kontroll kolme perioodi: 1) pulli enese arenemise ja tema õdede jõudluse kontroll, 2) tema järglaste arenemise kontroll ja 3) pulli järglaste produktiivsuse kontroll. Kõigi kolme perioodi andmed annavad kokku võttes täieliku pildi pulli omaduste ja erisuste kohta. Põhiliselt me kontrollime, kuivõrd täielikult kontrollitav pull annab järglastele edasi oma vanemate väärtuslikke omadusi, teiseks huvitab meid, missuguseid uusi kasulikke omadusi omab kontrollitav pull vanematega võrreldes ja kuidas pärandab järglastele oma uusi psüühiliseid omadusi.

Karavajevo karja sugupullide seas võib leida kõikide heade, varem karjas mittekasutatud pullide järglasi. Igaüks neist järglastest omab üht või teist väärtuslikku omadust, mida me püüame karjas kinnistada.

Esimest korda kasutatakse pulli paaritamiseks umbes 14 kuu vanuselt. Esialgu koormatakse neid vähe, selleks, et nende järglaste arenemise järgi teha pulli kohta esialgne

hinnang. Edaspidi, olenevalt järglaste kvaliteedist, pulli paarituste arvu kas suurendatakse või vähendatakse.

Pulli esialgne hindamine järglaste omaduste alusel on väga keeruline. Igalt pullilt saadud vasikad omavad oma arenemises rida erisusi. Neid erisusi tuleb arvestada ja neid kannatlikult uurida ning kontrollida. Vastasel korral on võimalikud valed järeldused.

Kunagi ei tohi teha pulli hindamise lõppotsust enne, kui on kontrollitud tema järglaste produktiivsust. Selleks, et täielikumalt hinnata ühe pulli järglasi, me võrdleme tema lehmjärglaste jõudlust samavanuste teiselt pullilt saadud lehmade jõudlusega.

Sellise võrdluse juures tuleb olla väga ettevaatlik ja arvestada laktatsiooni kõiki erisusi. Sest vahel võib laktatsioon ebaõnnestuda ka loomi teenindava personali süü või söötade puuduse tõttu. Hinnang jõudluse alusel osutub täpsemaks siis, kui võrrelda mitme laktatsiooni piimatoodanguid.

Pulli järglaste hindamisel me võrdleme tema tütarde ja tütarde tütarde jõudlusnäitajaid teistest pullidest põlvnevate samavanuste lehmade jõudlusnäitajatega.

Tütarde jõudluse võrdlemisel emade jõudlusega me arvestame söötmise, pidamise ja hooldamise erisusi, eelnevat laktatsiooni ja kinnisperioodi.

Karja täiustamise töös on alati kindlad konkreetised määrarajad: kontrollarvud ja majandi plaanis ettenähtud nõuded toodangu suhtes. Nendest plaanilistest määrajatest lähtudes anname pullidele hinnangu.

Meie sovhoosi karjas on alati suur arv kontrolli all olevaid sugupulle. Seepärast, võrreldes üksikute pullide järglaste jõudlust, ei ole raske selgitada, kui suurel määral üks või teine põlvkond rahuldab meie nõudeid karja produktiivsuse tõstmisel.

Pulli hindamisel arvestatakse tema järglaste jõudlust, kehaehituse tugevust ja eluskaalu. Selles hinnangus me lubame rida parandusi, võttes arvesse tingimusi, missugustes kontrolliti ja arvestati järglaste jõudlust. Hinnates pulli iga üksikut omadust, me kaalume tema koguväärtust ja otsustame tema kõlblikkuse üle. Kui pull praagitakse, siis ei kõrvalda me alati karjast kõiki tema järglasi, vaid

jätame paremad loomad karja. Ja vastupidi, vahel viime karjast välja üksikud meie karja nõudeid mitterahuldavad paremate pullide järglased.

Pulli hindamisel ei ole küllalt tema järglaste summaarseist jõudlusnäitajaist. Tuleb täpselt uurida ka pulli mõlema vanema ja esivanemate erisusi. Ainult selline, dokumentidel ja tegelikul materjalil põhjenev range kontroll annab

Tabel nr. 27

Pull Sadko tütarde ja tütarde tütarde nimekiri.

Jrk. nr.	Tütred	300 päeva piimatoodang (kilogrammides)	Tütarde tütrede	300 päeva piimatoodang (kilogrammides)
1	Maika	10 967		
2	Belka I	9 332		
3	Panka	8 271	Buinaja	9 194
4	Knjažna	8 217		
5	Aktivnaja	8 413		
6	Bujanka	8 018	Keta	8 282
7	Kralja I	7 557		
8	Petšora	7 415	Persona	6 318
9	Venetsia	7 139		
10	Bira	8 418		
11	Opõnitsa	9 226	Opasnaja	8 895
12	Lena	6 453	Lenivaja	12 198
13	Korobka	5 647	Kaska	11 958
14	Ozornitsa	3 510	Orlitsa I	12 849
15	Kopeika	6 539		
16	Ljusja	4 144		
			Lissa	9 058
			Mazurka	7 502
			Ljubopõtnaja	7 653

seleksionäärile võimaluse enam-vähem kindlalt koostada oma tööplaani.

Sugupulli põlvnemise andmete range kontroll ei kõrvalda vajadust veel rangemaks kontrolliks tema järglaste omaduste alusel. Ainult kõik koos, kontrollitud ja läbi kaalutud, tõhustab suuresti seleksionääri tööd tema poolt kindlaksmääratud loomatüübi loomisel.

Selles suhtes oli meie karjas huvitav juhtum sugupull Sadko hindamisel. Hindamist teostas Riikliku Tõuraamatu läänetsoonijaama inspektor. Arvestades seda, et Sadko tütarde piimatoodang nende emade toodangutega võrreldes oli palju väiksem, tunnistati Sadko 1933. a. kõlbmatuks ja tehti ettepanek ta karjast kõrvaldada. Me suhtusime sellesse hinnangusse väga ettevaatlikult ja jätkasime Sadko järglaste kontrollimist. Me olime veendunud selle pulli kõrges väärtuses. Ja meie veendumus tõestus sellega, et Sadkolt saadi ning kasvatati üles suur arv rekordilehmi. Tabelis nr. 27 on toodud mõnede Sadko tütarde nimekiri.

Peale nende suuretoodanguliste lehmade saadi Sadkolt pull Šango, kes on andnud suure arvu järglasi. Meie karja on jäetud 41 Šango tütart, keskmise piimatoodanguga esimese poja järel — 4700 kilogrammi. Nende hulgas oli lehm Bolevaja, kes andis esimese laktatsiooni jooksul 9012 kilogrammi piima.

Kõik see kõneleb sellest, et loomade hindamisel tuleb neid uurida mitte ainult paberil, vaid peajasaliselt tootmisel. Siis saadakse palju vähem ebaõigeid hinnanguid.

SOOTMISE OSA KARJA JÕUDLUSE TÕSTMISEL.

Karja parandamise üldises zootehniliste abinõude kompleksis on loomade söötmine üheks kõige tugevamaks looma organismi mõjutajaks. Kunagi ega kuskil pole veel loodud suuretoodangulist karja ilma hea söötmiseta. Loomade piima-, liha- ja tööjõudlus on kõigepealt organismi poolt ümbertöötatud sööt. Mittemillestki on võimatu saada isegi kõige väiksemat toodangut. Vastav söötmine on karja täiustamist tugevalt ja õigesti mõjutavaks vahendiks. Ilma hea söötmiseta ei saa mitte ainult luua head karja, vaid ka säilitada loomade kõrget tõulisust ükskõik missuguses karjas.

Pikaajalised praktilised kogemused ja tähelepanekud veenavad meid selles, et söödad avaldavad erakordselt tugevat mõju looma kogu organismile ja tema jõudlusele. Hea söötmisega võib kiirendada looma organismi arenemist, suurendada looma produktiivsust ja muuta tema kehavorme. Halva söötmise juures looma kasv aeglustub ja tema produktiivsus väheneb. Meie kaldume seletama loomade madala produktiivsuse põhjust mitte niipalju nende tõuga kui söötmisega. Seepärast tuleb karja täiustamist alustada söödabaasist.

Meile on selge, et looma organismi kõigi kultuursete loomakasvataja käsutuses olevate abinõudega mõjutamisel võib soodsaid resultaate saavutada vaid hea söötmise juures. Söödabaas on aluseks, millel hargneb kogu karja parandamise abinõude kompleks.

Loomade halb söötmine halvendab nende omadusi, hea söötmine tõstab produktiivsust, parandab pärilikkust ja suurendab majandi jõukust. On väga tähtis, et loomakasvataja mõjutaks looma organismi alati üheaegselt kõikide

olemasolevate vahenditega. Organism allub kõikidel perioodidel välistingimuste mõjudele, olgu loom vana või noor. Kuid kasvu ja arenemise üksikutel perioodidel organism ei reageeri ühtlaselt väliskeskkonna muutustele. Kõige tugevamini kaldub muudatustele noor organism, on plastilisem ja muutub kergemini vajalikus sihis. Seepärast tuleb organismi mõjutamist alustada võimalikult varakult. Nii näiteks omavad toitmine ja teised pidamistingimused väga suurt tähtsust looma paarituseks ettevalmistamise perioodil.

Halb väliskeskkond mõjub teravalt ja negatiivselt järglaste kvaliteedile. Suuretoodanguliste loomade omavahe-line paaritamine ei taga veel suuretoodanguliste järglaste saamist, kui nende kasvuks ja arenemiseks ei looda vasta-vaid tingimusi.

Ainuüksi looma tõulisusele toetuda, loomata tingimusi tema täiustamiseks, ei või. See oleks mõttetu. Ka kõige paremad põlvnenemisandmed üksinda on vaid lõimi-seks, millele tuleb kunstipäraselt tikkida nõutav muster. Loomakasvataja pingutused peavad olema suunatud sood-sate välistingimuste loomisele, söötmisele ning pidamisele, looma organismi kasvatamisele vastavalt tema arenemis-perioodile ja loomalt oodatavale toodangule.

Meie majandi algkarjas ei andnud ükski lehmadest üle 4045 kilogrammi piima. Pärast seda, kui me hakkasime loomi paremini söötma ning uurima üksikute söötade ja söödasegude mõju lehma organismile, pilt järsult muutus. Madalatõulistest ja varem väikese toodanguga lehmadest hakkasid väga paljud andma rekordilisi, 7—9 tuhande kilo-grammilisi toodanguid. Nii näiteks andis 1925. aastal sün-dinud lehm Silnaja esimeste laktatsioonide jooksul 3—4 tuhat kilogrammi piima, 12. laktatsioonil aga, kui majandis olid loodud karja jaoks head tingimused, kus söötmisel arvestati iga lehma erisusi, andis Silnaja juba 7089 kilo-grammi piima. Võib tuua ka teisi näiteid. 1922. aastal sün-dinud lehm Dotška andis väikesi toodanguid: 5. laktatsioo-nil saadi temalt vaid 4332 kilogrammi piima, 12. laktatsioo-nil, kui Dotška sattus juba hädasse söötmistingimustesse, oli tema toodang 7189 kilogrammi. 1926. aastal sündinud lehm Litsemerka andis 7. laktatsioonil 6949 kilogrammi

piima, kuna esimestel laktatsioonidel olid tema toodangud vaid 1525—2638 kilogrammi. Belka I, sündinud 1926. aastal, andis kaheksanda poja järel 9332 kilogrammi piima. Võib nimetada veel palju teisi lehmi, kes hiljem, söötmise paranedes, andsid meie karjas suuri toodanguid. Sama on maksev ka teistest majanditest saadud lehmade kohta. Viimasel ajal annavad need lehmad heade sööttingimuste juures 7—8 tuhat kilogrammi piima, mis mitu korda ületab nende toodanguid varemmail aastail.

Õige söötmise ja õigeaegse söödaratsioonide muutmise teel me reguleerime loomade toodanguid, mõjutame nende füsioloogilisi erisusi. Meil on sageli tegemist lehmadega, kes indlevad, kuid ei viljastu. Ja me oleme tähele pannud, et üksikuil juhtudel, kui säärase lehma söödaratsioonis vähendada jõusöötade hulka ja suurendada mahlakate söötade annust, lehm tiinestub.

Koostada lehmale õige ratsioon, see tähendab luua kõige tähtsamad tingimused selleks, et saada lehmalt rohkem toodangut ja hoida kokku söötasid. Meie karjas oli lehm Romaška, kes mõni kuu pärast poegimist vähendas oma piimatoodangut. Toodang jäi madalaks kuni laktatsiooni lõpuni. Otsustades selle järgi, et lehm andis piima kuni laktatsiooni lõpuni, me järeldasime, et ta ei peaks olema halva piimaanniga loom. Me hakkasime teda uurima, ratsioone vahetama, ja mõne variandi järel leidsime vastuse. Sellele lehmale tuli anda rohkem mahlakaid söötasid jõusöötade vähendamise arvel. Pärast seda muutusid Romaška toodangud ühtlaseks kogu laktatsiooni jooksul ja ta andis kuni kinnijätmiseni 20 kilogrammi piima päevas.

Loomad suhtuvad igasse üksikusse söödasse erinevalt. Ja üksikud söödad mõjutavad erisuguselt loomade organismi. Kõikide nende keerukate erisuste arvestamine moodustabki ühe loomade õige söötmise alustest. Mida täielikumalt arvestatakse kõiki loomade erisusi ja üksikute söötade mõju loomadele, seda tugevamaks osutub söötmise osa karja jõudluse tõstmisel. Õige söötmise kaasabil luuakse meie majandis iga aasta kümneid rekordilehmi.

Looma õige söõtmine, eriti tema kasvu ajal, mõjub eluskaalu tunduval suurenemisele. Ühelt pullilt ja ühest lehmast saadud lehmjarglased, kes asuvad mitmesugustes

söötmingimustes, erinevad üksteisest teravalt oma eluskaalult. Vahele tõuseb vahe 200 kilogrammini.

Niisugune on söötmise osa karja jõudlusvõime tõstmisel. Ilma normaalse söötmiseta ei ole karja parandamine mõeldav, ei ole võimalik luua ega pidada häid loomi. Juba üksi loomade õige söötmise abil võib igas majandis saada tavalistelt lehmadelt 2—3 tuhande kilogrammist piimatoodangu tõusu.

Meie töökogemused viitavad igas tavalises karjas peituvatele suurtele varjatud võimalustele. Seda kinnitades me ei taha, et meid mõistetakse nii, nagu võiks karja produktiivsust suurendada ainult söötmise parandamise teel, jättes kõrvale karja tõulise parandamise töö. Vastupidi, ära märkides söötmise tohutut tähtsust loomade jõudlusvõime tõstmisel me ei jäta välja, vaid just rõhutame karja tõulise kui loomade jõudluse tõstmise vajadust. Koos sellega aga tuleb, mitte ootama jäädes kõrgeverelisi ristandeid, majandis olevaid lehmi hästi sööta, saada neilt suuri toodanguid ja häid järglasi.

Peamine seisab aga selles, et ei tohi katkestada loomade parandamiseks ettenähtud zootehniliste abinõude tervikut. Selektioonitöö üksikult võetuna, ilma vajalike normaalse söötmingimuste loomiseta, ilma noorkarja korraliku üleskasvatamiseta, loomade hea hooldamiseta ja õige pidamiseta, ei saa viia eesmärgile.

SÖÖTMISE TEHNIKA.

Meie majandis söödavad lehmi brigadiirid. Praktika on näidanud, et kasulikum on lehmi sööta harvemini ja anda neile rohkem puhkust. Lauda sisekorra kohaselt söödetakse meil lehmi kolm korda päevas, alati täpselt kindlaksmääratud kellaaegadel. Söötade etteandmisel on maksev järgmine kord: kõigepealt antakse jõusöödad, seejärel praak, siis mahlakad söödad ja viimases järjekorras hein.

Loomakasvatuse parandamiseks ja arendamiseks on kõigepealt vajalik tugev söödabaas, mis kindlustab majandile kõrgeväertuslikud ja mitmekesised söödad. Õigeks söötmiseks on nõutavad järgmised tingimused: söötade mitme-

kesisus, katkestamatu söötmine ja heade suviste karjamaade olemasolu.

Selleks, et saada lehmadel suuri ja kõrge rasvasusega piimatoodanguid ning majandis üles kasvatada kõrgevärtuslikke remontnoorloomi, tuleb loomi sööta niisuguste söötadega, mis alati vastavad laktatsiooniperioodile ja iga lehma individuaalsetele omadustele. See tähendab, et majandil peavad olema avarad võimalused söötade teisendamiseks söödaratsioonide koostamisel, et ta peab täies ulatuses varustama loomi mitmekesisete söötadega. Ainult nende tingimuste juures võib oodata lehmadel kõrgeimat produktiivsust.

Suurimat söödatusuvust loomakasvatuse saadustega võib saavutada ainult sel tingimusel, kui majandis on väga mitmekesisid söötasid. Sellise mitmekesisuse juures on söötade kulutus, eriti jõusöötade osas, kõige ökonoomsem. Suuri toodanguid ei saavutata sellega, et lehmadele söödetakse palju jõusöötasid, vaid sellega, et peale jõusöötade võetakse ratsiooni kõige mitmekesisemaid söötasid: peete, porgandeid, kapsaid, silo, suhkrutööstuse jäätmeid, praaka jne. Majandis, kus ei ole nõutaval hulgal mahlakaid söötasid, tehakse ülekulutusi jõusöötade osas, mille tagajärjel söödatusuvus on madal.

Nendest eeldustest lähtudes me esitamegi oma nõuded meie põllundustsehhile. Need nõudmised seisavad selles, et Karavajevo põllundusbrigaadi töötajad varustaksid täielikult sovhoosi loomakasvatust mitmesuguste söötadega, eriti aga mahlakate söötadega, nagu juurviljad ja silo.

Meie majandi põllundustsehh kahjuks ei saa veel täielikult hakkama temale pandud ülesannetega. Söödabaasi tuleb meil tublisti parandada. Ja kui meil on teiste majanditega võrreldes kõrge söödatusuvus, siis ei ole me selle eest tänu võlgu mitte meie põllundusele, vaid peasjaliselt mitmesugustele teistele abinõudele.

On tõsi, et viimastel aastatel on võetud tõsiseid abinõusid tarvitusele meie mahajäänud põllu-, heina- ja karjamaade parandamiseks. Kuid selleks, et tõsta see ala meie loomakasvatuse arengu tasemeni, et söödabaas rahuldaks meie praegusi ja eriti tuleviku nõudeid, tuleb teha veel palju tööd. Selle ülesande lahendamine on väga keeruline

asi, kuid see on meie löökülesanne, mida me pidevalt lahendame ja mille me kahtlematult jõuame lahendada lähemate aastate jooksul.

Püüdes saavutada karja produktiivsuse tõusu, suurendame me loomulikult ka söödakulutust. See on täiesti arusaadav. Meie ülesanne seisab selles, et anda maale võimalikult rohkem kõrgeväärtuslikku toodangut (piima, liha, nahka) taimsete söötade, s. o. mittetoiduainete äratarvitamise arvel.

Üksikute söötade kulutus ei olnud eri aastatel ühesugune. Kuid on ilmnenud üldine seaduspärasus. Karja produktiivsuse tõusuga on meil kõige rohkem suurenenud mahlakate söötade, juur- ja mugulviljade, silo, haljassööda ja karjamaasööda kulutus.

Kogemused näitavad, et nende söötade hulga suuremine lehmade söödaratsioonis võimaldab vähendada jõusöötade kulutust ja annab ka võimaluse tugevamini mõjutada loomade jõudluse suurenemist. Meie arvame, et majandi ülesanne seisab selles, et toota neid söötasid nii palju, kui palju neid on vaja loomadele suurimate annuste söötmiseks nii talvel kui ka suvel.

Väga suurt mõju loomade jõudluse tõstmisele ja toodangu omahinna alandamisele avaldavad head, majandi läheduses asuvad karjamaad. Halvad ja kauged karjamaad raskendavad loomade jõudlusvõime tõstmist ja muudavad piima omahinna kallimaks. 1939. ja 1940. aastal õnnestus meil viia haljassöötade hulk lehmade aastastes söödaratsioonides kuni ühe kolmandikuni. Tuleb märkida, et see langes ühte karja maksimaalse toodanguga, kui me saime igalt aastalehmalt (260 lehma kohta) keskmiselt 6252—6310 kilogrammi piima.

Ka sel puhul, kui poegimine on aasta läbi ühtlane, saadakse suurim piimatoodang suveperioodil, headel karjamaadel. Selle tõenduseks toome viimase 11 aasta päevalüpside kokkuvõtte (tabel nr. 27-a).

Peab märkima, et mida suuremad olid lehmade toodangud suvel, seda suuremad olid ka aastatoodangud ja seda madalam oli piima omahind.

Loomulikult tuleb maksimaalset toodangut taotleda pidevalt iga päev ja iga kuu. Siiski, kui hästi me ka oleme loo-

Keskised päevalüpsid kuude järgi (kilogrammides).

Aastad	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
1938	13,75	13,74	15,75	18,26	20,17	19,29	18,16	18,4	15,16	15,1	14,64	14,6
1939	15,61	15,89	15,70	17,46	18,61	19,28	19,59	18,37	17,87	16,7	16,21	15,8
1940	15,46	14,43	14,23	15,75	19,39	20,10	20,14	21,81	19,85	16,57	15,16	14,8
1941	14,84	13,96	13,87	14,84	16,89	19,41	19,62	18,10	16,35	10,9	12,31	12,8
1942	12,68	13,09	12,92	12,57	14,62	16,23	17,76	15,94	15,71	14,49	14,99	16,7
1943	16,12	16,15	16,37	16,09	16,37	16,76	15,65	15,07	14,43	12,68	11,34	12,3
1944	13,27	13,98	14,47	16,12	16,43	16,48	16,56	15,56	14,85	14,31	12,79	11,5
1945	11,65	11,85	12,10	15,85	16,53	16,24	17,03	15,98	14,72	13,59	14,72	13,0
1946	13,0	12,50	11,80	13,27	16,03	17,24	17,45	16,64	15,50	13,65	12,53	12,67
1947	12,78	11,48	10,85	12,00	14,54	16,57	16,28	15,74	15,88	14,36	13,28	13,09
1948	13,76	14,43	13,79	13,73	16,05	16,61	17,83	16,33	15,92			

mi talvel söötnud, kui palju ka oleme andnud neile praaka, juurvilja ja silo, ikkagi omavad, teiste võrdsete tingimuste juures, suvised ratsioonid palju eeliseid talviste ees.

Suvel ja talvel avaldab koos teiste söötadega loomade produktiivsusele suurt mõju praak. Selle sööda omadused on meie oludes asendamatud. Praaga andmise lõpetamisel lehmade piimatoodangud meil eranditult langevad. Mõned lehmad juba esimesel päeval pärast praaga ärajätmist vähendavad piimatoodangut 5—7 kilogrammi võrra. Ja vastupidi, karjas ei ole ühtki looma, kes ei lisaks praagaga söötmise päevadel piima. Head mõju avaldab loomadele kuivade suhkrutööstuse jäätmete söötmine.

Eespooltoodud keskmiste päevatoodangute tabel kuude viisi näitab meie piimasaamise suhtelist ühtlust kogu aasta jooksul. See on tingitud õigest söötmisest ja lehmade poegimiste ühtlasest jaotusest aasta läbi. Selline ühtlus piima tootmises soodustab elanikkonna varustamist piimaga ilma vaheaegade tekkimiseta ja loob farmis normaalse töötempo aasta kõikidel perioodidel. Peale selle võimaldab see kehtestada võitööstuses alatise töö režiimi, alandab piimatööstuse sisustamise kulusid ja võimaldab alatise koosseisu pidamist, s. o. paneb võitööstuse kogu aasta läbi pideva koormatusega töötava tööstusettevõtte normaalsesse tingimustesse.

Meie majandis kulutatakse söötasid kokkuhoidlikult. Näitena toome lehm Marotška söödaratsiooni, mis on arvestatud Puškino Zootehnilise Laboratooriumi teadusliku kaastöötaja sm. Trizno poolt. Neljakümnendal päeval pärast poegimist, andes päevas 40 kilogrammi 3,6%-list piima, eluskaalu juures 728 kilogrammi, sõi Marotška päevas: Volga luhtade heina — 6 kilogrammi, jõusöödasegu — 6, kuivatatud maisipraaka — 1,8, kuivatatud suhkrutööstuse jäätmeid — 4, söödapeeti ja kartulit — 14, päevalillesilo — 3 ja värsket viljapraaka — 30 kilogrammi. See ratsioon võrdus 21,9 kilogrammi söötühikuga ja sisaldas 1,88 kilogrammi seeduvat valku. Normide kohaselt vajab Marotška 24 söötühikut ja 2,16 kilogrammi seeduvat valku. Järelikult kulutas lehm keskmisest normist 2,1 söötühiku ja 0,28 kilogrammi seeduva valgu võrra vähem söötasid.

Teine näide. Lehm Vetka, eluskaaluga 643 kg, 6. laktat-

siooni kolmandal kuul keskmise päevatoodangu juures 38,0 kilogrammi 3,3%-lise rasvasisaldusega piima, oleks norme kohaselt pidanud saama 22,14 söötühikut ja 2,34 kilogrammi seeduvat valku. Tegelikult sõi Vetka päevas järgmise söödakoguse (kilogrammides):

Sööda nimetus	Sööda- kogus	Sööt- ühikuid	Seeduvat valku
Aasahein	4,6	2,03	0,150
Jõusöödasegu	6,4	6,72	0,973
Kuivatatud maisipraak	1,5	1,90	0,170
Kuivatatud suhkrupeedi jätmed	3,9	2,98	0,140
Söödapeet	29,5	2,95	0,030
Praak	43,5	3,48	0,390
Kokku	—	20,06	1,853

Vaatluse ajal (20 päeva) Vetka piimatoodang tõusis ja oli keskmiselt 39,5 kilogrammi päevas. Selle toodangu juures oleks ta pidanud saama 22,78 söötühikut ja 2,42 kilogrammi seeduvat valku. Tegelikult söödeti temale söötühikuid 11,9% võrra ja seeduvat valku 30,8% võrra vähem kui norm ette näeb.

Huvitava näitena toome söötade kulutuse ja tasuvuse andmed 70-lehmalise rühma kohta karjalaudast nr. 1. See arvestus tehti 1938. aastal.

Lehmade rühmale söödeti mitmesuguseid söötasid keskmiselt 5766 söötühikut; ühe lehma kohta saadi 7505-kilogrammiline piimatoodang, 100 söötühiku kohta saadi 130,2 kilogrammi piima; aasta jooksul tõusis lehmade eluskaal keskmiselt 35 kilogrammi võrra. Arvestades maha söödakulutuse eluskaalu juurdekasvuks, leiame, et söödakulutus 1 liitri piima tootmiseks selle lehmade rühma juures oli 0,46 söötühikut ja 60 grammi seeduvat valku.

Söötade kulutus karjalauda nr. 1 loomadele 1938. aastal oli järgmine (arvestades ühe aastalehma kohta kilogrammides):

Sööda nimetus	Sööda- kogus	Söötühi- kuid	Seedu- vat valku
Luha- ja külvihein	2010	902	69
Jõusöödad	2510	2558	365
Kuivatatud suhkrutööstuse jäätmed ja kuivatatud praak	720	599	31
Juur-mugulviljad	3870	667	18
Silo	510	64	3
Viljapraak, värske	7940	476	56
Haljassööt	2760	500	30
K o k k u	—	5766	572

Nagu tabelist nähtub, kulutati ühe aastalehma kohta kokku 5766 söötühikut. Piima saadi igalt lehmalt 7505 kilogrammi. Jagades saadud piimatoodangu (7505) kulutatud söötühikute arvuga (5766) leiame iga söötühiku tasuvuse näitaja (1,302). Korrutades selle arvu 100-ga, saame 130,2. See ongi kilogrammide arv, mis saadi kulutatud sööda iga 100 söötühiku kohta.

Nagu arvestusest nähtub, ei esine meil mingit sööda ülekulutust ja söödatasuvus on üsna kõrge.

1938/1939. aastal teostati meie majandis Puškino Zootehnilise Laboratooriumi initsiatiivil teadusliku kaastöötaja sm. Trizno poolt mõnede 7—8 tuhande kilogrammiliste piimatoodangutega lehmade söödatasuvuse kontrollimiseks füsioloogilised katsed. Nende katsete tulemused toome tabelis nr. 28.

Teostatud kontroll näitas tunduvat söödakulutuse kõikumist üksikute lehmade juures. Tabelist näeme, et esimese kahe-kolme kuu jooksul söödakulutus 1 kilogrammi 4%-lise piima tootmiseks oli kõikide 1. ja 3. grupi katsealuste lehmade juures 0,67 söötühikut, s. o. 0,03 söötühiku võrra alla normi.

Neljal lehmalt oli söödatasuvus laktatsiooni esimese kahe-kolme kuu jooksul väga kõrge: 100 söötühiku kohta saadi keskmiselt 173 kilogrammi piima, kõikumiste juures 165—183 kilogrammi. Hilisematel laktatsioonikuudel lehmadega teostatud katsed näitavad, et faktiline söödakulu-

Sööda tasuvus.

Lehma nimi	Keskmine päevatoodang 4 ⁰ /o-list piima (kg)	100 sü kohta saadi 4 ⁰ /o-list piima (kg)	Kulutati söötühikuid 1 kg 4 ⁰ /o-lise piima tootmiseks	Keskmine ööpäeva eluskaalu muutumine (kg)
------------	---	--	---	---

Lehmad 2.—3. laktatsioonikuul

1. grupp

Katja	30,92	163	0,61	+0,258
Shema	30,88	163	0,64	+0,645
Orlitsa I	28,80	163	0,61	+0,226
Sopka	27,22	165	0,60	-0,667
Nitka	23,71	140	0,71	+0,258
Maika	27,19	169	0,66	+0,226
Keskmiselt Vajatakse normide alusel	27,95	163	0,60	+0,156
	—	—	0,68	—

Lehmad 5.—7. laktatsioonikuul

2. grupp

Dobraja	22,44	123	0,81	+0,103
Glubina	20,55	125	0,79	+0,310
Lissa	20,31	128	0,78	-0,103
Tata	19,14	128	0,83	+0,207
Kudrjavaja	19,00	128	0,78	+0,103
Lenta	17,14	177	0,85	+0,345
Keskmiselt Vajatakse normide alusel	19,76	123	0,81	+0,161
	—	—	0,77	—

3. grupp

Vetka	30,69	161	0,62	-0,130
Kraša I	30,76	176	0,62	+0,522
Volna	26,59	141	0,71	+0,783

Tabel nr. 28 (järg)

Lehma nimi	Keskmine päevatoodang 4 ⁰ / ₀ -list piima (kg)	100 sü kohta saadi 4 ⁰ / ₀ -list piima (kg)	Kulutati söötühikuid 1 kg 4 ⁰ / ₀ -lise piima tootmiseks	Keskmine ööpäeva eluskaalu muutumine (kg)
Bina	22,79	119	0,84	+0,783
Ljudka	26,76	133	0,73	+0,956
Smeta	19,69	107	0,93	+1,043
Keskmiselt	25,29	139	0,74	+0,660
Vajatakse normide alusel	—	—	0,71	—
1. ja 3. grupi keskmiselt	26,62	151	0,67	+0,408
Keskmiselt normide alusel	—	—	0,70	—
4. grupp				
Sima	30,75	176	0,57	+0,625
Orlitsa I	26,14	156	0,64	+0,250
Katja	25,84	155	0,64	-0,125
Maika	25,64	160	0,63	+0,500
Nitka	24,79	150	0,68	+0,375
Sopka	19,45	124	0,81	—
Keskmiselt	25,43	153	0,66	+0,271
Vajatakse normide alusel	—	—	0,71	—
2. ja 4. grupi keskmiselt	25,60	138	0,73	+0,216
Keskmiselt normide alusel	—	—	0,74	—

Märkus: Söödakulutuste arvestusel 1 kilogrammi 4%-lise piima tootmiseks ei ole arvestatud söödakulutust eluskaalu tõstmiseks. Arvestatud on elatuseks ja piima tootmiseks kulutatud sööt.

tus vastab normatiividele. 7—8 tuhande kilogrammiliste piimatoodangutega lehmade grupi söödatasuvus oli 5.—7. laktatsioonikuul 138 kilogrammi piima 100 söötühiku kohta ja 2.—3. kuu laktatsiooniga lehmade rühmal 151 kilogrammi. Lõpuks tegi sm. Trizno järelduse, et mõningate spetsialistide arvamine suuretoodanguliste lehmade halvema söödatasuvuse kohta ei leia kinnitust ei füsioloogilistes katsetes ega ka meie majandi praktikas lehmadel suurte toodangute saamisel.

Aastate jooksul kogu Karavajevo karja kohta kogutud materjalid andsid järgmise pildi.

Tabel nr. 29

Söödatasuvus aastate järgi.

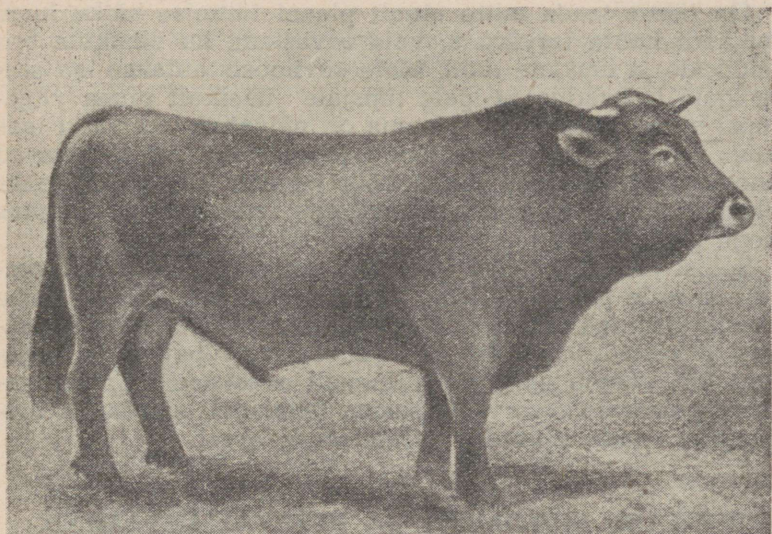
	1937. a.	1938. a.	1939. a.	1940. a.
Piimatoodang ühe aastalehma kohta (kilogrammides)	5818	6143	6252	6310
Kulutatud söötasid söötühikuisse kg ümberarvestatult	4821	5266	5112	5075
Saadud piima 100 sü kohta (kilogrammides)	121	116,7	122,3	124,3

Söödatasuvuse kõikumised aastate järgi tõestavad, et söötade kulutus ja nende tasuvus sõltuvad sellest, kuivõrd majand on kindlustatud mahlakate söötadega. Söödatasuvuse langus 1938. aastal on seletatav sellega, et tol ajal oli majandis suur puudus mahlakatest söötadest.

Kui arvesse võtta lehmade keskmist eluskaalu suurenemist — 1937. aastal — 35, 1938. a. — 49 ja 1939. a. — 13 kilogrammi, siis selgub, et söötühikute kulutus 1 kilogrammile — (3,7%-lise rasvasisaldusega) piimale ei ületanud vastuvõetud normatiive isegi 1938. aastal. 1937. ja 1939. aastail oli söödatasuvus normatiividest kõrgem.

Loomakasvatuse töö tagajärgede kontrollimisel ning arvestamisel on parimaks näitajaks lehmadel saadud piima hulk ja söötade kulutus. Saadud toodangu ja söödakulutuste igapäevane arvestus annavad võimaluse õigeaegselt vältida toodangute vähenemist ja õigesti kasutada söötade varusid majapidamises.

Päeva jooksul saadud piimatoodangu võrdlus sama kuu

Väljapaistev pull Borets, Bogataja ja Artisti põeg. Boretsi järglased väärivad tähelepanu oma kõrge jõudlusega ja tugeva kehaehitusega.

eelmiste päevade toodangutega näitab plaani täitmise tempot ning peegeldab lüpsjate, brigadiiride ja karjatalitajate töö kvaliteeti.

Meie majandis peetakse päevast päeva kindlaksmääratud vormi kohast toodangu arvestuse raamatut. Iga päev märgitakse üles lehmade keskmine päevatoodang ja võrdluseks kirjutatakse möödunud aasta vastava päeva toodang. Igas karjalaudas saadud piimatoodang märgitakse üles eraldi. Selle järel märgitakse piima kulutus: riigile andmine, kulutused ühistoitlustamiseks ja vasikate jootmiseks.

Riigile äraandmisel määratakse piimatööstuses iga päev piima rasvasisaldus. Riigile antud piima rasvaprotsent kantakse ka raamatusse. Peale selle kantakse raamatusse lüpsvate ja kinniste lehmade arv, iga karjalauda kohta eraldi. Sellise raamatu pidamine ei nõua erilist vaeva, kuid temast on suur kasu.

On tähtis teada mitte ainult plaani täitmise käiku kogu majandi kohta tervikuna, vaid arvestada ka üksikute brigadiiride ja lüpsjate tööd. Meie sovhoosis antakse iga aasta igale brigaadile ja igale lüpsjale üksikult piima väljalüpsi aastaplaan. Selles plaanis on näidatud, kui palju igas kuus tuleb saada igalt lehmalt piima, kui palju peavad andma aasta jooksul piima kõik lehmad kokku ja igaüks üksikult ning kui suur on keskmine päevatoodang kuus kogu grupi kohta.

Sellist plaani omades võib ilma suurema raskuseta kontrollida selle plaani täitmist. Piimatoodangute planeerimine kuude järgi iga lehma kohta, lehmade individuaalseid omadusi arvestades muudab pingelisemaks lüpsjate ja brigadiiri töö, sunnib neid põhjalikumalt avastama loomakasvatuses peituvaid reserve ja saama lehmadel suurimaid toodanguid nende söötmise parandamise arvel.

SOOTADE SORTIMENT JA ETTEVALMISTAMINE.

Iga aastalehma kohta kulutatud sööda hulk ja söötade sortiment muutuvad iga aastaga. Majandis olemasolevatest ühtede või teiste söötade tagavaradest olenevalt tuleb meil söödaannuseid muuta. Seejuures püüame sööta loomadele rohkem neid söötasid, mida meil majandis on küllaldaselt. Jõusöötasid on meil alati olemas, kuid ka nende sortiment sageli muutub.

Meie karja jaoks on vaja palju juur- ja mugulvilja, kuid just see söötade rühm on meil kõige defitsiitsem. Ka tööstusjäätmel, nagu suhkrutööstuse kuivatatud jäätmel ja kuivatatud praaka, saab majand üsna korrapäratult. Need söötasid tuakse teistest rajoonidest. Peale kuivade tööstusjätmete saame kohalikest ettevõtetest vedelat praaka, mille saamine pole ka kuigi korrapärane. Suvel 3—3,5 kuu jooksul praaka üldse ei saa ja ka talvel esineb vaheaegu.

Koresöödaks on meil Volga luhtade hein, külvihein ja soostunud niitude hein. Suurt puudust tunneme ristikheinast.

Tabelis nr. 29-a on toodud kulutatud söötade hulk ja sortiment 1946. ja 1947. aastal.

Söötade kulutus ühe lehma kohta 1946. ja 1947. aastal
(kilogrammides).

Jrk. nr.	Sööda liigid	1946. a.	1947. a.
1	Vikk teras	14	35
2	Loomakoogid	660	540
3	Kombineeritud jõusööt	1780	1400
4	Kaerasõmerik	81	25
5	Kaer	25	103
6	Kliid	52	421
7	Söödapeedid	600	960
8	Turnepsid	430	370
9	Porgandid	120	11
10	Naerid	340	430
11	Kartulid	290	363
12	Silo	1330	470
13	Suhkrupeedi jäätmed	270	109
14	Praak	4000	4000
15	Viki-kaerasegu	1970	2670
16	Karjamaa	2000	1500
17	Hein	2100	2100
18	Põhk	60	—
Kokku söötühikuid		4457	4645

jahu

Söötade tagavarad majandis on võrdlemisi mitmekesised, kuid muutlikkus üksikute söötade osas tekitab söötmises tunduvald raskusi: vahetevahel nõuab piimatoodangu taseme languse vältimine väga suurt pingutust. Kõikidel sääraстал juhtudel suureneb peaaesjaliselt jõusöötade kulutus, kuigi see kulutus ei ületa kunagi norme. Seevastu vähendavad niisugused sunnitud vaheajad teiste söötade kasutamises tunduvalt meie poolt normaalsetel söötmisperioodidel kokkuhoitud jõusöötade fonde.

Söötade parema ärakasutamise otstarbel söödetakse kõik teraviljad jahvatatult ja segudena. Olenevalt majandis tagavaraks olevatest söötadest ja üksikute loomarühmade nõuete erinevustest, on üksikute söötade vahekord segus muutuv.

Peale segude antakse brigadiiride käsutusse jõusöötasid puhtal kujul. Seda tehakse selleks, et brigadiirid saaksid,

	Segu nr. 1	Segu nr. 2
Kaerajahu	30	20
Rukkijahu	5	5
Odrajahu	10	15
Kaunviljade jahu	10	10
Kliid	25	30
Loomakoogid, purustatud	20	20
	100	100

olenevalt väljapaistvate rekordilehmade vajadustest, kas muuta segu koosseisu või anda mõningaid jõusöötasid lehmadele puhtal kujul.

ERISUSI LEHMADE SÖÖTMISEL KINNISPERIOODIL JA PÄRAST POEGIMIST.

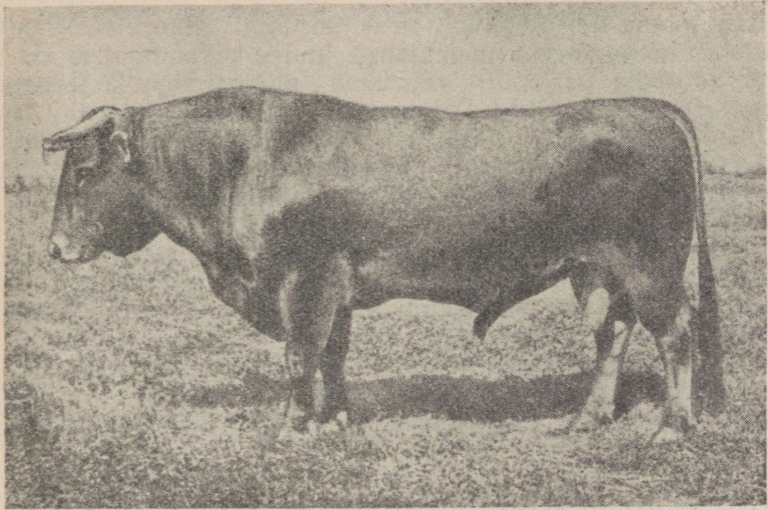
Meie majandis söödetakse lehma vastavalt laktatsiooniperioodile ja looma individuaalsetele omadustele. Kõige vastutusrikkam on lehmade söötmine kinnijätmisel, kinnisperioodil ja mõni aeg pärast poegimist. Sel ajal nõutakse töötajailt suurt meisterlikkust ja lehma kõikide erisuste tundmist.

Tiinet kinnislehma me ei sööda halvemini, vaid vähemalt niisama hästi kui laktatsiooniperioodil; mõningaid lehma söödame sel perioodil isegi paremini. Oleme täpselt kindlaks teinud, et tulevase laktatsiooni toodang on otseselt sõltuv sellest, kui võrd hästi söödeti lehma kinnisperioodil ja kui pikk oli kinnisperiood. Nõrk söötmine kinnisperioodil ja lühem kui kahe kuu pikkune kinnisperiood kutsuvad välja järgneval laktatsioonil väga suure toodangu languse.

Peale piimatoodangu tuleb püüda saada lehmalt terve ja tugev vasikas. On kindlaks tehtud, et lehma hea söötmine kinnisperioodil mõjub soodsalt ka loote arenemisele ja tema eluvõimele.

Me söödame kõiki loomi hästi. Vahe söötmises seisab vaid selles, et rasvumisele kalduvaile loomadele me ei anna jõusöötasid ülemmäärani, vaid söödame neid teiste söötadega. Ka nendel lehmadel, kes katkestasid enne aega piimaandmise, vähendame jõusöötasid.

Kinnislehmadele anname jõusöötasid vabalt ette. Ükski

Pull Karo, väljapaistva rekordilehma Katja poeg. Tema eluskaal 5 aasta vanuselt oli 1100 kilogrammi. Ema piimatoodang viienda laktatsiooni 300 päeva jooksul oli 8723 kilogrammi, rasvaprot-sendiga 4,38.

lehm, ilma erandita, ei söö päevas üle 5—6 kilogrammi jõusöötasid. Mahlakate söötade annust vähendame 15—20 kilogrammini (punast porgandit 4, peeti 7—9 ja päevalille- või vikisilo 4—7 kilogrammini). Kinnislehmade söötmisel pöörame erilist tähelepanu punase porgandi andmisele. Praaga jätame kinnislehmade ratsioonist hoopis välja. Heintest anname kõige väärtuslikumat, nimelt ristikeina.

Seda ratsiooni anname seni, kuni lehm hakkab udarat täitma. Umbes 6—7 päeva enne poegimist viime lehma üle ainult heintele. Kui aga lehma udar hakkab täituma ja tihkestuma enne tavalist aega, viime ta üle ainult heintele juba 12—14 päeva enne poegimist.

Ka esimesel 5—7 päeval pärast poegimist anname lehmale ainult head heina. Siis lisame 1—2 kilogrammi jõusöötat ja hoiame ratsiooni sama 4—5 päeva. 10.—14. päeval pärast poegimist suurendame pikkamööda jõusöötade normi ja võtame ratsiooni mahlakad söödad. Täiele ratsioonile

viime lehma üle olenevalt tema tervisest. Suuretoodangu-
liste ja nõrga tervisega lehmade juures pikendatakse keh-
valt söötmise perioodi; väiksema piimaanniga ja tervete
lehmade juures võetakse normaalne ratsioon kiiremini kas-
tusele. Praaka hakkame lehmadele andma umbes
20 päeva järel pärast poegimist. Esialgu anname
10—12 kilogrammi päevas, hiljem suurendame annust pik-
kamööda kuni 35—40 kilogrammini.

Lehma ratsiooni uusi söötasid võttes jälgime me hooli-
kalt lehma seedimist ja isu. Seedehäirete ja isu kaotuse
puhul vähendame söödaannust ja üksikuil juhtudel kat-
kestame söötmise hoopis.

Vastpoeginud lehma söötmise näitena toome lehm Ma-
rotška söödaratsioonid. Lehm Marotška kaalus kolmandal
laktatsioonil 728 kilogrammi ja andis 9653 kilogrammi
piima.

Tabel nr. 30

Lehm Marotškale poegimisjärgsel perioodil söödatud söötade hulk
(kilogrammides).

Söödad	Päevad pärast poegimist									
	1.	2.	3.	5.	10.	15.	20.	25.	30.	40.
Volga luhtade hein	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6
Kombineeritud sööt . . .	—	—	—	1,0	4,5	4,5	5,0	5,0	6,0	6,0
Maisipraak, kuivatatud	—	—	—	—	0,6	0,6	0,9	1,2	1,5	1,8
Suhkrutööstuse kuiva- tatud jäätmed	—	—	—	—	2,4	2,4	3,6	3,6	4,0	4,0
Söödapeet ja kartul . . .	—	—	—	—	10	14	14	14	14	14
Päevalillesilo	—	—	—	—	—	—	3	3	3	3
Viljapraak, värsked . . .	—	—	—	—	—	—	30	30	30	30
Piimatoodang päevas (kg)	16,0	20,0	24,5	26,5	36,0	36,0	37,0	37,5	39,0	40,0

Lehmade kinnisperioodi söödaratsioone poegimisjärgse
perioodi söödaratsioonidega võrreldes nähtub, et lehmade
söötmine põhjeneb meie poolt kümmekonna aasta koge-
muste põhjal väljatöötatud reeglitel. Me leiame, et meie
poolt kasutatav lehmade rikkalik söötmine kinnisperioodil,
nõrk söötmine enne ja mõõdukas pärast poegimist ning
täissöötmine laktatsiooniperioodi jooksul vastab kõige
paremini looma füsioloogilistele erisustele ja on kohustus-
likuks tingimuseks suurte piimatoodangute saamisel.

LOOMADE SUVINE PIDAMINE.

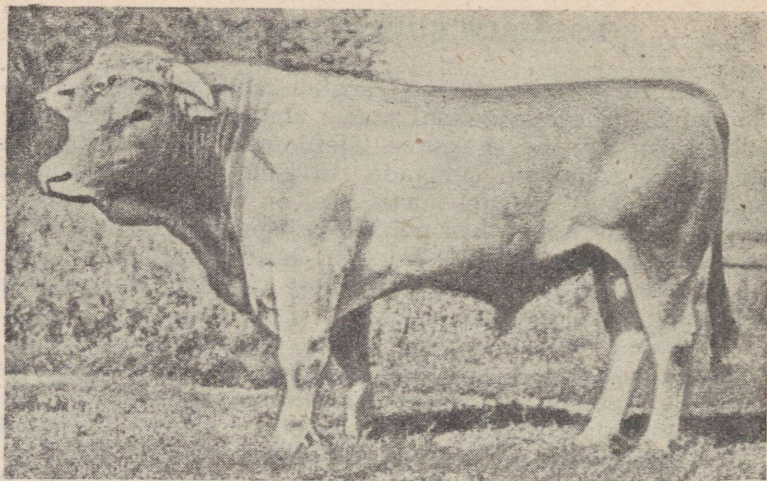
Veiste karjatamise periood kestab meie majandis 125—135 päeva. Selle aja jooksul saame umbes 40% piima kogutoodangust. Kui me asuksime täielikumalt parandama oma karjamaid, võiksime lehmade suviseid piimatoodanguid tunduvalt tõsta. Paljudel maa-aladel on meil veel looduslik karjamaa, mis nõuab kas põhilist või pealtparandust. Tõsi, majandil on juba ligi 400 hektaari kultuurkarjamaid, kuid see ei rahulda veel meie karja täit vajadust karjamaade osas kogu suve jooksul.

Vaatamata sellele et me talvel, laudaperioodil, kõiki loomi küllaltki hästi söödame ja suveperioodil ei võimalda kõikidele loomadele kõrgeväärtuslikku karjamaad, lehmade piimatoodangud suveperioodil siiski tõusevad. Suvine haljassööt ja loomade karjamaal värskes õhus viibimine avaldavad tervendavat toimet loomade kasvule ja arenemisele ning tugevdavad nende tervist.

Oleme arvamisel, et loomade suvises pidamises peituvad palju suuremad võimalused kui need, mida praegu tavaliselt kasutatakse. Juhime tähelepanu üsna laialt levinud ebasoovitavale nähtusele, et suve saabudes nõrgeneb ka hool loomade individuaalse teenindamise eest. Karjamaal on võimalik palju täielikumalt selgitada loomade erisusi ja vastavalt sellele saab seal täpsemalt hooldada igat looma. Kui väiksematoodanguliste lehmade rühmaviisiline hooldamine ei mõju kuigi tugevasti nende toodangule, kuna neile ei anta lissööta, siis suuretoodanguliste lehmade hooldamisel on loomade individuaalsete omaduste arvestamine karjamaal eriti suure tähtsusega.

Kõigepealt ei tohi unustada, et veiste suvisel pidamisel, nagu talvelgi, jääb põhiliseks eesmärgiks saada igalt lehmal suurimad toodangud. Seepärast viib meie oludes karjamaade ratsionaalne kasutamine selleni, et võimalikult täielikult rahuldada lehmade söödatarvet rohukamara õigesti ärakasutamisega.

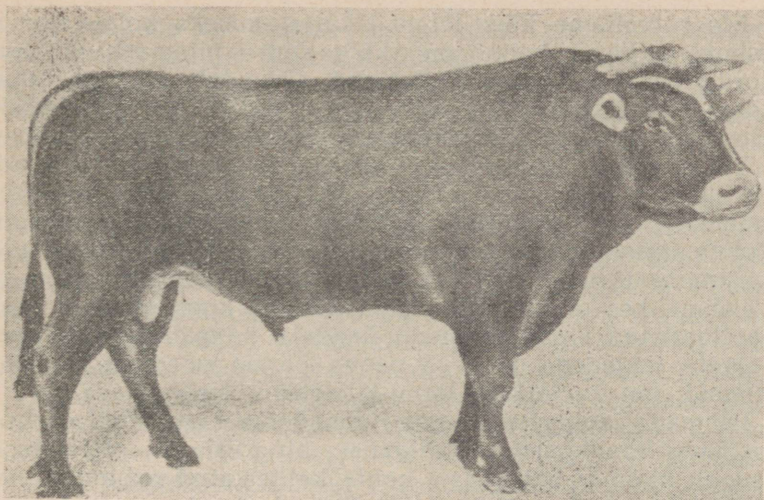
Loomade individuaalsete omaduste arvestamine karjamaal annab loomapidajale võimaluse mitte ainult õigesti koostada karjatamisrühmi, vaid ka määrata igale karjale nende erisustele vastav karjatusalala. Kui loomi karjatamise

Pull Korall, Karolina ja Silatši poeg. Karolina andis teise laktatsiooni 300 päeva jooksul 9324 kilogrammi piima, rasvaprotsendiga 3,91. Pulli eluskaal 3 aasta vanuselt oli 925 kilogrammi.

ajal tähelepanelikult jälgida, siis ilmneb üksikuil loomadel palju normist kõrvalekaldumisi. Neid kõrvalekaldumisi tulebki arvestada loomadele lisasööda andmisel ja nende hooldamisel. Väga suurt tähtsust omistame me karjase valikule. Me hindame tema tööd ja abistame teda selles. Kuid selleks, et selgitada looma käitumise erisusi karjamaal, ei piisa ainult karjuse teadmistest, kogemustest ja vaatlusvõimest. Karja zootehnilisi vaatlusi me temale ei usalda. Koos temaga ja tema kaasabil me lahendame loomade karjatamise küsimusi. Kuid mõnikord, keerukate küsimuste lahendamisel ei toetu me ainuüksi karjase tähelepanekuile, kuigi ta on kogenud karjane.

Loetleda kõiki tunnuseid, millede abil me selgitame looma ühed või teised erisused, on peaaegu võimatu. Mõnikord õnnestub väga väikeste, kuid loomale tavaliselt mitteomaste pisiasjade abil kindlaks teha ilmnevaid normist kõrvalekaldumisi. Kuivõrd iga loom kujutab enesest midagi teist, teistest erinevat, ja kuivõrd kõrvalekaldumised normist ilmnevad eriliselt iga üksiku looma juures, sedavõrd

Pull Surovõi, maailma rekordilehma Shema ja Šango poeg. Shema andis suurima piimatoodangu viienda laktatsiooni 300 päeva jooksul — 10 534 kilogrammi. Rasvaprotsent — 4,67. Surovõi eluskaal on 930 kilogrammi.

raske on konkreetselt seletada seda tunnuste mitmekesisust.

Juhtides loomakasvatuse alal töötajate tähelepanu iga looma erisuste selgitamisele tema karjatamise ajal me sooviksime, et iga loomakasvataja avaldaks selles oma initsiatiivi ja vaatlusvõimet, et ta loomi rohkem uuriks ja vaatleks. Siis ei jää tema poolt tähele panemata esimesel pilgul tähtsuseta näivad muudatused, mis aga sageli signaliseerivad suurtest normist kõrvalekaldumistest looma organismis toimuvates protsessides.

Kõige teravamalt tungivad esile loomade erisused tootmisvõimelt ühtlastes loomade gruppides. Komplekteerides karjad võrdlemisi ühesuguste toodangutega lehmadest, me võime karjamaatükkide jaotamisel arvestada kogu karja üldisi erisusi. Pärast seda, karjatamisprotsessis, on meil kergem leida selliseid loomi, keda ei rahulda karja kohta kehtestatud režiim.

Me rühmitame kõik lehmad karjatamiseks kolme karja. Esimesse karja koondame kõik suure piimaanniga, neli korda päevas lüpstavad lehmad. Nendele me määrame kõige rikkalikumad karjamaad, mis üldise korra kohaselt asuvad nende lautade läheduses, kus neid lehma peetakse.

Teise karja koondame kolm korda lüpstavad lehmad. Nendele määrame karjamaad, mis asuvad karjalautadest kaugemal kui esimesele rühmale eraldatud karjamaad. Kolmandasse rühma jäävad kõik kinnislehmad. Neid me karjatame farmist veel kaugemal asuvail karjamaadel.

Lehmi, kes ei ole võimelised liikuma koos ühegagi eespoolloetletud karjadest, nagu madala ja mahuka udaraga, haigete jalgadega ja 2—3 päeva pärast poegima tulevad lehmad, me karjatame farmi-lähedastel karjamaadel.

Lehmade jaotus karjadesse-rühmadesse kergendab märksa loomade hooldamist ja talitamist ning annab võimaluse rangelt kinni pidada karja kohta kehtestatud režiimist.

Karjamaade kasutamine üksikute loomade poolt ei ole isegi sellistes väliselt ühtlastena näivates karjades ühesugune. Ühed loomad söövad heameelega karjamaarohtu, teised eelistavad karjalaudas saadavaid lisa söötasid. On lehmi, kes mõnedel päevadel karjamaal üldse ei söö. Seda seletatakse väga mitmesuguste põhjustega, mis, tõi küll, kiiresti mööduvad. Üksikute loomade käitumist karjamaal jälgides võivad zootehnik ja brigadiirid avastada ja õige kiiresti kõrvaldada põhjused, miks loom rohtu vastu-meelselt sööb. Ja selleks, et toodang kas või lühikeseks ajaks ei langeks, antakse karjamaal rohtu mitted söövatele lehmadele karjamaa kompenseerimiseks lisa söötasid.

Mõningail juhtudel üksikud loomad, kes on harjunud karjalaudas saada haljas- ja jõusööta, söövad karjamaal vähe rohtu. Sel korral me jätame ära sellele loomale lisa sööda andmise, ja niiviisi on ta sunnitud sööma karjamaal rohtu.

Tuleb ette, et kultuurniitudel karjatatavad loomad tunnevad mõnel päeval isu looduslike karjamaade taimestiku järele. Selleks me jätame kultuurkarjamaadele väikesed loodusliku kamaraga alad. Nendel me karjatame loomi vihmase ilmaga. Loomade puhkepaikadeks me eraldame erilised söötalad, mis kannatavad paremini tallamist ja sobivad hästi loomadele puhkepaigaks.

Karjamaade kasutamise korda tuleb, olenevalt ilmastikust, vahel muuta. Vihmase ilmaga me kasutame kõrgeid kuivi alasid, palava, kuiva ilmaga määrame loomadele madalad, puudega kaetud karjamaad. Puude varjus ja madaliku jaheduses söövad loomad paremini rohtu ja on rahulikumat. Palava ilmaga määrame puhkuseks samuti madalad jõekeste lähedased karjamaad.

Selleks, et loomadel oleks pidevalt saada värsket noort rohtu, külvame me söödaheinad eri tähtaegadel. Kuid üksikuil aastail, sõltuvalt ilmastikust, jääb taimestik mõningail maa-aladel oma arengus maha plaanis ettenähtud tähtaegadest. Säärane mahajäävus tekitab haljaskonveieris vahe, mis võib lehmade juures välja kutsuda tunduva toodangu languse. Niisuguse olukorra vältimiseks peab zootehnik käima iga päev isiklikult karjamaal ning jälgima heina kasvu ja kasutamist. Ta peab õigeaegselt märkama häireid haljaskonveieris ja signaliseerima sellest varakult majapidamisele, et karjamaarohu asemel varutaks suuremal hulgal lisa sööta.

Lisa söödaks võib kasutada teistelt, enam arenenud ja karjatamiseks juba ülevalminud taimestikuga niitudelt saadud haljassööta. Kooskõlastades õigesti karjamaarohu kasutamist lisa-haljassöödaga ja jõusöödadega, on meie majandi zootehnikud ja brigadiirid endile ülesandeks seadnud saavutada piimatoodangute märgatavat tõusu või vähemalt vältida nende langemist ebasoodsalt kujunevate karjamaaolude puhul.

Laudaperioodil on loomad kogu aeg zootehniku, brigadiiri, lüpsjate ja karjatalitaja valve all. Suvel aga viibivad loomad suurema osa päevast karjamaal ainuüksi karjuse valve all. Me ei taha vähendada karjase osa ja tema isiklike väärtusi, kuid kordame, et me ei pea õigeks suuretoodangulist karja täielikult ainult karjase hoolde usaldada, kuigi ta on väga kogunud ja teadlik karjane. Kontrollida karjase tööd plaaniliste piimatoodangutega tähendab leppida sellega, mis on. Peale selle on nende tingimuste juures raske midagi ette näha ja veel enam ära hoida mõnesuguseid ebasoovitavaid nähtusi.

Esimeses järjekorras vastutab zootehnik temale usaldatud karja eest. Tema on kõige kvalifitseeritum loomakas-

vataja, kes peab kõige kiiremini ja paremini orienteeruma igas olukorras. Seepärast peab ta hästi tundma igat looma mitte ainult mineviku andmeil, vaid peaaegselt selle järgi, kuidas loom käitub karjamaal. Karjatamisel võib kõige kiiremini selgitada kõik looma kõrvalekaldumised normist. Ja seda võimalust ei tohi zootehnik ja brigadiir kellelegi edasi usaldada. Karjastelt tuleb nõuda väga head tööd, kuid see töö ei tohi asendada zootehniku ja brigadiiri tööd, vaid peab seda täiendama.

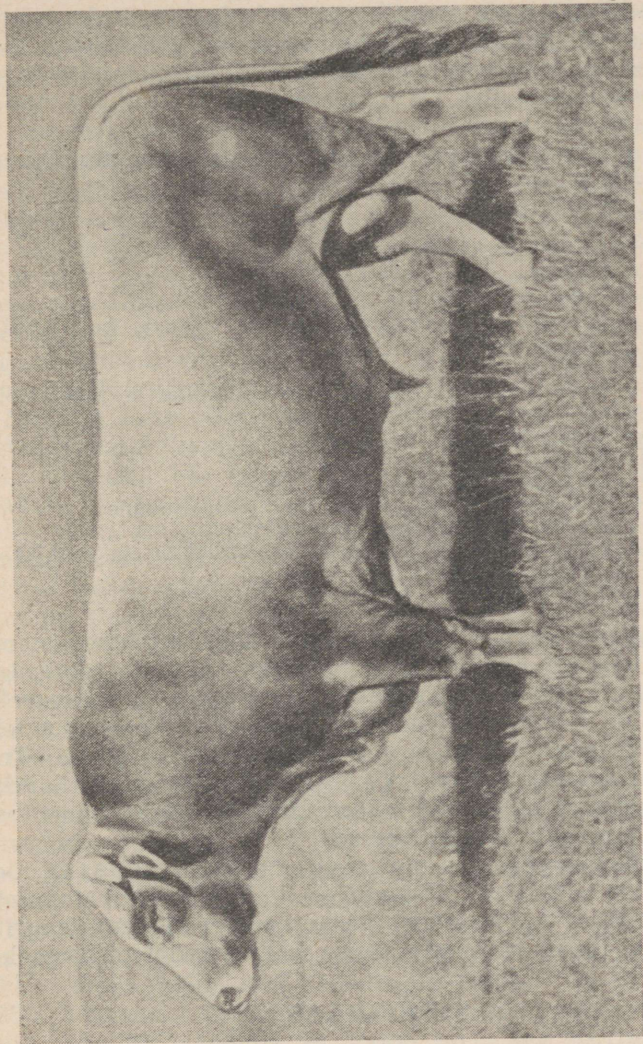
Igapäevane rohu kasvu ja söötmise jälgimine üksikül karjatamisaladel annab meile võimaluse karjamaad niiviisi ära kasutada, et loomad viibiks alati noorel rohul. Karjasele näidatakse iga päev kätte karjamaatükk, kus ta peab loomi karjatama. Sellel maatükil söötab ta loomadele rohu „jala alt“, jälgides rangelt, et loomad ei heidaks pikali ega lähaks üle teistele karjamaatükkidele. Puhkuspäigad me määrame lehmadele harilikult metsalagendikel või vastavalt suveperioodile kas kõrgematel söötaladel või madalatel kohtadel jõekeste ääres. Selleks, et loomad karjamaal ei väsiks ja sööksid rohkem rohtu, püüame võimalikult täielikult ära kasutada karjatamiseks määratud aega; joogikohtadele või lauta ajame loomi värskeid tallamata karjamaid pidi, nii et loomad liiguvad edasi süües.

Karjamaaperioodi jooksul kasutatakse karjamaid mitu korda: iga 15—20 päeva järel tulevad loomad tagasi samadele aladele, kus rohi on jõudnud selleks ajaks juba küllalt kasvada. Tuleb siiski märkida, et ilmastikust ja samuti karjamaal kasvava taimestiku iseloomust olenevalt karjamaade kasutamise tähtsused muutuvad. Igal üksikul juhul määrab karjamaa kasutamise aja ainult zootehnik.

Pärast seda, kui loomad on aetud järgmisele karjamaale, niidetakse karjamaa üle ja laotatakse väljaheited ühtlaselt laiali.

Kui pärast karjatamist karjamaale jääb rohtu, teeme selle heinaks. Sellist heina kogub majand iga aasta 40—50 tonni.

Suuretoodangulise karja hooldamisel suveperioodil pööratakse suurt tähelepanu lehmade õigeaegsele ja täielikule söötmisele. Laudaperioodil on see ülesanne lihtsam lahendada kui suvel. Kuid ka suveperioodil, tänu töö põhjalikule organiseerimisele, ei säilita me mitte ainult talvist

Pull Kotš, lehm Kotška ja Shema poja pull Surovõi poeg. Kotška piima rasvaprotsent oli 4,59, Shema piima rasvaprotsent — 4,67. Kotši eluskaal 5 aasta vanuselt oli 960 kilogramm.

toodangutaset, vaid saavutame toodangu tõusu. On tähtis, et lehm sööks temale vajaliku söödahulga ja saaks päeva jooksul küllalt puhata. Iga lehm vajab eri puhkeaega. See oleneb lehma tervisest ja laktatsiooni järgust. Loomade individuaalseid erisusi ei saa ette näha üldises tööde päevakorras, neid tuleb arvestada karjatamisprotsessis.

Üldine päevakord meie majandis suvisel karjatamisperi-oodil on järgmine.

Suvine päevakord:

- Kell 3.30 — jõusöötade andmine;
- „ 4 — lüpsmine;
- „ 5.30 — karja väljalaskmine karjamaale;
- „ 6 — ruumide puhastamine sõnnikust, sõimede puhastamine ja pesemine;
- „ 9 — lüpsmine;
- „ 11 — karja kojutulek, loomade puhastamine ja pesemine;
- „ 12 — jõu- ja haljassööda andmine;
- „ 13 — lüpsmine;
- „ 14—15 — puhkus;
- „ 16 — karja väljalaskmine karjamaale;
- „ 17.30 — ruumide koristamine, sõnniku väljaajamine;
- „ 18 — lüpsmine viiekordse lüpsi puhul;
- „ 21.30 — karja kojutulek karjamaalt. Jõusöötade ja mahlakate söötade andmine;
- „ 22 — lüpsmine.

Suureks puuduseks meie töös on see, et suvel oleme sunnitud lehmad kaks korda päevas ajama talvisesse karjalauta. Lehmade lüpsmiseks, söötmiseks ja puhkuseks kohandatud suviste varjualuste ehitamine karjamaadele mõjutaks tingimata toodangute veel suuremat tõusu. Teiselt poolt oleksid talvised karjalaudad pärast põhjalikku desinfitseerimist suve läbi vabad, mis etendaks suurt osa loomade haigestumiste vältimises.

Seda kõike arvestades me leiame, et meie ülesanne loomade suvise pidamise ratsionaliseerimises seisab lähemate aastate jooksul karjamaade parandamises ja suvilaagrite ehitamises loomade ööpäevaseks karjamaadel pidamiseks.

SÕODABAAS.

Sellele vaatamata et meie majandis praegu loodud sööda- baas ei ole üldse võrreldav varemate aastate omaga, on

vaja veel väga palju teha selleks, et suuta täielikult rahuldada karja kasvavat söödanõudlust. Võib öelda, et varem meil söödabaasi üldse ei olnud. Olemasolevat mõndkümmend hektaari põllumaad kasutati süsteemitult, külvikordi ei olnud, mitmeaastasi heintaimi ei külvatud, loomi karjatati metsaraiesmikel, karjamaale viivad teed olid väga halvad, mille tagajärjel lehmad sageli vigastasid jalgu ja isegi udarat. Me ei võinud leppida säärase olukorraga.

Meile oli selge, et tugev söödabaas, see on esimene nõue karja parandamiseks ja temalt suure toodangu saamiseks. Ainult tugeva söödabaasi loomisega me võime saavutada piimatoodangute tõusu suveperioodil. Selle ülesande eduka lahendamise eest oleme juba mitu aastat võidelnud ja võitleme ka tulevikus.

Meil on sisse viidud ühe- ja mitmeaastaste heinte külvid, kehtestatud mitmed külvitähajad (vikil-kaeral kuni kuus eri tähtaega). Me oleme juba täielikult kindlustanud lehmadele suveperioodiks haljassööda. Piimatoodangud on selle tõttu märgatavalt tõusnud. Enne heinaväljakülvikordade sisseviimist olid keskmised päevatoodangud ühe lehma kohta kogu karjamaaperioodi jooksul 15—16 kilogrammi piima, nüüd aga on need 17—20 kilogrammi.

Sovhoosi kõlvikute laialipillatus 11 iseseisvaks tükiks pidurdas suuresti söödabaasi edukat rajamist, seepärast oli vajalik maa-ala põhjalik ümberkorraldus. See töö pole veel lõpetatud.

Põhilised heinamaa-alad on seni veel laiali pillatud ja asuvad sovhoosist kaugel. Kõige kaugem maatükk asub sovhoosi keskusest 30 kilomeetrit eemal. Kaugel asuvad maatükid on luhad. Heina koristamine ja vedu nendelt maatükkidelt keskusse nõuab palju aega ja vaeva, mis tunduvalt tõstab toodangu omahinda.

Sovhoosi maad jagunevad järgmiselt: majandi üldsuurus on 1958 hektaari, sellest põllumaad 900 hektaari, looduslikke heinamaid 695 hektaari, metsa ja võsastikku 235,5 hektaari. Ulejäänud osa on teede, veekogude, hoonete, köögiviljaaedade ja soode all. See territoorium ei rahulda täielikult majandi söötade tarvet. Sovhoosi täielikuks varustamiseks kõigi vajalike söötadega on nõutav

sovhoosi söödabaasi põhjalik ümberkorraldus ja maa-alade vastav laiendamine.

Külvikordade all olevat pindala tuleb suurendada kuni 1300 hektaarini. Sovhoosis on sisse seatud kaks niidu-karjamaa- ja üks farmilähedane külvikord.

Farmilähedane külvikord asub sovhoosi keskuse läheduses, kõige kaugemad põllud on 1—1,2 kilomeetri kaugusel. Selle kauguse juures on võimalik külvikorda võtta kauget vedu mittekannatavaid ja tugevat väetust nõudvaid kultuure. Seepärast võtsime farmilähedasse külvikorda kartuli, turnepsi, punase porgandi, kaalika, valge peakapsa, heintaimed haljassöödaks, päevalille ja viki-kaerasegatise siloks. Selle külvikorra põldude pindala on 140 hektaari.

Arvestades karja nõudlust mitmesuguste söötade järele, selle nõudluse rahuldamise tähtaegu ja ühtlasi agrotehnilisi tingimusi, kehtestasime me selles külvikorras järgmise kultuuride järjestuse:

1. põld — talirukis talivikiga haljassöödaks (50%) ja viki-kaerasegatis siloks (50%). Ristik allakülv.
2. „ — esimese aasta ristik haljassöödaks.
3. „ — teise aasta ristik.
4. „ — kartul, porgand, kaalikas, kapsas.
5. „ — viki-kaerasegatis siloks.
6. „ — söödapeet, turneps.
7. „ — päevalill siloks.

Farmilähedase külvikorra põldude saagirikkusest oleneb tulevikus karja toodangute suurenemine. Peale selle vähendab juur- ja mugulviljade ning silo osa suurenemine loomade söödaratsioonides kahtlematult jõusöötade kulu- tust.

Teine külvikord, suurusega 430 hektaari, on niidu- karjamaa-külvikord (keskfarmi jaoks). Seoses üksikute maa-alade iseloomu ja erisustega on sisse seatud järgmi- sed karjamaa liigid: metsa-pargikarjamaa, püsiv parandatud looduslik karjamaa, püsiv kultuurkarjamaa ja vahelduv kultuurkarjamaa.

Kultuuride järjekord vahelduval kultuurkarjamaal on järgmine:

1. põld — suviteraviljad.
2. „ — „ heinaseemne allakülviga.
3. „ — 1. aasta hein (heinaks).
4. „ — 2. „ „
5. „ — 3. „ karjatamiseks.
6. „ — 4. „ „
7. „ — 5. „ „
8. „ — 6. „ „

Samasugune niidu-karjamaa-külvikord (kolmas) on sisse seatud farmi nr. 2 territooriumil.

Karjamaa-külvikordades kasutatakse järgmisi heinaliike: aasnurmikut, valget, punast ja rootsi ristikut, aasrebase-saba, inglise raiheina, punast aruheina.

Tänu külvikorra sisseviimisele ja agrotehnika paranemisele sööda hulk karjamaadel iga aastaga suureneb. Suurenemine toimub saakide suurenemise ja uudismaa ülesharimise arvel.

Teraviljade, heinte ning juur- ja mugulviljade saagid aastast aastasse suurenevad. Nii on 13 aasta jooksul, 1932.—1945. aastani, juurviljasaak tõusnud 168 tsentnerilt 345 tsentnerini hektaarilt, kartulisaak — 104-lt 190 tsentnerini ja teraviljade saagid 10,7-lt — 13,8 tsentnerini hektaarilt. Sama aja jooksul suurenes mitmeaastaste heinte all olev pindala 40 hektaarilt (1932. a.) 400 hektaarini (1945. a.).

Üksikud eesrindlased saavutasid 1948. aastal tera- ja juurviljade saagid, mis tunduvalt ületasid selle aasta plaaniga antud ülesanded. Kuid neid saavutusi ei ole veel võidud kinnistada majandi kui terviku kohta. Seepärast on praegu põllundustsehhi põhiliseks ülesandeks eesrindlaste kogemusi ära kasutades saavutada suuri toodanguid põllu-, heina- ja karjamaade kogupindalalt.

Meie töötame pingeliselt selleks, et täielikult varustada kogu meie karja kore- ja mahlakate söötadega. Kogu soovhoosi töötajate kollektiiv on veendunud selle ülesande edukas täitmisel.

AASTA LÄBI KARJALT ÜHTLASE PIIMATOODANGU SAAMIST KINDLUSTAVAD ABINÕUD.

Ühtlaste piimatoodangute saamine kogu aasta jooksul omab majapidamises suurt tähtsust. Tänu sellele läheneb loomakasvatustsehh tööstusettevõtte tüübile. Sellega kaob töö hooajalisus ja vajadus täiendava ajutise tööjõu kasutamiseks. Kaadritöölised, kes töötavad pidevalt täie koor-matusega, saavad aasta läbi suurt töötasu.

Kogu karja päevatoodangute ühtlust mõjutavad loomade õige söötmine ja poegimiste ühtlane jaotumine kuude järgi. Loomade hea hooldamine ja pidamine avaldavad suurt mõju ka piimatoodangu ühtlusele. Hästi organiseeritud karjamajandi õigeks tunnuseks on kõigi lehmade päevatoodangute ühtlus kogu aasta jooksul.

Kunagi oli meie palavaks sooviks saada lehmadel ühtlasi piimatoodanguid kogu aasta jooksul. See soov on nüüd täitunud, ja me peame seda suureks saavutuseks. Piimatoodang ühe aastalehma kohta on iga aastaga suurenenud, kusjuures üksikute kuude piimatoodangute vahetõrge vähenes, siis jälle näitas väikest suurenemist. Protsendilises vahetõrkes see vahe iga aastaga väheneb.

Piimatoodangute ühtluse kindlustamisel etendavad suurt osa karja sügisene üleminek laudaperioodile ja kevadine üleminek karjamaaperioodile.

Meie tööpraktikas on kehtestatud järgmine kord. Kevadel ei lase me karja enne välja, kui ilmad on muutunud püsivalt soojaks ja karjamaa kattunud hea rohuga. Rea aastate vältel on olnud karja väljalaskmise ajaks 1.—5. juuni. Karja väljalaskmise päeval on rohu kõrgus umbes 20 sentimeetrit. See rohikate asendab tunduva osa talvisest ratsioonist.

Esimestel päevadel pärast lehmade karjamaale laskmist on raske piimatoodanguid kõrgel hoida, sest et loomad värskete rohule pääsedes ei söö enam hea isuga heinu ja jõusöötasid üldse ei taha. Esimesel kuul pärast karja väljalaskmist kulub ühe lehma kohta keskmiselt 2—3 kilogrammi jõusöötasid päevas. Meelsamini söövad lehmad sel ajal suhkrutööstuse jäätmeid. Sellise väikese jõusöödakulutuse juures meie lehmade piimatoodangud siiski ei lange, sest esimesel kuul me karjatame loomi hästiarenenud rohukamaraga kultuurkarjamaadel. Juuli teisel poolel, kui viki-kaerasegatis on juba küllalt suureks kasvanud, anname lehmadele haljassöötat 10—20 kilogrammi päevas, olenevalt karjamaade olukorrast. Jõusöötasid ja suhkrutööstuse jäätmeid anname lehmadele kogu suve läbi. Kuivsöötade tarvitus tõuseb augusti lõpul ja septembris, kui rohi on juba märgatavalt kuivanud.

Septembri lõpul ja oktoobri algul karjamaade kehvenedes viime loomad järk-järgult üle talvistele ratsioonidele. Kuni lumetulekuni laseme lehmad veel 4—5 tunniks päevas karjamaale.

Teiseks abinõuks, mis tagab piimatoodangute ühtlust aasta jooksul, on range paaritusplaani täitmine. Iga karjalauda kohta on meil koostatud täpne paarituste plaan, märkusega selle kohta, millal ja missuguse pulliga tuleb üht või teist lehma paaritada. Loomade paarituste ühtlaselt kuude järgi jagamisega saavutasime karjas poegimise ühtlase jaotuse nii suvel kui ka talvel. Sellega oleme kõrvaldanud vasikatalitajate koormatuse üksikutel kuudel ja loonud normaalsed tingimused vasikate kasvatamiseks kogu aasta jooksul.

LEHMADE KINNIJÄTMINE.

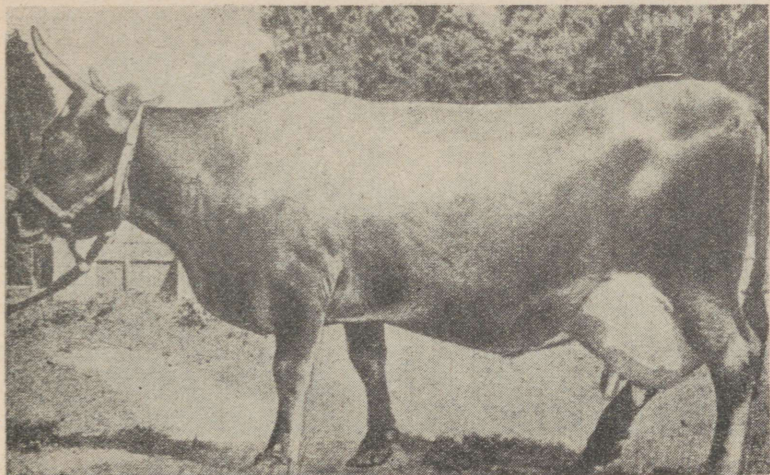
Lehmade õigeaegne ja õigesti kinnijätmine omab suurt tähtsust karja parandamises ja karja produktiivsuse tõstmises. Uhtlase normaalse laktatsiooniga lehmade juures on kinnijätmise aeg suures enamikus seotud paaritamisaajaga. Lehma paaritamise ja viljastumise aeg määrab laktatsiooni pikkuse ja kinnijätmise aja. Kõikide teiste võrdsete tingimuste juures lehma piimaand muutub ühele või teisele poole olenevalt paaritusajast, kinnisperioodi pikkusest ja lehma kinnijätmise töö kvaliteedist. Söötmise, pidamise ja hooldamise, samuti looma enese omaduste kõrval oleneb looma produktiivsus nendest väga tähtsatest tingimustest.

Oskus leida loomade vahel erinevusi, kasutada neid tõuaretustöös ja luua soodsad tingimused kasulike omaduste arendamiseks — kõik see moodustabki karja täiustamise ja tema produktiivsuse tõstmise töö aluse. Meile näib, et kõige mõjuvamaks relvaks loomakasvataja käes on tema oskus luua tingimused, mis kõige rohkem soodustavad iga üksiku looma jõudluse suurenemist.

Meie töökogemused kõnelevad sellest, et eri lehmadele ei tule mitte ainult koostada erisugused söödaratsioonid, vaid määrata ka erinevad paarituste tähtajad ja erinevad laktatsiooniperioodi pikkused. Enamik loomi karjas omab rea iseloomulikke erisusi.

Tuleb ära märkida, et mitmesuguste paaritustähtaegade ja laktatsioonide pikkuse määramises ei oma otsustavat tähtsust päeva või laktatsiooni jooksul saadava piima hulk, vaid laktatsioonikõvera iseloom ja looma tervislik seisund.

Selliste erisuste selgitamine ei ole raske. Arvestades lehma möödunud laktatsiooniperioodi režiimi positiivseid ja negatiivseid külgi, tuleb järgmise laktatsiooni saabumisel

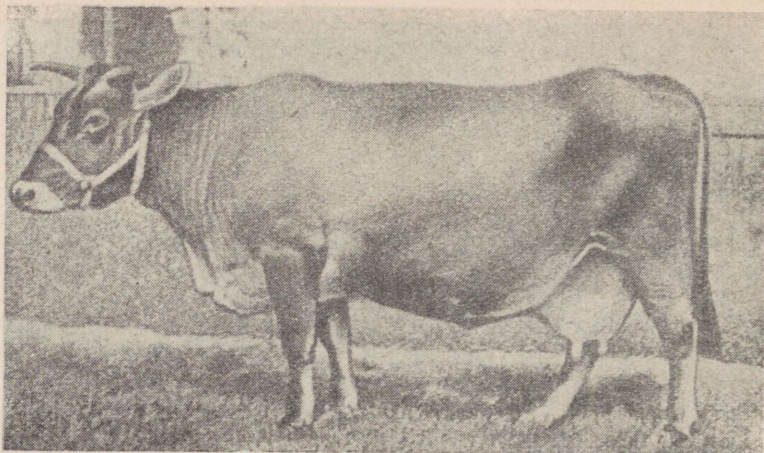

Rekordilehm Opõtnitsa. Sündinud 1929. aastal. Temalt on saadud 13 laktatsiooni jooksul 103 575 kilogrammi piima. Rasvaprotsent piimas — 3,78. Üheksanda 300-päevase laktatsiooni jooksul saadi temalt 11 583 kilogrammi piima. Opõtnitsa jätkab lakteerimist.

igati vältida varem tehtud vigu ja, selle vastu, tugevdada režiimi positiivseid külgi.

Lehmade paarituse tähtjad on meie majandis eri rühmade kohta erinevad. 3—5 tuhande kilogrammiliste piimatoodangutega lehma igasuguste laktatsioonikõverate juures ja suurte piimatoodangutega, kuid korrapärase laktatsiooniga lehma me paaritame, olenematult lehma vanusest, 55—70 päeva järel pärast poegimist. Suurte 6—13 tuhande kilogrammiliste piimatoodangutega lehma, kel on ühtlane laktatsioon, samuti raskelt kinnijäävaid lehma me paaritame 100—120 päeva järel pärast poegimist. Üksikuil juhtudel, kui rekordilehmad andsid eelmisel laktatsioonil kinnijätmise momendil veel 27—30 kilogrammi piima, paaritame neid isegi 140—150 päeva järel pärast poegimist.

Paaritustähtaegade määramine oleneb paljudest põhjustest. Esiteks tuleb igale lehmale võimaldada normaalse kestusega (60—70 päeva) kinnisperiood, teiseks luua lootele soodsad arenemistingimused ning kindlustada järgnev

Lehm Katja. Viienda laktatsiooni 300 päeva piimatoodang oli 8723 kilogrammi. Rasvaprotsent — 4,38. Eluskaal 644 kilogrammi. Kõikide laktatsioonide jooksul on saadud Katjalt 101 561 kilogrammi piima. (Lehm on pildistatud 18 aasta vanuselt.)

kõrge laktatsioon ja kolmandaks säilitada rekordilehmade hea tervis selleks, et pikendada nende kasutamisaega.

Enamik rekordilehmi annab kinnijätmise momendil, isegi pika vaheaja puhul poegimisest paarituseni, 350—360-päevase laktatsiooni juures 20—25 kilogrammi piima päevas. Näitena toome lehmade Nitka ja Kaska laktatsiooni (vt. tabel nr. 31).

Rekordilehmade laktatsiooni pikendamine on välja kutsutud sellest, et suurte, 30—35-kilogrammiste päevalüpsidega lehmade kinnijätmine on väga raske ja majanduslikult ebaotstarbekohane. Kõigepealt on 30—35-kilogrammiline päevatoodang paljude meie lehmade (mitterekordilehmade) suurim päevatoodang. Seepärast ei ole kasulik ära ütelda sellisest päevatoodangust, kuigi see rekordilehmade omaga võrreldes on väike. Teiseks, kui me hakkaksimegi mõnda lehmadest kinni jätma, see meil niikuinii ei õnnestu. Sel puhul tuleks jätta lehm ilma kinnisperiodita.

Seda paremal juhul. Sageli aga rikneb sellistel lehma-

Tabel nr. 31

Lehma nimi	Kinnisperioodi kestus enne poegimist (päevades)	300 päeva piimatoodang (kg)	Päevatoodangud laktatsioonikuude järgi (kilogrammides)					
			I	II	III	IV	V	VI
Nitka	50	12158	38,8	47,5	46,6	46,6	45,9	40,5
Kaska	—	11937	37,1	46,5	46,0	48,2	39,0	41,0

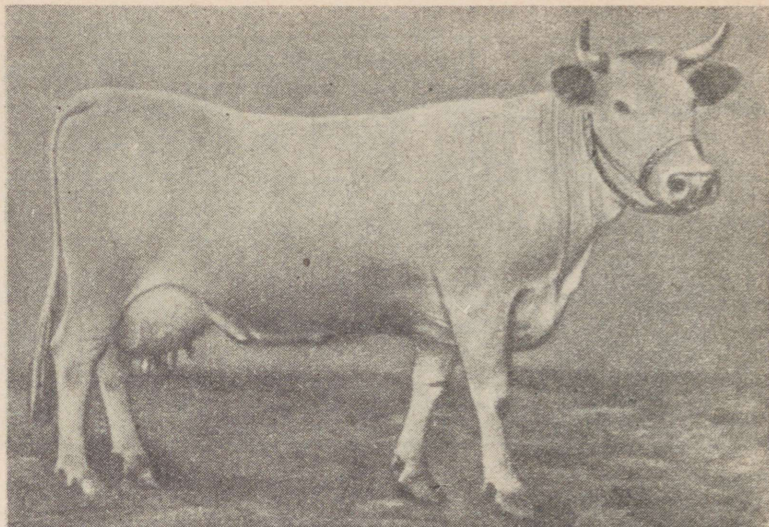
Tabel nr. 31 (järg)

Lehma nimi	Päevatoodangud laktatsioonikuude järgi (kilogrammides)						Kogu laktatsiooni piimatoodang (kg)	Päevatoodang kinnijätmise momendil (kg)
	VII	VIII	IX	X	XI	XII		
Nitka	37,5	37,1	34,3	31,3	28	26	13804	24,5
Kaska	38,3	25,3	34,1	31,4	29	27	13238	25,5

del nende varajasel kinnijätmisel üks või isegi kaks udaraveerandit. Ja kui udar pärast seda paranebki, siis väheneb lehmadel, kel ei olnud kinnisperioodi, järgmisel laktatsioonil piimatoodang mitte sadade, vaid tuhandete kilogrammide võrra. Peale selle saadakse nendelt lehmadelt nõrgad vasikad.

Võtame näitena lehm Nitka, kes andis kolmandal laktatsioonil 300 päeva jooksul 12 158 kilogrammi piima. Tema piimatoodang esimese laktatsiooni 300 päeva jooksul oli 6260 kilogrammi ja kogu esimese laktatsiooni 340 päeva jooksul andis ta 6831 kilogrammi piima. Teise laktatsiooni 300 päeva jooksul andis ta 8690 kilogrammi ja kogu laktatsiooni 338 päeva jooksul 9519 kilogrammi piima. Kolmanda laktatsiooni 300-ndal päeval saadi Nitkalt 30 kilogrammi piima ja kümnenda lüpsikuu keskmine päevatoodang oli 31,3 kilogrammi piima. Meie ei tea, kuidas toimiksid sel juhul teised zootehnikud, kuid meie eelistame lüpsa seda lehma igal laktatsioonil 335—360 päeva, selleks, et tema päevatoodang langeks kinnijätmise momendiks vähemalt 25—30 kilogrammini.

Poegimise ja paaritamise vaheajal indlevad rekordileh-

Lehm Svobodnaja, Silnaja ja Artisti tütar. Üheksanda laktatsiooni 300 päeva piimatoodang oli 10 287 kilogrammi. Eluskaal 690 kilogrammi. Svobodnaja on andnud kõikide laktatsioonide jooksul kokku 92 657 kilogrammi piima.

mad mitu korda. Esialgu me kartsimel, et lehmadel ei tiinestu. Kuid paljude aastate praktika on näidanud, et suuretoodangulised lehmadel tiinestuvad esimesel paaritusel, olgu vahepeal mööda lastud kas või kolm innaaega. Toome näitena meie paremaid rekordilehmasid Lenivaja, Orlitsa I, Kaska, Blagodati, Nitka, Marotška, Govorunja ja Vetka (nende piimatoodangud on 10—13 tuhat kilogrammi). Kõik nad paaritati 3.—4. indlemisel pärast poegimist ja tiinestusid esimese paaritamise järel; korduvasid paaritusi ei esinenud. Maailma rekordilehm Poslušnitsa II tiinestus kogu kasutusaja jooksul sovhoosis alati esimese paaritamise järel, välja arvatud vaid üks juhtum seitsmendal laktatsioonil, kus teda tuli teistkordselt paaritada.

Korduva paaritamise juhud on meie sovhoosis esinenud tavaliselt mitte 2.—3. innaaja möödalaskmise tagajärjel, vaid pärast rasket sünnitust ja päramiste peetust.

Kinnisperioodi pikkuse ja paarituse tähtaja me määrame igale lehmale eraldi. Nende küsimuste lahendamisel me püüame säilitada lehma hea tervise ning loodame saada temalt kogu kasutusaja jooksul rohkem piima ja järglasi. Seejuures ei ole meile tähtis üks üksikult võetud laktatsioon, mille jooksul saab suure piimatoodangu, vaid meile on tähtis pikendada lehma eluiga, saada rohkem vasikaid ja saada lehmalt rohkem piima kõikide laktatsioonide jooksul. Sooviga saada lehmalt suurimat piimatoodangut ongi seletatav iga lehma kohta individuaalselt määratav paaritustähtaeg ja kinnisperioodi pikkus. Ainult sel juhul, kui võetakse arvesse iga lehma erisusi, on võimalik saavutada tema juures piimatoodangute tõusu laktatsioonist laktatsiooni ja vältida lehma ahtrust.

Meie poolt näidatud paarituse ja kinnijätmise tähtaegu ei saa mehaaniliselt üle kanda kogu majandile. Isegi meie sovhoosis, nagu see nähtub toodud materjalist, on paaritustähtajad mitmesugustele loomadele väga erinevad. Need tähtajad muutuvad iga aasta ja iga looma juures, olenevalt piimatoodangute muutusest ja tervislikust seisundist.

Majandile on võrdselt kahjulikud nii väga varajane paaritamisaeg ja liig lühike kinnisperiood kui ka hiline paaritamine ja liig pikk kinnisperiood. Igal üksikul juhul, tuginedes oma kogemustele, me valime sellised paaritamise tähtajad ja määrame kindlaks niisugused laktatsiooni pikkused, millised tagavad meile kõige suuremad piimatoodangud, lehmade tervise säilimise ja rohkem järglasi lehma eluea jooksul. Lehma produktiivsust ei mõõdeta ühe, kuigi kõrge laktatsiooniga, vaid tema poolt eluea kõikide laktatsioonide jooksul toodetud piima ja temalt saadud järglaste alusel.

Näitena toome mõnede vanemate lehmade kohta saadud näitajad. Kuigi nende lehmade eluea toodang on madalam kui noortel, paremates tingimustes üleskasvatatud lehmadel, on nende näitajad siiski mitmekesisemad ja seepärast mitmeti õpetlikumad. Sellistelt lehmadel võib alati saada suurt toodangut, kui neile luuakse rahuldavad söötmis- ja pidamistingimused ja kui nende hooldamine on normaalne.

Lehm Silnaja produktiivsus. Silnaja sündis 25. juulil 1925. a. Esimest korda paaritati ta 1927. aastal

22 kuu vanuselt. Kuni 1940. aastani andis ta majandile 13 vasikat. Selle aja jooksul oli üks nurisünnitus kaksikvasikate puhul. Tema piimatoodangud olid järgmised:

Tabel nr. 32

Lehm Silnaja toodangud aastate järgi.

Laktatsioon	Laktatsiooni kestus (päevades)	Piimatoodang laktatsiooni jooksul (kg)	Toodang 300 päeva jooksul (kg)	Eelneva kinnisperioodi pikkus (päevades)
1. (1928. a.)	317	2691	2651	—
2. (1929. a.)	333	3789	3523	51
3. (1930. a.)	304	3484	3476	29
4. (1931. a.)	312	2581	2549	44
5. (1932. a.)	312	3064	3001	54
6. (1933. a.)	273	2936	—	81
7. (1934. a.)	328	5039	4839	74
8. (1935. a.)	300	5148	5148	62
9. (1936. a.)	256	3093	—	—
10. (1937. a.)	323	6786	6579	82
11. (1938. a.)	475	9473	7089	62
12. (1939. a.)	345	7772	7177	58

Kõikidest saadud järglastest (13 vasikat) oli Silnajal ainult kaks lehmvasikat: Sima ja Svobodnaja. Kõik ülejäänud olid pullid. Mõlemad tema tütreid olid õige suure piimanniga lehmad: Sima andis kuuenda laktatsiooni jooksul 9720 kilogrammi ja Svobodnaja kolmanda laktatsiooni jooksul 9088 kilogrammi piima. Silnajal, Simal ja Svobodnajal on kõigil suure rasvasisaldusega piim — 4—4,6%. Silnajalt saadi 21. märtsist 1928 kuni 1. märtsini 1941 58 810 kilogrammi, Simalt 1. juulist 1933. kuni 1. märtsini 1941 51 827 kilogrammi ja Svobodnajalt 17. detsembrist 1935 kuni 1. märtsini 1941 33 527 kilogrammi piima.

Lehm Lenivaja. Esimest korda paaritati 1933. aasta oktoobris. Tema piimatoodangud laktatsioonide järgi olid järgmised:

Lenivaja piimatoodangud aastate järgi
(kilogrammides).

Laktatsioonid	Laktatsiooni kestus (päevades)	Toodang laktatsiooni jooksul (kg)	Toodang 300 päeva jooksul (kg)	Kinnis- perioodi pikkus (päevades)
1. (1934. a.)	364	4 874	4 155	—
2. (1935. a.)	367	5 559	5 029	41
3. (1937. a.)	354	9 566	8 473	61
4. (1938. a.)	400	12 357	10 349	52
5. (1939. a.)	371	13 319	11 072	66
6. (1940. a.)	323	12 758	12 198	61

Lenivajalt saadi 9. augustist 1934 kuni 1940. aastani 6 vasikat. Et selle lehma piimajõudluse üle objektiivsemalt otsustada, arvestame välja tema keskmise päevatoodangu ühe kalendripäeva kohta, alates tema esimesest poegimisest kuni 1. märtsini 1941. Ajavahemikus 9. augustist 1934 kuni 24. aprillini 1941, s. o. 2450 kalendripäeva jooksul saadi Lenivajalt 58 433 kilogrammi piima ehk 24 kilogrammi iga päeva kohta.

Võrdluseks toome meie karja väljapaistvate lehmade piimatoodangud. Maaailma rekordilehmalt Poslušnitsa II saadi 2604 päeva jooksul (välja arvatud haiguse periood) 50 965 kilogrammi piima ehk keskmiselt 19,4 kilogrammi ühe kalendripäeva kohta. Poslušnitsa II tütrelt, lehm Pomoštšnitsalt, saadi 1623 päeva jooksul 34 005 kilogrammi piima, s. o. keskmiselt 20,9 kilogrammi päeva kohta.

Meie sovhoosi karjas on praegu rida lehmi, kellelt on saadud veel rohkem piima ja suur arv järglasi. Nii näiteks saadi Vetkalt 3779 kalendripäeva jooksul 75 460 kilogrammi piima ehk 20 kilogrammi iga päeva kohta; sama aja jooksul saadi temalt 7 vasikat. Lehm Orlitsa I-lt, 1940. aasta üleliidulise põllumajandusnäituse šviitsi tõu tšempionilt, saadi 2082 päeva jooksul 51 979 kilogrammi piima ehk 25 kilogrammi iga päeva kohta. Arvates esimesest poegimisest kuni 1. märtsini 1941 saadi temalt 6 vasikat.

Lehm Minerva piimatoodang aastate järgi
(kilogrammides).

Laktatsioon	Poegimise aeg	Laktatsiooni kestus (päevades)	Toodang laktatsiooni jooksul (kg)	Toodang 300 päeva jooksul (kg)	Eelmise kinnisperioodi pikkus (päevades)
1	26. VIII 1930	346	3396	2214	—
2	1. IX 1931	302	1877	1870	55
3	3. IX 1932	299	2634	2634	68
4	10. IX 1933	310	2613	2597	71
5	17. X 1934	340	4789	4460	57
6	29. XI 1935	410	7913	6211	62
7	18. III 1937	335	8747	7644	64
8	20. IV 1938	343	8977	8439	65
9	27. V 1939	335	8065	7664	57
10	19. VI 1940	315	7128	6894	56
11		387	6989	6122	58

Väga suured piimatoodangud saadi lehmadel ka kolmandal ja neljandal laktatsioonil. Nii saadi keskmiselt iga päeva kohta, arvates esimesest laktatsioonist kuni 1. märtsini 1941. aastal, lehm Nitkalt 25, Govorunjalt 22,2 ja Blagodatilt 23,3 kilogrammi piima.

Lõpuks toome lehm Minerva toodangu näitajad. Minerva sündis 3. märtsil 1928. aastal. Esimest korda paaritati ta 15. oktoobril 1929. a., s. o. 1 aasta 7 kuu ja 12 päeva vanuselt. Esimest korda poegis ta 26. juulil 1930. a. Kokku saadi Minervalt 10 vasikat (vt. tabel nr. 34).

26. augustist 1930 kuni 1. märtsini 1941, s. o. 4377 päeva jooksul, saadi Minervalt 63 128 kilogrammi piima, rasva-protsendi juures 4,0—4,16, ehk keskmiselt 14,4 kilogrammi piima päevas.

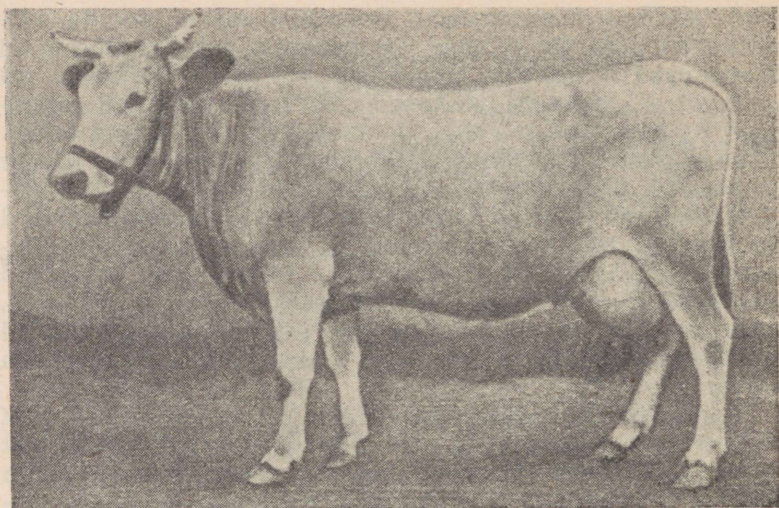
Neid näiteid tuues me sooviksime, et iga majand pööraks rohkem tähelepanu loomade individuaalsete omaduste mitmekesisusele. Et loomad juba iseenesest on erinevad, ei tohi zootehnilisi abinõusid standardselt rakendada. Selleks, et saada loomadelt rohkem toodangut, tuleb igal üksikul juhul luua nende individuaalsete omaduste arenemi-

seks vajalikud tingimused. Seepärast me ei poolda sää-
raste abinõude järjekindlat rakendamist, mis kindlustaksid
ühesugused (kõikidele lehmadele või ühele lehmale eri
aastatel) laktatsiooni pikkused, võrdsed vaheajad poegi-
mise ja paaritamise vahel ja ühesugused kinnisperioodid.
Mitmesuguste perioodide keskmised näitajad on ainult
keskmised, s. o. kunstlikult väljatoodud näitajad. Ja kui-
võrd looduses ei esine keskmisi kunstlikke lehmi, sedavõrd
on tegeliku töö juures loomadega suurem enamik juhtu-
meid keskmisest kõrvalekalduvad. Kõik need perioodid
igal üksikul juhul tuleb kooskõlastada looma seisundiga,
määrates nad nii, et nad looma organismi tegevust ei
pidurdaks, vaid õhutaksid teda andma rohkem kasulikku
toodangut.

Paaritusaja ja sellega koos ka järgneva laktatsiooni
pikkuse planeerimisel ei tohi kunagi unustada, et pärast
seda laktatsiooni järgneb uus, mis peab samuti välja
paistma kõrgete näitajate poolest. Meile on vahel arusaa-
matud eriteadlaste nõuded pidada kinni keskmistest nor-
midest laktatsiooni kestuse (300 päeva), paaritustähtaja ja
kinnisperioodi pikkuse määramisel. Meile näib, et säärane
orientatsioon on pidurdajaks produktiivsuse tõstmisel. Siin
ei tohi olla ühesuguseid tähtaegu erineva produktiivsusega
lehmade jaoks.

Suuretoodanguliste lehmade kinnijätmine peab toimuma
zootehniku range kontrolli all. Õige ja õigeaegne lehmade
kinnijätmine valmistab neid ette uueks laktatsiooniks ja
soodustab toodangute tõusu, kuna, vastupidi, lehmade eba-
õige kinnijätmine põhjustab piimanäärme normaalse tege-
vuse häireid. Selle tagajärjel väga sageli lehmal osa udarat
lakkab täielikult piima moodustamast, ja see, nagu teada,
viib märkimisväärsele toodangu langusele järgneval lak-
tatsiooniperioodil.

Töoliste ergutamiseks ja eriti hea töö organiseerimi-
seks on meie majandis rakendatud lehmade kinnijätmisel
tükitöötasu normid. Olenevalt lehmade kinnijätmise kee-
rukusest, maksame lüpsjaile iga õigesti kinnijäetud lehma
pealt 10—50 rubla. Üksikjuhtudel, lehmade-tšempionide
hooldamise puhul, maksame isegi sada rubla. Lüpsja töö
kvaliteedi üle me otsustame pärast lehma poegimist. Töö

Lehm Silnaja, Simpatia tütar. Kaheteistkümnenä laktatsiooni 300 päeva jooksul andis 7089 kilogrammi piima. Rasvaprotsent — 4,37. Eluskaal 580 kilogrammi.

hindamisel arvestame järgmisi asjaolusid: 1) lehma udara seisukorda, 2) üldist tervislikku seisundit, 3) kinnijätmise kestust, 4) päevast piimatoodangut kinnijätmise algul, 5) kinnijätmise õigeaegsust, s. o. kinnijätmise graafiku täitmist. Normaalselt kinnijäetud lehmale peab udar olema täiesti korras. Kinnisperiood ei tohi olla pikem ega lühem zootehniku poolt määratud ajast.

Selleks, et lehma õigeaegselt kinni jätta, paaritada ning poegimiseks ette valmistada, antakse brigadiirile igas kuus kinnijätmisele ja paaritamiseks määratud lehmade nimekiri. Peale selle on brigadiiril nimekiri nende lehmade kohta, kes peavad selles kuus poegima. Samuti antakse brigadiirile nende lehmade nimekiri, kes tuleb kinni jätta järgmises kuus. Näitena toome karjalauda nr. 2 brigadiiri tähtaegade tabeli (vt. lk. 167). Sellised tähtaegade tabelid antakse ka teistele brigadiiridele. Nendest juhindudes väldivad brigadiirid töös kõiki ebasoovitavaid asja-

olusid ja töö kulgeb rangelt plaanis ettenähtud korra kohaselt.

Lehma kinnisperioodi pikkuse määramisel arvestatakse tema tervist, toitumust, möödunud laktatsiooni pingelisust ja järgmisel laktatsioonil oodatavat toodangut. Kinnisperiood määratakse tavaliselt varakult kindlaks, juba lehma paaritamise tähtaja määramisel.

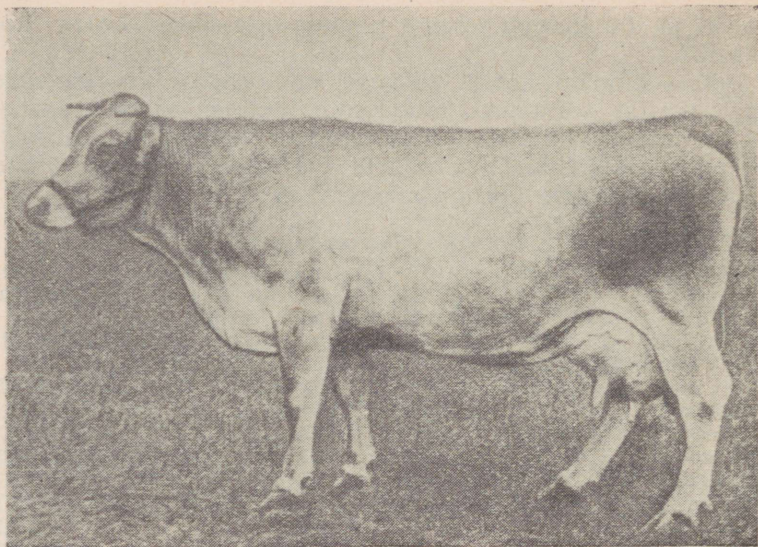
Karjalauda nr. 2 brigadiiri tähtaegade tabel veebruarikuuks.

Lehmade poegimised		Lehmade paaritamine	
1. Kraša I	28. II	1. Paaritada pull	Neptuniga
2. Molva	28. II	lehm	Kralja II
3. Struna	24. II	Märtsis jätta kinni	järgmised
Veebruaris jätta kinni järgmised lehmad:		lehmad:	
1. Ljuza	3. II	1. Papka	3. III
2. Meeri	24. II	2. Serga	7. III
3. Loza	13. II	3. Kotska	10. III
4. Pevitsa	14. II	4. Mira	10. III
5. Hina	14. II	5. Mina	12. III
6. Muhha	18. II	6. Funktsia	14. III
7. Litsemerka	18. II	7. Baza	14. III
8. Pokornaja	23. II	8. Kanva	14. III
9. Plata	26. II	9. Opasnaja	26. III
10. Sabina	28. II	10. Narjada	28. III
		11. Pompa	31. III

Zootehnik A. Mitropolskaja

Iga lehma kohta on majandil läbiviidavate abinõude plaan, kus on projekteeritud ka toodang laktatsiooni jooksul. Elu toob loomulikult nendesse plaanidesse muudatusi ja nende muudatuste iseloomule (kui suurel määral nad mõjusid produktiivsusele) vastavalt me täpsustamegi plaanide kavandeid.

Plaanis me määrame iga lehma kinnisperioodi pikkuse 60—70 päevale, tegelikult aga ei peeta iga lehma juures nendest tähtaegadest kinni ja kinnisperioodi pikkus kõigub tavaliselt 45—80 päeva vahel. Harvadel juhtudel, kui lüpsja ei pea reeglitest täpselt kinni ja lehma poegimise ja paaritamise vaheaeg on ülemäära lühike, lüheneb kinnisperioodi pikkus 10—15 päevale. Säärased juhud esinevad tavaliselt väga suure piimaanniga lehmade kinnijätmisel, kus piimanääre kinnijätmisel isegi kõige äärmisemate abinõude kasutuselevõtmisel ei lõpeta oma tegevust. Neid

Lehm Rezvaja. Teise laktatsiooni 300 päeva piimatoodang oli 8552 kilogrammi. Rasvaprotsent — 3,82. Eluskaal 800 kilogrammi.

juhtumeid on esinenud meie praktikas väga vähe, kuid nad on õpetlikud ja on ebaõige paaritamistähtaja määramise objektiivseiks näitajaks.

Lehmade kinnijätmine kõigub, olenevalt nende individuaalsetest omadustest, 3—40 päevani. Millal tuleb lehmad kinni jätta? Selle küsimuse lahendamiseks ei ole meil kõikide lehmade kohta võrdseid norme. Kõik tähtajad määratakse eraldi iga üksiku looma kohta. Teades lehma paaritamise tähtaega ja tema kinnijätmiseks vajaliku aja pikkust, me määramegi tema kinnijätmise alguse kalendrilise tähtaja.

Toome näite. Lehm Opõtnitsa poegis 29. oktoobril, paaritati 20. jaanuaril ja peaks poegima 1. novembril. Möödunud laktatsiooni kinnisperiood oli 84 päeva. Vastavalt lehma omadustele määrati temale kinnisperioodi pikkuseks 60 päeva. Eelmisel laktatsioonil kuulus lehma kinnijätmiseks 20 päeva. See aeg võeti ka käesoleval aastal

orienteerumise aluseks. Liites kinnijätmise päevade arvu (20 päeva) kinnispäevade arvuga (60 päeva) saame $20+60=80$ päeva. Järgmine poegimine peaks olema 1. novembril. Määrame kuupäeva, millal peaks alustama lehma kinnijätmist: 1. november — 80 päeva = 12. august.

Lehmade kinnijäämise kiiruse järgi võib neid jaotada nelja tüüpi.

Esimese tüüpi hulka arvame ebaühtlase laktatsiooniga lehmad, sõltumatult nende aastasest piimatoodangust. Enamik seda tüüpi lehma lüpsab 7—9 kuud ja jääb laktatsiooni lõpul ise kinni. Neid lehma me ei jäta kinni, vaid ainult kontrollime nende udara seisukorda.

Näitena toome iseenesest kinnijäävate lehmade Mira, Obida, Jagodka ja Borba produktiivsuse näitajad (vt. tabel nr. 35). Nendel lehmadel on vahe suurima päevatoodangu ja päevatoodangu vahel laktatsiooni lõpul erakordselt suur. Suurim päevatoodang tõuseb neil 49 kilogrammini päevas ja päevatoodangud laktatsiooni lõpul langevad 1—2 kilogrammini.

Tabel nr. 35

N ä i t a j a d	Mira (2. lakt. 344päeva)	Obida (2. lakt. 335päeva)	Jagodka (2. lakt. 261päeva)	Borba (3. lakt. 271päeva)
Toodang laktatsiooni jooksul (kg)	5456	7327	5197	7317
Suurim päevatoodang (kg)	30	46	30	49
Päevatoodang kinni- jätmise momendil (kg)	1,5	2	1,5	1
Mitu päeva jäeti lehma kinni	Jäid ise kinni			
Kinnisperioodi pikkus (päevades)	109	116	71	154

Toome lehmade Mira, Obida, Jagodka ja Borba päevased piimatoodangud laktatsiooni viimase kuu kohta (vt. tabel nr. 36). Selliseid lehma on meie karjas vähe (7—10). Meie lülitame nad karjast välja. Majandisse jäänud lehmad on rohkem katsete objektiks (nende erisuste uurimiseks) kui majanduslikuks kasutamiseks. Seda tüüpi lehmad ei ole

võimelised suurt toodangut andma ja nende paljundamine majandis pole soovitatav.

Teise tüübi hulka me arvame suurte toodangutega ja ühtlase laktatsiooniga lehmad, kes on kergesti kinnijäetavad, kuigi nende piimatoodangud kinnijätmise algul on 20—23 kilogrammi päevas. Neid lehmi me jätame kinni 10—12 päeva. Toome näitena lehm Nitka kinnijätmise.

Kinnijätmist alustati 22. detsembril. Päevatoodang oli sel perioodil 24,5 kilogrammi piima. Nitkat lüpsiti kolm korda päevas. Kinnijätmise esimesel päeval jäeti söödaratsioonist välja mahlakad ja jõusöödad ning lehmale anti ainult heina. Lehma hakati lüpsma kaks korda päevas. Esimesel kinnijätmise päeval saadi Nitkalt 18 kilogrammi piima, 2. ja 3. päeval 8, 4. ja 5. päeval 3, 6. päeval 2,5 ja 7. päeval 2 kilogrammi piima. 8. päeval Nitkat ei lüpsitud, 9. päeval saadi 2 kilogrammi piima. Pärast seda lehma ei lüpsitud, kontrolliti ainult udara seisukorda. Kinnisperiood kestis 59 päeva. Teist tüüpi lehmi on karjas rohkesti. Meie arvamise järgi on see aretuseks kõige parem loomade tüüp.

Tabel nr. 36

Kuu-päevad	Mira	Obida	Jagodka	Borba	Kuu-päevad	Mira	Obida	Jagodka	Borba
1	5,5	14,5	9	3,5	16	3	12	7	2
2	5	13	9	3,5	17	3	11	7	2
3	5	13	8,5	3	18	3,5	12	4	2
4	4	14	8,5	3	19	2	8	4,5	2
5	4	14	7,5	3	20	3	10	4	2
6	3	14	8,5	3	21	3	8	3	2
7	3	15	10	2,5	22	2	9	2,5	1,5
8	3,5	13	10	2	23	2	9	3	1,5
9	3	12	7	1,5	24	2	8	2	1,5
10	3	12	7	1,5	25	2	7	2,5	1
11	3	12	7	2,5	26	1,5	3	2	0,5
12	3	12	7	2,5	27	1,0	2	1,5	0,5
13	3	14	5,5	2,5	28	—	—	—	—
14	3	10	6	2,5	29	0,5	1	1	0,2
15	3	12	6	2,5	30	—	—	—	—

Kolmanda tüübi hulka me arvame suurte aastatoodangute ja ühtlase laktatsiooniga, kuid raskesti kinnijäetavad lehmad. Selliseid lehmi me jätame kinni vähemalt 30—40 päeva.

Näitena toome lehm Bira laktatsiooni ja kinnijätmise andmed. Tema piimatoodang viienda laktatsiooni 359 päeva jooksul oli 9112 kilogrammi, 300 päeva jooksul 8094 kilogrammi. Suurim päevatoodang oli 36 kilogrammi. Eelnev kinnisperiood kestis 69 päeva. Poegimise ja paaritamise vaheaeg oli 127 päeva. Päevane piimatoodang 330, laktatsioonipäeval oli 20,6 kilogrammi.

Keskmised päevatoodangud laktatsioonikuude järgi olid järgmised:

Tabel nr. 37

Lehm Bira päevalüpsid (kilogrammides).

Jrk. nr.	Nimi	30 Päeva piimatoodang	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
1	Bira	8094	26,4	34,7	33,1	31,9	28,6	27,7	24,1	21,5	20,6	21	20,6	154

Neljanda tüübi hulka me arvame sellised sovhoosi lehmad, kelle juures meil ei õnnestu lõpetada piima eritamist. Varem me jätsime neid lehmi kinni kuni poegimise momendini, kuid tagajärjetult. Viimasel ajal püüame alandada nende päevast piimatoodangut 4—8 kilogrammini ja edasi neid enam ei lüpsa. Nendel ei kogune udarasse palju piima, kuid see ei kao ka kuni poegimise momendini.

Sellest hoolimata seda tüüpi lehmadel udar ei rikne sinna jäänud piima tõttu. Teise ja kolmanda tüübi lehmadel aga tekitab vähemgi lüpsmata jäänud piim udara tihkestumise ja riknemise.

Kõik need lehmad, keda me ei saa kinni jätta, annavad eranditult suuri, 7—8 tuhande kilogrammilisi piimatoodanguid. Viimasel ajal on meile selgunud, et selliseid lehmi võib rikkalikult sööta juba sel momendil, kui nende päevane piimatoodang langeb 6—8 kilogrammini. Rikkalik

Lehm Bira kinnijätmine.

Päevad kinni- jätmise algusest	Päeva- toodang (kg)	Päevad kinni- jätmise algusest	Päeva- toodang (kg)	Päevad kinni- jätmise algusest	Päeva- toodang (kg)
1	20,6	11	19	21	7
2	20	12	18,5	22	11,5
3	19	13	18,5	23	12
4	18,5	14	18,5	24	12
5	20	15	19	25	9
6	20	16	12,5	26	—
7	19	17	13	27	9
8	18,5	18	10	28	—
9	18,5	19	9	29	—
10	19	20	6	30	6
				31	—

söötmine ei põhjusta nende juures piimaanni suurenemist. Selle eriomaduse avastamine lubas meil jätta ka nendele lehmadele normaalse kinnisperioodi, mis meil varemalt kaua ei õnnestunud.

Seda tüüpi lehmade päevatoodangute vähenemine nende kinnijätmisel viimase laktatsioonikuu jooksul on antud tabelis nr. 39.

Seda tüüpi lehmadel pärast poegimist udar väga tugevasti piimaga ei täitu; nende udara seisukoht on niisugune, nagu see on lehmadel tavaliselt 4—5-ndal laktatsioonikuul. Alles mõne päeva järel pärast poegimist udar täitub piimaga ja muutub iseloomulikuks vastpoeginud lehma udarale.

Meie karjas on ka selliseid lehmi, kelledel udar kinnijätmisel ei „kuiva“ ühtlaselt kõigis neljas udaraveerandis. Nii näiteks on lehm Lenivajal (kelle piimatoodang on üle 12 000 kilogrammi) üks udaraveerand teistest tugevamini arenenud ja lehma kinnijätmisel „kuivab“ ta terve kuu või isegi poolteise võrra teistest hiljem. Kogu laktatsiooni jooksul tuleb seda udara veerandit lüpsa teisiti kui teisi; võtta pihku mitte ainult nisa, nagu tavaliselt, vaid haarata kaasa ka osa udarat. See veerand tühjeneb teistest hiljem ja

annab alati rohkem piima. Lehm Lenivajat me hakkame kinni jätma 3 kuud enne poegimist, kui tema päevalüps on 25 kilogrammi piima.

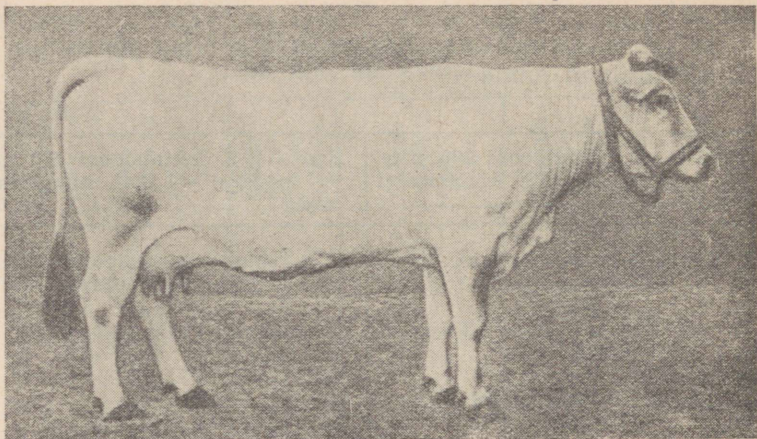
Tabel nr. 39

Pavlina, 5. laktatsiooni 300 päeva toodang — 9221 kilogrammi piima	Kraša I, 6. laktatsiooni 300 päeva toodang — 7841 kilogrammi piima
1.—10. kinnijätmispäevani, 23—16 kilogrammi piima	1.—16. kinnijätmispäevani 18,5—17,5 kilogrammi piima
11.—20. päevani 16,0—8 kilogrammi	17. päeval — kilogrammi
21. päeval 8 kilogrammi	18. " 7 "
22. " 10 "	19. " — "
23. " — "	20. " 6 "
24. " 6 "	21. " — "
25. " — "	22. " 7 "
26. " 6 "	23. " — "
27. " — "	24. " — "
28. " — "	25. " 4 "
29. " 8 "	26. " — "
30. " 3 "	27. " — "
	28. " 5 "
	29. " — "
	30. " 4 "

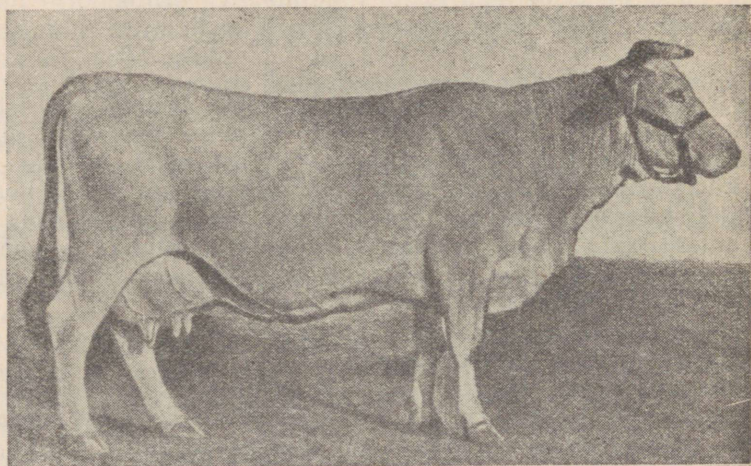
Teiseks väljapaistvaks lehmaks meie karjas on lehm Karolina. Seda lehma ei õnnestu esimese massaaži järel kunagi täielikult tühjaks lüpsa. Pärast seda, kui ta on „kätte andnud“ osa piimast ja ülejäänud osa kinni peab, tuleb udarat korduvalt masseerida. Ainult pärast seda ta „annab kätte“ kõik udarasse kogunenud piima. Viimane näide tõendab seda, et lehmade kinnijätmisel ei tohi piirduda palja lüpsmisega, ilma udara massaažita.

Suurim osa meie karjast kuulub kahe keskmise—teise ja kolmanda tüübi lehmade hulka.

Esimest tüüpi, lühikese laktatsiooniga, seitsmendal-kaheksandal kuul iseenesest kinnijäävaid lehmi on meie majandis vähe. Säärased lehmad, kui ülesseatud sihile mitte vastavad, me lülitame karjast välja. Need lehmad annavad laktatsiooni esimesel kolmel-neljal kuul suuri, 40—45 kilogrammi tõusvaid päevatoodanguid, seejärel nende päevalüpsid järsult langevad ja laktatsiooni lõpuks annavad nad

Lehm Golubka II. Kuuenda laktatsiooni 300 päeva piimatoodang oli 7482 kilogrammi. Rasvaprotsent — 4,39. Eluskaal 653 kilogrammi.

Lehm Lenivaja. Viienda laktatsiooni 371 päeva jooksul andis 13 319 kilogrammi piima. Kõikide laktatsioonide jooksul on saadud temalt 98 977 kilogrammi piima.

vaid 5—7 kilogrammi piima päevas. Kuigi nende lehmade piimatoodangud tõusevad 5—7 tuhande kilogrammini aastas, on need tavaliselt madalamad kui ühtlase laktatsiooniga lehmadel.

Esimest tüüpi lehmade piimatoodangute vähenedes vähenetakse järk-järgult ka nende jõusootade annuseid. Kui piimatoodangud on alanenud 5—8 kilogrammini päevas, jäetakse jõusöödad ratsioonidest hoopis välja ja lehmadele antakse vabalt heinu ja veidi silo. Säärase ratsiooni juures me jätame lehma kinni.

Neljandat tüüpi lehma on majandis vähe. Neil kõigil on väga ühtlane laktatsioon. Nende kinnijätmiseks on nõutav neid teenindava personali suur tähelepanelikkus ja oskus.

Kõik meie väljapaistvad rekordilehmad kuuluvad teise ja kolmandasse lehmade tüüpi.

Lehmade kinnijätmise kestusele avaldab suurel määral mõju laktatsiooni pikkus. Mida lühem on ühtlase laktatsiooniga lehmade laktatsioon, seda raskem on neid kinni jätta.

Suuretoodanguliste lehmade kinnijätmisel omab suurt tähtsust õige lüpsmine. Meie majandis lüpstakse kõiki lehma nende kinnijätmise perioodil täpselt samuti nagu neid lüpsiti kogu laktatsiooniperioodi jooksul. Enne ja pärast lüpsmist lehma udarat masseeritakse. Mõnedel lehmadel masseeritakse udarat ka lüpsi kestel. Kõik kinnijäetavad lehmad lüpstakse täiesti tühjaks. Kinnijätmise perioodil on kõige ohtlikum lehma udara mittetäielik väljalüpsmine. Suure enamiku lehmade juures võib isegi vähene udarasse jäetud piimahulk tekitada udara tihkestumist ja takistada kinnijätmise normaalset käiku. Meie majandis on kehtetatud järgmine kord: kui on asutud lehma lüpsmisele, siis tuleb ta tingimata tühjaks lüpsa, ja selleks on nõutav udara masseerimine. Lehma lüpsmisel ilma udara masseerimiseta jääb osa piima välja lüpsmata.

Udara massaaž võimaldab õigeaegselt ja täpselt kontrollida suuretoodanguliste lehmade kinnijätmise käiku. Peale selle aitab udara massaaž vältida igasuguseid ebasoovitavaid nähtusi, nagu piima kokkuminekut ja roiskumist kinnijätmise lõpp-perioodil, kui üksikute lüpside vahel määratakse võrdlemisi pikad vaheajad.

Lehmade kinnijätmisel me mõjutame neid kõigi meie kasutada olevate abinõudega. Laudaperioodil paigutame nad tavaliselt uuele kohale, harilikult karjalauda otsa äärmistele asemetele. Sellega me taotleme kaht eesmärki: esiteks muudame lehma tavalist ümbruskonda, selleks, et lehm vähendaks võimalikult tugevasti piimatoodangut, teiseks kergendab lehma paigutamine äärmistele asemetele rea söötade, nagu praaga, peetide ja jõusööda, ärajätmist tema ratsioonist.

Me söödame kinnijätmise perioodil kõiki lehmi eranditult ainult heintega. Raskesti kinnijäetavate lehmade jaoks valime vähem toitvad heinad või anname neile isegi põhku.

Kui lehm ka säärase söötmise puhul ei vähenda piima eritamist, siis rakendame viimase, kõige karmima abinõu: piirame lehma joogivee hulka.

Kinnislehmade jalutamalaskmine, puhastamine ja pesemine toimub lüpsikarja jaoks kehtestatud hariliku korra kohaselt. Kinnijäetavad lehmad laseme jalutama koos kinnislehmadega. Jalutamisaja kestus on umbes 2 tundi.

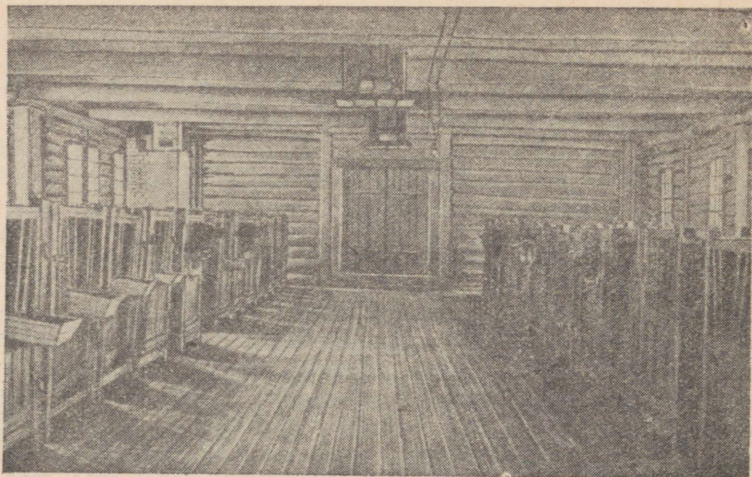
Sellest päevast alates, kui lehm hakkab udarast piima asemel erituma kleepuv vesine vedelik, s. o. kui lehm on täielikult kinni jäetud, viime ta söödaratsiooni järk-järgult jõusöödad, silo ja juurvilja.

NOORKARJA KASVATAMINE.

Suuretoodangulise looma kujundamisele avaldavad otsustavat mõju tema üleskasvatamise tingimused, alates tema sündimise momendist. Meie algkarja lehmad, kes kõik on kasvanud halbades oludes, ei saanud ka hiljem, isegi heade söötmingimuste juures näidata vajalikku jõudlust, kuid meie poolt üleskasvatatud nendesamade lehmade tütreid andsid juba esimese ja teise poegimise järel oma emadega võrdseid või isegi nendest suuremaid piimatoodanguid.

Seda nähtust ei saa seletada ainult tõulisusega, sest ka algkarjas oli mõni kõrge veresusega lehm. Võtame näiteks nii kõrge piimarasvasusega lehma nagu Simpatia, kelle suurim toodang oli 2927 kilogrammi piima. Tema tütreid Shema, Silnaja ja Sirena ületasid juba 1.—2. laktatsioonil ema toodangu ja andsid 3.—4. laktatsioonil 7727—10 540 kilogrammi piima. Teine näide: lehm Modnitsa andis viiendal laktatsioonil 3899 kilogrammi piima ja tema tütreid Maika, Modnaja ja Moda andsid: esimene viiendal laktatsioonil — 10967 kilogrammi, teine neljandal laktatsioonil — 6898 kilogrammi ja kolmas teisel laktatsioonil — 6466 kilogrammi piima.

Praegu ületavad tütarde piimatoodangud tavaliselt alati emade toodanguid. Lehm Nadježnaja andis viiendal laktatsioonil 7483 kilogrammi piima ja tema tütar Nitka andis juba teisel laktatsioonil — 8690, kolmandal laktatsioonil — 12 164 ja neljandal laktatsioonil 12 908 kilogrammi piima. Lehmalt Korobka saadi kõige suurem toodang kuuenda laktatsiooni jooksul — 5889 kilogrammi piima. Tema tütar Kaska andis kolmandal laktatsioonil juba 9990 ja neljandal — 11 958 kilogrammi piima.

Vasikalaudas on vasikapuuriid paigutatud kahte ritta. Iga vasika jaoks on eraldi puur. Vasikapuuri põrand on laudapõrandast 10 sentimeetri võrra kõrgem. Virts ei kogune puuri põrandale, vaid voolab ühisesse renni. Ohk ruumis on alati kuiv ja puhas. Tugevate külmade ajal soojendamiseks kaetakse puuriid õlekihiga. Ülesvõttel on vasikalauda sisevaade.

Eriti märgatav on heades tingimustes üleskasvatamise mõju loomade eluskaalule ja kehamõõtudele.

1934. aastal oli meie majandis 1-aastaste pullmullikate eluskaal, keskmise ööpäevase juurdekasvu juures 627 grammi, 269 kilogrammi, 1938. aastal aga ulatus nende eluskaal samas vanuses, keskmise juurdekasvu juures 949 grammi, 385 kilogrammini.

Samasuguse pildi annavad lehtmullikad. 1934. aastal kaalusid 1-aastased lehtmullikad, 588-grammilise ööpäevase juurdekasvu juures, 255 kilogrammi, 1938. aastal aga oli nende eluskaal niisama vanalt, juurdekasvu juures 840 grammi, juba 342 kilogrammi. 1934. aastal kaalusid esimese poja järel lüpsvad lehmad 426 kilogrammi ja nende toodang oli 2862 kilogrammi piima, 1939. aastal tõusis esimese poja järel lüpsvate lehmade eluskaal 629 kilogrammini ja piimatoodang kuni 4722 kilogrammini.

Vastsündinud vasikas tuuakse pärast vastavat korraldamist vasikalauta ja paigutatakse üksikpuuri paksule allapanukihile. Talvel kaetakse vasikas õlgedega.

Niisugused on tulemused, mis saadi ühes ja samas majandis. Me ei kaldu kandma loomade eluskaalu ja toodangu suurenemist ainuüksi loomade hea kasvatamise arvele. Kuid terve rida meie oma majandis saadud näiteid kinnitab noorloomade õige kasvatamise mõju loomade eluskaalule ja toodangule.

Lehmalt Berta ja sugupullilt Bogatõr saadi kaks lehmavasikat Bronja ja Bodraja, kellede vanuse vahe oli üks aasta. Esimene neist kasvatati Karavajevo sovhoosis, heades tingimustes, teine kasvas Sumarokovi osakonnas mittehuldavates söötmingimustes. Enne poegimist 3 aasta vanuselt toodi Bodraja üle Karavajevosse ja teda peeti Bronjaga võrdsetes tingimustes.

Tulemused kujunesid järgmisteks: Bronja eluskaal oli 6. poegimise järel 720 kilogrammi ja Bodraja eluskaal samas vanuses ainult 491 kilogrammi.

Vasikate õige kasvatamine ei tähenda seda, et nad tuleb sööta rasva. Meie töökogemus näitab, et vasikaid rasvumiseni sööta on kahjulik. Rasvunud vasikad arenevad hiljem halvemini. Meie karjas on 1936. aastast alates rangelt kehtestatud kuni 12 kuu vanustele vasikatele kindel keskmine ööpäevane juurdekasv: pullvasikaile 949—996 grammi ja lehmvasikaile 840—886 grammi. Sellise juurdekasvu juures on vasikate toitumus keskmine ja üle keskmise.

Tabel nr. 40

1948. a. Jaanuaris sündinud mõnede lehmvasikate eluskaal
(kilogrammides)

Jrk. nr.	Nimi	Eluskaal sündimisel	Eluskaal	
			1 aasta vanuselt	2 aasta vanuselt
1	Kanta	48	366	550
2	Gvozdika	44	344	560
3	Zita	40	318	480
4	Krönka	36	330	436
5	Zenta	40	310	482

Paljudes majandites söödetakse vasikaid hästi vaid esimestel elukuudel ja seejärel viiakse nad üle nappidele söödaratsioonidele. Selle tagajärjel hakkavad vasikate eluskaalud tavaliselt hädaohtlikult langema, peale selle üleminekul ühelt söödalt teisele vasikad sageli haigestuvad ja nende luustiku arenemine aeglustub. Sääraselt kasvatades ei kasva vasikast kunagi suurt looma. Selle asemel, et kasvada 600—650-kilogrammiline eluskaaluga lehmaks, ulatub tema eluskaal täiskasvanult vaevalt 350—400 kilogrammini. Ja 5000—6000-kilogrammiline piimatoodangu asemel saadakse sääraselt lehmalt 2000—2500 kilogrammi piima. Niisugused on vasikate ebaõige üleskasvatamise tulemused.

Et vältida kahjulikke tagajärgi, algab meie majandis hool noorlooma eest juba tema sündimise momendil ja see hool kestab kuni looma kasutamise aja lõpuni.

Selleks, et lehm annaks palju piima ja omaks kõrget elus-

kaalu, ei tohi tema eest hoolitsemine ühelgi eluperioodil nõrgeneda. Vastasel korral ei saavutata töös täit edu.

Vasikate üleskasvatamisel omab otsustavat tähtsust loomade individuaalne kohtlemine. Igat looma tuleb vaadelda üksikult, jälgida pidevalt tema kasvu arenemist igal perioodil. Selliste vaatluste tagajärjel ilmneb, et mõnd mullikat võib esimest korda paaritada 20 kuu vanuselt, teist aga alles 24-kuuselt. Õige paaritusaja määramine omab aga otsustavat tähtsust, sest sellest oleneb looma produktiivsus.

VASIKATE ÜLESKASVATAMISE ERISUSI.

Olenevalt kohalikest tingimustest kasutatakse igas majandis erinevaid võtteid tiinete ja äsjapoeginud lehmade hooldamisel ja vasikate üleskasvatamisel. Sama on kehtiv ka meie majandi kohta. Paljude aastate jooksul on meil välja kujunenud omad võtted, mis sageli täielikult erinevad üldiselt kehtivatest võtetest. Kuivõrd meie karjas lehmade piimajõudlus tõuseb, kaldume me arvama, et meie töömeetodeist võivad paljud majandid leida midagi uut.

Kõik meie poolt rakendatavad abinõud on suunatud esimeses järjekorras loomade tervise säilitamisele ja haiguste vältimisele. Erilist tähelepanu pöörame tiinete lehmade hooldamisele, poegimishalvatuse vältimisele ja igalt lehmalt terve vasika saamisele.

1932. aastast alates kasvatame vasikaid mitteköetavais vasikalautades. Talvel külmade ilmadega langeb vasikalaudas temperatuur kuni 15° C alla nulli. Ka lehmad poegivad külmas ruumis, kus temperatuur langeb kuni 6° C alla nulli. Pärast sündimist katame vasikad hariliku õhukese baikavaibaga. Katmata jäävad ainult vasika pea, kõht ja jalad.

Kaetud vasika viime spetsiaalses kastis külma vasikalauta ja asetame puuri. Selles puuris peame vasikat kuni 2,5—3 kuu vanuseni. Puuri mõõdud on järgmised: kõrgus 1 meeter, laius 1,07 meetrit ja pikkus 1,75 meetrit. Puur seisab 20 sentimeetri kõrgustel jalgadel. Selleks, et virts puuri peatuma ei jääks, on puuri põrand tehtud hõredalt asetatud laudadest. Puuri põrandale pannakse paks kiht

Tugevate külmade puhul vasikate külmumise ärahoidmiseks pannakse vasika kõrvadele lapid ja vasikas kaetakse baikavaibaga. 3—4 päeva pärast võetakse vasikalt vaip ja kõrvalapid ära.

(25—30 sentimeetrit) aluspõhku, mida esimese 7—10 päeva jooksul ei vahetata, välja arvatud ülemine kiht. Suurte külmade puhul tehakse puuridele, kus on vaibaga kaetud vasikad, õlgkatused peale.

1940. aasta talvel, kõige kõvemate külmade ajal, kui välistemperatuur langes kuni 49° C alla nulli, ei langenud vasikalauda temperatuur alla -15° C. Sellist suurt temperatuuri vahet välisõhu ja lauda temperatuuri vahel võib seletada sellega, et vasikalaudas oli sel ajal ligi 30 vasikat. Paljud neist olid juba 2—3 kuud vanad.

Neid vasikaid, keda mitmesugustel põhjustel ei lasta sündida külmas poegimisruumis, vaid soojas karjalaudas, me külma vasikalauta ei pane, vaid peame neid teises vasikalaudas, kus peetakse 3 kuu kuni 1 aasta vanuseid vasikaid. Kuigi ka seda lauta ei kõeta, püsib õhu temperatuur seal alati üle null kraadi.

Nende kuueteistkümnepäevase jooksul, millal me oleme

kasvatatud vasikaid külmas vasikalaudas, on olnud ainult üks juhtum, kus vasikal külmusid kõrvaotsad. Vasikate karv muutub tihedaks ja pikaks. Esimestel päevadel pärast sündimist pakub baikavaip küllaldaselt kaitset selleks, et vasikas tugevneks ja madala temperatuuriga harjuks. Peamine aga on meie arvamise järgi selles, et külmas vasikalaudas on tingimused haigust tekitavate pisilaste arenemiseks väga ebasoodsad.

Vasikate kasvatamisel talveperioodil mitteköetavates lautades on veel üks eelis. Kuigi ilmastiku muutumisega esineb temperatuuri kõikumisi ka külmades ruumides, püsib temperatuur ikkagi alla nulli. Järske temperatuuri kõikumisi soojalt külmale laudas ei esine ning õhk on seal tavaliselt kuiv ja puhas. Köetavais vasikalautades võib, olenevalt mitmesugustest põhjustest, temperatuur mõnikord mõne tunni jooksul langeda 10—12 kraadilt soojalt alla nulli kraadi. Säärane temperatuuri kõikumine kutsub välja ülemäärase õhuniiskuse ja ruumis tekib niiskus, mis veelgi halvendab vasikate pidamise olusid.

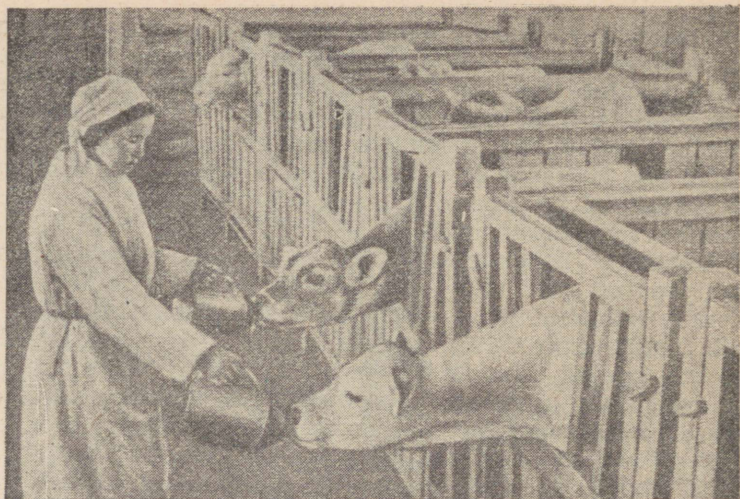
Meie arvates on temperatuuri kõikumine, ruumi niiskus ja ammoniaagi-auruga rikutud õhk peamisteks vasikate haigestumise põhjusteks.

Vasikate hea hooldamise ja söötmise juures madal temperatuur ei nõrgesta, vaid, vastupidi, tugevdab vasikate tervist.

Meie töökogemused ja teistes majandites läbiviidud vaatlused näitavad, et vasikate külmetushaigusi ei põhjusta vasikalauda madal temperatuur, vaid õhutemperatuuri järsud kõikumised soojalt külmale, ruumide niiskus ja ammoniaagi-aurud.

Vasikate üleskasvatamine mitteköetavais vasikalautades on kahtlematult üheks meie poolt rakendatavaks profülaktiliseks abinõuks võitluses igasuguste vasikate haigustega. Selline kasvatusmeetod karastab vasika organismi ja teeb ta tugevaks haiguste vastu. Rakendades oma majandis vasikate kasvatamist mitteköetavais ruumides, oleme kaotanud oma karjas vasikate haigestumise vasikate halvatusesse.

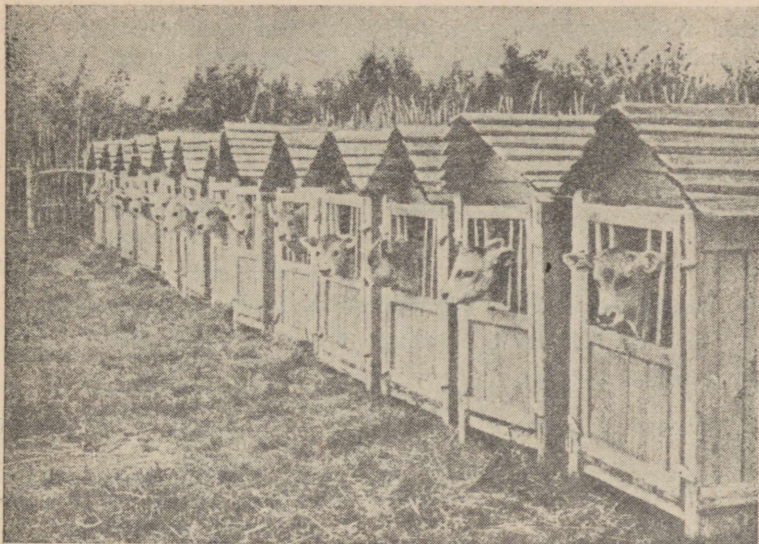
See meetod avaldab soodustavat mõju vasikate kasvule.

Vasikate jootmine kummiluttidega varustatud jootmiskruusidest. Jootmine talvel — vasikatalitaja joodab korraga kahte vasikat.

Kõrval — suvine jootmine laagris.

Soojade kevadpäevade saabudes (aprillis) viiakse vasikad üle laagritesse, kus nad paigutatakse samasugustesse üksikpuuridesse nagu laudaski.

Kasvatades vasikaid mitteköetavates ruumides, me säästame iga aasta ainult kütteenaine kokkuhoiu arvel 50—60 tuhat rubla. Sellele tuleb veel lisada asjaolu, et vasikate lõpmisi talveperioodil meil üldse enam ei esine ja vasikatalitajate tööviljakus on tõusnud.

Meie ei vastanda vasikate külmalt kasvatamise meetodit vasikate kasvatamisele soojades vasikalautades. On teada küllalt majandeid, kus vasikaid soojades vasikalautades kasvatades on samuti ära hoitud vasikate surevus ja saadakse häid kaalu juurdekasve. Edaspidised massilised katsed annavad oma koha nii ühele kui teisele meetodile. Kuid me oleme praegu juba veendunud selles, et vasikate kasvatamine soojades lautades ei oma eeliseid võrreldes vasikate kasvatamisega mitteköetavates lautades. Mitteköetavates vasikalautades on üles kasvatatud sadu vasi-

kaid. Sellise pidamise tagajärjeks on vasikate hea, erk väljanägemine ja suured, 850—1100-grammilised juurdekasvud ööpäevas.

Näitena toome vasikatalitaja A. Vetrova poolt üleskasvatatud vasikate grupi juurdekasvud ajavahemikus 1. detsembrist 1939 kuni 1. veebruarini 1940, s. o. suurimate külmade perioodil (tabel nr. 41).

Tabel nr. 41

Vasikate juurdekasv sündimisest kuni kahe kuu vanuseni

(A. Vetrova hooldamisel olevas vasikalaudas).

Jrk. nr.	Vasikate nimed	Juurdekasvud (kilogrammides)		Märkused
		1939. a. detsembris	1940. a. jaanuaris	
1	Jahta	27	32	Keskmine juurdekasv. ööpäevas 30-pealise vasikate grupi kohta oli detsembris 970 grammi ja 28-vasikalise grupi kohta jaanuaris 988 grammi.
2	Kera	31	30	
3	Morskaja	27	32	
4	Nota	27	30	
5	Poža	21	37	
6	Molotšnaja	25	32	
7	Aktivnõi II	32	49	
8	Kust	34	32	
9	Boi	31	36	
10	Banan	33	32	
11	Karin	34	38	
12	Laika	29	17	
13	Rama	28	25	

Alatine seltsimehelik abi, sotsialistlik võistlus vasikatalitajate vahel söötade kokkuhoiu ja tervete ning tugevate vasikate kasvatamise alal, see kõik kindlustab töö edu. Edukas töö on seletatav veel sellega, et meil on alatine vasikatalitajate kaader. Kõik meie vasikatalitajad töötavad sovhoosis juba palju aastaid.

Vasikate üleskasvatamise tehnika põhjalik tundmine, head elamis- ja töötingimused — see kõik innustab töölisi ja nad on teenitult uhked nende poolt üleskasvatatud rekordikarjale.

VASIKATE KASVATAMISE TEHNIKA.

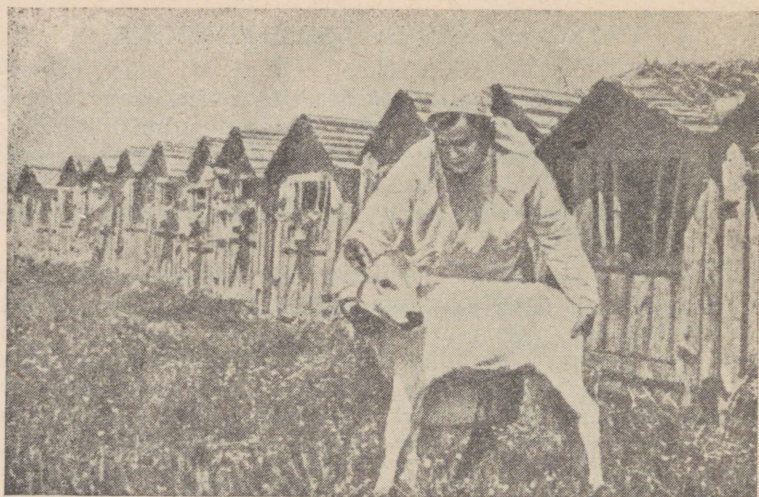
Lehma poegimiseks ettevalmistamise periood, poegimine iseenesest ja esimesed päevad pärast poegimist, see on kõige vastutusrikkam aeg võitluses karja edasise arenemise eest. Selle töö headest tagajärgedest olenevad lehmade piimatoodangu tähelepanuvääriv suurenemine ja terve vasikate kasvatamine.

Kuna meie kasvatame vasikaid mitteköetavais ruumides, siis on meil ka poegimisruum mitteköetav. Lehm viiakse karjalaudast üle poegimisruumi otse enne poegimist. Juba 4—5 päeva enne poegimist ei lase me tiineid lehmi enam jalutama. Lehma poegimisruumi üleviimise momendist antakse valve üle sellele vasikatalitajale, kellele usaldatakse vasika üleskasvatamine. 30—40 minutit pärast poegimist lüpsab vasikatalitaja lehma ja joodab saadud ternespiimaga vasikat. Esimeseks ternespiima jootmise normiks on 1,5—2 kilogrammi.

Pärast esimest lüpsi viiakse poeginud lehm karjalauta ja pannakse mitte enam endisele asemele, vaid karjalauda otsa, — vastpoeginud lehmadele määratud kohale. Neid asemeid desinfitseeritakse sageli ja kaetakse paksu aluspõhu kihiga. Vastpoeginud lehma lüpstakse niisugusel ajal, et lüpsid langeksid kokku vasikate jootmise aegadega. Lehma lüpstakse vähemalt neli korda päevas. Lüpsikordade arv määratakse olenevalt lehma erisustest, kuid see ei tõuse üle 6 korra ööpäevas. Vahel tuleb lehma lüpsa ka rohkem kordi. Kuid seda tehakse profülaktika otstarbel, kui lehma udar ei ole normaalses seisukorras.

Vastpoeginud lehma me lüpsame karjalauda desinfitseeritud eesruumis. Seda tehakse sellepärast, et lüpsmisel ei satuks piimasse haigusitekitavaid pisikuid, mida on karjalaudas rohkem kui eesruumis, kus põrandat iga päev lubjaga desinfitseeritakse.

Kohe pärast lüpsmist viiakse piim lüpsikuga vasika jootmiseks vasikalauta. Vasikalaudas kallatakse lüpsikust ära vasikale vajalik piimanorm ja ülejäänud piim saadetakse tagasi karjalauta piima vastuvõtu osakonda. Vasikalaudas kallatakse piim ilma soojendamata, kuid soojas vees

Igal hommikul vaadatakse vasikad üle. Oma vaatluste tulemustest vasikatalitajad kannavad ette brigadiirile ja zootehnikule.

(temperatuuri juures 40° C) eelsoojendatud kaheliitrilistesse kruusidesse ja joodetakse vasikaile.

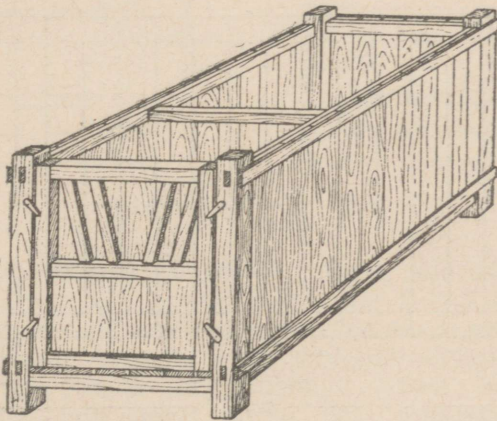
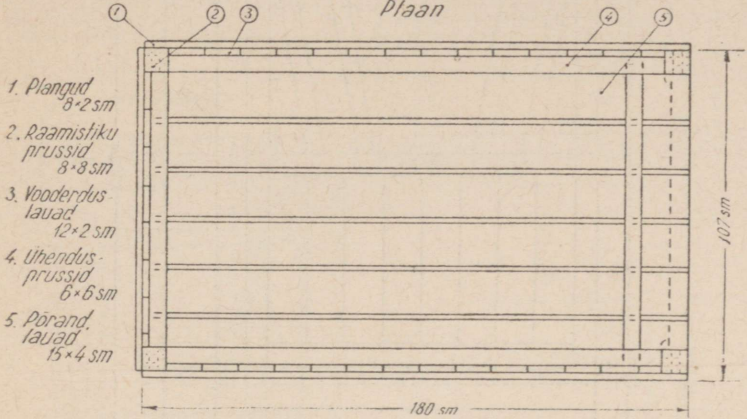
Meie karjas esineb sageli poegimise kergelt halvatust (pareesi). Enamikul juhtudel esineb see haigus kolmanda poja järel lüpsvatel ja vanematel lehmadel, noortel lehmadel esineb poegimishalvatust väga harva.

Poegimishalvatust põdevate lehmade vasikaid joodame teistelt samal ajal poeginud tervetelt lehmadel saadud piimaga. Kui sel ajal karjas vastpoeginud lehma ei ole, siis joodame vasikat viimasena poeginud lehma piimaga. See ajavahe on 3—5 päeva, vahel isegi pikem.

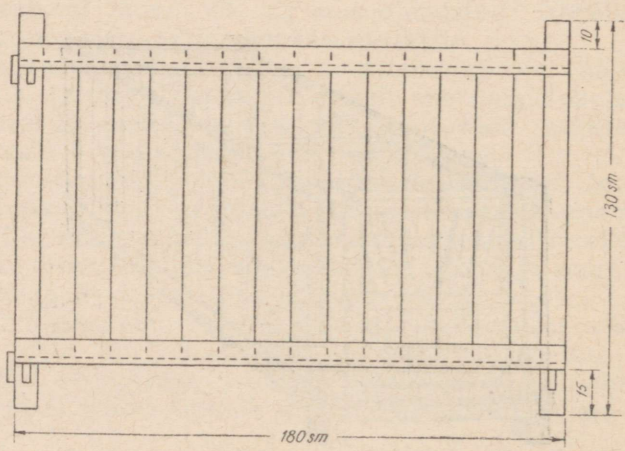
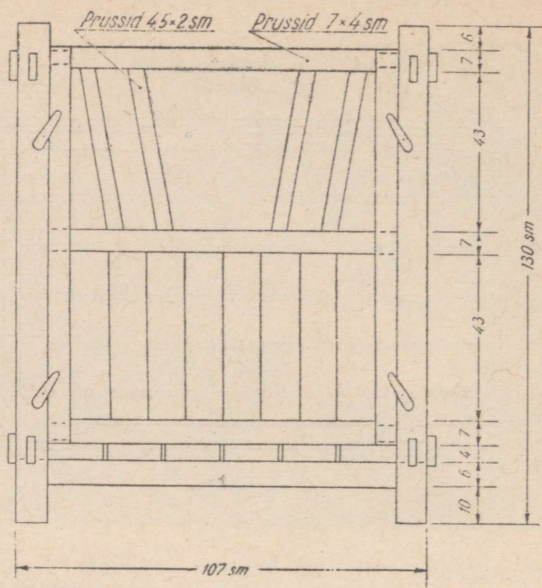
Teistelt lehmadel saadud piimaga joodame me vasikaid ka sel juhul, kui lehmalemal on päramiste peetus. Seda me teeme sellepärast, et haige lehma kõige põhjalikumal hooldamisel võib piimasse sattuda haigusitekitavaid pisi-kuid.

Suveperioodil on meil eraldatud lehmade poegimiseks erikoppel, mis on kaetud tiheda rohukamaraga ja hea taimestikuga, kus lehmad lahtiselt viibivad. See koppel asub

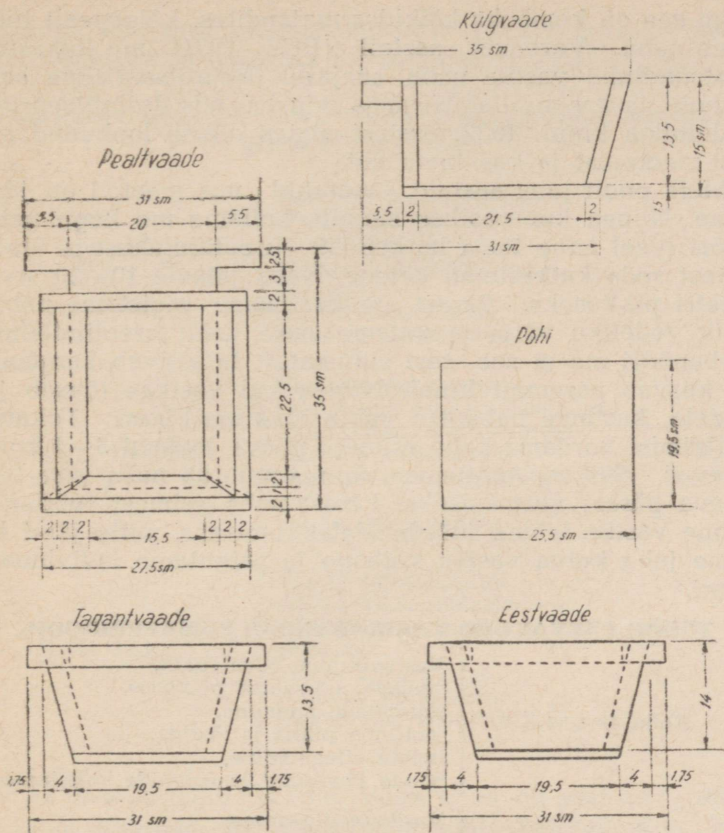
Pealtvaade
Plaan

Vasikapuur.

Vasikapuur: uks (ülal) ja külgein (all).

Vasikate söötmise küna.

kõrvuti piimavasikate laagritega. Koht, kus lehm poegis, valatakse hiljem üle kreoliinilahusega. 1—1,5 tunni järel pärast poegimist aetakse lehm karjalauta ja paigutatakse laudas äärmisele asemele, nagu talveperioodilgi. Esimesed 3—4 päeva me peame äsjapoeginud lehma karjalaudas, ajades ta lüpsiajaks laagri juurde. Seal lüpsame lehma ja anname piima kohe, ilma soojendamata vasikale.

Vasika vastuvõtmine. Vastsündinud vasikal me,

nagu see on kombeks kõikides majandites, kõigepealt töötlemise naba. Varemil aastail (1927—1931) me lõikasime vastsündinud vasika naba, seejärel desinfitseerisime selle lüsooli- ja kreoliinilahusega ja sidusime siis desinfitseeritud siidniidiga kinni. 1932. aastast alates oleme loobunud sellest meetodist ja kasutame uut.

Meie poolt juba aastaid kasutatud uus meetod on järgmine. Niipea kui vasikas sünnib, kallame me kogu nabanööri (veel enne tema katkemist) kreoliinilahusega üle ja pärast seda katkestame kätega. Naba jätame 10—20 sentimeetri pikkuseks. Pärast katkestamist pigistame nabast kõik vedeliku välja ja valame sisse veidi kreoliinilahust. Nabanööri me ei seo, sest sidumatult ta kuivab kergemini ja kasvab paremini kinni. Niipea kui vasikas tõuseb jalgadele, kastame nabaotsa puhta tōkatiga klaasi. Tōkatiga määrimist kordame kahe esimese päeva jooksul 3—4 korda päevas. Säärase töötlemise juures muutub naba juba 3—4 päeva pärast normaalseks. Pärast naba esimest töötlemist viime vasika lehma juurde ülelakkumiseks, mille järel katame juba kuiva vasika vaibaga ja paigutame individuaalpuuri.

TÖÖDE PÄEVAKORD VASIKALAUDAS PIIMAPERIOODIL.

Kella 4—6.30	{	Vastuvõtmine öövalvurilt, vasikate ülevaatus puurides, jõusöötade andmine, jootmine piima ja lõssiga, heinte etteandmine, nõude pesemine ja ruumide koristamine.
Kella 10—11	{	Vasikate ülevaatus, jootmine piima ja lõssiga, nõude pesemine.
Kella 13—15.30	{	Vasikate puhastamine, jõusöötade andmine, jootmine piima ja lõssiga, heinte andmine, nõude pesemine ja ruumide koristamine.
Kella 21—22.30	{	Jõusöötade andmine, jootmine piima ja lõssiga, heinte etteandmine, nõude pesemine ja ruumide koristamine, üleandmine öövalvurile.

Täielik allapanu vahetus suurides toimub kolme nädala järel. Määratud allapanu koristatakse iga päev.

Vasikalauda tööde päevakord talveperioodil vasikate talitamisest pärast piimaperioodi.

Kella 5—7.30	{ Vastuvõtmine öövalvurilt, söödakünade puhastamine, jõusöötade etteandmine, sõnnikust puhastamine, jootmine, heinte etteandmine, ruumide koristamine.
Kella 11—14.30	{ Vasikate puhastamine, gruppidega jalutamalaskmine, söödakünade puhastamine, ruumide koristamine, jõusöötade etteandmine, jootmine, heinte etteandmine.
Kella 20—22	{ Ölgede allapanemine, söödakünade puhastamine, jõusöötade etteandmine, jootmine, heinte etteandmine, ruumide koristamine, üleandmine öövalvurile.

Vasikate jootmine. Väga kaua oli maksev „teooria“, mis kinnitas, et vasikaid võib sööta kehvalt, s. o. ühe vasika jootmiseks kulutada 180—200 kilogrammi täispiima. Meie ei ole sellise „teooria“ pooldajad, sest selle järgi talitades ei ole võimalik luua suuretoodangulist karja. Kuni 3 kuu vanuseni me joodame vasikaid tabelis nr. 42 toodud skeemi kohaselt.

Meie kogemused on näidanud, et vasika organismi heaks väljaarenemiseks jätkub täiesti temale 500—550 kilogrammi täispiima ja 1,5—2 tuhande kilogrammi lõssi jootmisest. Seejuures kulub meil ühe vasika kasvatamiseks sündimisest kuni 2 aasta vanuseni keskmiselt järgmine kogus söötasid (kilogrammides):

	1. aastal	2. aastal	Kokku
Nisukliid	283	323	606
Linaseemnekoogid	117	646	763
Silo	—	200	200
Haljassööt	60	—	60
Luhahein	1300	1500	2800
Karjamaa	—	—	120 päeva

Meie poolt vasikaile joodetud piim tasub end kuhjaga. Üleskasvatatud lehmad tasuvad selle piimatoodangu lisaga juba esimesel laktatsioonil. Kui tavaline, halvasti üleskasvatatud lehm annab esimese poja järel 1500 kilogrammi piima, siis meie karjas annavad esimese poja järel lüpsvad lehmad keskmiselt 4722-kilogrammiline toodangu ja edaspidi suurendavad oma toodangut veel poolteist kuni kaks korda.

Vasikate jootmise skeem antakse vasikatalitajaile vaid orienteerumiseks. Vasika erisustele vastavalt talitaja vahel suurendab, vahel vähendab piimaannust. Nii näiteks oli varemil aastail majandis kuni kolme kuu vanuste vasikate jootmisskeemi alusel iga vasika jaoks ette nähtud 650 kilogrammi täispiima. Vasikatalitajad oskasid asja nii korraldada, et täispiima norm ühe vasika kohta vähenes 650 kilogrammilt 508—550 kilogrammini, kusjuures vasikate kaalu juurdekasvud ei vähenenud, vaid mõnel juhul isegi suurenesid.

Kulutatud piima arvestamiseks saab vasikatalitaja vastavalt vasikate jootmise skeemile väljajoonestatud tühja tabeli. Sellele lehele kannab ta iga päev vasikale kulutatud söödad. Arvestades iga vasika erisusi, määrab talitaja ise temale piimanormi. Sel viisil me anname vasikatalitajaile suured võimalused oma loova algatusvõime näitamiseks. Ja peab ütlema, et nad täidavad seda ülesannet hästi. Loomulikult abistavad zootehnikud vasikatalitajaid, jälgides pidevalt nende tööd ja vasikate arenemist.

Vasikate jalutamalaskmine. Vasikate puurides kasvatamise ajajärgul (kuni 3 kuu vanuseni) me laseme vasikaid jalutama samas laudas. Üle kolme kuu vanused vasikad viiakse üle üldisesse vasikalauta ja peetakse seal sõimede külge seotult. Sel ajal lastakse vasikad jalutama vasikalauda juures asuvasse lahtisesse koplisse.

Sm. Vetrova poolt kasutatav vasikate jootmise näitlik skeem.

Vanus (päevades)	Täispiima (liitrit)	Heina	Vanus (päevades)	Täispiima (liitrit)	Lõssi (liitrit)	Nisukliisid (grammi)	Heina	Vanus (päevades)	Täispiima (liitrit)	Lõssi (liitrit)	Nisukliisid (grammi)	Heina
1	6		31	9	—	100		61	5	7	700	
2	6		32	9	—	100		62	5	7	700	
3	7		33	9	—	100		63	5	7	700	
4	7		34	9	—	100		64	5	7	700	
5	7		35	9	—	100		65	5	8	700	
6	7		36	9	—	100		66	5	8	700	
7	8		37	9	2	200		67	4	8	800	
8	8		38	9	2	200		68	4	8	800	
9	8		39	9	2	200		69	4	9	800	
10	8		40	9	2	200		70	4	9	800	
11	8		41	9	2	200		71	4	9	800	
12	8		42	8	4	200		72	3	10	800	
13	8		43	8	4	200		73	3	10	800	
14	8		44	8	4	200		74	3	10	800	
15	8		45	8	4	200		75	3	10	800	
16	8		46	8	4	400		76	3	10	800	
17	8		47	7	5	400		77	2	11	1000	
18	8		48	7	5	400		78	2	11	1000	
19	8		49	7	5	400		79	2	11	1000	
20	8		50	7	5	400		80	2	11	1000	
21	8		51	7	5	400		81	2	11	1000	
22	8		52	7	5	400		82	1	12	1000	
23	8		53	7	5	400		83	1	12	1000	
24	8		54	6	6	400		84	1	12	1000	
25	8		55	6	6	400		85	1	12	1000	
26	8		56	6	6	600		86	1	12	1000	
27	9		57	6	6	600		87	1	12	1200	
28	9		58	6	6	600		88	1	12	1200	
29	9		59	6	6	600		89	1	13	1200	
30	9		60	6	6	600		90	1	13	1200	

H a r j u t a t a k s e

V a b a l t

V a b a l t

Talvel kestab vasikate jalutamisaeg esimesel päeval 10—15 minutit. Iga päevaga jalutamisaega pikendatakse ja viiakse nädala jooksul 1 tunnini kuni 1 tunni 20 minutini. Halva ilmaga vasikaid jalutama ei lasta. Külma ilmaga, kuigi see on tuulevaikne, lühendatakse jalutusaeg kuni 30 minutini.

Igale vasikale antakse oma number, mis pannakse tätoveerimistangide abil kõrva. Vasikad märgitakse 2—7 päeva vanu-
selt. Tätoveerimise juures on väga tähtis hea tušš.

Suvel, alates 2.—3. elupäevast, laseme vasikad jalutama laagrisse. Selleks, et vasikad ei lakuks kõrvalisi esemeid ega neelaks pori, paneme neile suukorvid pähe. Suvel me pöörame erilist tähelepanu jalutuskoplite rohukamarale. Vasikate laagri alla valitakse tiheda kamaraga maa-ala. Tavaliselt on sellisele platsile külvatud mitmeaastased kõrre-
lised ja liblikõielised.

Noorte vasikate jalutamise aeg määratakse olenevalt ilmast. Palavate, päikesepaisteliste ilmadega laseme vasikad välja hommikul, kohe pärast kaste kuivamist, ja õhtu eel, kui kuumus on vähenenud. Pilves, kuid kuivade ilmadega vasikad viibivad päeva läbi väljas. Vihmaste ilmadega peame vasikad kaetud puurides.

Kahekuused ja vanemad vasikad viibivad laagris ööd kui päevad. Peale tavalise piimanormi saavad need vasikad piiramatul hulgal karjamaarohu. Laagris on varjualune,

kus vasikad ööbivad ning puhkavad kuumade ja vihmaste ilmadega. Samas antakse neile lisasöötaid.

Pärast laagrisse viimist me neid vasikaid enam puuridesse ei pane, vaid nad viibivad kuni sügiseni laagri karjamaadel.

Sügisel sündinud vasikad me peame laagrites kuni suurte külmade, alla 10°C , saabumiseni. Seejärel viime nad üle vasikalautadesse talvisele pidamisele.

Vasikalauda ja puuride desinfitseerimine. Kogu vasikalauda ja puuride suurpuhastust teostatakse kaks korda aastas. Esimest korda desinfitseeritakse vasikalauta sügisel, enne puuride ülesseadmist. Teist korda desinfitseeritakse ruum ja puurid kevadel, pärast vasikate laagritesse viimist. Kevadise desinfektsiooni puhul valgendatakse seinad ja lagi kustutamata lubjaga. Puurid pestakse kohapeal kreoliinilahusega ja viiakse siis suveks välja, õue. Puuride laudpõrandad võetakse lahti ja lauad pannakse vette. 24 tunni pärast võetakse lauad välja, pestakse ja desinfitseeritakse kloorlubjaga. Pestud lauad asetatakse virna, päikese kätte. Kõik praod vasikalaudas topitakse tihedasti kinni. Põrand kraabitakse puhtaks, puistatakse üle kloorlubjaga, valatakse veega üle ja suletakse tihedalt ukсед. Desinfitseeritud vasikalaut seisab sügiseni tühi.

Talvituseks ettevalmistamisel desinfitseeritakse vasikalaut ja puurid uuesti nagu kevadelgi, ainult selle vahega, et seekord puurid desinfitseeritakse õues, mitte vasikalaudas. Laagri puurid desinfitseeritakse kevadel, enne vasikate laagrisse tulekut, ja sügisel, pärast vasikate üleviimist talvitusruumidesse.

Vasika haigestumise puhul paigutame ta isolaatorisse, puuri viime õue ja seal desinfitseerime.

PIDAMISE JA HOOLDAMISE TÄHTSUS KARJA PARANDAMISEL.

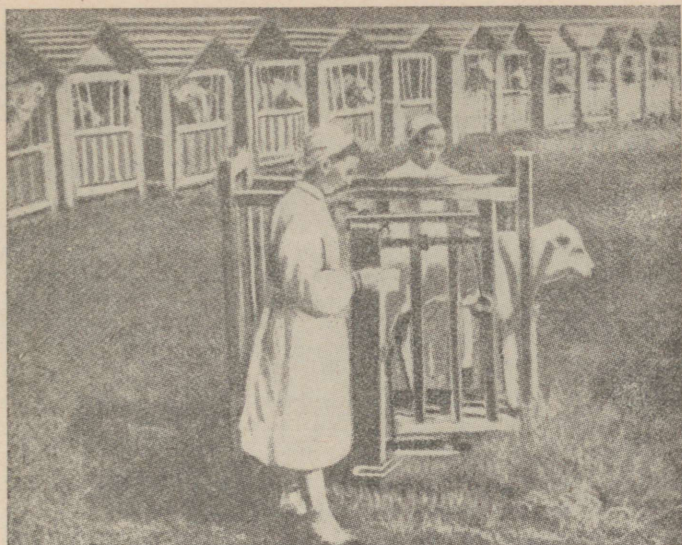
Õppida tundma igat lehma kõigis tema üksikasjades, välja uurida kõik tema harjumused ja osata seda kõike ära kasutada, on väga keeruline ülesanne. See nõuab loomi teenindavalt personalilt suurt tähelepanelikkust ja püsivat tööd. Saada rohkem piima ja kasvatada üles tugevad järglased, see on kõikide töötajate ühine soov, kuid kuidas saada suuri piimatoodanguid, kuidas kulutada kõigeiks selleks võimalikult vähe söötasid, selle küsimuse lahendamiseks on vähe ainult paljast soovist, siin on nõutav oskus. Kui looma erisusi ei tunta ja töötatakse šablooni järgi, ei õnnestu saada temalt suurt toodangut.

Söötmise, lüpsmise, karjatamise ja esimese paaritamise vanuse määramise küsimustes ei saa anda ette valmis retsepti. Võib anda ainult üldised eeskirjad, kuid iga küsimus tuleb otsustada eraldi, arvestades konkreetseid tingimusi ja ümbruskonda.

Kasutada kõige täielikumalt kõiki võimalusi, iga looma kõiki väärtuslikke omadusi, see tähendab välja selgitada kõik karjas peituvad reservid, kinnistada temas kõik väärtuslikud omadused ja luua täiuslikum kari. Igale loomade erisusi tundvale töötajale avanevad laialdased võimalused loomade jõudluse tõstmiseks, söötade kokkuhoiuks jne.

Võtame mõningad näited meie sovhoosi stahaanovlaste tööst.

Väga kaua valitses arvamine, et sagedama lüpsmise puhul lehmad annavad rohkem piima. Seda küsimust põhjalikult uurides ja lüpsjate kogemusi üldistades selgus, et kõiki lehma ei saa siin võtta ühise mõõdupuuga. Näiteks lehm Marotška, kelle suurim päevatoodang on 43 kilo-

Kõik vasikad kaalutakse 4—5 tunni järel pärast sündimist detsimaalkaaludel. Kaalu platvormile on asetatud spetsiaalne puur, kus vasikas rahulikult seisab. Vasikaid kaalutakse iga kuu.

grammi piima, annab kõige rohkem piima neljakordsel lüpsmisel; tema tütre Matštal on sama omadus. Viiekordse lüpsi sisseviimisel ei andnud kumbki neist viiendal lüpsil enam üldse piima. Samaselt reageerisid lüpsikordade arvu suurendamisele lehmad Grubaja, aastase piimatoodanguga 8557 kilogrammi, Kaska, kes andis neljandal laktatsioonil 11 958 kilogrammi piima, ja Katška, kelle piimatoodang oli 5206 kilogrammi aastas. Kõiki neid lehma lüpsatakse 3—4 korda päevas. Samal ajal lüpsiti Maikat ja Orlitsa I-st, kellede aastased piimatoodangud olid esimesel 10 967 kilogrammi ja teisel 12 849 kilogrammi, 4—5 korda päevas.

Meie kogemused näitavad, et suuretoodangulisi lehma tuleb vähem tülitada ja jätta neile rohkem aega puhkuseks. Seepärast me loobusime paljukordsetest (7—8) lüpsidest päeva jooksul ja läksime üle 3—4-kordsele lüpsile; ainult

mõnesid äsjapoeginud lehma lüpsame 5—6 korda päevas.

Juhtudel, kui lehma udar hakkab pärast poegimist tihkestuma, ei pea me kinni tavalisest lüpsikordade arvust ja lüpsame lehma nii mitu korda päevas, kui seda nõuab lehma tervislik seisukord.

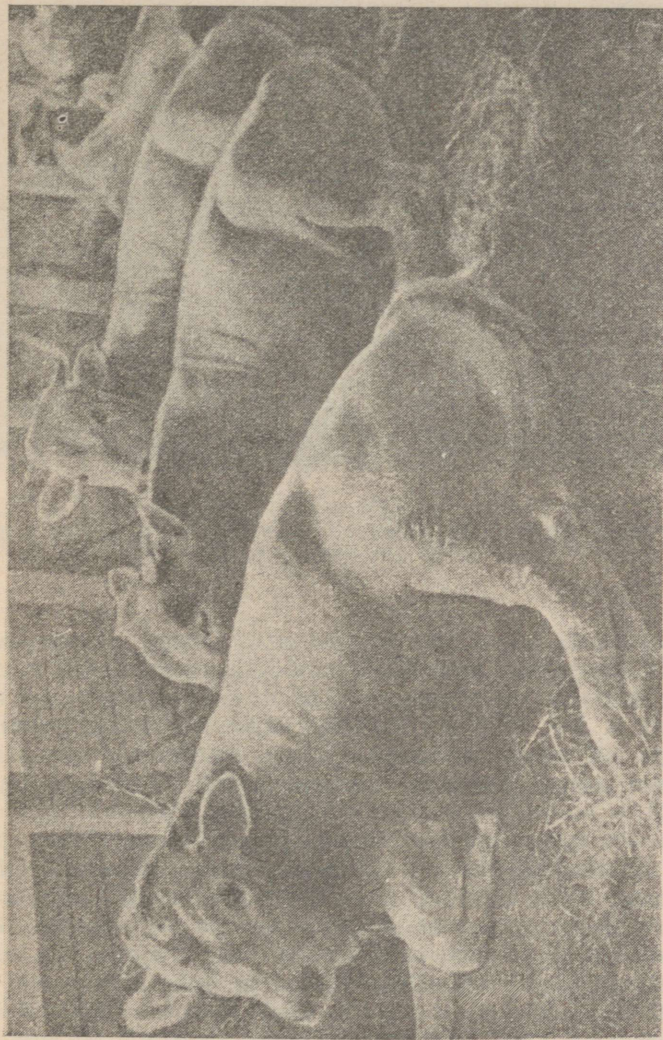
Iga looma individuaalsete omaduste arvestamise alusel on loomade söötmises läbi viidud palju uuendusi. Meie karjas on palju lehma, kes annavad rohkem piima kui on keskmine nende poolt kasutatud sööda norm. Kuid on ka sääraseid lehma, kes kulutavad rohkem söötasid kui nad vajavad nendelt saadava piima tootmiseks. On selge, et kõikide võrdsete tingimuste juures aretusvaliku puhul eelistatakse esimest tüüpi loomi.

Meie stahhaanovlased on kogunud palju materjali iga üksiku looma maitse tundmaõppimiseks. Kui lehm näiteks ei talu maisipraagi lõhna, siis ei tohi temale seda praaka anda ei eraldi ega ka seguna teiste söötadega. Vastasel korral lehm kas loobub hoopis sellest söödast või loobib suurema osa laiali.

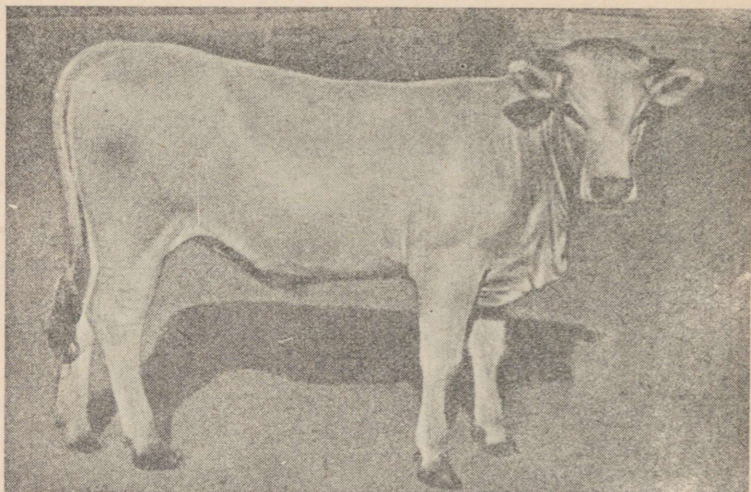
Teine näide, loomade karjatamise kohta. Karjas on alati rühm eriti suure piimatoodanguga lehma. Nendel lehmadel on udara suure mahu tõttu, mis tugevasti takistab liikumist, pikkade maade käimine raskendatud. Kas võib lasta selliseid lehma koos teiste lehmadega ühisele karjamaale? Loomulikult mitte. Nende jaoks on meie majandis asutatud kultuurkarjamaad karjalautade läheduses. Niisugused karjamaad on Karavajevo sovhoosis rajatud mitte ainult rekordilehmade jaoks, vaid ka üksiku vasikate grupi jaoks.

Uurides süstemaatiliselt loomade individuaalseid omadusi, avastavad stahhaanovlased ikka uusi ja uusi võimalusi. Vasikatalitaja Vetrova kasvatas 1946. aastal külmas vasikalaudas 53 vasikat ilma ühegi surmajuhuta. Vasikatalitaja T. Smirnova ja N. Ivanova kasvatasid 1946. aastal 120 vasikat. Ka nendel ei esinenud ühtki vasikate surma juhtu. Siinjuures, selle asemele et nõuda vasikaile külma arvel piimanormi suurendamist, kulutas Vetrova vähem piima kui teised vasikatalitajad, kes jootsid ja kasvatasid oma vasikaid suvel.

Kontrollides lüpsjate, karjatalitajate ja brigadiiride tööd me nõuame rangelt, et nad peaksid täpselt kinni kehtivast

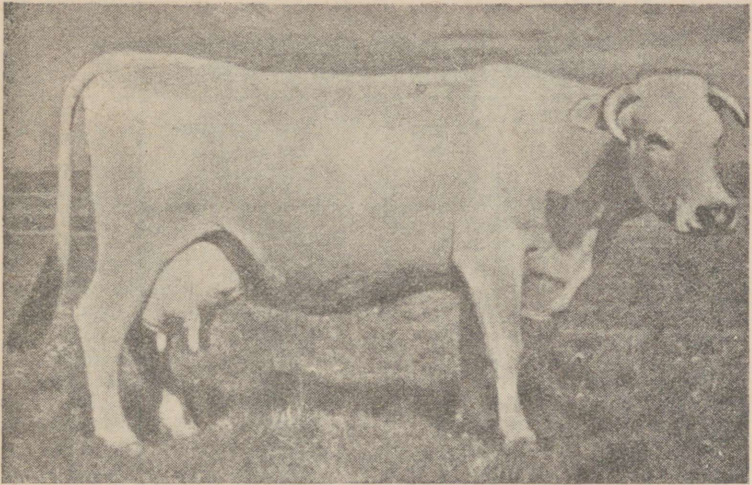
Üle kolme kuu vanused vasikad paigutatakse puuridest vasikalauta.
Ülesvõttel 4 kuu vanune noorkari.

Lehmmullikas Notška, väljapaistva rekordilehma Nitka ja pull Silatši tütar. Nitka andis kolmanda laktatsiooni 300 päeva jooksul 12 908 kilogrammi piima.

päevarežiimist ja söötmise korrast. Samuti kontrollime pidevalt karjalauda koristamise tööde kvaliteeti. Kui karjalaudas valitseb korralagedus, kui ei peeta kinni päevarežiimist ja kui töötajad ei jälgi üksikute lehmade käitumist ega loo igale loomale selliseid tingimusi, mis tema erisustele kõige paremini vastavad, võib kulutada palju söötasid ja seejuures suuri toodanguid mitte saavutada.

Meie majandis osutatakse erilist tähelepanu lehmadele heade pidamistingimuste loomisele nende pidamisel laudades. Lehm, keda segavad tema kõrval seisvad loomad, ei või anda sellist piimatoodangut, nagu ta annaks siis, kui ta oleks normaalsetes tingimustes. On vajalik, et lehm saaks oma asemel rahulikult süüa ja puhata siis, kui ta seda tahab. Sovhoosis peetakse kõik loomad eeskujulikus puhtuses. Lüpsjad puhastavad lehmi väga põhjalikult nii suvel kui talvel. Suvel, peale puhastamise, pestakse lehmi kaks korda nädalas.

Rekordilehm Volna. Sündinud 1931. aastal. Eluaja toodang on üle 80 000 kilogrammi piima ehk ligi 3500 kilogrammi võirasva. Kuuenda laktatsiooni piimatoodang oli 9676 kilogrammi. Eluskaal 670 kilogrammi.

Me paneme suurt rõhku sellele, et karjalaudas valitseks alati vaikus. Igasugused valjud hüüded ja loomade tõukamine on kõvasti keelatud. Nendele vaadatakse kui töödistsipliini jämedale rikkumisele.

Loomade puhtuse, sõrgade seisukorra ja nende asemetele kinnitamise kontroll tugevdab distsipliini ja aitab vältida ebasoovitavaid nähtusi.

Esimesel pilgul „piciasjadena“ näivad asjaolud võivad sageli põhjustada suuri piimakadusid. Nii näiteks oli lehm Kaskal üks sõrg mitteõigesti puhastatud, mille tagajärjel jalg haigestus. Pärast säärast „puhastust“ ei saanud lehm kaua karjamaale minna ja tema piimatoodang langes järsult. Kuni sõra puhastamiseni (neljandal laktatsioonikuul) andis Kaska kuni 48,2 kilogrammi piima päevas, pärast seda aga, kui tema jalg haigestus, langes päevane piimatoodang kuni 39 kilogrammini. Niipea kui lehm tervenesis, tõusis piimatoodang uuesti kuni 41 kilogrammini päevas

**Lenini ordeniga autasustatud Karavajevo tõusovoosi
paremate rekordilehmade nimekiri.**

Jrk. nr.	Nimi	Mitmes laktat- sioon	300 päeva piima- toodang (kilo- grammides)	Rasva %
1	Poslušnitsa II	6	14 115	3,92
2	Nitka	4	12 908	3,82
3	Orlitsa I	5	12 849	3,77
4	Pomoštšnitsa	4	12 788	3,53
5	Lenivaja	6	12 198	3,67
6	Vetka	12	12 017	3,20
7	Kaska	4	11 958	3,55
8	Blagodat	6	11 768	3,47
9	Maika	5	10 967	3,73
10	Moštšnaja	3	10 921	3,88
11	Vehha	4	10 791	3,60
12	Balovnitsa	4	10 603	3,37
13	Shema	5	10 534	4,67
14	Keta	8	10 490	3,60
15	Svobodnaja	9	10 287	3,75
16	Sima	6	9 720	3,73
17	Volna	6	9 676	3,5
18	Marotška	3	9 653	3,72
19	Strela	3	9 500	3,7
20	Maria	4	9 392	3,4
21	Govorunja	2	9 387	3,43
22	Berhodka	5	9 361	3,75
23	Nezabudka I	6	9 335	3,9
24	Belka I	8	9 332	3,2
25	Karolina	2	9 324	3,91
26	Slavnaja	8	9 294	3,40
27	Bina	4	9 261	3,53
28	Opõtnitsa	7	9 226	3,46
29	Kraša II	4	9 221	3,22
30	Groza	2	9 192	3,7
31	Buinaja	4	9 191	3,61
32	Horošavka	4	9 188	3,7
33	Sana	2	9 182	3,46
34	Glubina	4	9 150	3,35
35	Krasotšnaja	2	9 144	3,2
36	Pavlina	4	9 121	3,81
37	Moskvitška	4	9 080	3,46

Tabel nr. 43 (järg)

Jrk. nr.	Nimi	Mitmes laktat- sioon	300 päeva piima- toodang (kilo- grammides)	Rasva %
38	Vesjolaja	7	9 071	3,01
39	Lissa	7	9 058	3,3
40	Metjel	3	9 018	3,7
41	Metjolka	3	9 010	3,6
42	Masteritsa	6	9 007	3,3
43	Brjunetka	3	9 004	3,1
44	Kartina	5	8 976	3,84
45	Gorka	5	8 921	3,36
46	Brazana	5	8 897	3,45
47	Opasnaja	4	8 895	3,18
48	Tata	4	8 859	3,65
49	Sopka	3	8 798	3,69
50	Kovka	4	8 740	3,7
51	Katja	5	8 723	4,38
52	Nila	5	8 692	3,9
53	Vlastnajä	7	8 638	3,50
54	Dobraja	4	8 624	3,58
55	Smetanka	3	8 615	3,35
56	Luna	3	8 613	3,4
57	Sujeta	2	8 610	3,7
58	Lihhodeika	4	8 587	3,59
59	Grubaja	8	8 557	3,4
60	Resvaja	2	8 552	3,82
61	Knjažna	9	8 548	3,7
62	Funktsia	5	8 502	3,46
63	Blednaja	2	8 454	3,40
64	Musja	3	8 439	3,73
65	Minerva	8	8 439	4,0
66	Sirena	3	8 430	3,92
67	Baza	6	8 430	3,54
68	Zina	3	8 425	3,9
69	Bira	4	8 418	3,82
70	Aktivnaja	4	8 413	3,4
71	Kaima	2	8 407	3,43
72	Klava	4	8 374	3,66
73	Mirta	6	8 361	3,7
74	Vestotška	4	8 357	3,55
75	Nimfa	5	8 355	3,94
76	Kudrjavaja	4	8 354	3,45
77	Soja	4	8 345	3,70

Tabel nr. 43 (järg)

Jrk. nr.	Nimi	Mitmes laktat- sioon	300 päeva piima- toodang (kilo- grammides)	Rasva %
78	Mirotška	4	8 327	3,3
79	Karamel	5	8 284	3,7
80	Panka	3	8 271	3,56
81	Kitška	3	8 260	3,90
82	Bodraja	5	8 257	3,48
83	Kasta	2	8 250	3,9
84	Kasseta	2	8 240	3,6
85	Jasnaja I	6	8 228	3,4
86	Blondinka	2	8 228	3,4
87	Nezdanka	4	8 199	3,6
88	Sliva	7	8 187	3,45
89	Romaška	5	8 160	3,83
90	Parižanka	6	8 156	4,21
91	Himia	6	8 151	4,01
92	Smeta	5	8 150	3,77
93	Kalina	3	8 126	3,9
94	Makovaja	3	8 120	3,9
95	Viza	2	8 120	3,55
96	Olha	4	8 105	3,7
97	Marta II	4	8 102	3,64
98	Karetka	3	8 100	3,65
99	Trubka	2	8 085	3,4
100	Polina	7	8 063	3,9
101	Lukavaja	4	8 060	3,7
102	Kukuška	5	8 056	3,94
103	Kazanka	4	8 051	3,75
104	Kabina	3	8 043	3,91
105	Kraša I	8	8 039	3,82
106	Struika	3	8 030	3,9
107	Vila	3	8 020	3,7
108	Marena	5	8 020	3,8
109	Bujanka	8	8 018	3,35
110	Mina II	4	8 014	4,17
111	Puma	6	8 010	3,5
112	Plata	6	8 000	3,4

(kuuendal laktatsioonikuul). Nii kandis majand sanitari hoolimatuse tõttu kahju.

Lehmade hea hooldamine ja õige pidamine mõjutavad suurel määral karja parandamist. Loomade jootmise mehhaniseerimisega, karjalaudas normaalse niiskuse ja puhta õhu hoidmisega, normaalse arvu lüpsi- ja söötmiskordade kehtestamisega ning lehmade süstemaatilise pesemise ja puhastamisega võib karja jõudlust õige palju suurendada, säästa tähelepandav hulk söötasid ja vältida loomade haigestumist mitmesugustesse haigustesse.

KARJA EDASPIDINE TÄIUSTAMINE.

Meie karjas on palju suure piimaanniga lehmi, kellelt me saame palju kõrge rasvasisaldusega piima.

Selliste loomade paljundamiseks näeb selektsiooni plaan ette lehmade Simpatia ja Shema perekonna ja pull Bogatõri liini jätkamist ja vormistamist. Samaaegselt on ette nähtud lehm Kometa järglaste, kes, samuti nagu lehm Simpatia perekondki, on suure piimaanniga ja kõrge piimarasva protsendiga, suureviisiline paljundamine.

Vanade rekordilehmade võimalikult täielikuks suguloomadena ärakasutamiseks on soovitatav moodustada neist iseisev väike grupp, peaasjaliselt järglaste saamise eesmärgil.

Keskmine piimatoodang ühe aastalehma kohta on projekteeritud 1950. aastaks 6000 kilogrammile. Eluaegne keskmine toodang ühe lehma kohta on ette nähtud 60 000 kilogrammi piima ja üksikute rekordilehmade eluea-toodang kavatsetakse viia 100—115 tuhande kilogrammini. Keskmine rasvaprotsent piimas, 6000-kilogrammiline aastatoodangu juures, ei tohi olla alla 3,7—3,8 ja aretustuuma juures alla 3,9. Lehmade keskmise eluskaalu kavatseme tõsta 650 kilogrammini.

Ordenikandja Karavajevo tõusovhoosi saavutused on meie maal laialt tuntud.

Karavajevo sovhoos, see on loomakasvatuse uhkus. Juba enne Suurt Isamaasõda saavutas tõumajand kõrged tootmisnäitajad, ületades veiste produktiivsuse maailmarekordid. Ka sõjaaegses olukorras ei nõrgenenud sovhoosis võitlus karja parandamise eest. 1946. aastal anti sovhoosile alatisele hoiule väljapaistvate teenete eest karja täiustamise alal NSV Liidu Kaitse Rahvakomissariaadi rändlipp.

Sovhoosi töötajate kogu kollektiivi visa bolševistliku tööga on loodud Karavajevo kari. Selle paljude aastate

jooksul teostatud aretus- ja paaride valiku tulemusena saadud karja väärtus on väga suur.

Meie töökogemused Karavajevo tõumajandis leiavad aastast aastasse ikka laialdasemat rakendamist teistes sovhoosides ja kolhoosides.

Eesrindlike kogemuste tundmaõppimine ja nende rakendamine loomakasvatusemajandite praktikas aitavad täita valitsuse ja partei otsuseid loomade arvu suurendamise ja nende jõudluse tõstmise kohta.

SISUKORD.

Autorilt	4
Sissejuhatus	6
NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi seadlus sotsialistliku töö kangelase nimetuse andmise kohta NSV Liidu Sovhooside Ministeeriumi Kostroma oblasti Karavajevo tõukarja-piima- tootmise sovhoosi töötajale	9
NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi seadlus NSV Liidu Sov- hooside Ministeeriumi Kostroma oblasti Karavajevo tõu- karja-piimatootmise sovhoosi töötajate autasustamise kohta ordenite ja medalitega	11
Karja kirjeldus	21
Piimatoodangud	25
Piima rasvasus	33
Eluskaal	35
Karja lihaomadused	39
Kasv ja arenemine	42
Karja loomise algmaterjal	48
Lehmade aretusvalik	56
Noorkarja aretusvalik	62
Karja paremate omaduste kinnistamine ja täiustamine	73
Bogataja perekond	77
Poslušnitsa järglased	79
Kometa perekond	85
Simpatia perekond	87
Jõudluselt silmapaistvate loomade järglaste paljundamine	92
Lehmade hindamine	99
Rekordilehmade kasutamise aja pikendamine	106
Sugupullide valik ja hindamine	119
Söötmise osa karja jõudluse tõstmisel	124
Söötmise tehnika	127
Söötade sortiment ja ettevalmistamine	138
Erisusi lehmade söötmisel kinnisperioodil ja pärast poegimist	140
Loomade suvine pidamine	143
Söödabaas	150
Aasta läbi karjalt ühtlase piimatoodangu saamist kindlusta- vad abinõud	154
Lehmade kinnijätmine	156
Noorkarja kasvatamine	177
Vasikate üleskasvatamise erisusi	181
Vasikate kasvatamise tehnika	187
Pidamise ja hooldamise tähtsus karja parandamisel	198
Karja edaspidine täiustamine	207

Originaali tiitel: С. И. Штейман, Как создано рекордное караваевское стадо. Третье, переработанное издание. Государственное издательство сельскохозяйственной литературы. Москва 1948.

Vastutav toimetaja J. Kurkus.

Tehniline toimetaja E. Plaks.

Ladumisele antud 5. V 1950. Trükimisele antud 11. VII 1950. Paber 56:79 sm, 1/16. Trükiarv 3000. Trükipoognaid 13,25. Formaadile 60:92 kohaldatud trükipoognaid 10,6. Arvutuspoognaid 13,6. Tellimise nr. 1924. MB-05809. Trükikoda „Kommunist“, Tallinn, Pikk 2.

На эстонском языке.

И. Штейман. Как создано рекордное караваевское стадо.

Hind rbl. 4.10

Rbl. 4.10.

A

18540

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00962377 0